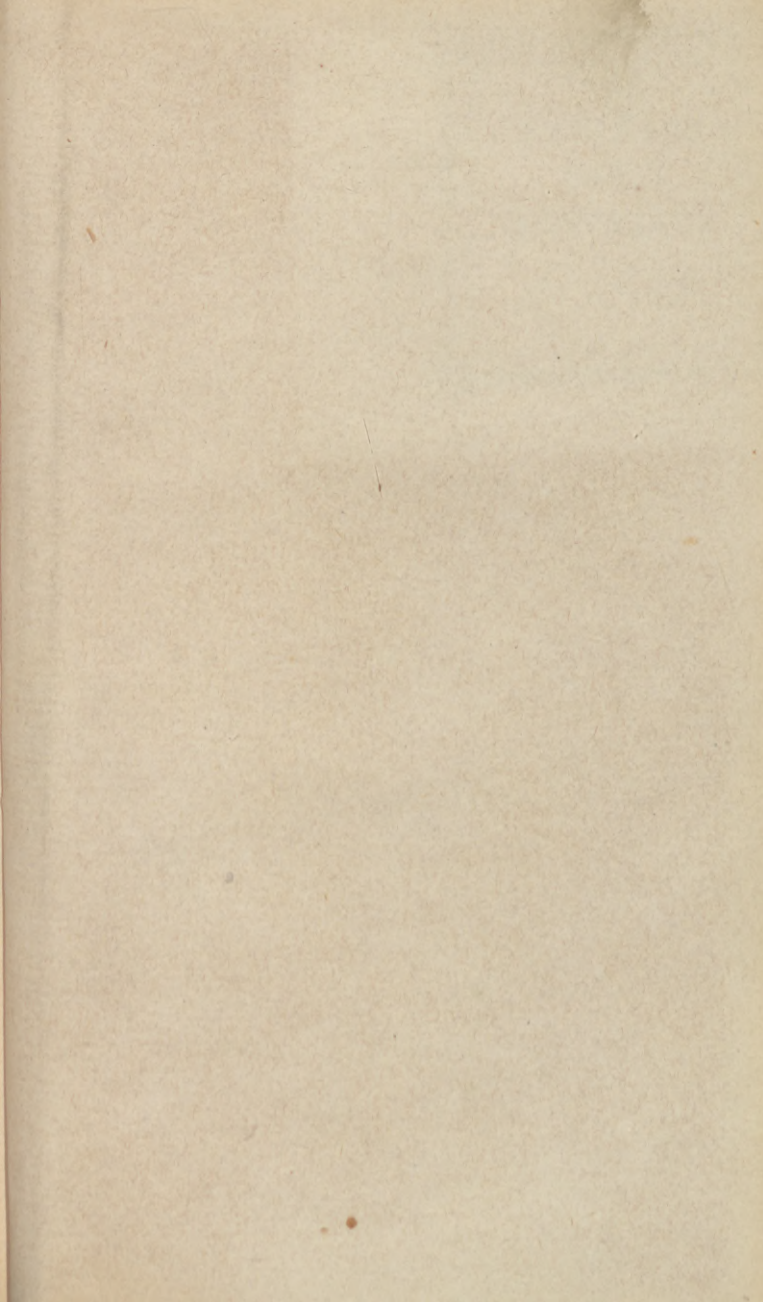

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 542

TRUTINA ARGENTI,
SIVE
DISSERTATIO CRITICA

SCRIPTA AB

AZARJA DE ROSSI, ITALO,

AD DEFENDENDUM CAPUT XXXV, QUOD EST
DE AETATE MUNDI,

CONTINETURQUE IN OPERE EJUS PRAESTANTISSIMO
CUI TITULUS

MEOR ENAYIM, I. E., LUMEN OCULORUM.

REFUTANTUR PLURIMA OBJECTAMENTA A SCRIPTORIBUS EJUSDEM
ÆTATIS FACTA CONTRA RATIOCINANDI MODUM, QUI APPARET

IN ILLO CAPITE; SIMULQUE ADDITÆ SUNT ALIQUOT

OBSERVATIONES CRITICÆ CONTRA SCRIPTA

QUÆDAM ET PRINCIPIA CARAITUM.

NUNC PRIMUM PUBLICI JURIS FACTA E CODICE AUTOGRAPHO

ANNI 1576, QUI ASSERVATUR IN COLLECTIONE MICHAELIS,

IN BIBLIOTHECA BODLEIANA OXONIENSI,

A

HERSCHELL FILIPOWSKI.

EX AUCTORITATE

Societatis Antiquitatum Hebraicarum.

EDIMBURGI:

TYPIS H. FILIPOWSKI, A.M. 5615.

PROSTAT LONDINI APUD J. MADDENUM (8, LEADENHALL STREET),

ET LIPSLE APUD K. F. KÖHLERUM.

MDCCLIV.

ספר מצרף לכסף

ספר מצרף לכסף

המתיחס לחבור מאור עינים אשר לי

אני עזריה מן האדומים

מגמתו לבטל השנות שכתבו על חלק ימי עולם .
ועם זה השתרנו עיונים עקריים לבאור וקיום דברי
חז"ל. והשנות על קצת האחרונים נוחי נפש. ובעקבותיו
תשובות י"ג שאלות מתיחסות לחשבון העבור הנהוג

כיום אצלנו

גם במתקוממינו

הקראים שחיקי טמיא בקצת

מקומות אתקוטט, לאשר דברי חכמינו אשר

עב"פ לעולם כבוד ינחלו. ואת כל אלה ידי עשתה כההיא

דר' עקיבא פרק יוצא דופן לחדר את התלמידים בדברים נאותים

אשר האמנתי כי גם חכם ישמעם ויוסף לקח.

קדמאה

מהדורא

עם המינה המכתב של יד
המחבר .

סחך כתב יד המחבר הנמצא
באוקספורד.

Mich. 308, Bodleian Library

גם נוספה בו תולדות המחבר ר' עזריה כאשר יבאם לחור גם' כיום חתך החגיגי.

מאת החכם הגדול ר' יום טוב ליפמן צונץ מבערלין .

הכל הוגה בעיון נמרץ ע"י החכם השלם ר' צבי פיליפאווסקי.

ונדפס בדפוסו בקריה העליונה

עדינבורג

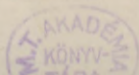
בעד חברת מעוררי יסנים .

בשנת חמשת אלפים ושש מאות וארבע עשרה לציורה .

LONDON, JAMES MADDEN, 8 LEADENHALL STREET.

LEIPZIG, K. F. KOHLER.

1854.

The Hebrew Antiquarian Society

FOR PUBLISHING

THE MOST ANCIENT AND MOST IMPORTANT HEBREW
MANUSCRIPTS HITHERTO YET UNPRINTED.

Members of the Committee.

THE REV. DR. ADLER, 18.	GUEDALLA, H. 18.
BENISCH, A. DR. 18.	ISAACS, D. M. REV. 17.
DUKES, LEOPOLD, 24.	KISH, JOSEPH, 18.
FILIPOWSKI, H., Edinburgh.	LEMPART, L. 18.
GOLDSMID, AARON, 18.	PICCIOTTO, MOSES, 18.
GREEN, A. L. REV. 18.	RAUSUK, S. 18.
SCHILLER, DR. REV. 20.	

Corresponding Members.

CARMOLY, DR. 6.	MUNK, S. PROF. 25.
FRANKEL, Z. DR. 4.	RAPOPORT, S. Chief Rabbi, 23.
GEIGER, ABR. DR. 4.	SACHS, MICHAEL, DR. 3.
LUZZATTO, S. D. 21.	ZUNZ, LIPMAN, DR. 3.

Ordinary Members.

Adler, B. M. 9.	Freidberg, Abr. 25.	Magnus, E. D. Dr. 4.
Adolf, W. 3.	Frensdorf, Dr. 14.	Magnus, M. 3.
Adrian, Prof. 10.	Freund, W. Dr., Edinr.	Manheimer, Dr. 24.
Anger, D. Prof. 16.	Friedenthal, M. R. 4.	Meisels, Chief Rab. 7.
Ansell, Abr. 9.	Fürst, Julius, Dr. 16.	Meyer, Dr. Ch. Rab. 14.
Ashenheim, J. Edin- burgh.	Goldenthal, Prof. 24.	Michael, M. S. Dr. 13.
Ashenheim, L., Dr. Falmouth.	Goldschmidt, M. B. 9.	Middeldorpf, Dr. 4.
Bear, B. Dr. 8.	Goldzieher, A. S. 13.	Movers, Prof. 4.
Berend, Koschm. 14.	Gugenheimer, Dr. 24.	Münch, Baron, 24.
Bertheau, Prof. 11.	Gumbiner, Dr. 3.	Petermann, Prof. 3.
Biek, Alex. 5.	Glinsburg, C. S. Dr. 4.	Petersen, Prof. 13.
Bondi, I. A. 8.	Haabricker, Dr. 12.	Philipsohn, L. Dr. 19.
Bonn, Joseph, 13.	Heymann, A. H. 3.	Polak, Gabriel, 2.
Bram, Dr. 3.	Hoeck, Prof. 11.	Roediger, Prof. 12.
Breuer, G. Dr. 24.	Jacobs, J. L. 15.	Rosenthal, L. 14.
Busch, I. I. 24.	Jellinek, Preach. 16.	Sachs, Senior, 3.
Cahn, S. 22.	Joel, Joseph, 18.	Samuel, Sampson, 18.
Caro, M. I. 4.	Kallir, Meier, 5.	Sänger, M. 24.
Cassel, D. Dr. 3.	Kaufmann, I. 9.	Schiff, Wolf. 4.
Cohn, Alex. Abr. 14.	Kirchheim, Raphael, 9.	Sequerra, S. 18.
Cohn, Laz. Sams. 13.	Knoepfelmacher, 24.	Solomon, Henry, 18.
Cohn, Louis, 18.	Landsberg, M. 3.	Schmelkes, M. 23.
Cohn, Ph. Abr. 9.	Lelewel, J. Prof. 6.	Stern, S. G. 24.
Ehrlich, M. 4.	Levy, I. A. Rev. 18.	Stern, M. E. 24.
Enoch, Dr. 1.	Levy, M. A. Dr. 4.	Veit, M. Dr. 3.
Ewald, H. Prof. 11.	Levy, Moses, 18.	Weiler, Abr. 9.
Fischel, D. G. 23.	Loewy, A. Rev. 18.	Wiener, M. Dr. 14.
Franklin, Isaac, 20.	Lieben, Kalman, 23.	Young, Robert, Edin- burgh.
	Lindenthal, I. L. 18.	
	Macdonald, W. B.	

1 Altona.	2 Amsterdam.	3 Berlin.	4 Breslau.
5 Brody.	6 Brussels.	7 Cracow.	8 Dresden.
9 Frankfort a M.	10 Giessen.	11 Göttingen.	12 Halle.
13 Hamburg.	14 Hanover.	15 Hull.	16 Leipsic.
17 Liverpool.	18 London.	19 Magdeburg.	20 Manchester.
21 Padua.	22 Paris.	23 Prague.	24 Vienna.
	25 Wylkowyski.		

PUBLISHER, JAMES MADDEN, 8, LEADENHALL ST., LONDON.

Where Prospectuses are obtained and Applications made.

קבץ קצתם כי דתה זמא ואתה חזקתה קדמתה חס יעדי אל . . .
זכרתה כי אה איה מילא ימא כי איהתה . זמא ס"ב קא יליה חזק אלמ
המיה השלים ואי כמיה זמא זמא המכנה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה
יזמא חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה
קדמתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה
אל חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה
חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה חזקתה

הקדמת המעריך

בהחילי להרפס את ספר מצרף לכסף אמרתי כי לא תהיה מלה בלשוני להקדים
הקדמה לספר הזה . יען גורלו לא כגורל שאר ספרים הנדפסים מכתובי יד . כי
רובם ככלם לא בידי מהגריהם נכתבו , רק בידי זרים , מעתיקים וסופרים שונים ,
אשר לפעמים לא ידעו בין ימינם לשמאלם , מה שאין כן הספר הזה מצרף לכסף ,
כי הכתב יד אשר ממנו הועתק לדפוס , הוא גוף כתב יד המהבר עצמו , הוא ולא
אחר , וא"כ השבתי למה לי להרבות דברים הנם , הלא שפתיו ברור מללו , ומי הוא
ישמע לזכות לשונו ולא יבין תכונתם . ? אמנם מקרה זרה ונפלאה קרה במלאכת
העתקת הספר הזה מתוך גוף הכ"י , וראויה להודע למשכילים . למען ידעו ויבינו
עד כמה יושדתו לפעמים ספרי קרמונינו . אם יצאו לאור ע"פ אנשים אשר לא
ידאגו ליקרת החכמה רק ליקרת הכסף .

הנה זה שנתים ימים בא לפני החכם ר' דוב גאלדבערג ויבקש ממני לשלחו לעיר
אוקספורד להעתיק בעד החברה את ס' מצרף לכסף , ובתקותי כי יודע פשר דבר
כמוהו יעשה מלאכתו באמונה , נעתרתי לבקשתו . וילך בגללי אל העיר אוקספורד
לעשות במלאכתו . ושרם הפרדו מאתי הוהרתיו פעמים ושלוש , להזור על פרקו
לא פחות משני פעמים . ועל כל אשר שאלתי ממנו ענני הן הן . ויהי כאשר שלח
לי העתקת ש"ו עלים הראשונים מן הכ"י , שמתי עיני עליהם , וארא כי עצומים
הללו הפעות אשר טעה המעתיק . ואכתוב מגלה עפה אליו לאמר "הלא העדותי
בך שלא לשלח דבר מפניך שרם קראה ושנית עם גוף הספר , ועתה תדע ידוע
אם לא תעשה כלבבי , תשבות ממלאכתך וכו' " , על זה השיבני ר"ד הנו' כדברים
האלה :

ש ל ו ם ל ה מ ש כ י ל ו כ ו ל י כ מ ו ה ר ״ ר צ ב י פ ל י פ א ו ו ס ק י .

שולח אני לך את היתר מן הס' מצרף לכסף אשר העתקתי אותו ת"ל עד תוכו
ואני יכול להבטיחה לך כי אין בו כמעט אף טעות אחד כי שמתי עליו שנית עיני
ותקנתי כל החסר ונשארו להעתיק עוד הספר הקטן ממנו צדק עולמים אשר
הוא כשבעה עלים אשר לא אוכל לעשות בשבוע הזה ואתה שלום
וביתך שלום כעתירת רעך דוב גאלדבערג .

אולם עם כל הבטחון הזה מאת ר"ד לא נתתי אמן במלאכתו . ואעבור על כל
פני הספר לראות אם הדברים ישרים . והנה לדאבון נפשי מצאתי בהם ספקות
רבות אין מספר . אשר לא היה באפשרי להולמם בכל פנים . ויהי בכתבי אל
המעתיק על כל המבוכות האלה , והעירותיו על מעש מהם למשל , כבר שנה את
טעמו במכתב אחר אלי כדברים האלה :

הקדמת המעריך

... ולא ידעתי מה החרדה הגדולה הזאת אשר תחרד על המצרף לכסף שלא יהיה ד"ו אף ט"ס אחד, התחשוב כי דברי אלקים הוא או כי תחשוב שהוא מלמד אותנו חכמות רמות ונשגבות אשר באבוד שנים או שלשה תיבות ממנו תאבד לעד חכמה נשגבה חי' כי אין זאת וכל נער ויודע לקרות בספרי לשון הקדש ידע בנקלה לתקן כל המקומות אשר יסופקו בו כי הוא לרוב מעתיק מספרים אשר המזה נדפסים לפנינו ולא ידעתי ספר אחד אשר יביא הוא לא נדפס וזלח ספר מעשה אסור. ואם יהיה ד"ו סכנות נפשות בדבר אפשר להביא רפואת תעלה גם ממנו. הלא הנהו בפארו וכו'.

בעת ההיא כבר ההילתי להדפיס את ס' המצרף, ובכל פעם לא הדלתי משלוח בתינת הדפוס אל המעתיק לאוקספורד כדי לברוק אתריהם שלישית עם גוף הספר. ובתחבולה הזאת כבר נדפסו ל"ב דפים משני עבריהם. והנה פתאום הודיעני המעתיק כי עיניו נשואות אל העיר פארו. וכי נוסע הוא מעיר אוקספורד. ואחרי כי ענמה נפשי על זה גורתי ללכת אוקספורדה בעצמי בעבור יתר הספר אשר עוד בכתובים. ולקחתי אתי גם את הס"ד עמודים אשר היו כבר נדפסים וההילתי לבקר את כלם. ואשתומם על המראה. כי הפעות והשגיאות אשר עשה המעתיק עצמו מספר. ובאותן הס"ד עמודים הנדפסים מצאתי לא פחות משש מאות ושישים וששה שגיאות! לא ראיתי כהנה לרוע בכל ספרי העברים! מלבד השמטות שורות שלמות, ואומר בלבי או איך יעשה נבלה כזאת בישראל לחלל שם המת ר' עזריה, ותחת דפי טוב אך רע יקרני. כי לתקן את הנשחת על פי לוח הפעות היה מן הנמנע להיות הפרוץ מרובה על העומד. ע"כ אמרתי יהי מה השלך אשליך את כל הנדפס אחרי גוי, ואדפיס את הס' מחדש לפי הגזותי ותקוני; וכן עשיתי בעזה"ש, וד' את דרכי הצליח. ולמען יסופר לדור אחרון עד כמה יגעו לריק מעתיקים המזויקים. ספחתי (לפניה חנם) אל הספר הזה, גם הס"ד עמודים הנשחתים. ומהם ישכילו קוראי הנעימים איך בלתי ספק נשתבשו רבים מספרינו ע"פ אנשים אשר עיניהם מזו מראות. הביטה נא קורא משכיל בהחלת ספר מצרף המומעה ותמצא שם מעט מן הפעות אשר לקמתי מתוך החרס"ו הנו', ותתבונן כי את אשר כתב ר"ד המעתיק במכתבו השני הנו': "חי' כי אין זאת וכל נער ויודע לקרות בספרי לשון הקדש ידע בנקלה לתקן כל המקומות אשר יסופקו בו", אך הבל המה גם יחד. ואך לשקר נשבע בשם יי". אם כנים דבריו מדוע לא תקן בעודם בכפו מרם נדפסו? ולדעתי נכון להודיר את משכילי זמננו. אם יראו העתקת איזה כ"י (מספרי אוקספורד או פארו) היוצאת מתחת יד ר"ד הנו', שלא להדפיסה פרם יבקר בה איש משכיל בלעדו עוד פעם עם גוף הספר. ואל תשכן עולה באהליהם.

כ"ד המקנא קנאת ההכמה, פה עדינבורג בירח זיו בשנת התר"ד ליצירה.

המעריך

לא ידעתי מה החרדה הגדולה הזאת אשר תחרד על המצרף לכסף שלא יהיה ד"ו אף ט"ס אחד, התחשוב כי דברי אלקים הוא או כי תחשוב שהוא מלמד אותנו חכמות רמות ונשגבות אשר באבוד שנים או שלשה תיבות ממנו תאבד לעד חכמה נשגבה חי' כי אין זאת וכל נער ויודע לקרות בספרי לשון הקדש ידע בנקלה לתקן כל המקומות אשר יסופקו בו כי הוא לרוב מעתיק מספרים אשר המזה נדפסים לפנינו ולא ידעתי ספר אחד אשר יביא הוא לא נדפס וזלח ספר מעשה אסור. ואם יהיה ד"ו סכנות נפשות בדבר אפשר להביא רפואת תעלה גם ממנו. הלא הנהו בפארו וכו'.

תולדות ר' עזריה

ויהי בשבת ישראל בערי איטליא במנמובה ובבנותיה ותשכן בתוכם משפח' האדומי'
הוא די רוסי, וירבו הימים ויסעו אנשים לבית די רוסי ממנמובה ויתקעו אהלם
בפיררה הקרובה ותעל עמהם מסורת אבותיהם, כי הגלה טיטוס לרומי ארבע
משפחות יקרות משועי יהודה. האדומים, הנערים, התפוחים, והענוים. ויש
אומרים הזקנים. ולפי ספור קדמון ביוסיפון דפוס כונת הושיב טיטוס בעיר רומי
אלף יהודים וחמש מאות. וייסף בנדח לו שמה בתים ובית הנכנסת ובית המדרש,
ר' עזריה נולד לערך בשנת רע"ג או רע"ד, ויהי כי גדל הנער ויתן
לו אלהים לב נבון ושכל ויואל לרדת במצולות החכמה ולא מש יומם ולילה
מאהל התורה, וילמד חכמת הרפואה וירש בספרי העתים ובמאנני רעיוניו
שקל זכרונותיהם, גם הבין שפת עבר ורומי ולעו שלשתן, אך ספר ולשון
יון לא ידע כאות נפשו, ויהגה בהעתקות הרומיות והלועזות ויקרא ספרים
להרבה, ובעצם שקירותו שכב מעט ואך איזה שעות נתן תנומה לעיניו ויבו
להיות חרד על בריאותו ולא שת לבו לצרכי הגוף, והוא דק וצנום וקטן קומה,
ויהי מימים והוא בן שלשים שנה ומעלה אחרי אשר נשא את אשתו ומושבו
או לעתים בפיררה, ושם היה נירוש כפי דברי האוסקי ולא נודע לי זמנו, ויוסף
ר' עזריה לשבת וללמוד ולהבין בספרים ויפלו פניו וידל מאד, וייך לשאול את
פי רופא מנמובה ושמו פאניציא, ויצוהו לשתות מי באר כי יחלימדהו,
והשתיה לו לרע כי השיגהו קרחת רביעית ולא רפתה ממנו ימים או עשור עד
אשר נהפך מראהו לירקון ויבש בשרו ובשנתו לבו הציקתהו והיה בהקיצו ותרב
חלושתו ותכבד עליו הנשימה עד מאד, ויהי היום והוא או מתנורר באנקנה
ויתהלך ברחוב העיר ויפגש את מכרו הרופא המומחה ר' חביב אמאמו
הספרדי וירב עמו על אודותיו, והוא בן שלשים וחמש שנה בדברו אתו,
וישמע ר' חביב את דבריו וידע מכאובו כי הוא במחול ובצנוריו, וירא אשר
זוקק עליו מרה השחורה ויצוהו לאמור: השמר לך אחי מאויר הערים מנמובה
ושיררה אשר אחת יושב בתוכן, והוא מלא אדים וערפל, ולמוזנך ארוחת יום
ביומו בהר לך לחם סלת נקיה ולא תאכל כי אם חמץ, אך בימי הפסח אכול
מצות בלולות בבצים וסוקר, וחול מלמוד בעת הלילה והרהק דאגה מלבך
זכעם מבשרך וינעם לך, ויוסף לדבר על לבו וישם לו תרושות שונות הלא הן
כתובות על ספרו, ויעש החכם ככל אשר צוהו הרופא, וישמר מבקר ומבשר
מלוח ומאווא ומהמקרוני, ויבהר בין לכן. ובנוקר בנוקר הלך ושייל לפני
אשר קרא באוני תלמידיו, ומקץ ארבעה חרשים היתה לו ארוכה ויהי מהליו.
וכפי הנראה לא שב אל ביתו העירה מנמובה וישב בארץ מגוריו באחת ערי
הפסא, ובשנת שי"א שבו בפיררה להרפים ספרים עברים, ויכלו בשנת שי"ח,

גם בסביבותיה אשר תחת ממשלת נזנאנה התעורר בשנה ההיא הנדיב ר' טוביה פואה בר אליעזר ויקם בביתו דפוס ספרי ישראל, ובכורי מלאכתו ספר מרכבת המשנה לדון יצחק אברבנאל, ותשלם המלאכה כ"ה אב שי"א, ועל שולי הספר שיר מר' עזריה אשר חתם עליו שמו ושם אביו, ובשנת שי"ג הלשינו פריצי עמנו אל הפפא יוליוס השלישי על שארית הגולה ועל התלמוד והצא דת לשרון ספרי התלמוד באש, וישרפו אותם ברומי יום ראש השנה שי"ד, ובבולוניה בהדש תשרי ההוא, וביניציא בהדש השון ובאנקונה בהדש שבט, וישרפו גם ספרי אלפאסי ועין יעקב, ובפדואה להצו השוטרים ויבערו באש עוד שאר ספרים, ובאותה השנה נדפסו דברי הימים לר' יוסף הכהן וספר לחם יהודה לר' יהודה לירמה, ויבכו מהבריחה את השרפה אשר שרף ד', ובכל גלילות איטליא נקבצו בני ישראל ויצומו ויתפללו על הצרה הזאת, ורבים שלחו ספריהם לקרימונה והיא תחת ממשלת ספרד, ושם החלו במלאכת הדפוס בשנת שי"ו, ובשנת שי"ז היה דבר הפפא נחוץ אל סיקסטוס המומר. וילך לקרימונה וישרף שם בשנת ש"כ עשרת אלפי כרכים מהתלמוד ואלף כרכים מפורש ציוני על התור' אשר הודפס שם בשנה ההיא ברשיון ההגמון. ואולם את זוהר דפוס קרימונה הציג, ולא נודע בבירור העיר אשר נר בה ר' עזריה בימים ההם. ואולי נגע הרעש גם את ספריו כאשר נגע ספרי המדקדק ר' עמנואל תושב מנטובה. וקרוב לשער כי בסבת הצרות והמלשינות העיר את לבבו לדרוש במאמרים התמודים ושגן לבני דורו חובת התפלה בעד המלכות. ואיזה ימים ישב בבולוניה וראח שם רך הלימוד בחכמת ההנדסה. ובשנת שכ"ז היתה שם מגפה בקהל ד' והוא נמלט בעזרת האלהים. ובשנת שכ"ש גרש הפפא פיוס החמישי את היהודי' מארצו וישארו רק ברומא ובאנקונה. ובלי ספק שב ר' עזריה בעת ההיא לפירוד לשבת במח תחת שבט הדוכסים לבית איסטמי, וכבר היו לו ילדים אך בנות לא בנים. ובתו היתה בעולת בעל בכסליו של"א. ולעת זקנתו מת בנה בנימין ויכתוב ר' עזריה על מצבת קבורתו ההרוזים האלה.

חלקת ילד נעים מילדי השועים ספון עד כנטיעים יצמח קץ הימין
 בין כל זכי ארחות הזוכים למנוחות האל יוצר רוחות קרא לו בנימין.

אשתו עורנה בחיים בשנת של"א וגיטו היה ר' דיים מסראן (פרק ט"ו) מנוע מאסיראנו בפיאמונט, והמשפח' הזאת עודנה במנטובה. ולה התייחסו שם הסופר ר' ישעיה בר יעקב מסראן בר ישעיה מוירונא בשנת ר"ש או רמ"ה. ור' אברהם בר יצחק אלוף מסראן בשנת ש"צ. וזולתו היו בימים ההם בפיריה דון יצחק אברבנאל ור' יצחק מפאנו ור' יהוסף הזקן ור' ישמעאל הזינא בר מרדכי הרופא ור' פרץ בר מנחם שרבוש ור' רפאל יוסף טרוזים בר יוחנן ור' אבמלין מדינה ור' אברהם פרוינצאלו ור' הזקיה פינצי, ובמנטובה ישבו שלשת האחים פרוינצאלי ור' יהודה מוסקאמי ור' יהודה מסומי ור' פנחס ממילי ור' שמואל קסים ור' שמואל מארלי ור' שלמה באזולה ור' זלמן כהן ור' קלמן בר אליעזר ור' דאונן מפירושה ור' דוד פינצי ור' עזרא מסאנו ור' משה מנורצי. ומהם רבים אהבו את ר' עזריה ויכבדוהו והוא קרא באזניהם את חבריו. והם נשאו ונתנו עמו. ומקץ שנים שלחו מצפת לויניציא ויכתבו אל ר' מנחם עזריה מפאנו ואהרו כן מנטובתה אל ר' משה פרוינצאלו למען הדפיס ספר כסף משנה. ואף ר' עזריה יגע בעבורו ומצא הולים זהב להדפיסו ויצא לאור בשנה

תולדות ר' עזריה

של"ד . ויהי בשנת של"א י"ז כסליו הוא י"ח נובמבר בלילה שמהרתו יום
 הששי נשמע בפיררה קול רעש . ועד אור היום חרדה ורגנה הארץ עת אחר עת
 וירבו הרעשים כל היום ההוא ובליל שבת קרש בשעה השלישית התמוססה הארץ
 וימשך הרעש שלשה דקים ותמלא העיר פרצים . וליתר משנעים בני העיר נהפכו
 בתיהם לקבריהם . וברעש החזק ההוא נפל הגג על החדר אשר בו מושב ר' עזריה
 ואשתו וילדיו . ורב הלבנים והעצים אשר נשלו על משכבו נהרסו . ובחמלת ד' לא
 נמצאו או בחדר , כי שעה אחת מלפנים ירדו כלם אל חדר הבת הנשואה וימלטו .
 ואחרי כן כמוהם כולותיהם נרדו אנה ואנה ויצאו אל החובות העיר לבקש מנוח .
 ועוד כל הלילה רעדה הארץ תחת יושביה ועשרה ימים רצופים נשמע קול הוועם .
 ומרב הפחד ובהלה התחללה אשת ר' עזריה ופניה נהפכו לירקון . והי לימים
 אחרי' ותגבר עליה האות המלח עד אשר תחת נוד או בשר אכלה במאכלה פת במלח
 רב , ובליל תרופה אחרת שב מראה לאיתנו , ובראותה ואור פניה הלכו הלך וחזק מדי
 סור מעליה התאוה ההיא . בגלל המצוקות האל רבים מיושבי פיררה ירדו מנכסיהם
 וגם ר' עזריה הסר הרבה והי אנוס לצאת מחוך ההפכה לגור באשר ימצא . ויסע
 ויש אהלו מעבר לנהר פו נגבה . והקרוב אליו שם אחד מחכמי הנוצרים אשר
 למען יפגו לבו מדאגת הרעש היה מתעלם בקריאת חבור אריספיאה המספר מעשה
 פתרון תורתנו ללשון יון . והי כהיום ויבוא לשאול לשלום ר' עזריה , ויבקש ממנו
 דימצא לו בנוסה העברי—אשר חשב היותו בין היהודים—די הפיק רצונו שיתברר
 איזה דברים סתומים אצלו בנוסה הרומי . וכשמעו כי איננו . התפלא ויקרא איד
 גלה הכבוד הזה מישראל אשר בו יתפארו . ור' עזריה אז בסל המלאכה רחוק
 מספרי מחמדיו ונושא עיניו אל ההרים הירקרו ואל החומות התמוססיה . וגם
 האישי ההוא גם הנכבדים אשר נלוו אליו שם הרדיבורו להעתיק ספור אריספיאה
 אל לשון עבר . ואם כן היה הרעש סבה למען יכתוב ר' עזריה שני חבוריו קול אלהים
 והדרת זקנים . וישלם העתקתו מקץ עשרים יום . ובשנה ההיא שנת של"א ערב
 הפסח התחיל את ספרו הגדול מאור עינים . ויאמר להקים לו שם בישראל
 במחברת פנינו אשר בשפל רוחו קראם לקט צבתים ולא עמרים . ויגמרוהו אחרי
 כלות שנה אחת בשנת השל"ב וילך למנוסובה משתדל להדפיס ספרו ונרחה לימים
 עוד מאין הכנה כפי הצרך ויתעצב וינחמהו ירדו ר' יהודה מסוכי ויאמר : ספק
 זה אשר אמנם לא עמלת בו עד הגה רק ימים אחרים יקרהו כפרי עץ הדר באילן עד
 מלאת ספקו שהוא אז מחוק להכנו . כי בזמן הששנה הזאת הוסיף ידך שנית עליו
 ומהרריך תחת הכסף תביא זהו ואבני דוסף (שלהי ס' י"ח) . ושם השלים המחבר
 איזה פרקי כנרא' בפ' ה' (אחרי אשר משקול דעתי כתבתי דברי אלה יגעתי ומצאתי
 ביד כמ"ר משה שלישי תושב מנוסובה וכו') ובסוף ששה ותמישים (הראהו לי פה
 פיררה וגם לפי מה שאחר כך בעיר מנוסובה וכו') . ואיזה דרושיו טרם יודפסו
 הראם לר' משה פרויניצאלו . ויעש פרק שלם נגד מחשבי קצים , יען הוחיל איש
 ישראל את הגאולה שנה של"ה והיה בנוב . ושם טרם המחבר במהירות ספרו
 ששה חדשים , ואיזה דברים כתב עוד אחרי מות ר' שמואל קסים אשר נפטר ערב
 ראש השנה של"ג . עיין פרק מ"ב בדבריו , יורשי החכם קאסיס זכרו לברכה" . ויכל
 מלאכתו בירח האיתנים שנת של"ג . ובאותה השנה התחיל הדפוס . ויכתוב הגאון
 פרויניצאלו הנזכר השנתו כ"ז מרחשון של"ד . וחשובת המחבר בצדה . ויגמר
 הדפוס י"ח נובמבר הוא כ"ג כסליו של"ד . ואחרי כן עשה ר' עזריה מהדורא שני'
 ולוח ההשגות אשר השיג על חכמים ומפרשי' , וישלמו יום ששי ערב הפסח של"ה
 ארבע' שנים לחלו , ובעת ההיא היה בוויניציא . ולא חדלו ההשגו' על דרושיו בימי

עולם, וישב ר' עזריה ויהבר הבור מצרף לכסף נחלק לשני מאמרים וכל מאמר לפרקים ונשלם בפיררה בימי הפורים שנת של"ז. ובסופו מאמר צדק עולמים השובה לשאלות ר' יצחק פינצי איש פיסארו בדרוש ימי עולם, ויוסף ויתרגם את פרק ל"ה מספרו מאור עינים ללשון איטלקי. וכתוב הגהות כ"י על גליון ספרו לברר וללגן מעשיו מכל סיג, ויאבה עוד לכתוב השובה להשגות ר' דוד פרווינצאלו המגין בעד פילון האלכסנדרי, ולהעתיק שני ספרי הירמים ולקבוץ כל מקומות חרונם אקולה, ולא נודע אם כלה דברו, ובעורנו חי חבר שיר אשר יכתב על מצבת קברו, ויגוע וימת לדעתי קודם שנת שמ"ז (1) אצל העיר מנטובה, ולא נודע קבורתו אף לא קבורת אבותיו, כי כבר בשנת ש"ה הכומרים למען הרחיב את גבולם שם הוציאו ישני עפר ממשכנם, ונשמתו צרורה בצרור החיים, והציון אשר שם לו הלא הוא ספרו,

ור' עזריה הוא הראשון אשר קרא ושנה ספרי החכמ' אשר אנו חייבים לברך עליהם חכמי עם ועם (2) למען הבין בקורות העתים ולמען דרוש בקדמוניותנו, ואמנם בקריאת ספרי הנוצרים קדמו לו חכמים רבים מבני ישראל ובראשם ר' שבתאי דונולו הרופא בר אברהם בימי הגאונים, ואחריו הרבנים המתוכחים בעד תורהו בצרפת וספרד אשר חקרו בספרי דתם והתרגומים אשר להם, ואחריה רופאים והוכנייים עם עצום ורב למדו מחכמת הגוים ובעלי המחקר שאבו מרוב בינתם, ובארץ לועז היא איטליא שנה ר' יהודה בר משה מרומי (שנת פ"ה) את חברי פומאש ואלבירשו ואגידיוס ויבן גם והעתיק מהם, והרב ר' יהודה מיסיר ליאון (שנת ר"ב) דרך בעקבות מורי המליצה באקדימיאט בולוניא והומך דבריו בדברי בואיציוס ואלאנוס. ובנו מיסיר דוד מלקט פרחים מערנת מאמרי בואיציוס ופומאש ואלבירשו, והשר דון יצחק אברבנאל דורש באמרי אגוסטינוס, הירונימוס, די לירא וזולתם ויפארם במהלליו. וע"י ר' אברהם פריצול ור' יוסף הכהן נעתקו לנו דברים חשובים מספרי העמים, ור' יהודה מוסקאטו לא בזה בעיניו ללמוד מספרי אגריקולא ומירנדולה ומסיאולו ואייביזיס ופירמיאנו ופיקולומיני, ור' גדליה יחיאי שואב ממעיינות נכריות, כל אלה עשו כמעשהו, אך יתר שאת לר' עזריה אם בבקיאותו הנפלא אם בפרצו ימין ושמאל להעמיק בדברים שונים ורבים, אם בשכלו הישר ורחב בינתו, אם בחקירותיו על ענינים לא שערום אבותיו. כי הוא הראשון אשר למד את בני ישראל, חכמת ההקירה אשר היא יסוד הלמוד כי על ידיה יובדל בין האמ' והשקר, וינע במטהו בספרי הראשונים ויאורו עינינו. ויעל במעלות השכל אל מצודת השעות ויוריד עזה. וידרך בנעלים בנחל הספרים השוטף ויבקעו המים ויגלו משמוניהם, ויהי בלמודו מתוך חברי דור ודור וילמד הבין בספרי קדמונינו, השכיל לשמוע קולם וישעשע בשמעם ולסדר ענין וענין על משטריו. והתהינה החכמות לו לעינים כי בלעדן הגלויות מכוסות אף כי הצפונות. ועליו נרמז קצת בס' נופת צופים וו"ל. בהתבונני בדברי התורה ההתבוננות הנופלת עתה אצל רוב האנשים לא שערתי תהיה בה זאת החכמה או חלק ממנה. אמנם אחרי למדתיה וחקרתיה וכמטמוני' הששתיה מחבורי זולתינו מהאמות. אחר כן שבתאי לראות מה ידובר בה בתורה ובספרי הקדש, אז נפקחו עיני שכלי וכו' וכן תוכל להקיש ביתר החכמות. ומוזה התבאר השעות והשגיאה הרמה תנוח בחיק קצת החכמ' בעיניהם מאנשי אומתנו עתה האומרים לא תהוו לנו נכוחות מאשור וממצרים לא תשתו מים קרים וכולי והנה עם כונתם לרומם התורה ולנשאה הם משפילים אותה בדבריהם כי יניאו לבב האנשים לבלתי יראו מסתוריה ויחקרו מה שבה מן השלמות והתבוננות וכו' על

תולדות ר' עזריה

ט

אלה הדומים אמר הנביא ע"ה הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע ע"כ. ובאשר כל חכם בימים ההם אשר דקדק בספרי הנכרי' ויחכם בעורם לא נמלש מרשד דלי השכל בחשבם מעלתו לגנות, הוכרח גם ר' עזריה להתנצל בפ' מיוחד ולהסדה מעונו על אשר קבל עדויות הגוי', אולם הצדק מנמתו ונפשו לאמת נכספה, ובחזקת היד עליו לא יכול להתאפק וירד במצולות החקירה וירעשו סביבו גלי הבין ולא שמע צפצוף העמלפים, ואם המא ושגג הוא קרא בראש המתיצבים לנגדו בעבור ישיגו עליו ויפרטו המאיו בשעמים נכוחים למען היות השגות המשכילים הישרים עפרות לראשו, אבל בכל עו התאמץ להגן על קדמוניו אף אם לא עמדו על אמתת כל הענינים, ופרקים שנים חוברו יחדיו אל המטרה הזאת ויקרים המה במאד מאד, ומי יתן ויהי נקראים לפני פרושי שיכמי יתמרמרו על סופר ועל חוקר הידר יצעקו, וגם מר' עזריה לא נסתר פעלם ויקרא: מי פתי וצבוע אשר אין לו מקצוע רק תנוי' בנייקן להתגדל או לקורדום אל נא תגע ידו בחבורי זה כי לא אליו פי קראתי, הווים ושוכבים אוהבי לנוס פנו כי כן אני מנגדכם פניתי. הלא אבטח היות כל הנבונים שמזים בו ואת פניו מנקשים והעוטים מעלי הנחשי' לבלתי יגעו בו הלא הם ישכוהו נחשי' בשגם יהרום הוא מלתעותם. יקלקלו הם ואל שדי יברך. אצלי השרידים שאינם מן ההווים שוכבים והנם אסטנסים מלבלוע כל אשר יותן על פיהם לא תגוה נפשם באמונת הרחקות. ויתענגו לרעת אין נחששו נבעו מצפוניהם אלינו, ומי יגלה עפר מעיניך בן משה ותראה מנוסת חרפיך ולהקת מהרריך. כי תחת שאון המאפילים במליחם, בקראם קדוש על כל דרוש זר וקדוש על כל ספר מזויף, ימעיט כבוד חכמינו. ירב כבודם בכבודך ויקר עמנו יגלה בקרני מאור עיניך.

והנה אך הגלות נגלות ספר מאור עינים ומלאכת החכם טרם כלתה. ויחל הקצף בצפת, ונמצאו הרברים בכ"י ישן אצל ר' חי"ד אוולאי וו"ל. למען לא תהיה האמת נעדרת אודיע נאמנה אך הובא לפני ספר שחבר ה"ר עזריה מן האדומים הנקרא מאור עינים. ובפחחי עמדתי מרעיד כי בלי ספק המקימו עובר משום בל יראה ובל ימצא, ובכן הובא לפני מופת הדור והדרו הרב הגדול כמהר"ר יוסף קארו ולה"ה. ואחר יום שלח אחרי וצוה אותי לסדר כתב אהה אשר יחתום בו. ותורף המכוון היה שהיה ראוי לשרוף ולהעביר באש את הספר הנזכר בכל מקום. ושתמה על הרבנים אשר במקומו אך הניחו להדפיסו ולא השו לכבוד התורה ועקריה. ובהיות כי אני החמצתי ברבר ביני וביני הלה הרב הגדול ולה"ה את חליך אשר בו נחבקש בשיבה של מעלה ולא יכול לחתום בידו הודעת את דבריו וצ"ל באמת. ובכל חכמי ישראל מהויקי האמת אדברה שלום. נאום הצעיר אלישע גאליקו. ככל הדברים האלה שמעתי גם אני מפי מהר"ר וצלה"ה. נאום הצעיר משה בה"ר חיים אלשיך ולה"ה ע"כ. ועל פי הדברים האלה לא יצא כתב נגד מאור עינים בימי הרב קארו. גם נפטר הרב יום אחד טרם כלות ר' עזריה מהדורותיו השניות ולא ראה תשובותיו ההשיב למשיגיו ואם יצאה הגורה אחר פטירתו בודאי לא נמצאה עליה חתימת הרב. ואחרים אומרים אשר בימי בית יוסף הוא וחכמי דורו עמדו והחרימו ספר מאור עינים שחבר המבקר הגדול החכם הכולל ר' עזריה מן האדומים. נוסח החרם והחתימים עליו נדפס סוף ספר מבחר הפנינים דפוס ויניציא. ואני לא ראיתי הדפוס הלו. אך הרב החכם המופלא שי"ר הודיע לי בשנת התקצ"ו. כי החרם איננו בכל העקסימפלארי כי אם במעט מהם. ובתוך חכמי צפת המחרימים למוד מאור עינים גם הרב בית יוסף ור' משה אלשיך. ועל פי שנים עדים הרב גאליקו והרב אלשיך חתימת מן בהרם הנדפס מזויפת. ור' ליוא

תולדות ר' עזריה

מפראג יוכיח. אשר בהשפמו עם ר' עזריה יאמר. ומובטח אני כי לא ישאירו לס' הזה שם ושארית בישראל רק ידונו אותו כמשפמו וספר זה הוא בכלל ספרים החצונים אשר אסור לקרות בהם ע"כ. ואם יצא חרם הרב קארו זה ארבע ועשרים שנה. מה לו האזהרה והבטחון. ומדוע לא צוה זיל קרי דורמא דבי רב. ולרעתי רבני צפת בהלה נפשם בספר החכם כי לא נסו באלה ויחרימוהו אך לא פשטה הגזירה, כי רע בעיני רבני מנמובה הדבר הוזה ולא עשו דבר כי אם צו על בני קהלתם לבלתי יגש איש טרם יהיה בן כ"ה שנה לקרוא ספר מאור עינים בלי רשיון הרבנים. כן כתוב בס' מאור עינים אשר תחת ידו חכם יודע ספר (*) בק"ק הנובר. וגם בעל אמונת חכמי יעיד (ל"ה א') כי חכמי מנמובה אשר בזמן ההוא החרימו וקללו כל מי שיקרא בספר ההוא בלי רשות המורים, ומשנאתו את ר' עזריה העלים ולא הגיד כי תקנתם רק על הבהורים בני כ"ה שנה ומטה. ור' יעקב עמדין מבלבל הדברים באמרו ששמע שחכמי הדור באותו זמן גזרו לבער הספר ההוא שכל עסקו בדרשות של דופי. והראשון אשר התקפץ על ר' עזריה הוא ר' ליווא הנוכח, ויאמר שיחלוק על קדמוניו כאלו הם חכמי דורו ויסמוך בדבריו על ספרי האומות ואת אשר סתר בהומת ברזל ישיח לרפא השבר ברוק הפל. ומאד יהמה כי לא נמצא איש מוחה להנתן דבריו בדפוס. גם ילחם נגדו למען היתוש. ובכל זאת הוא בעצמו אומר כי אין זאת יתוש נשמי כי אם כח יהוש מופשט מן הגשמי אשר פעל במוח טיפוס כאילו היה יתוש ממש. כי דברי חכמינו שכליים מופשטי הגשמות. ובקצפו שכח עדות התנאים ר' פנחס ור' אליעזר בר יוסי אשר ראו היתוש הגשמי. ובכל זאת יטען כי ר' עזריה מהביל בל יבין אף דבר אחד מדבריהם הקטנים וכל שכך הגדולים והעמוקים, ויקרא. היום שיצאו שבושיו לאנך יחשך היום ההוא. וכפי הנשמע לא חשך היום ולא מצא חבר בחרפיו. ובעת ההיא אין איש פוצה פה נגד החכם. אך איזה מחברים חשקו בספר מאור עינים ויחפשו מסתרו ויגנבו ממנו ויתנכרו לו. וראש הגנבים ר' גדליה בעל השלשלת ונמצא במחזרת בית ר' עזריה וזרחה עליו שמשו ונראה עונו על מצה ספרו. ובבלבלו דברים לא חקרם ולא יסרו יהפארו בספרים לא ראם. ובהיעתיקו דברי זולתו יקרא שכל ימיו הדיח ת הה על הענין. ויהתן כי בשנת שמ"ז כבר נפטר החכם. וססרו לא חזק בין ההמון ורבני דורו עצרו ידיהם ממנו. ויהי נקל לר' גדליה עשותו שלשלת מכסף לא לו. ולא הזכיר את שם ר' עזריה. ובהיותו בפיררה בחדש שנת של"ה אולי לא היה לו פנאי לראות את החכם. כי עצרוהו דברי רוח בשישמה הנכב. ובענין העתקת השבעים כבר מורינוס חשדו לקחת דבריו מדברי ר' עזריה. אף ר' יהודה עשהאל מהשוב מפיררה כותב דברים ממאור עינים ואין מגיד ובעל שלשי הגבורים איש מנמובה דון ידן על גנדי כהונה מבלי השמיע דרושי ר' עזריה בזה הענין. ולא יצא ידי חובתו עם בניו ושכח הפסוק וצדיק יתן ולא יחשך. גם בעל קורא הדורות והוא ירא את הצפתיים מרבים לא יזכרוהו על שקתיו. ובהגיע חר עת עץ הוא ר' יצחק היים כהן בפדובה. הכי מצא דברי הפץ באמרו בינה נגד מחשבי קצים. נפל בבורות החשבון הלו, בנוסר מדרושי החכם בשנות היצירה ויכנהו הר"ע ומתהלל עליו דברי עליגים בחשבו כי צחות בסיו. ואחריו קם רב במנמובה ושמו ר' אביעד שר שלום באזילה והוא שר המלחמה לערוך נגד שוסי הקבלה. וירעש בהמת כחו נגד ספר האדום אשר ילך אחרי אנשי אדום. וימצא כי כל ראיות ר' עזריה אין בהן ממש וכל דבריו נוטים למינות. ויאמר כי שוא כחש השבון בהר"ד להדחינו מעל ד' ולגרשנו מנחלת תורתו ואיננו מבקש רק לערבב לנו קבלתנו. וגם ר' יעבץ איש המצות והשבועות יקראו הר"ע אשר העיו פנים ובכל עז הקשה רוחו ואמץ לבנו

(*) בלי ספק הוא החכם ר' ראענשהאל אשר בידו אוצר ספרים יקרים.

להלוק על הקדמונים על מסורת התנאים וחושד ברייתא דסדר עולם וספרו ראוי להקרא מעור עינים ולא חפץ בתבונה כי אם בהתגלות לבו והוא סכל לא ידע מה קאמר תעה אחר בני נכר וכפתי יאמין לכל דבר. וספרו יפה למפשים שכמהו ובכל זאת תפש בספר המפשי והמקמפש את כתב השמרונים וצורות שקל הקדש ויאספם הבייתה בית מדות. ויהי מקץ שנתיים ימים ותצא אש המריבה בינו ובין ר' יונתן ומצאה קוצים בקבלה וישטם את המוסיפים. וברבות הימים ותהי רוח אחרת אתו וישכח מענותיו זה שלשים שנה וקם לחסות על ר' עזריה וכה דבר בשנת הקק"ח. לא נעשה לו עול ולא לחיות לועג לרש בהנס. כי מה שאמר עליו בעל אמונת חכמי שבקש להדיחנו מעל ה' במהילת כבודו שקר ענה בו כי הדבר ברור שתוספת השנים על השבוננו מוכן היצירה לא ידחה סדר קביעותינו בשום אופן. ובהר"ד אינו כתוב בתורה ולא נזכר בתלמוד. על כן לא ישיגהו עון ואשמה על זאת כלל וכלל. ודבריו נכונים וישרים שלא חטא בכך. אף במה שנשנה לספורי הבלי הגוים. אך לא נתכוון למרוד בה' ואין צריך לומר בשום דבר הנוגע למעשה הלילה אורבא אורבא שהי' ירא ה' בפועל רק בשפתיו חטא. לטובה היתה כוונתו בזה ודאי כרי להכות על קרקס של מדינות קצין. וכן אפילו אם ידומה שהחטא בכך מכל מקום קורא אני עליו בכאן גדולה עברה לשמה והנה שכרו אתו ע"כ. והשקט הארץ בשנה ההיא ולא נשמע עוד דובר מרורות. ושנאת צפת אבדה ותקנת מנובנה נשכחה, אך הרב אזולאי איש ירושלים שמר קנאה ושנאתו קלקלה. השורה כי יספר וז"ל; ראיתי בחומש שנדפס עם ס' ההינדק ורבק טוב באמשטרדם ופרשת ויחי יש הנהה מר' מנחם מן הלוי ושם הביא שנימצא כתוב שהרמב"ם כתב חומש מונה מספר הידוע במצרים וכו' ע"כ. וכל הספור ההוא הלא הננו במאור עינים ומה לנו ללכת אמשטרדמה? על כן צא נא מאהל אזולאי, ובוא אל אהל המניה, ותמצא שם נדברים האלה: כמו שכתב ר' עזריה מן האדומים בספרו אמרי בינה סוף פרק ט' ת"ל בקצור חומש קדמון כ"י וכו', וזה לך האות כי האזולאי ידע וידע כמחזיק ויאשם, גם מקצת דברי ר' שלמה מדובנא בהקדמותיו לעלים לתרופה ולביאור ספר שמות נלקחים מתוך ספר מאור עינים כי היה יקר בימים ההם ואין חזון נפרץ.

ויעברו שומניו והנה אנשי שלומו נגשים, והנה ר' חביב אמאמו יוצא ראשונה לפאר את ר' עזריה ואחריו ר' משה ור' דוד ור' יהודה פרווינצאלי ור' יהודה מסומי ור' פנחס ממילי ור' שמואל מארלי כבדו את החכ' ונשאו ונתנו צמו ויקראו דרושיו, ור' יהודה מוסקאשו אשר הלל את פרק נ"א ויזכור את אמרי בינה בספרו, ובקהלות רומה ופיררה ובארבע קהלות מהזו ווינישין בצרפת מוזמרים את הפיוט החכם כמזהר"ר עזריה מהארומים וצ"ל תחלתו "מזמור ליום שבת קדוש לאל נורא", והרב ר' משה בר אברהם מביא מספר מאור עינים את השובות חכמי הנגב, ור' דוד גאנו אשר ישב במקום ר' ליווא הרבה לדבר מדרושי החכם אף כי השיב על קצת סברותיו, וקלסו שיפה דבר והרב תוספות יום טוב לא הש לדברי רבו ר' ליווא ומעיר עליו בענין ביתוסין, ובספר מנחת שי מובא חלק קול אלהים, והערות ר' יהודה די מדינה על גליון מאור עינים הנהן כ"י בין ספרי די רומי, והרב ר' מנשה בן ישראל מונה חברו החכם בתוך הספרים החשובים והמועילים, ועל כלם הרב השלם הגאון (הסכמת ר' הירש וז"ל בספר כליל החשבון), ואיש קדוש חכם ערום ורב כולל כל החכמות ר' יוסף שלמה דילמידיו המהלל את ר' עזריה וספרו הנכבד.

ואחריו נמצא זכרון החכם אצל ר' יעקב ן' דנא, ור' יוסף עמיאש, ור' שבתי
בס, ובעל די משה, ובעל די יהודה, והרב חוות יאיר, והרב יחיאל בר שלמה,
ור' זלמן הענא, והתוכן המפורסם ר' רפאל לוי מהויק עם דברי החכם על
מולד בהר"ד ומצא היותם בשבט טעם ודעת, גם יובאו דבריו מר' ישעיה
באסאן, ומר' יצחק לאמפרונטי, ומר' מנחם נוויירה, ושלשתן רבני איטליא.
וערות ר' מנחם מן הוצאתי למעלה, ובדורותינו שם החכם הלך הלוך וגדל
ובראש מהרריו הצדיק ר' משה בן מנחם נדחו עדן אשר לאור המאור כתב אור
הנתיבה ויכבד את מאור עינים ומעתיק דבריו בפירוש שירת הים, והדרשן ר'
יצחק הכהן בלינפנטי יפאר את הדרת זקנים, והרב ר' אלעזר פלעקלש נושא
ונותן בדבריו על עקילס, ובהקדמה לפירוש הכוזרי הנקרא אוצר נחמד יביאו
סעד ממנו, והרב דטריטש ר' אליעזר אומר וז"ל: והחוקר בעל מאור עינים
הארץ והוכיח בראיות נכוחות ותלמודיות וכו', ורבני זמננו וחכמיו פה אחד
להאדירו ויסכימו כי ר' עזריה חוקר נכבד וספרו מפורסם ודבריו יקרי הערך,
ויזכרו בכבוד בחבורי הרב הכהן ר' שלמה יהודה רפפורט, ור' משה קוניץ,
ור' הירש היות ור' שלמה פלעסנר, ובעל מליצת החשמונאים יסמוך על דברי
החכם שהכמינו הראשונים לא דקדקו כראוי בתולדות וספורים, ואם כן בלי
דעת צעקת היעבץ ואין עוזר לו, ואולם שגג בעל מבין שפה באמרו כי ר' עזריה
שקר ענה בראנשי, תחת אשר יאמר כי מסברת ר' עזריה דאנשי המליץ שקר
ענה באדם הראשון וק"ל, ובמאור עינים קראו גם חכמי הקראים,
והעברים פרס יקיצו משנת האולת, חכמי הנוצרים קראו את מפר החכם
ויבינו נו, והראשון להזכיר דבריו הוא Blancucio בעיר רומא המובא בפירוש
ווילאלפאנדא על יחזקאל, ויותר ממנו בוקסטורף הראשון ובוקסטורף השני
והוסינגר האשכנזי, ומורינוס וואזין בצרפת, וואלמאן בארץ האי, וואנדלי וברוין
בהולאנדיא, בעק באוינסבורג, בארשולוצצי ודומיהם, אשר קצתם יכנהו
אדומי וכלם יספרו בשבחו, ותימה על שיקארד בטיבינגן וגוילמין בפאריו
וקוניאוס בליידן אשר לא ידעו שמץ דבר ממנו, אף כי קראו את צמח דוד,
וההנמן פלאנטוויטיוס שמע ממנו ולא ראה ספרו, ואייסנמינגר הצורר ראהו
וחשב לתפשו, אך מתוך כעס בא לכלל טעות ויקרא אכזריהוין תחת אכזריהו,
וריקארד סימון יקראנו אחד החשובים מסופרי בני ישראל הבקי בספרי האמות
להגדיל, ולכן במאד אתמה על באסנאני סופר קורות בני ישראל, וחכמי ארצו
וואזין ומורינוס וכימון יושבים למולו והם מלאים מדברי החכם משה לשה והוא
לא ידבר דבר ממנו, אך הסבין הגדול וואלף באוצר הספרים שלו ירבה בשבחו
ויען ויאמר כי אין נמיהו במחברים יהודים, וחכמי אשכנז אשר קמו אחרי
הדור ההוא משנת תק"ו והלאה לא קראו ספרי בני ישראל וכמעט שכחו זכרונם
ולא ידעו כי אם אשר למדו מבאסנאני. על כן לא ימצא ר' עזריה באלפאביתא
ליעבר ולא יראה בספר הנקרא Allgemeine Welthistorie הנדפס שנת תק"כה,
ויקם בפארמא המלמד הגדול יוחנן בירנארד די רוסי ותרב חכמתו בידיע' ספרי'
עברים מחכמת כל הדור ההוא, והוא בחבור הנדפס שנת תקל"ב קרא את ר'
עזריה מהארומים הדרת ק"ק מנשובה, ויהי כי רע בעיני איש פלמוני השבח
הזה, ויקם שנית בשנת תקל"ה ויצדיק משפטו וגדולות בפיחו לריב ריב החכ'
ויאמר כי ר' עזריה איש ישר ונאמן נור זמנו אשר ממנו למדו כל חכמי הדור'
ובספרו Dizionario שיח בשכל החכם ובבקיאותו להראות תבניתו בעינים
שוניים ורבים ואומץ לבו כי שם נפשו בכפו ויקם נגד הטעות המושרשת וילחם

תולדות ר' עזריה

יג

בעד האמת והצדק. ובימים ההם בארץ אשכנז אין כי אם קענר בהוספותיו על ביבליושיתקת וואלף קורא ספר החכם ומהדרו.. והאהרונ' כעורים יגששו בין חבורי העברים. ומינשר ההגמון המספר מלחמת בן כוויבא בשנת תקפ"א כה יאמר: אמר אייסנמינגר אמר צמח רוד אמר מאור עינים. ויוסף לאמר שדור ר' עזריה לא נודע בבירור, ואם נכח הסכין ללמוד. לא ראה את המאור מימיו ולא מצא צמח רוד. לא קרא וואלף ולא שנה די רוסי.

וגם סופרי היהודים ובפרט בדורותינו יגעו והעמיקו בדרושי ר' עזריה והרבה דברי' שכתבו. אל תאמר ראה זה חדש הוא כי שרשם באדמת מאור עינים ומהירו חוצבו. ועוד היום גדול ללמוד ממנו ובכל שעה אנחנו צריכים למדעו כי מאשרי דרך רמיותו ובהבל פיהו ימית חנף. ולבלתי התניף לו גם אני והוא לא יאות לחכם כמו. אלא בדרכיו ואערך איוה פעיות אשר לפידעתו פעה החכם הגדול הזה ויקום בו מקרא שכתוב ולא המצא בארץ החיים.

פעה ר' עזריה בחשבו כי ספר אריסמיה הוא ספור אמתי. ולא ידע כי ספר העתים אשר העתיק פ' ל"ב לא הברו פילון רק איש ושמו אנו מויטרבו, וכבר העיר על זאת סילדינוס בספרו על סנהדרין, ובעל הגהות כתב יד למאור עינים. על פי ההגמון מאסקרדו, ונעלם מעיניו כי פירוש ד"ה הנדפס איננו מרש"י, ואשר גם הודה גם שאר ספרי קבלה בדויים הם ומוזיפים ואם כן יצא חייב בהשפטו עם ר' אליהו הלוי על הנקודות, פרק ג' שנה ויאמר כי הבייתוסין הם האיסיאי, ופ' ט' ירמיה כי בימי בית שני היו להם שני ספרי חורה האחד עברי והאחד ארמי. ותרגמו יונית מתוך הארמי, וחלק עליו מורינוס. פ' י"ג יפען כי עינים צירניות על שם העיר Cyrene וישכח כי משפטן להכתב קוריניוס על משקל קילקי קיסרי קיבר קירוס. פ' י"ט לא הבריל בין הפסיקתא הישנה ובין פסיקתא דר' טוביה. פ' כ' נכתב מדרש פנים תחת מדרש פנים אחרים של וישלחו, בתחלת פ' כ"ח שמטה ירו לכתוב השר מקוצי ורצינו בעל הסמ"ג, פ' ל"ו השיג על המעתיק הכוזבי (ובשגגה יקראנו משה ן' הבן) במלת מבוכה. וכבר העיר עליו החכם ר' שלמה מונק בחבורו על ר' סעדיה הגאון. בפרק הארבעים תפש את מפרש הלכות קדוש החדש להר"ם המביא מאמר' בראשונ' צבר את עפרו בשניה גבלו בשלישית יצרו, ויאמרו שהמאמר בשלישית יצרו איננו בשום ספר בכל הששה מקומות המובא הדבר הזה. ולא ראה את המקום השביעי והוא אבות דרבי נתן פ' ראשון ושם בנוסחתנו שניה נברא צורתו שלישית נעשה גולם והענין שוח. פ' נ"ז ידבר על מטבעות ועליהן נחקק בכתיבה מרובעת "המלך שלמה", ואין איש גלה אוננו כי פסולות הנה וחדשות, ובפרק מ"ד אמר שהתנא הרשום בהקדמת זרעים להר"ם הוא תנא דבי אליהו וחור מטעותו בספרו מצרף לכסף וז"ל שם: שגגה יצאה בו מאתי כי הזכור שם הוא אליועני בן הקף ונוסחא מוטעת שהיה אז לפיי הפטעני. אפס כי עוד תהיה הפארתי להוריעך אשר לענין מה שכונתי שה לדו כי הנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא עמד פעמי בי ורחיו לא נמר ע"ר.

הנה הנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא עמד פעמי בי ורחיו לא נמר ע"ר. והנה הנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא עמד פעמי בי ורחיו לא נמר ע"ר. והנה הנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא עמד פעמי בי ורחיו לא נמר ע"ר.

הנה הנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא עמד פעמי בי ורחיו לא נמר ע"ר. והנה הנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא עמד פעמי בי ורחיו לא נמר ע"ר.

הערות מאת הגאון ש"ר

(1) "ויגוע וימת (הרב ר' עזריה) לדעתי קודם שנת שמ"ז". החכם הזה כתב זאת רק מהשערתו, וכנראה היא, אך עוד יבקש בלי ספק כל קורא משכיל ידיעה ברורה משנת מות החכם גדול הזה. וברוך ה' כי לא העלים מאתנו גם את הרב הזה, ויש סיפור על זה אשר בו עוד דבר שלא ראוי להודע ברבים, ואחזאת מצאתי בקיצור חיי יהודה הוא ר' יהודה אריה די מודינא, כ"י אשר העתיק למעני הרב החכם הגדול מהר"ר שמואל הורד לו צאטו נ"י עם הגהותיו באמצע וכברני בו זה שתי שנים, והיה כתוב בראשונ' מיד ר' יהודה ממודינא בעצמו, ונ"ל: ליל י"ג סבת השע"ז, וארא בחלומי והנה איש לפני, ורבים אומרים לי האתה רואה האיש ההוא נביא הוא, ורוח אלהים בו, ואלך אליו ואומר לו, ארוני! יען אמרו לי היות מעלתך נביא, ייטב נא בעיניך להודיעני קצי ומדת ימי מה היא, ויען האיש תיכף ומיד, ארבע שנים ה' חדשים, ואיקץ. ויהי בבקר, חברתי שיר זה למזכרת, לרמיון שיר חיבר ר' עזריה מן האדומים ז"ל. שהראהו בחלום כן ונתקיים לו כאשר הוא כתוב מידו בספרו אשר אצלי.

על משכבי שוהה, השע"ז ליל י"ג סבת,

חלמתי עם נביא, מודיע לי קצי.

עוד שנים ארבעה, וירחים עוד שבעה,

תמוז או אב שפ"א, אניע אל רבצי.

אמר שד"ל: השיר של ר' עזריה בעל מאור עינים ראיתו בס' כ"י נושן של זכרונות, וכתוב שם שחוצצו השורים ההמה על קבורתו, ואלה הם:

על משכבי שוהה, כסלו שין למד הא,

נדמה לי אומר הא, לך עוד שלש שנים.

לכן כסלו של"ח, רוחי אל על יצלה,

אנא רב טוב סלח, תשלג צלמון שנים.

והנה פה ר' יהודה אריה ממודינא שהיה ברור ההוא, מעיד שהיו השורים בידו מכתובת ידי המחבר, ושנתקיים הרב, ע"כ, ואין לי רק להעיר עוד כי חלום רי"א ממודינא לא נתקיים, כי בקונטרס ההוא של חיי יהודה מספר אח"כ בעצמו מקורותיו עד כ"ח שבש שנת ת"ח, שאז חלה מאד בחלי ההוה וכתב צואה, וכפי הנראה מת מחליו זה, ינוח בשלום, ובתחלת הקונטרס רשם מולדתו כ"ח ניסן השל"א בשנת רעש הארץ, ולולא שרדותי הרבות מכל צד הייתי מעתיק כל הקונטרס, ועוד חוון למועד א"ה.

(2) "ור' עזריה הוא הראשון אשר קרא ושנה ספרי החכמי אשר אנו חייבים לברך עליהם, חכמי עם ועם", ראוי להוסיף שהיה לו מכירים בין הנוצרים.

ודבר עמהם לפעמים בעניני הקירות, כה ספר לו אחר מהאחים המפוארים של כת בנידושו (בעניניקטייער) בתחום מנשובה, כי נמצא אצלם הספר של ארסתבלוס אשר כתב לתלמי פילומיטר ק' פרקים על תורת משה, ואמר לו היותו מעולה מאד מספרי פילון היהודי. האמנם הספור ההוא היום אצלנו בספק גדול כי לא נשמע עוד דבר מספר נפלא כזה עד היום—וכן נודמן לו לדבר עם חכמי הדתות על דבר הכלל של ר"ל תפשת מועש תפשת, והראו לו בששי מן הדיקרישאלים לתורות האפיפיוריות וכו' כלל זה מאושר, הדבור בלשון רבים הנו נשלים במספר שנים, ועוד לו ויכוח עם אחד מהכמיהם על מספר שנות מלכי יהודה,

[אמר צבי. מצאתי בכתב המחבר הדברים שלמטה. והם נעתיקו על ידו מאת ספר יוחסין ד' קוסטאנטיןא דף ז' ע"א (ד' קראקא דף ט' ע"ב). אשר בימי חייה יקר מאד. וייפתי את המספר באצבעותיו כדי להקל על הקורא להבין את צורת בבת המחבר.

חיתר הוא איהו רטו אשר רשם ר' עזריה על ענין הלום מה אשר הלם בשנה קודמת, ואפשר כי הוא על דבר החלום אשר הזכיר הגאון שי"ר למעלה.]

כתב וז"ל ובירדנו קבלה שהד' מאות שנה של גלות מצרים נמנו מיום שנולד יצחק. וכן הסכימו כל חכמי האימות וכן ברברי הימים שלהם וזהו מיצחק כי טר יהיה זרעך וכן בתרגום ירושלמי ומושב בני ישראל ומותב בני ישראל דיתבו במצרים תלתין שמשין ובהון אשלימו ארבע מאה שנין. וכן תרגום מדלג על ההרים משוור בזכות אבהן מאה ותשעין שנין. וא"כ נשאר ר"י למנין רד"ו. וכיון שנולד יצחק בשנת ב' אלפים ומ"ח יהיה יציאת מצרים בשנת בתמ"ח ליצירה שנת י"ו למחזור כדעת ר' אברהם בר' חייא הספרדי ובעל יסוד עולם. והשנה השנית שהיו במדבר היא שנת י"ז שעשו שני אדרים וזהו שצוה ה' יתברך ויעשו את הפסח במועדו. ור' שמעון דוראן אמר שי"ז למנין וי"ד כשיצאו ממצרים שהיא שנת י"ח למנין בהר"ד ושלא היתה אז מעוברת. ובשרוש ההגדה אמ' זה, ונ"ל כפי הסברא שהיה בשנת י"ז והיא מעוברת כי המולד ביום הסימן ג"ח תש"ם והראיה ביום ד' בערב ור"ח ביום ה' כדאיתא בסדר עולם. והראיה שהיתה מעוברת כי כבר עבר זמן האביב במת הברד שנא' כי השעורה אביב. וכל שנת י"ז פשוטה תקופת האביב ביום ב' של פסח אעפ"י שאינו קשה זה מאד למי שאומר שהיא פשוטה כי ידוע הוא כי במצרים יקדם האביב הדיש יותר קודם ארץ ישראל כי לפעמים יש חמה חרשה בפסח אבל כפי מה שאמרנו עולה יפה בלא דוחק ובשנת תמ"ח יצאו גאולים.

פרשת שמות אחרי אשר באפי בקריאת ספר וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ חלמתי קרוב לשהר יום ד' כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים ננוו ועבר וענתך לא אענך עוד. הרי בטל הנת קטן של אשחקר.

תכונת הספר

הנה ראיתי כי טוב להבדיל החבור הזה לשני מאמרים, וכל מאמר לפרקים, וכל פרק יהיו על מצדו תמיד פרטי כונותיו באופן שיודעו על נקלה בלי הקדים פה עליהם לוח, אפס ההשגות שנמצאי גם על קצת האחרונים בהרתי להורות מעכשו באצבע על מקום תחנותם, אולי יחס לבב המשכיל, גם ברכות יעשה, בקנאו את קנאתם להגן על כל אהת מדהנה.

במאמר שני פ"א, השגה על הסמ"ג, ואחרת על הגאון קארו, ואחרת על החכם כוזרי, ואחרת על רמב"ם, ובהנהגה השנית אחרת על הר"א הנשיא, וזכר צדיקים לברכה, ובהנהגה הראשונה תוכחה לקראים (שם רשעים ירקב) מכחישי קבלת רבותינו.

בפ"ב השגה על הנשיא וסמ"ג, והחכם נ' שויעף, ואחרת על בעלי התוספת ז'ל.
בפ"ג השגה על בעל המורים ומדור"א קארו.

בפ"ד השגה על הר"ר לוי נ' הביב.

בפ"ה השגות על החכם בעל העקדה, ותוכחה לקראי ישרוש מארץ חיים.
בפ"ט קיום השגה קדומה על רמב"ם ובעל העקדה, והתחדש על בעל העקדה שניה לה, ובהנהגה השגה על הר"א הנשיא.

בפ"י סימן ז השגות על החכם ישראלי בעל יסוד עולם, ותוכחה לקראי שחיק סמיא, ובסימן י"ג השגה על רבינו האי. ואחרת על רבינו הננאל נוחם עין.

בפ"יג סימן ב'. השגה על החכם קארו, ואחרת סימן ו' על הגאון רבינו סעדיה ואחרת על הרמב"ן, ואחרת בסימן ז' על החכם מורדכי, ואחרת בהנהגה על הגאון קארו, ואחרת על הר"ם משוליסולה, ושם בהנהגה הנו' תמצא עיון על אמרם ז"ל בקצת דברים שהם הל"מ, ובסימן י"ד עיון אחר על מאמר נמצא להם בפרוש דבר יחזקאל, ובתשובת י"ג השאלות סימן ה' עיון אחר הקבלה האמתית של רבן גמליאל במדת החדש הירחי, ובסימן י"ג עיון אחר בענין פסח הוקיחו, אשר גם באלה יבינו המשכילים אם דברי יימינו. ובתשובות הנזכרות נמצאו כמו כן תוכחות לקראים נפשם ברעה תתמוננ, סי' ה' וסי' י"ג.

ובמאמר הראשון פ"א יש זכרון עשר קושיות לצד אחד מצדי הדרוש, אשר בפ"ג מאמר שני תמצא היתר כלן, ובמאמר שני פ"ב נקבצו חמש עשרה קושיות לצד הסותר יוצאות מן הפרקים הקודמים שהן מלמדות וכות על הצד הקיים אצלנו. וכחם נכל פרטי כונות הפרקים אשר להערה אל הקורא כמדובר דרכם בראשם נחתי. כל היד המרבה לבדוק באמתתם הרי זו משובחת.

ה ק ד מ ת ה מ ה ב ר

עורנו בשם ה' עושה שמים וארץ.

אמר הצעיר עוריה מן האדומים אודה ה' בכל לבב כי עוֹדֵנִי הוּא לְרִצְוֹנו יתב'.
קמו בעלי החצים גבורי כח מגאוני דורנו לירות באהבת חסד שנה ושלה לעומת דרוש
ימי עולם הנכלל בחבורי מאור עינים אשר זה כארבע שנים הוא ברחמי וזכני להוציאו
החוצה, ראש מסיבי בתום ויושר היה מהר"ם פרוויניצאלי איש מולדתי מן מרוב ה
אשר השגת מעלתו עם תשובתי בצדם כבר נדפסו בשולי הספר, ואחריו יצא הר"ר
יצחק פנצי איש פיסארו הרשום ביודעי בינה לעתים על כל המתחים לסדור לוחות
הכנסת. הוא נער הצנו וכליותיו השתוקן להשיג עלי בדרוש הנו', אם בי"ג שאלות
אשר יחד אלי, אם באגרת תלונה אשר כלאחר יד פרסם אותה לקצת מאהביו, ואני
לא יכלתי לראותה עד הגיעי לירו את תשובתי על שאלותיו הנו' במכתב קראתיהו
צדק עולמים, אשר ברוך אלקים עם כי מדי דברי בו לא שמעתי את תלונתו הנוכרת,
הנה טבע האמת ומשך הדברים הניעוני לכליל בו מבטולה מה שיספיק למשכילים
היואים את דברינו אלה עומת אלה ושלישית על כלו הוא פנצי מלא עיד את ידו
ננדי בקונטרס קראו מאוני צדק שחזר בו על הראשונות של תלונתו הנוכרת עם
דברים נוספים כמדומה שיבטל או יחליש את תשובתי ההנה, על כל זה אמרתי טוב
להודות לאלקי חסדי שנהיה כלו עוד מלה בלשוני, כמדומה שהוא ית' הסיתם בי למען
יתבררו ויתלבנו דברי ביותר, אשר יל כן ירח מנחה וגם כי יתנו בעמנו במותם עוד
נשמתי בי, דין הדין לי, ועם לוית הן עורו השוב בשמחת לבב אצא לקראת נשק,
על דעת כי מלכי רבנן שכלים נבדלים מהפעולות ומופשטים מכל צורה קודמת, לאסוקי
כל זולתם אשר פסלהים לדין זה בשני מפרקי הספר, יוכיחו וישפוטו הם על כל אשר
ימצא שם בך באופן כי עד צדק ישוב משפט כאשר אהבתי ואמנה בשומי את פני לדבר
הזה זר אצלי מעשהו של איש ריבי הנו' כי נפרצו השגותיו במלואם לא השתרגו עלו
בקנה אחד שאוכל לעבור בהם על הסדר, הלא מלבד מה שגרם לי בקונטרסיו הנו'
לכפול בתשובתי דברים הרבה אשר אם ראה אותם בחבורי הנו' כראוי תחלה לכל
משיג בדין היה שיהדל מהביאני שנית להפוכי מפורתא, הנה עוד בבחנת וצרוף י"ג
שאלותיו ותלונתו ומאזניו הנו' טרח טרייה להווא גברא כי בהעלותו כפלי זכרונות
רבים לכאן ולכאן מוקדמים בקונטרס זה ומאחרים בזולתו הלאני וילאה הקורא גם
לבו יסנסך על תשובות באנשי צדק.

ובגלל זה אנכי הרואה כי טוב אשר נאחז בקצור ובמה שיביאנו לראות דברים
ברורים בסקירה אחת השיבותי כיום אל לבי כי האמנה עם רבות מופתי השגותיו הלא
עקר כלם והקוטב המעויין אשר עליו יסובו כל רביי הנזכרים הנה הוא האשמינו אותי
על מה שהקרתו אם הסך הנהוג לנו בימי עולם מסודר מקדמונינו לאמתי ודאי, או
למוסכם על צד היותר טוב לכשיזנח מסופק ככל הרשום בספר, ויאמר להכות אותי
במה שלדעתו הקירה זו היא ח"ו כפירה בדבר שהוא הלכה מסיני ונשייה מן הכתוב
על היצירה בתורת אלקינו, ומה גם עתה כי כל המוסף או גורע אפילו יום אחד בסך

הנז' הנו פורץ גדר הקביעות והעבור הידוע למועדי יי' בהיות סימן בהר"ד הקבועה לשנת תהו יחד נאמנה וכוכב דרך לישראל בקדוש החדשים וימי התג בארץ כי אפילו חלק אחד מאותם של תהר"ף לשעה אם ימעט מהיות קודם חצות נדהגים בר"ה אותו היום קודש ואם יגיע להצות היה ליה מולד זקן ואין מקדשין עד המחרת כפי הידוע. והשני מן הנראה שכל המעלה על לבו להרבית סך השנים יבלע הסימן הנז' ממקומו וכי ימירנו באחר יהיה כל זולת הלקוח למנהל תמורת בהר"ד משגה אותנו בדרך לקרא מועדי ה' שלא במועדם ולא לרצון יהיו הלילה. והנה בהראותנו העמים והשרים יושבי על מדין באמור את יקר תפארת הקירנתו ושהיא תורנית ונאותה בעצמה הלא כל חומת השגה ותלונה אשר בנה על יסודו הנזכר לארץ תפול ותו לא מדי. ובכן להצליח בעזרת שדי חפץ זה בידנו ושיחיה מאמרנו הלז יותר כולל מדרוש ימי עולם הנכתב בספר, כי יותר בו הספיקות שהוסיף לנו כאמור, הנה נא הואלתי להקור בו שנית על יושר סך השנים הנהוג לנו ליצירה עם גלוי חלקי הסותר וצדי הבעיא כמשפט, היינו להודיע מה יקה לבנו אל החיוב ומה אל השלילה, ובאיזה תשובה נכריע, ובטול כל מודעי ערער אשר יצויירו נגדה, כי על כן הארנהו מצרף לכסף הלא עם זה קוה קוינו שכל הרוואה אחר כן את השגותיו כפי מה שהם אשר אמנה לא סרנו גם כן מהרבות פה אליהן והוסיף בקצתן אומץ, ימצא שכבר הותרו בטעמים לשבח וכי הוא שגה בהרבה דברים חשובים ליסוד, אשר גם תולדותיהם כיוצא בהם אפס ותחר, ועם שכבר נמצא בחבורי דברים הרבה הנפולים גם בזה המאמר, הנה משך הנונה היתה נסבתו, ולכל הפנים התקבצם שנית עם החדשים האלה לא יהיה רק מתוק לנפש, וע"כ אל יתמה הקורא אם במקום שהיה ראוי להאריך פעמים רבות יקצר בהעמידנו אותו על הכתוב בספר, והוא כדורש אמת לאמתו אל נא יעזוב מהתבונן שם כל דרוש במקומו סן המלט מידו כונתנו ויזיק אותנו עמו תחת הנכסף להועיל גם לו גם לנו, אך לא נבוש אם מכח מכתבנו זה ישובו קצת דברים הזכורים שם מווקקים ביותר כי כבר הרחיבנו לזה אנשי השם ז"ל נאמרם אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה ואחת, והבא כבר הדר ביה בקצת מקומות לשם ולתפארת, והנה כל עוד שהמחבר ישמור כונתו הכוללת הלא שגה אשר יצא מאתו לראשונה באיזה פרש לא תהשב לו כי אם זכות בשובו ממנה וקחתו עמו דברים זולתיים אשר ישיבו, ובכן אמרתי גם אני טוב לי כי עוניתי מן המשיגים למען אחכם באחרתי, לא להזור מעקר כונתי הנראית לי ברורה כשמש, ואשר בחזי ראשי הייתי חוזר ממנה אם השבתיה תהו. אבל לעמוד כיום על דברים יכוננו יותר אל אמתתה. יען לא כל אדם זוכה להביט מראשית איזה דבר חדש אשר אלקיו יורנו. את כל הציד בו עד אחרית שלמותו לכל חפץ. אולם סן אורך ההצעות מכאן ואילך יהי אל הקורא לטורח נרגול אל הרוש בשם אלקינו

המאמר הראשון

כונת הפרק

הצעת השאלה לפני ההראות אל צד תשובה מרומה אשר באחרית על דבר אמת נטה מכנה .

פ ר ק א . הנה אנהנו היום כפי הספירה הנהג' אצלנו בשנת חמשת אלפים של"ו ליצירה . בקשנו לדעת אם הסך הזה הונח מאת הקדמונים לדבר אשר זרחה עליו שמש צדקה ואמתי בעצמו , או מוסכם בו קצת ספקות לאיזה טעם ? כי לכל הפנים לא יתייחס שום טעות אל היוצא מאתם ז"ל , כאשר נודע שהכמתם גדלה על כל שבח . ונברר עם זה אם בהתלות בו ספק מה נפיק מיניה שום פנם בדבר תורני חלילה ! ואמנה תועלת המחקר הזה כבר בארנוהו בכ"ט משרקי הספר .

תשובה עולה על הדעת .

לכאורה . נאמר כי האמנה הונח לחשבון צודק אשר עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע , וזה לסבות .

ראשונה , שכן תמצא רבותינו בסדר עולם ובמקומות רבים מן הבבלי ירושלמי ומורשים מונים את השנים מאדם עד יציאת מצרים שני אלפים תמ"ח כסימן דר"ם ז"ל באגרתו לתימן בתמ"ח גאולים . ומקרא מלא הוא כי בשנת ת"פ לגאולה הנו' נבנה הבית אשר לכל דבריהם ז"ל נמשך ת"י שנים . אחריו היה גלות בבל שבעים שנה . ובנין שני עד מנין שמורות ארבעים , אשר כלם עד הנה ג' אלפים תמ"ח וכן אמרו פר"ק דאלילים המשך אלף שנים מגאולת מצרים עד מנין שמורות הנו' , כפי מה שזכרנו על זה באור רש"י ז"ל בפס' ג' מן הספר , והנה מאז והנה [ר"ל מפנין שמורות] אליבא דכ"ע נמשכו אלף תתס"ח שהם יחד כלם השל"ו כאמור . הרי שהמנין כולו מראש ועד סוף יציב ומדימין ככל הנגלות לנו ולבנינו .

שנית , תאזוי מאן גברא רבה בעל ספר הכוזר קא מסחיד מאמר א' שאנחנו קבלנו שנות הקדמונים ממש , דמשמע קבלה על פה ככל יתר המסורת אשר לא ימצא תורני מהרהר אחריו , ושאין במנין הנהוג לנו מחלוקת בין שני יהודים מקצה העולם עד קצהו .

שלישית , כי מציאנו מולד בהר"ד היוצא לשנת תהו ממולד וי"ד של יום הששי ליצירה מכוון בצמצום אל כל המולדות אשר היו ממנו והנה כמספר השנים הנהוג בעמנו , וכן אם תחשבם למסרע מן האחרון שבימיך עד ראשון הבריאה תגיע אליו בלי הפרש מאומה . ולזה הוא בהר"ד לברו הוצב מאת מחשבי העבור לאות ולמופת על אמתה המולדות כלם מעולם ועד נצח , ואתה אם תרמה מספר שנים יתר על הנהוג ואפלו פחות מחדש נמצאת מחליף בשנת תהו סימן בהר"ד לזולתו והפסדת לגמרי אוסף העמידה על אמתת מולדות הירח , ומסימני מולדות כוונים ימשך בלי ספק קביעות החגים שלא בעתם ולא לרצון יהיו חלילה .

רביעית , כי כבר נמצא רבים ונכבדים מחכמינו הגאונים ז"ל כמו שיתבאר עוד בפ"א איך החשבון שאנו מחשבים היום לקביעות החדשים והחגים סורר למשה

רבינו ולזה גם סימן בהר"ד ההוה לו לראש וכן סדר השנים המסכים אליו נמצא מסיני במסורת כ"ש כי בשגם תראה ר' אליעזר ור' יהושע פ"ק דר"ה חולקים אם בניסן או בתשרי נברא העולם הלא ימצא לשניהם מולד בהר"ד לחשרי של תהו, כי לר' אליעזר אם תחסר ד"ח תתע"ז ממויל ו"ד הנו' יצא לאשהקד בהר"ד. ולר"י ג"כ כי תחסר ב"ד תל"ח שהוא יתרון ששה חדשים מד"ט תרמ"ב שהיה מ' ל' ניסן תגיע כמו כן למפרע אל בהר"ד של תשרי הנו'. ועם כי סימן בהר"ד לא הוזכר מחכמינו בשום מקום הלא בהתאמת בשביעי מסקי ר' אליעזר סי' כמ"ב תשצ"ג המקובל מר"ג, והוא בהר"ד צדק על פי דרכו נמצא כן שני הסימנים הנו' יחדו התקבלו אצל רבותינו. חמישית. שכל ישראל במוסף ר"ה. אומרים היום הרת עולם זה היום תחלת מעשיך, אשר עם זה יעידוך יגידוך כי בתשרי נברא העולם, היינו יום הששי שבו נברא אדם היה בר"ה תשרי. כי הבריאה החלה בכ"ה לאלול כדברי ר' אליעזר, ובכן יצטרך כי כל מספר שנים אשר תמנה למפרע יפול מולדו הראשון ביום ו'. כי בלאו הכי נמצאת כופר בדברי רבותינו ומסכסך ג"כ את הכתובים במעשה בראשית, ולא עוד אלא שהמנין המדומה. ההוא צריך שיהיה כולל מהזורים שלמים לא מקומעים באופן כי יום הששי הנו' יהי ג"כ ראש מחזור, דבלאו הכי חשבון האביב אל הפסח והאסיף אל חג הסוכות לא יבוא כסדר, והנה כל הנופיה מאומה מסך השנים הנדוג לנו לא ימצא מולדו האחרון של איזה מספר שנים נופל בשום פנים אל יום ו' לא לר"ה ולא לראש מחזור בלתי אם תביא ראיה על היות התוספת ההוא שמנה מחזורים שלמים שהם קנ"ב שנים לא שחות ולא יתר.

ששית. כי לבד מן ההיריסות הנזכרות אשר פרצים תצאנה אשה נגדה בימי הקביעות המסודר לבני גלותנו הלא כפי מה שנזכר הר"ד בחיי פפרושו על פרש' החדש ופסוק מימים ימימה בשם הגאון רבינו חננאל, גם בזמן הסנהדרין שהיו מקדשים צ"פ הראיה היו מחויבים לחשוב את החשבון הנדוג לנו, ואם כן הכרח הוא לאמר התקבלו להם מסיני על סך השנים וסדרי המולדות ככל העשוי אצלנו, והבא להוסיף שנים כאמור נמצא פוגם גם כל מה שקדשו מסיני ועד עתה.

שביעית, כי אפילו תאמר שלא מסיני בא העבור לדינו הלא בהמצאו והמסרו לנו מנביאי הדורות הרי יתקבל אצלנו לנכון כדבר תורה עצמה. וכבר כתב החכם כוזרי מאמר ב' סימן ל"ב [בדפוס סי' ס'] ומאמר ד' סימן כ"ט שהעיקר המקובל על מולדות הירח נתלה בנבואה, וראב"ע פר' אמור כתב וז"ל חכמינו העתיקו לנו שנשמך על העבור בגלות וכן קבלנו מפי נביאים ולא נוכל לעשות דבר טוב ממנו. שמינית. יונח שתדע באמת כפי הקבלה הנכונה של ר"ג כי בין כל מולד ומולד יש כמ"ב תשצ"ג באופן שיתוכל מן המולד האחד לעמוד על רגע כל העברים והעתידים אפילו לשנות אין מספר, אך בלי הקבלה היוצאת מן הנבואה תחלל למצוא אמתת המולד האחד. ההוא אשר קצרה בזה יד החכמה האנושית כלה, עד כי האלקי בעל ספר הכתוב בהציעו את שבה התורה על פי כתב וז"ל. מן המופלא שבה העבור על העיקר המקובל מבית דוד מן תקופת הלבנה אשר לא נשתנה מכמה אלפים ומאות שנים. וכבר נשתנו קבועי הקובעים מיון תולתם והוצרך בהם לתקון ותוספת אחר מאה שנה וזה נשאר על אמתתו מסני שהוא נתלה בנבואה. ואילו היה נכנס בו שום השתנות מחלק (בדפוס שינוי בחלק) אחד בעיקר היה היום הזה [גורם] הפסד גורל לרוחך מה שיהיה בין המולד והראיה (כוזרי מאמר ב' סימן ס')

מאמר ראשון

תשיעית. אם אתה מוסיף או גורע שום כף שנים על הנהג באומתנו
 נמצאת אומר שמעו רבים ונכבדים תנאים אמוראים וגאונים. ובכלל עולה הנך
 קובע לשגגה הגוי כלו וברבר שנכתב עליהם רק עם הכנס ונכון וגו'.
 עשירית. כי הספק אשר שמת בספרך על משך בית ראשון הנו ח"ו פוגם
 בפרש את דבר הנביא יהוקאל שאמר ראש פרשה מ' כי בכ"ה שנה לגלות יויכין היתה
 שנת י"ד אחרי שהוכתה העיר וראש השנה בעשור לחדש, היינו בהכרח שנת יובל.
 בדברים ז'ל פ"ג דערכין ושלהי זבחים הלוקח מסדר עולם פי"א. איהו ר"ה שהוא
 בעשור זה ל"ה של יובל. ובכן ימצא שהחרבן היה בשנת שלשים ושש ליובל הי"ז.
 אשר ספורתם לפי הוכחות רבותינו בשלשת הפרקים הנו' התחילה אחר י"ד השנים של
 כבוש הארץ וחלוקה, כמבואר ג"כ הכל מיהר"ם ז"ל ראש פי" מה' שמפדה, כי לדברך
 י"ד שנים אחר שהוכתה העיר לא היתה שנת יובל הואיל ולא בשנת ה"ז ליובל הוכתה.
 גם בכבוש וחלוק הנו' ימצא בסך השנים פחות או יתר מן הי"ד שזכרנו, והנה
 בהמצא הערער אשר שמת במשך בית ראשון שוא ודבר טוב הלא יקל ללמד בסתם
 ובלי הוכחה אחרת כי גם כל מה שנסתפקת בענין גאולת מצרים ומשך בית שני
 הוא אפס ותהו. אלא הנה שמענו עד כה הקושיות אשר קצתם לקטתי כדברי בעל הריב וקצתם
 הוספתי גם הרחבתי להשמעות אזנים. והנה מעתה אודיעך קורא נעים כי דיתר כלם
 על הסדר תמצאנו לפנדך מאמר ב' פי"ג. ואך אם רחוק יראה בינך לבינו הלא פרקים
 אלו אשר בתוך יעבורון לאש לך כאני שיט על מי מנוחות וכעגלות צב לרוח היום
 יובילוך עד הגבול בלי הרגו עליך הדרך. כי המה לדעתי ישעשעו נפשך. ובכן
 בעזרת שדי נדעה נרדפה את מגמתנו.

כונת הפרק. הוכחות וראיות לוכית הצד הסותר.

פרק ב'. ואפס לאידך גיסא נאמר כי האמנה חכמינו לא הניחוהו בחשבון
 אשר ודאי יצדק להם בעצמו, שהרי לא בלבד נראהו מסופק בחלקים רבים אצל הרבה
 מן האחרונים ז"ל אשר הוסיפו על הנמנה בהם לרבותינו כמו שיתבאר, אבל מצאנום
 ג"כ הם ז"ל עצמם מוסיפים באיזה חלק מהם מהכרח הכתובים שנים מה על הסך
 אשר להמשך אחר מנהג שכבר הונה לאיזה בחינה בלתי נותנת אמתו, מנידו פחות
 הימנו, ואחרי שהם ז"ל וכן האחרונים הנו' עם הרבותם בפרטים הנו' הגם מודים
 ביתר החלקים שאין לגרוע מהמה באופן שלא נוכל לשים היתרון אשר כאן ממלא
 החסרון ההוא עד ישוב הסך הכולל שוה. נמצא אפוא שהמספר הכללי יעדיף על אותו
 שנמנה מצד המנהג הנו'. בהכרח, ובכן יתאמת שאין עליו קבלה על פה מסיני כי לא
 יעז אנשו מיראי ה' וחושבי שמו לחלוק על שום דבר מתיחס לה. והנה תראה כי
 בעל ס"ע שאחריו נמשכו רבותינו כמו שיתבאר בקצת פרקי המאמר השני השקדל
 להוכיח אמתת מספריו הפרטיים עד זמן מה מן הכתובים, וכפי אשר לנו נמנעו
 האחרונים מחלוק עליו בהרבה דברים מתיחסים להבנת כתבי הקדש וולת הרוש הוה

כמו שהוכחנו בספר פי"ד, כן מצאנום חולקים באלה אשר ע"כ בעל חשב האסוד סוף פכ"ז אחרי הניחו גבולי זמנים רבים הנכללים בסך הנהוג לנו כתב וז"ל, כל התאריכים (מלה ערבית מורה גבולי זמנים) הכתובים בפרק זה התבארו בס"ע מן הכתובים לפי דעת המחבר אותו, ע"כ, כ"ש באיזה חלק מן הסך אשר אין בכתובים זכר ממנו, כמו שתאמר מראשית בית שני עד המנין לשטרות שלא סרה מאליו המחלוקת. ולהרחבת הדבור נאמר שאם המספר הנהוג לנו ואינוהו מורגש מעת משה

והנביאים אף כי המסורת התומה בלי התודע מעמיו והתגלות משפט פרטיו ואין כל חלק וחלק ממנו אחד באחד יגשו, אין ספק כי לא ימלא לב אדם משלנו לדרוש ולתור בכל חכמה מה זה בידנו, בשכבר נודע כי חקת התורה אם בכתב ואם על פה אין לך רשות להרהר אחריה. אמנה לא כן הדבר, כי כמו שהראינו בכ"ה מפרקי הספר הקדמונים כלם ממתן תורה עד רוב הזמן שעבר מגלותנו זה יחסו ספירתם לכתחלות שונות אין גם אחת מהנה ליצירה, אבל ליציאת מצרים, לבנין הבית, לחרבנו, למלמי אימות כדריש וכו'רש, למלכות יון ומנין שטרות, אשר גם בימי הגאונים ורמב"ם היו מונים אחריו, וגבול היצירה מעולם לא נזכר רק בגלותנו זה משנים מה והנה, לקוח מסגנון ר' יוסי בפרקיו אשר בחכמינו הוא יצא ראשונה למנות השנים מאדם ועד נח והאבות וגאולת מצרים ובנין שלמה וזמן המלכים לגלות בבל בעשותו לו סמיכות כפי דעתו מספורי הכתובים בקורות הימים להראות כי הוא ישפוט סדרי תבל בצדק. ואפס להיות קצת הכתובים סובלים כונות מתחלפות ודבריהויו בפלילה כאמור לא במסורת, נמצאו בהם נגדו סברות מתחלפות כפי סגולתם הידועה כי דעות הרבה להרבה בני אדם, וכן מראשית בנין שני עד המנין לשטרות אשר סך השנים מיוסד על קורות מלכי פרס ומספר הכהנים הגדולים שהיו מאז עד מלכות יונים ומנין שטרות הנו' נמצא הפרדה רבה בינו ובין רבים מאחרוני חכמינו כמו שהראיתי בקצת פרקי הספר ויוכור עוד בזה לפנינו. אשר ע"כ אין לתמוה אם ההגבלה הזאת ליצירה תדומה מסופקת. בשגם אמנה מן הזמן לשטרות הנו' והנה סך השנים ברור ומקויים לכ"ע, ולא השתדל ר' יוסי או כל ספר משלנו וזולתו לבקש עליו ראיה. הן כי בכתבי הקדש איננה, הן להיות הדבר בלתי צריך לעדות כי כן ישראלים נצרים וסופרי יתר האומות, כלם דבריהם אחדים בסך האלף תתפ"ח שנים אשר אנו מונים לו כיום בלוחותינו, הלא כן תמצא בסדר תנאים ואמוראים לרבינו יוסף טוב עלם שכתב וז"ל מבריתו של עילם יש לנו היום ד' אלפים תרמ"ז, ולמנין שטרות אלף קצ"ח, ע"כ, הוסיף אתה תתפ"ח שנים לזה ולזה נמצאו של' ר' לפ"ק. ולשטרות אשר אנו מבקשים אלף תתפ"ח כמו שזכרנו. וכן יתברר מתשובת רב שרירא גאון לק"ק קירואן על שלשית הקבלה אשר היא נדפסת מקרוב בקצה ס' יוחסין הנגלה לנו מן העיר הגדולה קוסטנטינה, וכמו כן מראשית ספר הכריתות לרבינו שמשון מקיטון, גם מכמה מקומות לרמב"ם בידו החוקה ובפרט ה' ק"ה פי"א, כי האמנה כל הדעות בזה משולבות אשה אל אחותה, והיה כל מבקש הוצעת החשבון כלו לפי דעת ס"ע הנו' מאדם ועד לשטרות יקח לפניו ס"ע. וזמא אשר כפי הנראה מראשיתו חובר מאחד הגאונים, והשובת הר"ר לוי' הביב בדבר השמטה ס' מ"ג כי שם ערך לפי הקוראים שלחן לא בהדש אשר בדא מלבו, אבל בדעת נמשך מדברי ס"ע לרבותינו.

והנה לאשור וקיום הדברי' האלה אתה עתה ברוך ה' עמוד קורא משכיל וחתבונן

כי בשלשה מקומות בפרש מהלקי הסך הכולל אשר בעל ס' ע' דמה להוכיחם מן הכתובי' יצאו עליו עסיקין ומשימי עלילות דברים וכלם בגוריה שיה ולדבר יציב ונכון יאמרו להוסיף ולא לגרוע, הלא המה האדירים אשר זכרתי בפרקי ימי עולם ביהודי בל"ה מן הספר, אשר אמנה לא אחדל גם עתה לפי משך הדברים מנגוע בהם עם קצת באור ותוספת, והה כי הגאון ר"ה וכן החכם דון יצחק אמרו כי סך ארבע מאות השנה האמור במראת הבהרים החל מלדת יצחק ונשלם בשנת תמ"ח, ואפס מהמאת ישראל במצרים. כמבואר בנבואת יחזקאל נשתחו שם עוד סך שלשים השנה האמור בפר' בוא ומושב וגו' ת"ל שנה י' ורמב"ן ו"ל גם הוא מזה הדעת כנראה לו בפרוש הכתוב הנז', אשר מתהלה בהגיהו את באור רש"י זכר את דבר ס"ע שסך הת"ל החל מהיות אברם בן שבעים, והוא אחר כן בבחינת הפשט נמדה ממנו אל אחד משני דרכים, אם שארבע המאות החלו מלדת יצחק, והשלשים נוספו אחר כן בענות ישראל במצרים כאמור, שכן על חמא המרגלים נשתחו עוד במדבר ארבעים שנה מהלאה ליעוד דוד רביעי וגו'. ופרש כי לפי זה סך רד"ו השנים נמשך למאתים וארבעים, ושזה התוספת נרמו גם הוא לאברהם בדבר דוד רביעי וגו', כלומר מלבד מארבע המאות שאמרת, עוד נשתחו עד הדור הרביעי, או שכל סך הת"ל החל ממראת הבהרים אשר כבר מראשית דבריו שם באר שהיתה, לא מהיות אברם בן שבעים, רק ימים רבים אחרי צאתו מהרן בן ע'ה וכי לפי זה סך הרד"ו לא נתאך כי אם למאתים ועשרים, או קרוב. כי אלו העשר שנים יותר מרד"ו הם לדעתו קבוץ החמש שנים הראויות להחשב אחרי השבעים. והימים הרבים שאמר התאחר מראת הבהרים לע"ה השנים אשר נזכרו. ובאר בו לכל אחד משני אלו הדרכים, אם הרמו במלת רד"ו היה מסורת בידם יפורש על יורדי מצרים עם יעקב מהלאה לר"ז השנים שהיו במצרים שתוכלנה א"כ לעלות גם עד סך רכ"ז, כי לא בכל זאת ימנע התאך הזמן לגלות בכללו אם שלשים השנה אם העשר י ואני אעשה לו עור בדרכו הראשון הנז' מדבר עדיות פ"ק כי לענין אמרם ו"ל שאין הקצין נחשבים לפניו ית' במספר שנים רק במספר דורות כמו שזכרנו ג"כ במ"ג מפרקי הספר בארו ו"ל ואמרו אע"פ שכתוב וענו אותם ת' שנה פרט אחר כן דוד רביעי ישונו הנד' הרי שדבור דוד רביעי יסבול כדברי רמב"ן היותו רוכזו אל זמן מה נוסף על ת' השנים שזכרו, והנה שם פרשת בא הכריע את דרכו השני על הראשון ובאמת מן הכתיב שלקח את הגר ונולד ישמעאל מקץ עשר שנים לשבתו בארץ וי"ג שנות ישמעאל בהיות אביו בן ק' אפשר להגיה את דבריו ו"ל שהעשר אשר זכר לתוספת על רד"ו לא היו רק שש או שבעי' אפס לכל הפנים כלל זה מדעתו בידנו כי החשבון אשר בעל ס"ע אמר החילון משבעים לאברם באופן כי כל סך הת"ל נשלם בשנת ב' תמ"ח, הוא רמב"ן אמ' בפרוש כי לפחות התחיל כמו עשר שנים אח"כ, וכי לפי זה סך הרד"ו נמשך

הג"ה. לא אחדל מדבר אליך קירא פשטיל כי הוא רכב"ן בחחלת השנותיו על הר"ם עקד א' כתב לענין מה ו"ל. ת"ל השנים החלו מעת צאת אברהם סכנען בפעם הראשונה, דאודא בהא לטעמיה של ס"ע פ"ק. כי מראת הבהרים היתה לו בכנען בן שבעים שנה. שאז יצא מאור כשדים ובא לה. ולאיו סבה ירד ספנת לחרן רשהח חמש שנים חזרו אליה. באופן שזה צאתו ספנת שנים ראשונה אשר זכר לנו רמ"א שלא כדרכיו האמורים כי אם אליבא דס"ע, פ"מ דבריו אלה לא יבטלו את הנמצא לו בפרוש התורה מוכרח מפשטי הכתובים, ובה שתראה לפנינו קרוב לתחלת פ"ג על הקפתי כי עם הנודו בהחלט את דעתו נגד הדרש על איזה דבר במקומו לא בכל זאת ימנע מרדוף אותו ביתר המקומות כן ואמר בענין זה על רמב"ן. ובפרש כי שם ב"שנות דבריו החם שבים לו אל נכון. הלא אמר תבונה האלה אם בפיסדים לא האמינו את דעתם הנעצפי, כעת לא השיעוהו אלינו.

למאתים ועשרים או קרוב, ואחרי היות קץ הרד"ו וקץ בתמ"ה נשלם יחד נמצא כי בהוסיף עשר שנים באחור השבון תמ"ה ישוב תנ"ה או קרוב בהכרח, ולדברי ר"ח ודון יצחק הנז' ישוב תע"ה, ולדעת כלם כן ירבה וכן יפרוץ הסך הכללי לימי השמים על הארץ, והר"ד משה לסיף איש ירושלים העמיד הרבני הנז' על שמנה שנים, ורלב"ג הגדיל אותו עד המש וארבעים כמו שהתבאר דעת כל אחד מהם בל"ה מפרקי הספר. ולרמב"ם ז"ל תמצא באגרתו לתימן ברצותו להוכיח כי קץ גלותנו זה אשר לא פורש הוא מסופק מאד מקל והומר קץ גלות מצרים המדומה למבואר, שכתב וז"ל: דע כי אפילו הקץ אשר התבארה מדתו והוא אמרו ית' וענו אותם ארבע מאות שנה, לא נודע אמתהו ונפלו בו ספקות לרוב שקצת אנשים יחשבו אותם הארבע מאות שנה מדרת יעקב למצרים. ואחרים מתחלת השעבוד והוא שנת שבעים לדתו הנז', ואחרים ממראת הבתרים, וכאשר שלמו לה ארבע מאות שנה יצאו ממצרים קצת מישראל קודם עמוד משה כשלושים שנה יען חשבו שכבר הם הקץ, והמצרים הרגו אותם והכבירו העבודה על העם כמו שהודיעונו החכמים ז"ל (פרק חלק) ועל זה אמר דוד בני אפרים נושקי רומי קשת וגו' כ"ש אפוא קץ גלותנו וכו', והחכם בעל העקדה בראותו את עצמו נבוך בהגבלת ראשית השליך סוף שער ל"ו על ה' יהבו, ובסמך המאמר שהק"בה מחשב עת הקץ כתב וז"ל, התחילו מעת הנשורה או מעת זולתו עד שיצדק אמרו שהיו במצרים כל הת"ל שנים, הרי שאין מנוס מהזרות המבוכה והמהלוקת במשך גלות מצרים, וכל המשנה ידו להוסיף ולא לגרוע.

נבואה למשכנותיו של בנין ראשון, ראב"ד הלוי והחכמים קמיו, דון יצחק וזולתם, אשרו וקיימו המשכו ארבע מאות ושלשים שנה שהם עשרים יותר על סך הארבע מאות ועשר המנוי לרבותינו, כי הם זכרונם לברכה לפי הכרעה בחרו ליסוד המנין על שנות מלכי ישראל, והאחרונים האלה יסדוהו על שנות מלבי יהודה כמבואר מאתנו בספ"ה הנז', בשגם ראב"ד הנז' כמו שהבאתי דבריו שם פל"ה אמר כי סך ת"י השנים נשלם להם ז"ל במלך יהויקים, ושלא מנו את העשרים אשר מאו עד ההרבן יען כי מן העת ההיא מלכות יהודה השפל ומשועבד נחשב לאין. וא"כ גם רבותינו לא יכחשו כי שנות הבית כלם היו ת"ל. ומי יודע אם דבר איש האלקים שמחנה כימות ענינתו היה בנבואה או בשגגה שיוצא. כי מספר שנים זה תהי שמחת הבית כמושב ישראל במצרים לענות נפש, וכן מי יודע אם סך ת"ל השנים אשר עליהם צוה ית' את יהווקאל שש שנים סמוך להרבן שכב על צדך השמאלי ש"צ יום לשאת יום לשנה את עון ישראל, וארבעים על הימני לשאת את עון יהודה שהם יחד ת"ל, ירמוז גם הוא למספר הזה בשנות הבית, ובפרש בראותנו זה הסך כולל בצמצום שבעים שממות ויובלים כפי השבון רש"י פר' בחקותי, והרד"ק שם יהווקאל ד', וכבר הסכימו המפרשים כלם שכנגדם היו שנות גלות בבל, באמרם בסוף ר"ה למלאת שבעים שנה עד רצתה הארץ את שבתותיה, ואשר מרח הרד"ק שם למנות פרמי השנים של בשול השממות מעת השופטים, הלא תראה דבריו אמרנא גרידא בלתי עולים לו בשלמות ובלתי מוכרחים בעצם, גם תקשה עליו הואיל ושנות החמא בימי השופטים היו אף ליהודה למה לא נמנו אליו כי אם הארבעים אשר על סמך אנדה דמה המשכם בלבד מקצת נ"ה שנות מנשה המכעים כל ימיו, עד חרבן הבית. אבל תתבונן כי סך הארבעים הוא מסוגל אצלו ית' כנראה מנשמי המבול, וענין הלווחות

והתנפל משה על השמאית ישראל. ודבר המרגלים, והמלקות, וכח אכילת אליהו. ויעוד הפיכת ניונה הולת אלה, באופן שאין לחפש מספר הארבעים שנה מצומצמות לחמאת יהודה. ועם התנן ג"כ כי בתחלת הבית בימי שלמה לא חסרו מלקיים איזו שמטה. הלא מזולת שאף הוא כפי פשט הכתובים עוד מעט התמיץ בהמות נשיו את לבבו. ירבעם המחשיא בא אחריו תנן. וכן כל המלכים מרעה אל רעה, יצאו, אשר ע"כ שלש או ארבע שמטות שידומה העשותם מאו. אפשר התבטלם בחשבון המריבה. אשר בכמה דברים תוריים נראהו בולע את המועט כמו שזכרנו בפ"מ ד' קכ"ו. והנה בעדן רחוק נגור על אודות המרגלים שנה ליום גם על ימי המהלך בנסעם. עם השער מן הראוי שהימים הגדולים אל החמא לא יחשבו, ואדוננו משה אשר דאי דבר שקר שנא אמר לישראל מטרים דזייתם מיום דעתי אתכם. וחרי על ים נים סוף בידו מלא לאמר ויאמינו בד' וגו'. מלבד הכתוב לשבחה זכרתי לך חסד נעורך וגו'. וה' אלקים אמת אמר לשמואל ככל המעשים אשר עשו מיום העלותי אותם ממצרים עד היום הזה ויעבדוני ויעבדו אלהים אחרים והנה רוח הקדש מעידה ויעבוד ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע. ומקרא מלא הוא בירמיה ל"ב כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הוואת למן היום אשר בנו אותה עד היום הזה נהלא על שנים השומות יחס לה תאר קריה נאמנה וגו' צדק ילין בה. ורו"ל בב"ר ל"ה לשם ולתהלה על צדקת דורו של הזקיהו אמרו שלא נראתה בו הקשת. כי כל זה משמש קצת מדת הדין אשר עכ"פ אין להרהר אחריה שהיא בתמימות היושר. ואדרבא משכילי עם ידו בבחינה זו לה' חסרו דקים ליה בדושה לבלתי בוא במשפט את עמו שהענישם רק על השנים אשר אמנה בהם, ולא מאו, הגיעו אל תכלית הישוב והתקן הנכסף. לבנות לו בית וכול מכן עולמים. ואשר בגלל זה היה מן הראוי שישמרו בחרון עזו הקיו ותורתיו, ובפרט על השמטות שהן עדות נאמנה מאתנו על אלקותו והשגדתו על יראיו והיותו לצמיחות אדוני הארץ. ותהי להסך, ומאלה אסוא יצא לנו כי הרבה מסך הת"י יקרב אל השכל מספר הת"ל.

אך נשוב לענין חכמי האחרונים המרבים את שנות זה הבית י רלב"ג ז"ל גם הוא בבאורו לספר דניאל הוסף על הת"י חשיש שנים וחצי. שהן לדעתי הקדמות למלכות הושע אשר גם רבנונו בהכרח חשבום נוספות על סך הת"י כפי מה שיתבאר עיר בזה הפרק. ואני לבד מאשר דרך כלל הראיתי דעתם זה בל"ה מפרקי הספר י הנני גם עתה לרווחא דמלתא מבאר את פרטיו ומוכח שכן הוא אצלם על כרחנו. כי באמת העיני הזהו עקרי בנדתש לנו. ובו יתברר כי סכום ת"י השנים חמו. במשך הבית אינו אלא בבחינת שנות המלכות לכל מלך. כי אחרי שהוחל לקרוא הסך בשם הבחינה ההיא לא חשו להחליף את הנהוג מפני בחינה אחרת עם כי צדקה ממנה י אולם הוכן אשר התמצע בין מלכות למלכות. ובפרט חשיש השנים שעברו מעת מיתת סקה לראשית ממלכת הושע הקם חחתיו לא נכלל גם אצלם ז"ל בסך הת"י. באופן כי עם המשך להם הסך אחר הנמנה לפי המלכות עצמם כאמור. הנה הראוי והכרחי בעצמו אף לדעתם הוא שנצרך אליו גם השנים אשר בינתים. כי האמנה אוספי חומנים ירצו תמיד. ואף בעוד העם נדון ונלחם על המלוכה (אשר זה קרה הרבה בישראל להיות שבט הנוגש בו נע ונר אף ממטה אל מטה כפי מאן דאלים) כנפיהם לא תרפינה ודימים לא ישבותו, ועם

זה אין מטוס מהורות כי סך השנים ירבה למשך הבית. כ"ש בראותנו שנות
 מלכו יהודה לעומתם מגיעות למספר הת"ל כדלעילא. ואולם הדבר אשר החילוטו
 בו לברר וללנן כי מיניה וביה דס"ע התבאר הוכיחו מן מכתובים סכום ת"י השנים
 למשך המלכות בלבד בלי התבונן על הזמן הנמשך בין מלך למלך שום תשים עתה
 אליו לבך. הנה שם פי"ו זכר כי שלמה אשר בנה הבית בשנת ארבע למלכו מלך
 בין הכל ארבעים שנה. נמצא כי נמשך לו המלכות בפני הבית שלשים ושש שנים
 או תאמר שלשים ושבע, כמו שזכרתי בפרק הל"ה בקצה היריעה קי"א. וירבעם
 מלך אחריו על ישראל שתיים ועשרים שנה ונדב בנו שתיים, ובשגם הקמחו ו"ל אשר
 קמחו סולת מנה את אלה של נדב עשר. לא נשים עתה אל דבריו לבנו. ובפי"ז
 הוא בעל ס"ע כתב כי בעשא מלך כ"ד שנה. אלה שתיים, עמרי י"ב. אחאב שתיים
 ועשרים. אחזיה שתיים. יהורם שתיים עשרה כנראה מלכים ב' ג'. ובפי"ט חמצא
 יהוא מלך עשרים ושמונה, יהואהו שבע עשרה יהואהו שש עשרה, ירבעם אחת
 וארבעים, זכריה ששה חודשים. ובפכ"ב שלום בן יבש חדש. ממזם עשר שנים,
 פקחיה שתיים. פקה עשרים. הושע היינו שנות מלכותו החפשי תשע, שהם עד
 כה רע"ז ושבעה חדשים, או גלו עשרת השבטים ובו בפרק דיתה שנת שש להזקיהו,
 והוא הזקיהו התבאר שם סוף פכ"ג מן הכתוב מ"ב י"ח שמלך כ"ש שנים, נמצאו
 אלו אחר גלות הושע כ"ג, ובראש פכ"ד זכר את הכתוב על מנשה שמלך ג"ה
 שנים. ועל אמון שמלך שתיים. ועל אישירו שמלך אחת ושלשים, ועל יהואהו
 שלשה חדשים, ועל יהויקים אחת עשרה שנה, ובפכ"ה זכר את הכתוב ביהויכין
 שמלך ג' חדשים ועשרה ימים. ובצדקיהו שמלך אחת עשרה שנה שהם יחד קל"ג
 וחצי. ועם הרע"ז ושבעה חודשים הנזכר הנם באמת י"ש חודשים יותר על ת"י
 השנים, אפס נעבור על זה באמרנו כי נבלעו באיור שנה מנדיה אשר לא נשלמה,
 גם כי לדעתי רלב"ג המונה שנות הבית ת"ש וחצי חשב גם כיתרון הזה חלק ראוי
 להמנות, כי על החשע הטספות מעבודת הושע כמו שיתבאר עתה צרף את החצי
 בעבור קצת החודשים שזכרנו. יהי מה ענין שם בס"ע פרק כ"ב תהוינה את דבריו
 אלה, אשר מכחם ימצא היותו מרבה שנות הבית על ת"י הנמנות לפי המלכיות
 שנחבנו, כי הקשה ות"ל, כתיב בשנת י"ב לאחו מלך הושע תשע שנים, אפשר
 לומר כן והלא הוא מלך משנת ד' לאחו. אלא מה ת"ל תשע למרדו. ע"כ, יצן
 חמצא מלכים ב' י"ו כי האחרונה לפקה הקודם אל הושע היתה רביעית לאחו,
 ואחרי כי החשע של מלכות הושע לא החזילה עד י"ב לאחו המולך שש עשרה שנה
 וסיימו בששית לחוקיהו, הנה בהכרח משנת ארבע לאחו עד שנתו ה"ב שנת כסא
 המלוכה מישראל, וזה אמת בבחינת היות או הושע עבד מלך אשר, לא בעל בעמיו
 חפשי, לפיכך לא נמנו בשנות המלוכה תשע השנים, או תאמר ששמה הראשונות
 אלו אחריו פקה, וזהו המבואר מדברי ס"ע בהזן צדק, אשר בדרך הזאת בעינה
 תראה לו ג"ב ראש פכ"ה על הכתוב בתחלה דניאל בשנת שלש ליהויקים בא נבוכדנצר
 וגו'. שהקשה ותרוץ למרדו כדלעילא, והנך אפוא רואה כי מ"מ לענין שנות הבית
 וכמו כן לענין ימי עולם (רישך וזר *) אתה צריך כפי דעתו אשר אחריו תמיד נמשכו
 רבותינו למנות גם תשע השנים הראשונות להושע, כי מה לי עבד מה לי מלך,
 וסך ת"י השנים ירבה לפחות כהנה. כל זה לענין בית ראשון.

אך נעבור לנו אל בית שני, מצאנו רלב"ג מאריך ומנו שבע עשרה שנה על

* כן כתוב בכ"י ולא ידעתי סירושו.

הת"כ הנמנות לנו, כי מן הכתובים שבועים ששים ושנים תשוב ונבנתה וגו' ו אחרי השבועים ששים ושנים יכרת וגו' עם צרוף חצי השבוע הכתוב בסמוך העלה משך הבית אל תל"ז שניה וחצי, וקרוב מן החכם דון יצחק, גם רבינו סעדיה וראב"ע בפרושיהם לס' דניאל, והר"ז הלוי בפירושו פ"ק דר"ה הואיל ושלשתם כתבו כמו שכתב ג"כ רלב"ג הנז' בפרוש דניאל ב' וי"א ובפרוש עזרא ד' כי כורש דרוש וארתחששתא מלכים נפרדים היו לא שלשתם אחד כדרש רבותינו, ומצאנו ארתחששתא לבדו מולך יתר מל"ב שנים זולת שאר המלכים הנמנים לפרס, בהכרח נמצאו מרבים את סך ל"ד השנים אשר שם בעל ס"ע למלכי פרס בפני הבית, ובנאור כתב רלב"ג בהקדמתו וז"ל למגילת אסתר ארתחששתא מלך לכל הפחות ל"ב שנה. ובעזרא ד' על הכתוב ובימי ארתחששתא וגו' כתב וז"ל אין לומר כי ארתחששתא הזכור אחר זה בדברי עזרא ו' ונחמיה ב' הוא דרוש שהרי אמר ומסעם כורש ודרוש וארתחששתא. גם התיירים הגדולים רש"י ובעל התוספת כמו שהראיתי ב"ח מפרקי הספר יאמינו כי שלשת המלכים הנזכרים איש מרעהו יפרדו. ואפילו הו"ל עצמם נשו לזה, כי מדי השוותם פ"ק דר"ה הנזכר אחריה שלשת אלה למדרש הוא סיוחן הוא ערד הוא כנען שהיו ודאי נפרדין נמצאו מבטלים את דרש ס"ע במלכי פרס הנזכר, כ"ש בראותנו כי בעל ס"ע עצמו אשר בפ"ל כתב הוא כורש הוא דרוש וכו' כבר הבדיל בפ"ש סיוחן מערד וכנען. גם בפרק חלק אמרו תנא הוא בעור הוא כושן רשעתיים הוא לבן הארמי ומה שמו לבן שמו, אשר כל דובר אמת בלבבו יאמר שאין הרברים אצלם ז"ל כמשמען. היפתה לבב אנוש כי עם היות יתר על ת"ק שנה בין לבן לכושן יאמינו שהיו לבשר אחד ורוח אחד לכל, ואם חי ה' יאמרו אכן לשקר ישבעו, חלילה להם מרשע. אך זה אצלם אם ע"י גלגול הנפשות או באחד מיתר הדרכים שזכרנו ב"ח מפרקי הספר. והוא רש"י ז"ל המקיים בפרוש נחמיה י"ב ששה כ"ג כלם אבות על בנים בין ישוע ושמעון הצדיק התכופים אצל רבותינו כנראה בפ' הל"ו דף קי"ז נמצא גם כזה הצד מרבה את סך ל"ד השנים הנזכר כמבואר בפרק הל"ו, כ"ש אם תצרוף לזה מה שכתב הר"ם בהקדמת ידו והר"ע ברטנורה על מסכת אבות פ"א וגם ראב"ע בהשגותיו מדי עברו בשתיקה נראה נמורה, כי שמעון הצדיק היה כ"ג אחר עזרא אשר ראיתם אצלי היא מה ששינוי פ"ג דפרה לענין העשות בין הכל תשע פרות אדומות השניה עשה עזרא. שלישית ורביעית שמעון הצדיק. וא"כ על ששת הדורות הנז' יש להוסיף גם דורו של עזרא. אשר בלי ספק כמותו ככלם לא את פושעים קצרי השנים תמנהו.

ובדיות מדיני התורה כמו שזכרתי בפ' הל"ו שהבן בכל הגדולות ימלא את מקום אביו. הכרח הוא לפי זה לומר כי ידוע כ"ג הששי לא היו לו בנים. אשר ע' כ עברה הכהונה לעזרא, מה שאמנם אינו נראה מפשטי הכתובים בעזרא הנקרא סופר מהיר, הכהן הסופר. לא כ"ג. ודלא כדכידיה האלכסנדר ויוסף בן גוריון הכהן שכתבו היות הניו אבי שמעון הצדיק בנו של ידוע, והנה קיום שלשלת הששה כ"ג אלה מן הכתוב ודברי רש"י הנזכר עם רמו בשול דברי הר"ם ודבריו המצאנו ג"כ להר"א זכות סמוך לתהלת ס' יוחסין ראש דף י"א ב' (*). ולא יאה אלא כי כמה אשלי רברבי מן העיר הגדולה קוסטנטינה. התמו בשולי הספר לזכותו הלא ימנה בכלל מי שדבריו יבחנו, וכבר השמעתך בפ"ד וסוף הל"ו את דברי רש"י בתהלת

קדר וארא כי בפרוש הכתובים לא יחוש לדרשות רבותיו, גם לחוק דבריו הנז' ראיתי מקרוב כי רלב"ג בפרושו לספר עזרא ב' י"ב על הפסוקים וישוע הוליד את יוקים וגו' כתב כ"כ ו"ל' כל אלה היו כ"ג דור אחר דור. והנה כל החכמים הנז' דמו להוכיח את דעתם מאמתת כתבי הקדש בלי שיחושו על דברי ס"ע שכן בזולת זה המתיהם להבנתם לא ישאו פנים לזקן כמו שזכרנו למעלה. ויהי לי חדש ראוי להעיר עליו. כי לדברי סתם תלמודא פ' ר' עקיבא. ר' יוסי גופיה הנודע מפרק יוצא דופן למחבר ס"ע לא הייש למלי דסתם ליה בס"ע. שכן תמצא שם במחלוקת ד' יוסי ורבנן אם בששה או בשבעה לסיון נתנה תורה דמקשי ת"ש דתניא בס"ע גיטין שבו יצאו וכו' קשיא לר' יוסי. ומשני אמר לך ר' הא מני רבנן היא. וכן סוף פ' יוצא דופן לענין תרומה תמצא לו כיוצא בזה כמו שזכרתי בפרק מ"ב בקצה היריעה ק"ד. עד כי מהיות זה לו למנהג שידיבר כפי דעת החולק תראה סתם גמרא מיחס אותו אליו באמנא. כי פ' קמא דמציעא על אודות מצא שמר כתובה, ופי"א דגדרים לענין נדרי ענוי נפש אמר דילמא רבי יוסי לדבריהם דרבנן קאמר וליה לא סבירא ליה, אשר ע"כ גם במתיחס אל דרושנו מאן לימא לן שלא סתם דבריו לדעת זולת בלתי הסכימו בהם כמו שדמינו.

והנה לבר מכל דברי האחרונים הנז' מפרשי פשט הכתובים תמצא עוד לפנינו פ"ב ס' ד' איך הרבנים ג"כ תופשי תורת הגמרא מודים בהכרה המשך שנות בית שני לפחות תכ"ט. וכבר ידעת כי אפילו חדש בלבד ימוש את יחד סימני המולדות ממקומה ועל הכל תתבונן כי כל הראיות האלה שהבאנו מדברי האחרונים הנז' הם מלבד כל אשר בפרק הל"ה הוכחנו את רבי השנים על סך הל"ד שהגבילו ז"ל מננין הבית עד מלך אלכסנדר בבחינה מה שספר נחמיה הן על סך הכ"ג הנז' הן על סך מלכי פרס ומשך זמן כל אחד מהמה. והם ג"כ מלבד כל מה שהעירונו עליו בפרק הל"ט משלשלת צאצאי יכניהו, אשר עוד נוסף על מה שכתבנו שם יאות אצלנו אל המשכיל שיבין בפרט הוזה אשר כרגע נראה לנו, והוא שתמצא כי בי"ז דורות שהיו מאבינו יעקב עד אסף המשורר בימי דוד. וכן בס"ו אשר נמשכו מייקב עד איתן אחיו. כנראה הכל בר"ה א' ר'. נמשכו יותר מת"ת שנים, ובי"ז דורות שהיו מאהרן הכהן עד עזרא כנראה בעזרא א' ד' נמשכו יתר על אסף. ובתשעת הדורות אשר נמשכו אחר כן מהולד עזרא עד הולד ר' אליעזר בן עזריה דאמרינן בפ' הראה ופ' כל המנחות שהיה עשירי לעזרא, והוא היה אחר החרבן כנראה בהקדמות זרעים להר"ם פ"ד, נמשכו לכ"ע יותר מת"ס. ובשלשלת בית דוד עצמם הכתובה בר"ה א' ג' תמצא כי מיום הולדת את דוד עד הולד יכניהו שהיו י"ח דורות נמשכו יתר מת"ע. ולהשבון ס"ע שאינו מונה שנות מלכי פרס בפני הבית רק ל"ד. הנה בעשרת או תאמר בתשעת הדורות הנמנים שם תקף מהולד יכניה עד קצת ימי ענני השביעי לאביו. שהם יכניה. שאלתיאל. פדיה, (לדעת המפרשים וכ"ש לרלב"ג בפרושו לד"ה שהוסיף שם דור אחד בינתיים. יען אמר כי אסיר היה בנו של יכניה ושאלתיאל בן אסיר.) ורובבל. הנניה. שכניה. שמעיה נעריה. אליועני. ענני. לא נמשכו כי אם קל"כ. היינו כ"מ ליכניה עד החרבן. שבעים של גלות. ול"ד של פרס בפני הבית. ובהסידך מיכניה המולך בן י"ח כמו כ"ג שנים שהיו לו לכל הפחות בהולידו את שאלתיאל בסודר כדרש חז"ל. נמצאו ק' שנים מעת הולד שאלתיאל עד תשעת הדורות או תאמר שמונה אשר זכרנו, ולכל הפנים

לא תגיע אל הסך הזה כי אם באורך שיעורא המתין לכתוב את דבריו הנוכחים בספר ד'ה עד יום נפילת דרוש ביד אלכסנדר . מה שאינו בלי ספק . כי אף נחמיה אשר האריך ימים אחריו . כמו שזכרו ו'ל פ'ק דבתרא . וכן יוסף הכהן לרומיים בקדמוניות פ'ה ספר י'א . לא ראה ולא ידע את אלכסנדר . ושקול הדעת הלא יורנו כי אם ראהו . ודאי לא החריש את אשר הגדיל ד' לעשות בזמנו עמו . ובפרט להודיע בעמים כי נאמן דניאל לנביא על נצחונו לדרוש . גם קרוב הדבר שהוא עורא כתב בספר ד'ה את החלק אשר יחסו לו פ'ק דבתרא שנים מה לפני מותו . כמו שזכרנו את כל זה גם בל"ט מפרקי הספר . ועתה אנשי לבב צאו נא וראו ומדדו המשכילים את תכנית אם ערכי הדורות האלה ימונו יהרו מדה כנגד שום מדה מן הנזכרות אף הפחותה שבהנה . והלא מן המופת שלפנינו על הזמן אשר בו נהיו יתר הדורות שזכרנו . משך ק"י השנים הנזכר צר הוא מהכיל את העשרה או החשעה האלה . מלבד כי גם בלי השקפה על המצוי גולתיים קרא נא אתה איש תבונות בפך מה שזכרנו על זה ב'ז מפרקי הספר ותדע ובחנת כי אך רחוק הוא מאד הצטייר בנפש שהעשרה או התשעה אבות על בנים הנוכחים יולדו זה על ברכי זה במדת ק"י השנים הנזכר באופן שהוצרך כל אחד מהם לשמור חקה זו במועד מצומצם שיווליד קודם שנת ה'ד'י התשפוט בן אדם התשפוט בחינות צודקות כאלה אפס ותהו . האלקים ! כי לדעתנו כל העובר עליהן בשאט בנפש על קדקדו ד'ו יוד חכם כתבי הקדש . וכבר הגדיל הרב המורה ד"ב פ"ה להרחיב את בעל העיון הישר לבלתי סור בשום אופן מדרכי הטוב למען ישמור לו איזה מנהג או דעת בשל אשר גדל עליו מני קדם . כי ה' אהב משפט ולא לרצון יהיה חלילה . ובן תחבוק כי כל מה שאמרונו לראית תוספת השנים כדלעיל הוא מלבד כל הנמצא לשני הסופרים הקדמונים באומתנו ידידיה האלכסנדר יוסף הכהן וכל סופרי האומות אשר אמנה הנם קרובים לדרכיהם וכלם מרבים את השנים לפרם קודם הבית ובפני לעשירות רבות . וזה מהם אגב ארדהו בהגידם קורות הזמן לפי תומם , לא לפשוט לנו את הרגל . והנו ג'פ מוולת כל מה שכתוב תלמי ואחרים מראשי התוכנים על סך השנים אשר נמשכו בין נבוכדנצר לאלכסנדר . הרבה יותר מן הרשומות בסבים הנדונים לנו . כי האמנה בחלק הזה מן הזמן הוא עקר מבוכתנו . אשר כל אלה הזולתיים חשבנום כלא היו וקשתותם חשברנה כי אמרנו אכן בדין . ואינהו בני הנזכר לא יבואו שיעינו , עם היות אמנה גם שיחת האצטגנינים הנו' לפי תומה כמבואר היטב במהדורותנו השניות על פמ"ב סימן מ"ט דף קל"ד , שהם לא כונו בעצם וראשונה לזכור ימיה עול' אבל בחנו את הזמן הנמשך ממחבר' כוכבים ולקיות זו לעומת זו , אשר הוצרכו לדקדק בו למען דעת צדקות חליכותם ברקיע השמים , כמו שתמצא לפנינו פי"ג על השמיניות בענין אברכא"ס , והנה עין ראקה את דבריהם תעדיני כי בכל אלה לא היה איש מומיעימם סך השנים בשום חלק , אבל מה אחד לכלם מוסיפים זה יותר מזה איש ואיש כפי הנראה לו

הג"ה . עם שמעת שקצת חכמי הנצרים מאשרים את חשבונות היהודים בזה תוע שאין חסיה פהם רק לבטל ניסח השבעים אשר חוסיפו מאדם ועד זה כמה פאור שנים , כנראה מדברי התנ"ך ס'י בקו במהדורות פ' בלק , אבל כחולפת כתבי הקדש והנה אינם ספסיים אתנו כי יוסיפו שנים רבות , וגם בחבנת כתבי הקדש המוסר אינם ספסיים בפלס לדברי ח'ל' כמו שזכרנו כל זה גם בפ"ב ו'ל"ה סן הספר , ובפרט אי"ב סי"א הנצרי חכם קדמון בעשירי מהכתנו פרק נ' בקש חשבונות רבים על פי חאוליספאי , אשר כל אחת היא משך ד' שנים , ולדבריו מצא כי משנת ששים לדרוש הפרסי בונת הבית אשר

מִן הַיּוֹשֵׁר, וְאִמְנָה מִה שֶׁתִּשָּׁבַע עַל הַהוֹלָת לֹא אֲחֻל מִהוֹדִיעַ כִּי כַבֵּד הִקְשָׁה אֵלַי אֶחָד מִחֻכְמֵי הַנְּצֻרִים לֵאמֹר הִנֵּה בְּשֵׁנֵי מִן הַרְבִּיעִי לְמַבְשָׁרִים נִמְצָא אֵיךְ רַבְנֵי הַכְּהֻנִּים אֲמָרוּ לֵהוּיָא גִבְרָא הַזֵּיכֵּל הוּוּה אֲשֶׁר בְּנִינוּ נִמְשָׁךְ מִ'ו שְׁנַיִם אֵיךְ חֲתַפָּאָר שְׂאֵם נִסְתוֹר אוֹתוֹ תַּחֲדָשְׁהוּ בְנֵי יָמִים? וּפְרַשׁ הַגַּאֲוִימָאנוּ חֻכְמֵי גְדוֹל אֲצֻלֵם וְז'ל מְזוֹרְבֵּל שְׁנָה רֵאשׁוֹנָה לְכוֹרֵשׁ שְׂאוּ הַחֻל, עַד הַשְּׁשִׁית לְדְרוֹשׁ שְׂאוּ נִשְׁלֵם אִם נֶאֱמַן לְחֻשְׁבוֹן חֻכְמֵי הַיְהוּדִים נִמְשָׁכו מִ'ו שְׁנַיִם, וְא"כ יִרְבוּ הַיָּמִים בֵּין שְׁבַעִים שְׁנוֹת הַגְּלוּת לְת"כ שֶׁל מִשְׁךְ הַבַּיִת, עֲנִיתוּו אֲנִי לֹא יָדַעְתִּי מֵאֵיךְ זֶה לְמַפְרֵשׁ הַנֶּנֶ' כִּי לְדַבְרֵי הָרַבב'ד בְּקִבְלָתוֹ הוֹרֵ רֵאשׁוֹן. הַשְּׁבוּעִים שְׁבַעֵהָ שֶׁל בְּטוֹל הַבְּנִין

הַיּוֹשֵׁר רַבְעִיָּת לְאוֹלִימְסִיָּא ס"ח עַד ט"ז לְטַיְבִירָא קִיסָר שְׁהִיָּה רַבְעִיָּת לְאוֹלִימְסִיָּא ד'א, אֲשֶׁר סָאו עַד הַחֲרָבֵן אַרְבַּעִים שָׁנָה. נִמְשָׁכו חֻכְמֵי שְׁנַיִם, וְהַחֻכְמֵי הַגְּדוֹל מִרְסִילִיָּא וּפִיקִינוּ אִישׁ פִּיֹרִינְצוֹ אֲשֶׁר כְּמוֹהוּ לֹא נִהִיָּה בְּקִי בְּעֵינֵי אֶפְלָטוֹן כֶּתֵב בְּרֵאשׁוֹן מֵאֲנֻרוֹתָיו ס"ב חֵלֶק ד' ו'ל אֶפְלָטוֹן נִוְלַד אַחֲרָי חֲרָבֵן טְרוּיָה תַשְׁנ"ז שְׁנַיִם אַחֲרָי הוֹסֵד רוֹמָה ש"ג, קוֹדֵם הַלִּידָה הַרְשׁוּמָה לְנְצֻרִים תכ"ב, וְהַרְבֵּב יָדוּעַ שְׁהִיָּה הִיָּה רַבִּי שֶׁל אֶרֶסְטוֹ, וְהַסּוֹפֵר חִינֵי דִיאֹנִינִי לְאוֹרְצִיָּא בְּסַפְרוֹ מַחֲיֵי הַפִּילוֹסוֹפִים כֶּתֵב עַל אֶרֶסְטוֹטִילוֹ אֵיךְ בְּשֵׁנָה הַשְּׁנִית לְאוֹלִימְסִיָּא ק"ט חֵלֶק לְעַמֵּד עִם חֶמֶלֶךְ פִּילִיפּוֹ לְלַמֵּד בְּנֵי אֶלְכְּסָנְדֵּר. אֲשֶׁר פִּעֵט אַחֲרַי כֵּךְ פֶּלֶךְ תַּחַת אֲבִיו. וְהָרִי מִן הַשְּׁנִית לְדְרוֹשׁ הַזִּכְרָה עַד זֶה אֶלְכְּסָנְדֵּר הַמַּכֵּה אֶת דְרוֹשׁ אַחֲרָי נִמְצָאוּ סְבִיב לְק"ע שְׁנַיִם תַּחַת הַל"ד אֲשֶׁר הִנִּיתוּ חֵם ו'ל לְמַלְכוּת פֶּרְס בְּפִנֵּי הַבַּיִת, ס"מ נְטִינֵי מְכַלֵּם בְּאֶמֶר. וְחֻשְׁבֵּנֵי כָל אֶחָד מֵאלֵה לְנִרְסִיָּה הוּוּא דַּעֲבָר בְּחֻשְׁבוֹתָיו לְאוּיוֹ סָבָה אֲשֶׁר אֲלַצְתָּהוּ.

הַאֲמֹרוֹים בְּדִנְיָאֵל הַתְּחִילוֹ לֹא מְזוֹרְבֵּל אֲבָל מִגְלוּת צְדִיקָהוּ. ע"ש.

כּוֹנֵת הַפֶּרֶק. חֻשְׁבָּה עַל הַשְּׂאֵלָה הַמְּרַצֵּת. בְּחֻכְרַעַת זֶה הַצֵּד הַשְּׁנֵי הוֹמָר בְּפֶרֶק קוֹדֵם, וּבְטוֹל סוֹחְרוֹ אֲשֶׁר לְכַאוֹרָה הוּוּא לְצִירֶךְ בַּס"א.

פֶּרֶק ג'. וּבִגְלַל הָרְאוּיָת הַנוֹכְרוֹת הֵן הַמּוֹבָאוֹת מִן הַכְּתוּבִים בְּסַפְרוֹי הַכְּהֻנִּים הַגְּדוֹלִים, וּמְלִכֵי פֶרְס וְצִאֲצָאֵי יִכְנִיָּהוּ, הֵן הַמּוֹבָאוֹת מְדַבְרֵי הָאֲחֻרוֹנִים שׁוֹכְרֵנוּ, וּבְפֶרֶשׁ מִן הַס"ע עֲצָמוּ בְּשְׁנוֹת דְרוֹשׁ, נִשִּׁיב אֵל הַשְּׂאֵלָה הַנוֹכְרַת כִּי הַאֲמָנָה סֶךְ הַשְּׁנַיִם לְיִצְרִיָּה בְּאוֹמְתָנוּ לֹא הִתְקַבַּל מִתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְלֹא מִמְסוֹרֶת סִינֵי גַם לֹא כְּמוֹכַח מִהַתּוֹרָה בְּעֲצָמוֹ לְאִמְתִּי וּבְלִתִּי מִסּוֹפֶךְ עַד שֶׁלֹּא יִתְכַן לְהַרְדוֹר אַחֲרָיו. אֲבָל מֵאֲשֶׁר בַּעַל ס"ע שְׁהִיָּה קְדוֹמֵן מֵעַת הַתְּנַאִים כֶּתֵב בְּהַחֲלֵשׁ לִפִּי מַה שֶׁנִּרְאָה לוֹ כִּי גְאוּלָּה מְצֻרִים הִיָּתָה בְּתַמ"ח, וּמִנְהָ שְׁנוֹת בֵּית רֵאשׁוֹן לֹא יוֹתֵר מוֹת"ו אִם מִבְּחִינַת שְׁנוֹת הַמְּלִכּוּת לְבַד כְּאִמּוֹר, אוֹ מִן הַמַּעַם הָאֲחֵר שְׁכַתְּבֵנוּ בַּס"ב מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבב'ד. וְכֵן לְפָרֵס בְּפִנֵּי הַבַּיִת אִם מִסְבֵּרַת אִיזָה מִחֻכְמֵי הָעֵתִים שְׁבִימִיו אִם מִסְבֵּרַת עֲצָמוֹ לֹא מִנְהָ כִּי אִם ל'ד שְׁנַיִם, אֲשֶׁר לִפִּי סַגְנוֹן דְּבָרָיו אֵלוֹ הַסֶּךְ כְּלוֹ לְיִצְרִיָּה עִם הַנִּמְנָה לְשִׁמְרוֹת הוּוּא עֲצָמוֹ הַנְּהוּג מֵאוֹ וְהִנֵּה, הִנֵּה חו"ל כָּלֵם הַבְּאִים אַחֲרָיו עִם מַה שֶׁלֹּא נִעְלַם מֵהֵם בְּלִי סַסְק וְרֵאִיָּה וְהוֹדָאָה שִׁינְיוּיָר אֵל כָּל חֵלֶק מִן הַסֶּךְ לִפִּי הָרְאוּי לֹו כְּנוֹכַר, כְּאִמְרֵנוּ ג'כ בְּקִצַּת פֶּרְקִינוּ אֵלֶּה שֶׁר' יוֹסֵי עֲצָמוֹ אִף הוּוּא הַרְגִישׁ בְּכָלֵם, הוּוּאֵל וּבַחֲנוּ וְרָאוּ כִּי אֵיךְ בּוֹדָה כְּפִירָה וְהָרִיסָה ח"ו דְּבַר מִתּוֹחֵם לְדַת כְּמוֹ שִׁיבּוֹא בַּע"ה, לֹא חָשׂוּ לְעַקּוֹר נְסוּעַ וּמִשְׁנָה רֵאשׁוֹנָה לֹא זֶה מִמְקוֹמָהּ, וְכַפִּי מַה שְׁכַתְּבֵנִי עַל הַחֻכְמֵי קְמַחֵי בַּס"ח דָּךְ

ק"ג כי עם היותו סובר ומכיר על בית ראשון המשכו ת"ל שנים לא נמנו בהמצאו על באור איהו כתוב מהמשך אחרי סך הת"י. וכן יהיה דברי על כל יתר האחרונים כי סוף סוף עם היות רבוי השנים אמונה קיימת אצל מי ומי שיהיה לא יפתה לבבו לשנות את המסודר שונה לשם על פני חוץ, ובלי עשות מחיצה לעצמו, ימשך בלי ספק אחריו בכל מה שיודמן לו שיג ושיח, הן ס"ע עצמו בשגם הוא ולא אחר גלה לנו את השנים היתרות בהושע, הואיל לפי משך המלכות הנמנות ממנו באמור או מן השנים שכתב ראב"ד החלו שנות הניית להמנות ת"י, גם הוא גם כל רבותינו הנמשכים אחריו נקיפו ואתו סרכיו, הלא תראה שכן עשו גם בתקופת שמואל, כי הנה מודעת ואת שהיתה נחשבת בפני התנאים הראשונים כנראה מפרקי ר' אליעזר שש"י ושביעי, וזרובין פ' כיצד מעברין ופ' הרוואה על ההיא דחמה בתקופתה ותעניות פ"א, ועם היותה לדעת כל חכמי לב המונית ובלתי מדוייקת ואילו האחד שיקבע מועדי אלקינו אחריה כמו שיתבאר בעזרת אל חי מאמר ב' פ"א, כיון שנמשעה מומעה הן בימיהם ז"ל הן בימינו, ושאלת המטר אשר עכ"פ אי אפשר לראשיתה שיהיה בזמן שזה לכל, יען כי כל גליל צריך לו כפי הנאות לשבע הארץ לא נמנעו קהלות הגולה מלשמור בה מדה אחת תשעים יום אחר התקופה הנוכרת כמו שנכתוב עוד מאמר ב' פ"ה אם חפץ בנו השולח טובו מקדש. אמת כי בדברים העקריים לפי התורה בשמירת המועדות לא התנהגו רק לפי תקופת רב אדא שהיא המאושרת וכמו שיוזכר עוד בפרקים לפנינו, והן כל זה לא מהעדר ידיעה ח"ו ולא לשגגה אשר בשום אופן יצאה מאת חכמתם כי רבה, אלא לשמירת הנהוג בדבר שלא יורגש הויקו אותנו, וכן אמנה תדין על סימן בהר"ד הנתון מאת האחרונים כותבי סדר העבור, כי הנה יש לך להתבונן שר' הלל וב"ד אשר בחרו וסדרו להעתק בדבר הקביעות מהשבון האמתי אל השוה כמו שיוזכר עוד מאמר ב' פ"ד לא הוצרכו נהם למצוא ולהמציא לנו שרש מעת היצירה לא בעד המולדות ולא בעד התקופות שהן כלל צרכי העבור. כי גם מבחינת מערכת המאורות בזמנם כמו שנוכר עוד בפ"ג ס' ג' היה אפשר אצלם לדעת אמתתו ולהודיעה אלינו.

אשר על כן תשפט כי זה ס' בהר"ד המוצב כיום אל המחשבים למצוא את המולדות לא יצא מאתם, אבל מאת האחרונים אשר לא סרו מלבקש דרכים שישמו החשבונות קלים ופשוטים לכל. ויישב בעיניהם לתלותו בראשית היצירה לפי סך השנים הנהוג לנו. כי על כן תראה דעותם שונות בו זה מתחיל מבהר"ד שנת תהו. וזה מן וי"ד יום ברא אלהים אדם. וזה מן ג" תתע"ו * שהוא מולד תשרי הבא אחריו כדבר המפרש פ"ו מדוק"ה, מה שלא היה קורה אם ס' בהר"ד סודר מר' הלל עצמו כי אז ודאי כל רוחות האחרונים לא היווהו מן היוצא מפיו.

ואשם לא נתעצם בזה ונתרצה ג"כ אל בעל הריב לומר שהיה ר' הלל וב"ד הממציאו אלינו, אין מ"מ לומר כי סך השנים שאליו נסמך הס' הזה היה אצלו מסיני במסורת. אבל אפשר להאמר אחת משתים. אם שר' הלל אשר ודאי ידע

* דבר נפלא הוא ולרא יחשב בעיני, כי הסימן נ"י תתע"ו המוכר פה היותו מילד תשרי שאחרי מולד וי"ד, נזכר כן פעמים רבות בפי המחבר. כמו בפסוקי ס' אור עינים דף קכ"ו ע"ב (דפוס סנטוברה). גם להלן במאמר ב' ס"ב ובמקומות אחרים ובאמת היה מילד תשרי דשנת ג' של תהו ג' כ"ב תתע"ו, כי בהויסוף ר"ה תתע"ו שיעור שנה ששומה על וי"ד דשנת היצירה יצא לך נכ"ב תתע"ו ולא ג' תתע"ו.

את כל הספקות הנוספות במנין שנות עולם תלה השרש הזה בראשית הסך הנהוג יצן ראדו נותן לנו אמתת המולדות והמתחם להם, אשר אם חשב ג"כ ליחס אותו ראשית סך פחות או יתר היה מחבר אליו סדרים יאופנים יבאו כמו כן את החשבון ההוא אל התכלית הזה עצמו המובא עם סימן בהר"ד, או סוף דבר אפי' תאמר כי על די שורש אחר היה איזה קביעות לאיוו שנה משתנה באופן מה אל יום אתמול או מחרת וכיוצא, הלא בהיות הכל מתוקן ומצודה מפי ב"ד של משה הנו בלי ספק קיים וישר גם בב"ד של מעלה ככל אשר זכרנו בפ' מ' דף קכ"ד מדברי ר' עקיבא לר"י ומלשון הירושלמי והמכילהא פרשת החדש, וכמו שתראה לפנינו בפ"ה דברי אחרונים רבים לענין קדימת או אחר ראשי חדשים מה בגלל הדחיות נגד הנראה לעין כל מחרוש הירח ואעפ"כ הכל שריר וקיים בצאת סדרו מקדמוניו, ובירושלמי דמס' ר"ה גם במדרש תנחומא להווק העקר הזה המציאו ספור מדומה ומליצה נאה כאותה שזכור גם כן לפנינו מאמר שני בהגדה פי"ג, כי בער"ה אומר הקב"ה למלאכים היינו בימה וספרים ליום מחר שארין את בני, נמלכו ב"ד של משה ודחודו, אמרו לפני רבנו של עולם לא כך אמרת אתמול שהיום ר"ה לישראל, אמר להם הקב"ה החשבון הוא בידם שנאמר החדש הזה לכם, אני ואתם נלך אחריהם ועל הכל אתה קורא נבון תשכיל דעתי עד סופו והעלהו בידך. כי אני בהתעורר איזה ספק שיהיה על סך השנים אינני ה"י אומר אבותינו חסאו בסימני הקביעות בואו ונעשה סולמות כפי הראוי לספירה אחרת. אבל אומר שהם ז'ל עצמם אשר המציאות היו כמו כן מסדרים סימניות זולתם על אחר משני הפנים הנזכר לצדן לפני אלקינו, כי לא בהניחנו היצירה קודמת או מתאחרת או שיצויר כי החשבון ליצירה, כמו שזכר ג"כ לפנינו סוף פי"א ועל השלישית פי"ג נשכח זכרו בהחלט, קרוב לענין התרועעה לרבי הר"ם בה' שופר פרק א'. העולם יתום אצל חכמתם מהביא אותנו עד תכונת המולדות והתקופות כפי הצורך.

ובשנים המצא גאונים מתאמצים אם בצדק אם בלא צדק לקיים כי סדרי העבור הנהוגים לנו היו נשמרים מעת משה רבינו מה שלא הודו להם חבריהם ככל אשר נזכור עוד בפ"א. הנה בשמרד את מדת המולדות כפי קבלת ר"ג ועבור שבע השנים בכל מחזור על דרך ר' אדא לשמירת האביב אל הפסח והאסיף לסכות שהם עקרו כאחת אפשר לכונחם שתעלה בידך אם כי סך השנים ליצירה ידומה פחות או יתר.

כונת הפרק. יונת שהפירוש הנזכרים לא דברו באיפה על הכתובים אשר הניעו אותם אל סבי פירוש שנים. הלא יאות שנתבין איך נחרצם אמתו. ואם יושר הסך הכילל עקרו בדחני יקשה איך נועזו לרמזו על שים חלק כפני מה שיקלקלו. ובשנים הם לא סימון להראות כי מחקרבותיהם יולד ערער. בכללי איך יתמצאו והוא נמשך במהרה.

ס ר ק ד'. ואמנה למנין נוסף לצרף ולטהר את הדרוש בבחינת דברי האחרונים הא"ה הנני שואל לכל מהקומם יונה שהגאונים הנו' בקיימם את סדר העבור מתחיל

ע"ם מסורת-סיני מן היצירה נמצאו מאשרים את סך השנים אחריה בלי הפרש כרגע ושאיך אצלי ע"ז תשובה מספקת רק הוכחת הסתירה בדבריהם שאין מנוס ממנה, איך תתירך אתה את הכתובים אשר הניעו אותם לפרושיהם שזכרנו. וכי למשל מנין ששת הכהנים גדולים המבוארים בנחמיה אשר רבותינו כמו שהוכחנו בפ' הל"ז דלגו אותם אם על בלי נודע משך זמנם או לסבה אחרת, וכן הפרד כורש דרוש וארתחש' לשלשה ראשים בהודאת כל המפרשים אשר זכרנו הלא בהכרח סך השנים לפרס בפני הבית ירבה על הל"ד שמנו רבותינו, וכן כל כתוב זולת אלה הנצב מנגד כאמור, עד שאתה מכריהני להלום אליך דברי הגאונים הנוכרים הנמצאים להם במקומות פרשיים על היותם מונים חלקי הסך בחשבונם ז"ל הלא כי הרוץ עזו אכריחך אני על הולמות הכתובים ולא בנוקי סריקי כי אם בטוב טעם ודעת, והנה מן הדין יש להודות כי האחרונים הנו' כבר עשוהו אם ראו הדבר קרוב אל השכל, עוד אשאלך והודיעני אם ככה מנין השנים הנהוג לנו הוא הכרחי בצמצום ומעקרי דתנו בבחינת הקביעות המשתלשלות הימנו, החכמים האלה אשר נקבו בשמות ובתוכם נאונים ובעל הקבלה ראב"ד והאלקי רמב"ן וכל עדתם קדושים ובתוכם ה', וכי נבשרים מדעת היו או שתויי קורש של הלתית נכנסו לדרוש הוה דלא חשו לקמחיהו ושמו תואנה וספקות במספר השנים המסור לנו, ושעל פי מדותיו המצומצמות סודרו הימים אשר לנו בהם הפץ, השיב אמריך לי כאשר שמעתי מתהלל במתת שקר שלא היתה כונת האלופים ההם באותם המקומות לדבר שיאות לקבוע בו אצלם מסמרות רק לפרש את הכתוב כפי מרוצתם לשבעות עין, אבל זה בלי ספק איננו מענה רתוי לדובר אמת בלבבו על כמו אלה, כי על כל זה היה להם לחוש גם במקומות הנו' שמא מתוכם ילמדו הקוראים לשקר כאשר אחרי כן ימצאו על הדרוש בעצם, הלא נודע כי הרבה יקשו הו"ל או יביאו ראיה מתנן התם ומשמועה אשר לאיוה טעם הובאה שלא במקומה, ומה זאת שלא יחושו על הנראה משפט הכתובים הנקל מהיותך לו עבד משכיל ימשול במכוון ראשונה ובעצם ולמה זה לא נמשוך כל מתנגד לו אחריו, לא בהשך שנעות בגללו כל מה שיהיה, את הכתובים עליו. ואם חשבו הנושא הוה פנה עקרית ושימשך מכל חלוף שבו אשילו בדרך רחוקה צל הקיקיון של הריסה חלילה, הלא היה להם להשמר מאד מהוציא עליו כל ערער, אדרבא הם כשומרי תורה יתנו בכל זולת אשר תקח אזנם עליו שמץ מנהו, ומה שלא עשה הם זה לזה באמור, היו עושים מרבית חכמי הדורות שבאו אחריהם להם ולכל זולתם להכות אותם על הלחי בשבט זה של חשבון השנים והמולדות אשר על דקרוקי זמנם נקבע את כל ימי חגיגו, האף אין זאת אם הנוגע בו כנוגע באישון בת עין, או לפחות בדין היה שיהיוקי דרך הראב"ע בצצית וקמון הבשם ודומיהם לומר היה נראה לנו כפי הששט בזה ובזו אבל בשמענו את דברי הו"ל אמרנו שהקבלה הנצח, אך המה בהרו בדרכיהם שנה ושלש ובדבר שלא דנוהו אגן נגף בשום בחינה ההיוקי ברעתם ולא הרפוהו.

הנה אין לך בשום אופן להחבא בסתר קנה וביצה שהאמר אין הכי נמי שכל אחד מן האלופים הנו' הרבה סכמו במקום הפרשי הנו' אסס לא בכל זאת יחסר מהורות על יושר הכלל הנהוג, כאשר לדעתו נמצא כמו כן לאורך גיסא מיתר חלקי הסך הריצים וגיאות אשר ימלאום ברכסים שאצלם והיה העמק שוה וכל עקוב למישור מדי הצטרף הכל יחד, כי אלה ודאי דברי תהו ונדרי היתר פורחים באויר

אשר בעת פקודתם יהיו לָדוּר . יען תשכיל ראשונה כי להיות הפרצה כפי האמור קרובה להגלות מכלל הדברים , בדין היה שהחסיד רמב"ן ד'מ בהגידו את דעתו הנוכרת על רבוי השנים לא יחסר מרפא לשעתו את מהפך מכתו , ויבאר שהעודף לו כגון ישותה בחסר כגון כי אין לצאת מדרך הקדש , ואדרבה תראה לו בהשנות ס' קי"ג כמו שנוכר עוד בפ"א כי הוא ירה החצי בלשונו זה שאמר ר' הלל עבר את השנים הראויות לפי מיניו , מכלל שהחשבון ההוא לדעתו היה מסוגל אצל ר' הלל בפרט לאיזה מעם , ואם תאמר הוא רמב"ן וכל כיוצא בו מקום הניח לנו לעשות לו גדר השליך בזה את יהבו עלינו . הבה אחי עמוד ונעשה מלאכתו , הלא נחש אין כי היא לא תצליח בשום חלק . וזה אמנם לך האות , אתה קח לך גשר שנים בין כל פקודי העורפים בהם ועבור בסך מן הקצה אל הקצה כי לא תמצא להם שום מנוח , להיות הכל מתוקן ומלא אין רקות נמצא אם מאדם עד נח וכל אחד מן האבות עד הגיענו אל סך ב' אלפים תמ"ה בגאולות מצרים , ומאו עד בגין ראשון על פי הכתוב ת"פ . וממנו עד החורבן ת"י , ושבעים דגלות בבל , ות"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש למלכות הכללי של אלכס' , ואף תתפ"ה מניויות וגמורות אליבא דכ"ע לשטרות כמו שזכרנו קשיא א' פ"א , ולכל החלקים האלה סבה וראיה אצל ס"ע על פרטיהם באופן שאי אפשר להפקיע זה למען תת מקום לזה ולא תוכל לפרס ולצאת מן המבוכה בערוב פרשיות מאומה , ונ"ש יבצר זה ממך לדעת רמב"ן הנוכר אשר זמן התאחר מראת הבתרים לצאת אברם מהחן בן ע"ה שנים , לא התברר באופן שתוכל למצוא חסרון יתמלא בסדה העודף חלק כחלק וכבר שמעת בפ"ב אמרו שאם ארבע המאות החלו מהולד יצחק סך הוד"ו על כרחין נמשך למאתים וארבעים . ואם סך הת"ל החל ממראת הבתרים סך הוד"ו נמשך למאתים ועשרים או קרוב . וא"כ אף הסך הכולל ליצירה גם לו גם לכל יתר המוספים בהשנות החלקים ירבה בהכרח .

גם לרווחא דמלתא תוכל לבחון את המספר על זמן יותר קצר מן הכלל כלו . וזה כי כבר כתבנו למעלה ראש פ"א ובספר פכ"ג את דברי התייר הגדול רש"י ו"ל אשר ברצותו להשב על דעת רבותינו אלף שנים מייציאת מצרים עד החש' לשטרות כתב וז"ל . ת"ס עד בנין ראשון , ת"י עד חרבנו , שבעים דגלות בבל , ל"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש ליונים בעולם שהם בין הכל אלף , ועתה הודיעני אם הת"ל דביני ביני הם תי"ש אף לדעת ס"ע כאמור , או ת"ל לדעת המפרשים אשר זכרנו , וכן מספר השנים לפרס בפני הבית הם יותר מל"ד . איך ימצאו כל אנשי חיל דיהם לבלע את היתרון ההוא ולהסיע על קצתם אחור או קדם , הלא הן מוגבלות ונרשמות במשך הבית עצמו , ואיך לא המצאנה לפי זה מייציאת מצרים עד המנין לשטרות יתר על אלף , ובבוא הסכים הפרטיים לידי יותר כאמור איך תוכל החלט מהסבות ג"כ הסך הכללי יעבור עליו מזה , ואפילו תאמר שהאחרונים האלה לא העלו על דעתם דבר זה ודעות כשגגה שיוצא , ובפרט ר"ה המחזיק את כל הכתיחה אל העבור מקובל מסיני ותצרך ג"כ עם המקובל ההוא סימן בהר"ד , אשר לדעתנו אפשר למקובל הנוכר בלתי כמו שיבוא . ודאי הוא שעל הכלל לא ירבה לי שנים ואפילו חדש , מזה לי אם בגלל זאת יהי כתוהא על הראשונות וחדר יצא מפי המלך במוב מינס ודעת כי שבולת הכתובים שמתחוו , הן אלה קצות משפטי ודיני בריש מלך עם שמירת כל יתר הדברים אשר כבר נכתבו ונחתמו בספר , ועד אשר לא אשפיע

על כל פרט ופרט מן הקושי השונה נצחת לא משאית שוא כהק לאוהבי לנוס האומרים קבלה חתומה היא זו אין לנו להרהר אחריה, בלי שיחושו לישול מבין עיניהם קורות בית הבד של דברי הרבנים הנזכרים וכתבי הקדש אשר כלם בראש הומיות יקראו, הנה אחשוב אותי לבער לא ידע אם אתן תודה במקום האמת אל הנראה רחוק ממנו.

כונת הפרק. שאין לחשוב בוא המסורת נגד הכתוב בספר, והיות סך השנים ליצירה כמה שלא תבוא עליו קבלה ממש או מיתר נביאנו.

פרק ה. ואמנה זאת השבתי גם לקחה אוני שמין מהיות זה למונח אצל אשר לו הריב, כי יגש בעל דברים ויאמר, אמת הדבר שהכהובים מראים פנים לסך שנים ובפרט לפי הנראה מפרושי האדירים שזכרנו, אבל עכ"פ דין הוא שלא נחוש לזה כי הן לא יחסרו דברים זולת אלה שהתאמתו מצד קבלה בחלוף הנמצא עליהם מכתבי הקדש, כגון מצות הספרו חמשים יום וארבעים יכנו וכדומה אשר זכר אותם השר מקוצי בהקדמתו אל הלאוין, אכן על דבר אמת וצדק יתושב הנגש הוזה ויסתכל שאין הנידון שלנו דומה לראיתו הנזכרת, כי אלה כלם דברים שהתורה עצמה אם כסתה עליהם במקום אחד גלתה אותם במקום אחר, כמו באמרה שבעה שבועות, לפניו כדי רשעתו ואחריו כדי שתיים, וכדברי פי חכם הראש ז"ל שלהי מס' פסחים שכתב ז"ל. יש מקשין כיון דקרא קאמר תספרו חמשים יום למה אין אנו מונין רק מ"ס, ונדחקים לפרש הכתוב עד מחרת השבת שהוא יום חמשים תספרו, אי נמי חמשים יום קאי אל והקרבתם דבתריה וכו', ולי נראה שאין אנו צריכין לדחקים הללו, כיון דכתיב בהדיא שבעה שבועות תספר לך אין לספור יותר. וחמשים יום לא קשי מדי שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכים עשירות פחות אחת מונה בחשבון שלם, כמו כל הנפש הגאה שבעים, וארבעים יכנו, עד כאן דבריו הנכונים, אשר כיוצא בם תמצא ג"כ לרמב"ן בתהלת השגותיו של הר"ם עקר א' או תדמה יותר קרובים לאלה כפי משך חוותו של הנושא יוכיח, אבל בענין שאנחנו בו כל המשנה כנזכר דמה בנששו להראות אמת דבריו מכתבי הקדש שאין אצלו בהם דבר מנגד.

והנה בר מן דין כל אשר נשמה באפו יש לו להרגיש כי בבואנו ללמד מן הדברים הנזכרים לדרוש הוזה הלא כשם שלא יראה ולא ימצא שום תורני שולח פיו ח"ו נגד אותם הקבלות ושיעזו לקיים אהריהם את הנראה מפשט הכתובים כי בגלל הדבר הוזה ספרי זמנים הקראים ישרפו, ככה מן הרין יהי נשמר ונעשה בכל המתיהם לרובי החשבונות האלה, וא"כ תמה על עצמך מדוע ח"ו לא יבער הסנה בחולקים שזכרנו, ולמה זה אנחנו עוברים כי בכל יום ויום ספריהם נושרים לדינו מחיק כלנו, הלא יענה המשכיל אם יש דברים אשר שפתים

שיקו. והרי בלאו הכי נאמר לו משובך ומדגריך א'ה עצמם ראייה חזקה לדעתנו, כי במקום שהקבלה מסיני תתנגד או תתחלף באופן מה אל הנראה מן הכתוב לא תבוא עליה מאת כל תורני מיהלוקת, וכאן נמצאו עזרת אבירים חולקים עליה אם כן לא מסיני באה, ומה יפו ונעמו דברי ההכנס כחורי מאמר א' סי ל'ז חלילה שיבוא בתורה מה שהשכל ירהיקהו, וכן נאמר אנחנו חס למקובל מסיני אשר גם הוא תורה שימצא בכתבי הקדש מה שינגדוהו, כי האמנה שני שדינו אלה האומות נולדו ומשפטיהם אמת יצדקו יחד, וגם את הדבר הזה ישיב כל איש תבונה אל לבו כי הנה המקומות אשר מהם תצאנה ההערות לאמתת הקירנתו אינם גופי תורה ודינים אשר תאות על ברורם המסורת, אבל כלם ספורים של קורות הזמן ותולדות הימים שהם נכתבים והולכים לתומם כפי השמעות אזנים, ואף אם תמצי לומר שהקבלה מסיני בארה לנו ספקות ישנים אשר בשעבוד מצרים הנכתב בתורה, ודאי הוא שלא תתכן לך תשובה זו בספקות אשר על שנות מלכי בית ראשון והכהנים הגדולים ומלכי פרס של בית שני אשר בנביאים וכתובים, כי משה רבינו לא מסר לנו קבלה רק על תורתו לא על דברי הנביאים שבאו אחריה, ואם למדנו המסר על פה דברים לבאור מה שבכתב מאמרו ית' ותורה והמצוה וגו' לא שמענו כזאת על הנביאים שגם הם יביעו ידברו הלכות על נבואותם ובפרט לבטול הדברים שהמה מידם נגזרו, הנה כי כן המתעטף בשלית תשובה זו של קבלה נגד הנמצא כתוב, ודאי הוא שאין לו להתברך בלבבו עליה, ורבותינו עצמם כאוהבי האמת לא יאשרוה.

גם הנה סוף דבר נתרצה לאיש ריבנו שיאמר [?] את אשר יחפץ במלהא דלא רמיא עין, אך שיודה כפי הישר והטוב כי סימן בהר"ר ומספר השנים ליצירה אשר אליו נסמך, לא התקבל במסורת, כי זו בלבד אנו מבקשים באופן שיתכן להרבות סכומם בלי המשך ח"ו שום הריסה בדבר מתיחס לתורה, שכן גם אנחנו נעבור את ה' כי הוא המבורך לנצח.

שלם המסר הראשון

המאמר השני

ואמנה היתר כל הקשה לחשובתנו הכתובה בשלישי מן המאמר הקודם
בבחינת הראיות אשר הובאו לזכות הצד כותרה. יתבאר נפי מזה שאחשוב
אחרי הציפי סרקים יכללו הערות יקרות בעצמן אשר מהן תמשכנה קושיות
חוקות אל הצד הסותר הנזכר ויתאמתו דברים יאותו למבוקשנו.

כינת הפרק

כל דבר שיש בו לרבוזינו מחלוקת אינו הלכה מסיני, והשנה בענין זה על הכס"ב ואחרת
על מהר"ל קארן, ושכל ההלכות מסיני התבררו בספרי רבוזינו באופן שאם איזה אחרון
יאמר בשקול דעתו על דבר חדש חיוני מסיני לא יתקבלו דבריו רק כדברי פי חכם בהיות
בם טעם לשבח ובפרט [לפי הנישא אשר אנחנו עליו] לא יתיחס לסיני. הדבר שבו מחלקו
ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן או בתשרי נברא העולם, וכן מה שנחלקו בו שמואל ור' אדא
על מדת השנה ותקופותיה, ואיך דעת שמואל בזה המוני ובטל, והשנה על החכם כיוון בדבר
החקיפה שבצנעא, ואחרת על הר"מ ו"ל ברבריו על הקופה רב אדא ובחתימה כי תקופת
רב אדא בלתי נתינה מסיני ימשך כי גם סדר עבודתו עם היותו באמת הכמה עד כאד משוארת
אינו מסיני והמצא דברי ר' אליעזר בפרקיו על סגנון שמואל הנזכר חנו לאות כי הוא ר' אליעזר
לא כהלכה מסיני כתבם לנו. וזה חזין ג"כ על דברי ר' יוסי בס"ע אשר בקצתם דבר הנוטים
מהם. ואיך היה מחכמת רבוזינו לדרוץ מנהג שכבר החלל בהפך עם הראויה טעם בקצת
כל עוד שלא יהיה בו הפסד תורני לבלתי הקים מחלוקת ועל הנמצא להם בחשבונית השנים
הוא מהפסדם אחר ר' יוסי בס"ע והוא והם גם ראשי הנאונים וכל אנשי מורח מונים המיד
למולד ור"ד שהוא תשרי דיצירת אדם לא לבהר"ד של החו אשר פעולם לא זכרוהו, והתנצלות
על המצא בפרק זה ואולי גם בזולתו מן הבאים איזה דבר מבורר בעצמו אשר העסק
לברר אורו גם מן החוץ נראה ללא צורך.

בחנ"ח הראשונה תמצא שבה מה למשך קבלתנו. ותוכחה בגלל זה לקראים שחיקי מטיא בחיים
ובמית, ובהנחה השנית תמצא איזה התנצלות על מר שמואל בפנינת חקופתו, והשנה על
הר"א הנשיא שאמר כי הוא שמואל לא על דעתו הפרטי רק כמנדי דבר הפרסיים נתן בפולדות
מדה בלתי מספקת.

פ ר ק א. כל אשר יקרא בשם ה' ימלץ מהניח שום ספק בזה, כי ההלכה
מסיני היא סלת נקיה ממחלוקת. יען היותה על פה תורה תמימה כאותה שכתב
לנו. והנה מלבד מה שזכרנו עליה בספר מאור עינים ראש פ"ד מדברי חכמינו
וזולת מה שיפה נתב החכם כוזרי סוף מאמר ג' וראב"ע בהקדמתו לפרוש התורה
על הכרה מציאותה ונאמנות מנידיה, אשר עם אלה ודאי אין מקום למחלוקת
הלא יאות להתבונן כי מדי הגיעם לידינו זו כזו לא יד ליד מאתו ית' אבל מידי
האבירים ראשי סנהדראות ובחזרי אבות העולם אשר במשך הזמנים מסרוהו אלו

לאלו . אם לחשך אדם לומר במה שעל פה הדבר הוזה לא כן יצא מפי המלך
אלקינו ככה יוכל להאמר גם במה שבכתב , וכשזה נוסל מערער אחד אפשר לזולתו
שיקום בכמוהו ונמצא שאין חלק מהם אשר תאמר עליו לבטח זה דבר יי' לנו
ולבנינו , ולחיות הצעה זו כמו שיתבאר ג"כ בסמוך , אמונה אומן , נודע לראי
כי כל נישא שתמצא עליו מחלוקת בדברי חכמינו אין בשום אופן ליחסו אליה .
הנה לכאורה יראה שיאות להוכיח עוד אמתתה מהא דתניא פ' חלק האומר
כל התורה מן השמים חוץ מפסוק זה ואפילו חוץ מדקרוק זה , ק"ו זה , או
ג"ש זו : זהו כי דבר יי' בזה , והלא במקום המחלוקת כל אחד כיפר בדבר חבירו
ובאופן מה בוהו , וראינו כי התנא לא שם פרות בין הרבר שבכתב לאשר
במסורת , אולם אם יהיה עם לב המשכיל לחשוב דאין הנרון דומה הישב לראיה ,
כי האמנה זה שרש לרשעו וזה לתומו , הן לנו דבר ר' אבא פ' הערל כל תלמיד
חכם האומר דבר הלכה ובא שומעין לו , היינו כנראה שם הלכה מסיני , ואין
ספק שאם תטה אונך לשום מחלוקת לא ישמע בהוץ קול החכם הראשון כי
בא זה ואבד את זה ובפניו יענה אידך דבריו ההו , מלבד כי הנסיון כדברי פי
הכם הר"ם ז"ל , בהקדמת באור המשנה , יפה הוכיח כי מעולם לא נשמע
מחלוקת מימות משה רבינו עד רב אשי בבאור עין תחת עין , וקצותה את כפה ,
שהוא ממון , פרי עץ הדר שהוא אחרון , ובת איש כהן כי תחל שהיא ארוסה ,
ודכותיה , שזה יאמר לי"י אני יש בפרושם הנו' אם למסורת , וזה יאמר אין
המקרא אלא כפשוטו לא תגרע ממנו , אדרבא מדור לדור ראינו תמיד הלכה
למעשה כפי הביאור הנו' שהתקבל אצל רבותינו , ודברי הר"ם שמה על הפנה
העקרית הזאת ארוכים מהביאם הנה אבל במקום הנו' יראה הרוואה אידך כלם
נכוחים וישרים למוצאי דעת , ושלתי כי מהשענו גם על דבר ר' אבא שזכרנו כתב
שם על הראשון מחמשת חלקי המשנה קרוב ללשונו הנו' . היינו כשיאמר
האחד כך קבלתי אין משיבין עליו , ומכללא לרעתי נראה כי מאמר ר' אליעזר
פ' הנהקין ברין דוקן ממרא אפילו הוא אמר מפי השמועה והסנהדרין אומרים
כך נראה בעינינו נהרג . וכן הלכה שלא ירבו מחלוקות בישראל , שמועה זו
דוקן ממרא לאו מסיני תפטר , אלא מרבתי . כמו שבאר הר"ם ז"ל בה' ממרים
סוף פ"ד , וכן משמע בגמרא המביאה שם לענין זה דברי עקיבא בן מהללאל
לבנו במס' עדיות חזור בך מארבעה דברים וכו' שאני שמעתי מפי מרובים
ואתה מפי יחיד , דהיינו אלושים רבים שהורני מאומד הדעת , אשר על כן יאות
אצלי לתפוש את בעל הסמ"ג שהביא בלאוין רי"ז את מאמר ר' אליעזר הנו' כך
שמעתי דנראה אפילו מסיני , עם היות לפניו באור הר"ם הנו' אשר גם פעמים
רבות ידעו לבו למורה צדק , כי לטעמיה קשיא הלכהא דר' אבא פ' הערל הנו'
אהלכתא זו דנהקין לר' אליעזר . אך נתנה ראש לרמבם ז"ל ונוכר כי אחר
הרברים והאמת אשר כתב בפרוש המשנה כאמור , קשר לו אבן יקרה זו
במשבצתה ההוננת רצוני בידו החוקה ה' ממרים פ"א שכתב וז"ל : דברי הקבלה
אין בהם מחלוקת לעולם וכל מה שתמצא בו מחלוקת בירוע שאינו קבלה ממש
רבינו , ובוה אין עליו השגה לא מראב"ד ולא מרמב"ן בדברו על הדרוש לענין
העקר הראשון והשני אשר הניח רמב"ם בסמ"ק שלו , ולא משום חכם וזולתם ,
שאם כן היה זכרונו ראוי להמצא על ה' ממרים הנו' בנמוקי הגאון קארו והנה

אין שם איש, אדרבא הר"ר ישועה הלוי בהליכות עולם לו פ"א הביא את דבר הר"ם הנז' ליציב ונכסן בין יתר דרכי הגמרא המפורסמים לנו, וכן ראב"ד הלוי בתחלת ספר קבלתו קבע בזה מסמרות ככל הנראה ממנו, גם מבאור רש"י ודבור תוס' ע' הערל נראה אמתת זה על ההיא דא"ר שמעון נקבות מצוי ואדומי מותרות מיד, אמרו לו חכמים אם הליכה נקבל, ופרש"י אם הליכה שמעת מרבנותך, ע"כ, דמשמע אפילו אינה מסיני, והתוספת כתבו וז"ל. הליכה אני אומר לאו הליכה מסיני קאמר, דא"כ אמאי פליג עליה ר' יהודה, אלא הכי קאמר כך קבלתי מרבנותי ע"כ, אלמא בהל"מ ליכא מאן דפליג, וכן יקויים מדברי רבינו חס שם על מאמר ר' אבא שזכרנו, ואתה תחזה כי ארכו ונעמו (גם הר"ר ישועה הלוי בספרו הנז' שער ג' פ"א הביא דברי התוספת הנז' וקיים אותם), אשר על כן בעיני יסלא אידך מהר"רי קארו שאחת מכוונות נמוקיו על ספרי הר"ם הוא להודיע ג"כ איזה מקום בינת ההלכות בדברי רבותינו וללמד עליהן זכות שבקיה עתה בריש ד' מצדים הנז' לשפר ארג שמתיה כי בפנה הגדולה הזאת הפסיע פסיעה גסה נטלת מאור עיני הקורא אשר תערוג נפשו לדעת זו לרבינו מנחם, והלא יכול היה להביא ג"כ עורחה לו האחרונים יחזירי סגולה שזכרנו, ולכל השנים הכלל שהצענו יציב ומהימין כי האמנה כל מהלוקותם ז"ל, ורבו כמו רבו, אינן ח"ו בעקרים המקובלים, רק בענפים ותולדותיהם, שחכם זה דינם מתיחסים לאיזה מן השרשים הנוכחים וזה לא יודה לו, או במיני דרושים אחרים אשר נקבו מאת ראב"ד הלוי והר"ם והר"ר איש על מקומו הנז' בהוכחות ומופתים יהדירו כוונה הרקיע, אבל ההלכות מיסיני ודאי הוא שאין על אודותם אצל רבותינו מהלוקת.

גם מדי היותנו בעקר זה לא נחדל מלזכור דבר מתיחס אליז אשר עכ"פ נצטרך לידענה במשך פרקינו אלה, והוא שאין בשום אופן ליחס הליכה לסיני מאומד הדעת כאשר המצא לקצת האחרונים בפ"א י"ב וי"ג לפנינו, כי הנזה האמדנא אף לפי האומרה עצמו חלוק בצד מה עליה, כ"ש רבים וזולתו אשר לא דינו בה כמוהו, והרי זה בני ספק מין ממיני המחלוקת אשר בררנו התרחקה ממנה, מלבד שכבר כתב הר"ם ז"ל בהקדמתו לבאור המשנה וז"ל כל מי שעמד אחר חבור הגמרא אין תכליתו אלא להבין את דבריה, כי עליהם אין להוסיף וכיהם אין לנרוע, וכן בהקדמת ידו כתב וז"ל. מן הירושלמי והבבלי והתוספתות וספרא וספרי יתבאר כל מה שהעתיקו איש מאיש מפי משה רבינו, ובסמוך, נמצא מהברי הגמרא סוף המעתיקים תורה שבע"ס ובכל זאת אין עליו פוצה מה להשיג, אדרבא שתיקת כל נוהג בקולו הודאה והר"ר הלוי בפרש קיים את דבריו בהבורו הנז' סוף פ"א, באופן שההליכה אשר לא תמצאנה חרותה על לחות רז"ל כאמור כל מיחס אותה לסיני נראה דיוורה כמתנבא מה

הנהה. סוד דבריו בענין קבלתנו הנזה לחוספת יהיה והדרה אשר נס וזלת זה ירבה לפעלה, שפתי לא אכלא כהסיף פלחי ואח עליך אישי הקירא וחהי לך הערה בעלמא כל עופת שבאח, כי לפי מה שכתב החכם נצרי ציליאו רודינינו בספרו מן הלמודים הקדמונים מאמר עשירי פ"א גם חכמי האומות הפחיתים את הרביעי דעורא הנמצא אצלם לפאושר באירוחיו חכם מודים ומכיהים ספסורי עורא שם בכל פ"ד הכסר סאו לארנינו משה דברים עתיקים ללמדם את בני ישראל על מה, קצתם בספרים אל חסימי המעשים, וקצתם לחכמי לב בסוד שיה יחצצע, ויהי בהשתחבם מעכני אם להתרשלות כי ישבו והסירום כלבם כאפרו ותשכח תורת אלקיך, אם סדחוק הצירות והגלויות אשר הכסוטי, האלקים בחסרו חור וספרם לעורא ברחו הקדש לחדש ידיעתם בישראל, אך כשפטם הראשון אשר וזכרנו והנה ככתיבת החלוקת הלמודים ואופניהם כאמור

שלא שמע הלילה, וכפי מה שעל הכתב נאמר בפרוש וזאת התורה אשר שם וגו' כן בלי ספק כל אמרת אלוך מסיני היא צרופה ודאית בעצמה ולא ניחם אלו דבר משקול הדעת, כנרמו גם כן באמרו ית' ישמע העם בדברי עמך, וכבר דקדוק ז"ל אף על דברי ההכמה ובארו האי דר' פלוני לאו בפרוש אתמר אלא מכללא, ועל כן אם תמצא לאיזה אחרון יחסו דבר לסיני אשר לא התברר בגמרא השתרושו ממנו, אלא שנראה כי כן עמד הוא ויפלו, אם זה דברו תורני אפשר שיתקבל כדברי פי חכם הן, והבא לחלוק בשוב

טעם אין מוניחין אותו אך שיהיה מסיני, ושפתים ישיק, לבך אל ימרה להאמינו, כי לא מפי אחרון אנו חזין כמקובל ממשוה רק מפי רבותינו חלקם בחיים כמו שזכרנו, אולם הערתנו זאת תהי לפקדון בלב כל חכם לב הקורא עד בוא תבואתה, ונשוב אל המונח הכללי שהוצע ראשונה ונאמר כי בענינים אשר דברינו אלה סובבים על קטבים יתאמת לנו איך הפרש שבו נחלקו ר' אליעזר ור' פ"ק דר"ה אם בתשרי או בניסן נברא העולם, לא היה עליו אצל שום אחד מהם הלכה מסיני כ"ש בראותנו אותם מתאמצים להוכיח צדק דעתם מן הכתובים וזה לעמת זה או סתם תלמודא בעדו סותר ראיותיו של חברו במה שיראה להם פנים לכונה אחרת, גם תלמוד הדבר מענינו כי תראה איש איש מהם נקיף ואויל כי וכלא מכווא של דברים מתחלפים, נברא העולם, נולדו אבות, מתו אבות, נפקדו אמהות, יצא יוסף מבית האסורים ואחרים מלבד אלה, אשר להיות כולם, או רובם כולם, דרושים בלתי מתיחסים למצות או דינים שיעשם האדם וחי, לא יודמה בשום אופן ד"ני (פה קדוש וברוך) שדי עליהו הלכות בכדי, ותדין אשוא כי כלם סברות לבם הנה, וכמו סברות בעלמא לא דברי קבלה תראה את הנאים אחריהם מנייעים את הדעת האחד על המתחלף לו, כמו שנזכר על התקופות בשרק זה ועל זמן הבריאה בפ"ג שלפנינו.

וכזה ג"כ מה שתמצא בין שמואל ור' אדא מחלוקת במדרג השנה ותקופותיה, כי כן הר"ם ז"ל פ"ט מה' ק"ה אחרי הציצו שנפל במ חלוקי דעות הן לחכמי ישראל הן לחכמי האומות כתב דעת שמואל שם במדיציה לעצמו דעת ר'א בפ' שאחריו כמבואר לו באורך, יהי לאות על ירך שאין גם אחד מדעותם להם הלכה מקדם, והנה עוד יתברר לך כי אמנם דעת שמואל אי אפשר היותו מסיני יען כי בבחינת האמת איננו

כי זה לאלה בפירוט וזה לאלה בסתר, הישיב אצל משטלים בהם שהדברים הנו אשר נספרו חלא חפה הקבלה המתחסת לחלק הפעשי שהיא ראיה להודע אל הכל, והמתחסת לחלק העיוני אשר יאות להפתיק עלי' סוד בין חברים מקשיבים כלם עכ"ס שוים לטובה בלי פליה אנשיית וכלי מחלוקת, גם קרוב לזה כתב החכם הקדמון וגדול אצלם אור ריב'נו בפרושו לאגרות ראש שלחיהם, מדיוק דבריו אל הרומיים פ"ג שנספרו אל אמונת היהודים דברים מאת האלוך, וזה דבר אורינו המצאנו בשטו גם שם לצילאו, ועתה יראה כל מבין עם חלמדי עד מה הקראים אנשי בגודות ראויים להוכחת פגולה וחטת פלך מלאכי מות, כי גם אשר לא מבני ישראל הסת יקיימה בדינו.

הנהה ב. לא נפנתי מחביא את לשון הר"ם המכר בעמור לראיה על חיות השתנות דברי האסוראים האלה מחלוקת יען שפעתי אומרים כי שמואל לא כוון לחלוק רק להרחיב השפעות אולם להסן, קען התמצלות ראב"ע עליו פרשת החדש, אמס לבי מהסס על זה כי הנה בדבר הר"ם שם שרק ט' תמצא שנס בין יתר האומות מחלוקת זו ספורססת. וכנראה ברור כדברי הנשיא אמר נ' שער א' באמרו כי חכמי חורו יאמינו ארך השנה שם"ה יום ויתר טרביע וחכמי יון פחות טרביע, ופלמדי חכמת החזיון שם"ה ורביע, אשר ע"כ סוף שער ב' אמר נ' כתב ח"ל רבותינו נתנו לנו בימי השנה

שתי מסורות. האחת לדעת מלמדי החכמה האומרים ש"ה ורביעי שלם וזוהי תקופת שמואל והשנית לדעת המדקדקים שאמרו פחות מרביעי וזוהי תקופת ר"א ולא זכרו את הדעת השלישית כי לכל הפנים היא אפשר והחזק, וכן ס'ג עשין מ"ו והאפודי סכ"ד יחסי דעת זה לשמואל עם היותו בטל אצל המאמרים כנראה פת בניף הפרק, הלא עוד תמצא בזה על השמינית ס"ג דבר הנשיא ד"ל כי דבר שמואל במילדות כ"ט א"ב תש"כ היא דעת הפרסאים, וכן מדברי הר"ם ראש ס"ט חנ"י שאחר המצא מחלוקת בין חכמי יין ופרס במדת השנה, וידענו כי היונים יאמרו פחות מרביעי. יזבן אך הפרסאים הם האומרים שס"ה ורביעי, ועם היות שתי דעות האלה להם על המילדות ועל התקופות בטלות לפי האמת כאמור. הסבא נחנת כי שמואל אשר גדל בינתים למדס מהם. כי נהג כן האמור בפ' הפועלים דשמואל בוכן ר' ואמיה היה. עם שאז היה מולך אנטיגון פיאוס קיסר רומי הנודע ליריד רבי במס' האיליים ס"א. הלא בפריעות הצמניות בבבל חדרעא סוכבדריא ודכותיהו מכירותיו ומילדותיו של מר שמואל. היו תחת שכיר מלכא אשר כפרש"י פ"י יש נחולץ וכמה דוכתי מלך פרס היה. ומצונו בפ' חלק א"ל שביר מלכא לשמואל אמריתו דמשיח אתי על חסרא אשר ליה סוסיא בראק א"ל סוסיא [צ"ל חסרא] בר חיזור נזוני מי אית לך, ופירש"י חיור בלשון פרס פאה, ופרק החליל שמואל היה כפיל קפיה דשבור מלכא בתמניא מוני חסרא. ופ' אלו מנחין א"ל שבור מלכא לשמואל דתי לי דלא קמלית יהוראה כן עלם, ואשר תמצא גם כן שבור מלכא בימי ר' יוסף סרק קסא דבחרא ובימי רבא בתענית ס"ג וזבחים סרק דם חטאת, האחרונים מאד לשמואל. הלא חיחס זה לאשר כל מלך פרס לבר פשמו הפרטי כאונדור שזכור בסמוך. היה מחויב כן כמו ציסאר אבטסט קיסר רומי. או לחיורם כשיתפס בשם החוה, וכבר כתב הנשיא שער מ"ל פאמר ל' והחכם זכות בספרו. כן העביר ס"ה. כי תהלת פלכות הישפעאלים אשר חששו מיד אונדור הפרסי היה בשנת ד' אלפים שס"ב כנראה ל"כ בזבחים ס"ב שזה אונדור היה בימי הונא בר נתן עמיתו של רב אשי סביב לימים החמה. ושמואל הנמצא בימי רבי כנוכר תראה מקבלה הראב"ד והכוזרי פאמר ל' וזולתם כן הכותבים וכן הבייר המשנה היותו לפני תום אלף הרביעי זה הכלל שמואל אשר בלמוד ההצוניות כתבניה והרפואה יזיל על ברכי חכמי פרס וגם אבלט

אלא המוני ובלתי מדויק, אשר ע"כ גם רבותינו כדבר הנשיא שער ה' מאמור ג' תארו את התקופה היוצאת כפי השבנו תקופה שבפרסאיא, לעומת תקופת של רב אדא אשר תארוה תקופה שבצנעא, ועל אודותם כתב הנשיא בשער הנו' בשם רבינו יצחק בר' ברוך וה"ל, תקופת ר"א שהיו חכמינו מצניעים אותה היא המדויקת ועל יסודה בנו סוד העבור ופרסמו את תקופת מר שמואל כפי מה שהיא מפני שרוב האומות חושבים את שנותם עליה, והחכם נזירי מאמר ד' ס' כ"ש כתב וה"ל. התקופה שהיא נהגת אצל החמון אינה הברורה אבל היא על דרך הקרוב, כל רובע שנה צ"א יום ורביעי, ויש אשר יהיה הפסח בזחשונם ברכיעית ההורף, וכבר טענו האומות על היהודים וחשבו כי עקר חורחם אבד ושאיך אנהנו על עקר העבור כאשר יפ' לנו הפסח קודם הכנס פרק האביב כפי חשבון התקופה שהיא בפרסאיא, ולא שמו לב אל הברורה והאמתית שהיא בהצנע, ועל חשבונה לא יפול הפסח בשום פנים עד הול השמש בראש מלה וכו' וראב"ע ו"ל נוסף על מה שכתוב נגד זו של מר שמואל בפ' החדש ותשא ע"ש אמר באגרת השבת שער א' כי אין בידיעה תועלת והאפודי סוף פכ"ה מספרו בעבור כתב כי להיות הדעת הזה לשמואל בטל מעקרו לא רצה לזכור מתקופתו רק המצמוך לשאלת מימר הואיל ומנהגנו אחריה, והר"ר לוי' חביב בחשובת קמ"ו דה ר"ע אחרי שזמו לוח מודיע תקופת ר"א באר היטב כתב וה"ל עם המצא ג"כ לוח מיוסד לתקופת מר שמואל לכ"ז שנה וחזור חלילה לא ראיתי לכותבו, כי הוא בנוי על חשבון תקופת החמה וחרשייה לאומות, לא כאלה חלק יעקב רק בתקופת ר"א ואמנה

סירע שלו פ'ם שהחשך היה מהם לא ירחק אצל בעל פליטה לרן שרדף את דרכם בשתי הדעות המזכרות. ולזה לא בדק אצלי הנשיא הנז' באמרו בפרקי המוכר כי שמואל המקצר במולדות לא אמר כן רק לדעת הפרסיים ולכסניו את דבריהם וליזה לא סבירא ליה, כי פרסיים מאן דכר שמייהו ולמה זה יצב נבולות עמים למספר בני ישראל, או למה לא יאמר בהדיא זה דרכם כסל זה דרכנו ולכל הפנים אין אשמה למר שמואל על זה כי בלמדו החצוניות מחכמי הניים בדרותיו, את אשר ראה הנז', באופן שיארת לשפוט האמינו כל מה שאמר בשני הדרושים הנז' ליציב ומדימן. ואולם סוף דבר לא אהעצם בזה, גם שבה אני שנוין את שמואל הנדול בהכסטי לכה וזהו כדבר הראב"ע הנז' כ"ש בראותו לדברי הנשיא בפרקי הנז' כי גם אבארכאש נעשה סניגור לפלמיזי החכמה המזכרים באמרו שהיו עישים קן לחקל הלמד, דיקא נמי זה תארם מלמדו החכמה, אך אין מטום שהודות כי הר"ם הנז' ויתר החכמים אשר נקבו בשמות שמו הפרש הדברים לשני האמוראים מחלוקת גמורה כאמור, ולכל השנים במראת הנסיון התודיע כי זה מחליכות העולם שהיו הקדמונים מציינים ואומרים דבר במל אי פנים באופן מה לסבה טועילה בהסן וברב הויסס תמצאנו נשאר קיים אף להרב מן הסכילים וגם אם שאמר חכם מן האחרונים לדעת ולהודיע האמת ימצא כי המורגל עשה רושם יקשה להוציאו החוצה קרוב למה שמסור עוד על התשיעית ס"ג.

וההפך בראש מאונים, אבל בראש סרטן וגדי הם שוים, ע"כ, ועם שהחכם כוזרי מאמר ד' סי כ"ט כתב עליה איך זה החשבון שבצנעא מסכים לכוון האצטגנין אלבתאני כבר הודעתך בפ"ה דף קל"ב כפי מה שאונך ג"כ תשמענה דבר התוכנים כלם, והרובצה יראנו ברור לסמומטיאו חכם נוצרי בספרו האחרון פ"א כי באמת זה חשבון ר"א מסכים לכוון תלמי כמו שחשבון מר שמואל נמצא שיה לאותו של ציסארו אך לא אל לוחות אלבתאני. כי אדרבא מהם ומלוחות המלך אלפונסו אשר חוברו מאות שנים אחריו התבאר שגם תלמי לא עמד על האמתית בעצם וכי היא קודמת לו כמו שזכרנו. וא"כ אפוא יהי נראה מן הדין לחשוב כי בני יששכר בזמן הנביאים אשר המיד כפי מצות התורה היו מחשבין את המולדות אחר הראיה הבנויה על האמתית לא נפלו גם בתקופות מן החוכמים האלה, ושעל אודותם ג"כ היו מחשבין אחריו. אולם עת לחשוף זה בסמוך, ולא נסור עתה מחמשך אחר הר"ם שכתב סוף פ"י כי לדעתו היו הסנהדרין סומכין על חשבון תקופת ר"א ולא נבדיל בין זמן הסנהדרין שהיו בימי בית שני לעתות הנביאים אשר זכרנו, והנה לכל השנים נראה שיש להודר אחר דברי הר"ם הנז' איך היתה כלה זו של תקופת ר"א עלובה הימנו בחופתה, כי בקצה שבחה מהיות הסנהדרין סומכין עליה גזר אימר שע"ס הדברים המבוארים באיצטגנינות [אשר בגורה שיה

לא מבעיא כי דעת שמואל הנז' אינו מסיני, אלא אפילו דעת ר"א שעל פי מדותיה הפסדה שב באמת אל נכון באביב וחג הסכות באסיף, ושנות החמה וחדשי הירח ישתוו בסוף כל מחזור בלי תוספת ומגרעת, עד שהוא מתואר כאחד מיסודי קביעותינו כמו שזכרתי עליו מקרוב את דבר הנשיא הנזכר שעל תקופתו נבנה סוד העבור וכוה התקיים ג"כ מן האפודי בפ' הנז' ומן הר"א זכות בפ"ה וכל הדברים בענינים אלו, איננו בלי ספק מסיני כיון שהוא דבר הבא במחלוקת כאמור, ומצורף לזה הדע כמו שיתברר לפנינו פ"ד כי יסודו ואמתו אינו אלא כפי המהלך השנה האמצעי למאורות, וכבר התבאר כי תקופת ניסן האמתית קודמת לו בשני ימים כפי המובן מדברי הראב"ע פרשת תשא וכמו שכתב רמב"ם סוף פ"ו מה' ק"ה, ולשוף הזכות על כך בפרקי הנז' הוא זה תקופת ר"א שהיא בצנעא כל מחזורנו מתוקן עליה אע"פ שהיא כפי המהלך האמצעי, ובראש מלה תקדם האמתית על האמצעית כמו שני ימים

אם מנביא אם מגוי נאמרו הגדיל סוף פ"ו לספר בשבחה] אינה נוגעת באמת רק לערך תקופת שמואל. וכי אמנה אמתית ניסן קודמת לה, הלא זה יורה היותו מאמין בהחלט כי חשבונה וכן הגלוח אליה בענין העבור לא מסיני המה כפי מה שזכור עוד על אמרתיו בפ"ו לפנינו. יהי מזה מן הדברים האלה יעלה לנו בתחלה כי השען השבון התקופה לעת כיום על דעת ר"א היא הסכמת חכמים לא מסורת שכן תמצא בדרוש העבור כדבעינן למימר קמן פ"ח הסכמת רבנן אשר בלי ספק לא מסיני נאמרו. ובאמת שכלן מתאימות להתהלל וזו בפרט נאותה מאד כי מלבד שיקלו בה מעלינו דיוקי האמתיות דלאו כ"ע גמירי להו כמו שמסדדי החשבון הקלו ג"כ במולדות להעתיק אותם מן האמתית אל השוה ככל אשר נזכר עוד בפ"ד הנה היא כפי הבנתה על המהלך השוה קודמת לעולם (דלא כתקופת שמואל) לחג הפסח באופן שהוא בא תמיד באביב וזה מספיק במצות תורתנו בלי שנחוש אם האמתיות הנזכרת קודמת לו גם שני ימים יותר אשר לא יתנו לנו במכוון ולא יוסיפו אך זה מקום העיון הנו' אשר אמנה אין עוד המלש ממנו, כי הנה מהנחתנו שתקופת ר"א אינה מסיני נראה שימשך כי כן לכ"ע סרר העבור כלו הנהוג לנו אינו אלא הסכמת חכמה מאשר לא נוכל עתה ללכת בחקת הראיה כימי קדם, הלא תולדה זו יאות לקיים אותה מסברא כי הפרט למד על הכלל וג"כ מהכרחי להיות חשבון תקופה זו אחד מיסודי העבור ובלחו לא יגמר המבוקש בו מאתנו, אין ספק שאם תראה אותו לוקח משולי הבנין ימצא גם הכל נופל מהלכה אל הסכמה על כדזינו, והנה יעזור כמו כן לזה מה שנמצא פ"ק דר"ה מזהלוקת ההוא תנא בענין החדשים מלאים וחסרים על ר' שמעיה אשר אמר כי חג השבועות יבא פעמים בה' בסיון ופעמים בו' כבאור רש"י ז"ל שמה, המוכיח גם הוא היות נושא העבור להם ז"ל הסכמה בהחלט לא סרר מקובל ממשוה רבנו, אך נשוב אל מר שמואל ונאמר כי מלשון דבריו בתקופות הנו' יתאמת לנו כמו כן שהנמצא לר' אליעזר בשישי טפרקיו איך ימות החמה שס"ה ורביע אשר מזה נמשך לו שם היות ראשית כל תקופה באחד מארבעת רבעי היום וכי המחזור גדול לחמה הוא בכ"ה שנים וחקטן בארבע, וכן הנמצא לו פ"ו יכ"א ר"ד יתרים ימי החמה על ימות הלבנה אשר כל זה לו כי הולך הוא לששתו במדת השנה הנזכרת בלי ספק לא כהלכות מסיני כתבם לנו, שהרי כל אלה הדברים כמבואר פ"ט מדה' ק"ה ומן האפודי פכ"ד ומכל המהברים בזה הדרוש הם על סגנון שמואל הנו' גם באמת תאמר כי הוא שמואל האחרון לקדם הימנו, וכבר זכרנו היות דעת ר"א לכ"ע עולה על גביהם כשמן הטוב על המים, ואם התנצלות ראב"ע בפרשת החדש על מר שמואל יקובל שלא היו דבריו ההם רק אל המוני הארץ כ"ש נקבלהו לזכות ר' אליעזר המוחזק לחכם ממנו, ושבה אני כי טרם עברך מזה תקרא מזה שכתבתי בסוף הראשונה מי"ג תשובותי אשר בקצה חברי זה על מדת המולדות גם לר' אליעזר הנראה שוה לדבר שמואל והשבתו אל לבך, גם לכל האופנים תכיר מזה ולענין נרש לנו שימחה כחותם על לבך, שחכמינו בפ' כיצד מעברין ופ"ק רתעני' וכמה דוכתי אשר זכרנום למעלה מאמר א' פ"ג. לכתחלה ובהשכל החזיקו לענין מדת השנה ותקופות על כל המתחכם להמון בדרך התנא ר"א והאמורא שמואל הנו' עם הודיע אליהם בהלשת זה הדעת מזה שלא נעלם כאמור מעין כל חכם הואיל וראו שכבר הדל והתפרסם בעמי הארץ, כי כן היה מוחזק אף בא"ה ע"פ ציסאר אבגוסטו כמו שכתבנו בספר

פ"מ וגם פה למעלה ולא רצו לנשות ממנו כהולכים לשמת גורתם המשובצת לענין המנהגות בפסחים פ"ד אל ישנה האדם מפני המחלוקת, הלא עוד תראה פ"ב לפנינו דבור תוספת ופ"ג לשון רש"י מרברי הו"ל בפרקי ר"א ובפ' כיצד מעברין הנו' על היות כל תקופה הלה לעולם באחד מארבעת רבעי היום מה שודאי לא יכון לדעת ר"א המאושר רק לדעת שמואל הזכור לעילא, כי עם היות זה בלתי נכון בעצמו כיון שקנה לו שם ואין בו הפסד תורני העלימו עיניהם מן הפנים שבו ולא סרו מדרוח את דרכו כמו שזכרנו. ועל פי הדבר אשר כתב הרב המורה ח"ב פמ"ו כי מן האישי האחד תלקח ראייה על כל אישי המין, הלא תשפוט כי גם דברים אחרים במתיחס לעבור נמצאו בפרקי דר"א הנוכח אשר עם היותם אמתיים לא כהלכות מסיני אבל כפי דעתו כתבם לנו ובפרט יש לך להאמין זה במאי דפסיק ותני ראש פ"ה שהמאורות נבראו כ"ה באלול המכוון אל האמור בשמו בברייתא של מ"ט מדות שהעולם נברא כ"ה בו. דאודא בהו לשעמיה על אודות מחלקתו שזכרנו בזה הפרק. והנה עוד מעט תמצא לשנינו פ"ג את כל החיים המהלכים ביום למעלה מהשמש עם בר פלוגתיה ר' יהושע. ואתה קורא משכיל גם מזה אל תנה ידך מהקיש אל דברים אלקיים נמצאו לו שמה ובפרט עוד בפ"ח ופי' לפנינו תראה נפשיהם ו'ל מדבריו במה שאמרו כ"ד שעי מכסי סיהרי וכו'י דלא כפר"א שמונה ושמונה. והשובות כמו כן אל לבבך כי אף השניו מר"ב בס"ע הוא גם הוא לא כנמסר מסיני כתב אותו אבל כמחודש מחכמהו ופילתו אשר אמנה אם כי רבה היא ראה ראינו שלא נמנו רבים ונכבדים מן האחרונים ואף מן הקמינים לחלוק עליה כמו שכתבנו בפ"ד מן הספר. גם לענין זה תדע ותשכיל כי כל החשובות הזכורים בגמרא ומדרשים בכל המתיחס לשלשלת הזמנים ומקריהן אינם להם קבלה מסיני גם לא אמרום מדעת נפשם שכן מצאום אחרי הבדיקה המדוקקת אבל כנמשכים אחרי ר' יוסי בס"ע אשר יצא ראשונה להעלותם על ספר וכאוספים את שמתו כל עומת שהיא בהיותו מוחזק אצלם למשכיל על דבר ומעלה מכל חלקיו את הכלל הנאות לפי העיון האפשר לנו. הלא תראה בפ"ק דמס' האיליים אמרם ו'ל הרי מאן דלא ידע כמה שני בשבועי לישיליה לתנא דס"ע ונישפי חדא וכו'י, ובסמוך אי שעי תנא לישיליה לספרא ואי שעי ספרא לישיליה לתנא דס"ע וכו'י. הרי שיתכח לו המחוקק הזה כלו ותוצאתו כאשר עוד נדבר על אלה בפ"ד לפנינו.

והנאני שכן לדידי הווי לי אל הר"ד לוי'ן' חביב תשובת קמ"ו דף רנ"ד ו"ל ההקדמה החמישית היא מבוארת מן השכל שכל החשובות הנו' פ"ק דמס' האיליים כגון שיצ"מ היתה שנת בתמ"ח וכן כל יתר הסכים האמורים שם אינם קבלה אבל ראוי לנו לבאר את כלם או רובם מהכרח הכתובים כמו שנמנה שנות אדם עד הולד בנו ושנות בנו עד הולד בן בנו ונחבר הכל עד שתצא לנו השנה הנדרשת. ועל זה הדרך פרש"י בסוגיא ההיא את כל החשובות הכתובים שמה ע"כ, וכן עוד בסמוך אחרי הוכיחו כי מנין ס"ע הוא למולד ו"ד יום ברוא אלקים אדם לא למולד בהר"ד של תהו אשר יקיים כי גם בזה נמשכו רבותינו אחריו וכמו כן בכל זולת זה המתיחס לחשובות אלו, ועוד נדבר על הבחינה הזאת השנית פ"ב ועל השנית פ"ג, גם שם יתברר כי כן הגאונים רבינו סעדיה ורבינו האי וכל אנשי המורה מונים לסימן ו' ד הנוכח לא לבהר"ד אשר לא הוזקק אצלם מאומה, והנה לבי ראה לבלתי אמנע מהגיד לך קורא נכון כי כבר דרגשתי היות ראוי לי לחוש פי

שחוק למשכילים אהיה מדי הרביתי בפרק הזה ראיות בלתי צריכות, על היות המחלוקת שזכרנו תלויות בסברא כאמור לא בהלכה מקדם, וכן יקרה אולי גם בקצת פרקים לפנינו, ומי החכם הבל ייגע להוכיח אור השמש והוא כחתך יוצא מחופתו על הארץ, אבל עוד תראה כי בגלל ההשגות שנכתבו על קצת דברי אשר הערותי עליהם בזה פרק ראשון מאמור א' נמקרה החכם רמב"ם ז"ל גם אני קרני, שיעל כיוצא בזה כתב בעקר הראשון מן הסמ"ק שלו, וכן בפרושו לתוספתא דגנו ספר רפואות שהביא בבאור המשנה סוף פ' מקום שנהגו, איך שינאות הוולת הכריהוהו להאריך במיה שחדבור ג"כ נראה תוספת, על דרך אמרם ז"ל בהחולץ וכמה דוכתי כאן שנה רבי משנה שאינה צריכה להוציא מלב המתנגדים וכולי, אולם הערתנו זאת תספיק עד אשר בעזרת שדי נגיע אל המקומות אשר גם מעצמך אישי הקורא תבין את פרטיה.

כונת הפרק. סימני המולדות ותקופות הנמצאים לדעת ר' אליעזר ור' יהושע לא פאתם הונחו וכן רבים מן הנחשבים לדעת שמואל ורב אדא, אבל מן האחרונים נאסרו, והתעכב מולד היות ספני נוספתה כדבר הנשיא וסמ"ג ז"ן שיעוף הוא טעם מדומה ובלתי הנן, והבור תוספת ע"ז, והשנה גם על טעם שחור בלי מלח והחברר אף פאלה כי חשבון המולדות יוכר מן המאחר אל הקודם לפי סך השנים המונה לנו.

פ ר ק ב . ואמנה יודנו מדברים במחלוקת הנזכרות ואינו כי טוב ג"כ להתעורר על דבר נאות להודיע בסימנים המועמים אשר נחנו מאת האחרונים לדעת בעליהם שזכרנו. וזה כי אתה לא תמצא בשום מקום לא לר' אליעזר ולא לר' יהושע שיאמרו הם עצמם מולד ניסן ותקופתו או מולד תשרי ותקופתו היה ביום ושעה וחלקים כך. גם שמואל ור"א לא באו אלא פרטי פרשות הנמצאים על אודותם לאחרונים בענינות אלו. כי התנאים הנזכרים לא דברו אלא על זמן הבריאה בכלל, והאמוראים על מדת שנת החמה, אבל הבאים אחריהם ברצותם לתת כפי סך השנים הנחוג לנו התלות להשבונם בסימן קבוע. עמדו וראו כי לפי דרכם זה תקופת ניסן היתה בתחלת ליל ד' ותקופת תשרי יום ד' ג' שעות. ומולד ניסן ליל ד' מ' שעות תרמ"ב. חלקים ומולד תשרי יום ו' סוף שעה י"ד ועל כן תראם נהגים את הלשון הזה בכל הנמצא לרמב"ם בחליכותיו היינו לפי השבון זה יהיה כך ולפי השבון זה כך, כדבר בלתי אמור מאת ראשי המחלוקת, אבל כי לפי דרך המחשבים יהיה בזה ובה. ובהתאמת לנו שלא החכמים הנו' עצמם מסרו את הסימנים ההם אבל השבעו מן האחרונים כפי הנדרש לסכום השנים הנחוג אצלנו יתברר ג"כ שהפעם הנמצא בענינם אל רבנים שונים כמו הנשיא בספרו מן העבור מאמר ג' שער ד' וסמ"ג בעשאי' מ"ו וזולתם, על התעכב המולד אחר תקופת ניסן לר' יהושע או אחר תקופת תשרי לר' אליעזר יען חפרה הלבנה ושדהתה בניסתה על הפא הקפויג שזכרו ל"ב ושבעות פ"א אין ספק שלא תמצאנו בשום מקום מן הגמרא. אבל היא סברא מדומה לאיזה מקדומי האחרונים אשר נשאה הן גם בעיני קצת בני גילד עם כי רבותינו באגדתם הנזכרת מעולם לא כווננו אליה, והאמת יש לתמוה על אדירים

כאלה איך בדבר שכתוב לתהלתנו כי היא חכמתכם וגו' השבו הרמזים אשר הם ז"ל המציאות לענינים זולתיים כמו שזכרנו בס"ד מפרקי הספר דף ע"ה, כמעשיים אמתיים ובעלי כח לגרום עכוב הלבנה בפועל, עד שהחכם נ' שועף האיהו את דרכם כתב בפרשת ויקהל וז"ל. לפי הפשט בעון הלבנה שקמרגה נענשה ונתמעטה עד ומן המשיח שיהיה אורה כאור החמה, שם הדבר פשט גמור עם כי כתוב הדר הוא נגדו ונגד חבריו הנו' עושה שלום במרומיו שאין תחרות בצבא השמים, מלבד כי בב"ר ו' נמצא מדרש מתהלק למאמר הגמרא הנזכרת והוא אמרם כי סבת חסרונה היתה שנכנסה לתחום השמש, ובששי מפרקי ר' אליעזר וכן בודהר בראשית פסוק יהי מאורות יחסו החמא לשניהם כאחד באמרו נכנס תחרות ביניהם זה אמו לזה וזה לזה אני גדול ממך מה עשה הקב"ה הגדיל את האחד ומעט את האחר, כעין מה שאמרו ג"כ בב"ר ג' על האור והחושך שהיו מדיינים זה עם זה עד שקבע הקב"ה לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה אשר כל דבר כזה לרבותינו אינו על דעת שיאמן כפשוטו אבל הוא מליצה נאה שצוירו בה כאלו היה כך וכך למען הניע הקורא לאינו כונה הוגנת, והנה עוד אין ספק כי לדברי שלשת האחרונים הנו' והגלויים אליהם צריך שיתאמת על צבא השמים בקמרוגם שהם חיים משכילים ואתה עם כל מה שכתב המורה ה"ב פ"ה תמצא הן בין הפלוסופים הן בין נקובי ראשית חכמי הנוצרים לפי מה שזכר החכם הגדול אצלם אקווינו בראשון מדרשו פרק ע' עקר ד' מזלוקת אשר עדין במקומה עומדת כי רבים אמרו שאין החוכבים רק אבנים אשניים או שהדבר בספק. והנה מאמרי ז"ל בירושלמי דר"ה ומדבר רבה י"ג ושיר רבה פסוק צאינה וראינה שהרקיע מים וחוכבים אש נושפים לדעת אלו. גם הראית לדעת איך מהיותו הוא שועף הנזכר איש שותה כמים פשטי מדרשים כאלה לא נמנע אגב ארחיה מספות לו שוגג על משגה. כי אף המקרא הנו' של תוספת אור הלבנה אשר בהכרח אצל המשכיל אינו אומר אלא דרשני כדבר הרב המורה ה"ב פכ"ט שהוא משל על תשועת ישראל בימי הוקידו, הבינו ככתבו שיתעתד השתנות במבועי צבאות השמים נגד אמרם ז"ל פ' הלק וכמה דוכתי אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד אשר מכה דבריהם אלה כתב הר"ם בראש הפרק האחרון מידו החוקה. אל יעלה על הלב כי בימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם, אך נשוב אל מאמר הקמרוג הנזכר ותוסף עוד התפלא על האחרונים האלה כי תחשוב אם ראשיתו האמור יובן כפי פשוטו הלא גם אחריתו הביאו עלי כפרה בהכרח יהיה כמוהו, ואך איפוא יתנצל באמת אצל התופשים עלינו בטוב טעם מעופניתא דלא מעליה כלפי דשמיא גם באמרנו כי בעל המאמר ממשל משלים הוא. אם אנחנו המפוארים לגוי שומר אמונים יפתה לבבנו תועות כאלה לדברי חכמינו, איך באמת ובתמים נשחק להמון המשוררים כגוי אובד עצות לימים קדמונים על היותיהם שאילן תות התאדם מדם הלילי ווג

הנ"ה. דבר העונבים פיראמו ומיכבי הוא לאוידיאי ברביעי ססר ההשתנות ורבר אפולו דרפי נרא בראשון ססנו.

כאורה רענן לנחת רוח השמש וכיוצא

כאלה מן המעמדים של תחו אשר דמו על פעולות המבוע עם כי האמנה לא חסרו אצלם מיחסים לכמו אלו פתרונים יתכנו, שא נא עניך וראה כי ההכנס האמתי רמב"ם ז"ל עם כי בתשובה הובאה מאת המפרש פ" מהקד"ה (אשר בלי ספק אם היא לו היתה בלבד לפי דעת השואל) זכר את דבר הנויפה הנזכרת, ובפרש למען

יבאר כי ענין ומעשי את עצמך רומז בלבד למעש ותוספת אורה, הלא בתבור המפואר אשר שם לפני בני ישראל כלם בהנמיה החריש ממנו, והנה להוכחת הפרט הזה של פגימת המעש הנו' עם ברור דברים אחרים אשר זכרנו לא יכבד עלינו להעתיק פה דבור של תוספת במס' ר"ה פ"א. וגם אתה קורא משכיל אל תקוץ באריכותו כי לפום צערא יהא לך אגר טוב אם השיים אליו לך. כתבו שם וזה לשונם ל ת ק ו פ ו ת כ ר' א ל י ע ז ר . ומונין מולד הלבנה והתקופה מאחד בתשרי. ור' יהוש' מונה מניסן י ויש נפקותא רבה בדבר שמנין זה קודם למנין זה חצי שנה י והא דק"ל פ' כיצד מעברין אין תקופה ניסן נוספת אלא באחד מארבעת רבעי היום אם התחלת היום וכולי, היינו משום דהתם כולה כר' יהושע דתניא בברייתא כותיה. ושמואל נמי סבר כר' יהושע. דלר' אליעזר בכ"ה באלול נברא העולם, ולר' יהושע בכ"ה באדר היינו דכשנברא אדם בששי קדש את החדש י וזה טעם למחשבי העבור לאחר שצרפו כל השעות והתפ"ה של כל המהווה מסירין ז"ט תרמ"ב [פ' ד' ימים ט' שעות תרמ"ב חלקים]. שרגילין לומר הטעם לפי שהיתה הלבנה נוספה על קמרוגה ונהגה נוספה בעצמה ז"ט תרמ"ב. ולא מצינו טעם זה בשום מקום אלא זהו הטעם שהמונה מברייתא עולם אינו מונה ר"ה עד יום ו' שבו נברא אדם, ובשעה תשיעית נצטוו כדאמרינן פ' אחד דיני ממונות, ומסתמא או קדש את החדש, ומשקדשו על כרחך היה המולד ו' שעות קודם, דשית שעי מכסי סיהרא ונמצא המולד בתחלת שעה ט"ו שהיא השעה ג' של יום ו' סימן וי"ד, פי' המולד היה יום ו' סוף שעה י"ד. ומאחר שלא היה ר"ה עד יום ו' שאו קדש אדם את החדש נמצא שהעולם נברא כ"ה באלול, ואותה שנה של תהו שמונים היינו משום דיום אחד בשנה חשוב שנה, וכשתדקק על מולד ניסן של תהו [היינו של תהו לר' אליעזר. דלר' יהושע הוה דישוב] שלפני תשרי דישוב שבו נברא אדם. תמצא מולד ניסן ד"ט תרמ"ב שאתה צריך להשליך ב"ד תל"ח אחריו, ומולד תשרי דתהו שלפניו נמצא בהר"ד, ולתקופה מניסן של תהו מנינן, [היינו תהו לר' אליעזר, דלר' יהושע הוה דישוב כאמור] שהיתה התקופה בתחלת ליל ד' ונמצאת תקופת תשרי דישוב אחריו יום ד' ט"ו שעות, כדאמרינן פ' כיצד מעברין אין בין תקופה לתקופה אלא צ' יום ושבע שעות ומחצה. נמצאו לשתי התקופות ט"ו שעות, ונמצא שקדמה תקיפת תשרי אל המולד יום אחד וכ"ג שעות, והתקופה ניסן נמצאת קודמת את המולד ז"ט תרמ"ב דלחצי שנה התקופה עורפת על המולד ה"י תרמ"ב פרוש ה' ימים י' שעות תרמ"ב חלקים י וכשתצרך ה"י תרמ"ב עם יום וכ"ג שעות הנו' עולה ז"ט תרמ"ב, והרי עכשיו נהגים למנות מתשרי של תהו כדפרישית דיום אחד בשנה חשוב שנה. ולתקופת ניסן מונין מולד תשרי בהר"ד והוקקן להסיר ז"ט תרמ"ב ודבר תימה הוא במה נחלקו ר' אליעזר ור' דתניא לקמן מונין לתקופה מניסן ולמולדות מתשרי, והלא היו יכולין לברר את הדבר דכ"ד שעי מכסי סיהרא בין עתיקא לחדתא כדאיתא פ"ק דערכין, והם מרחיקים את המולד זה מזה ב"ד תל"ח, כולי האי אין ראוי לשעות דאין ושעו בשני ימים עכ"ל י הרי מדבורם זה שגם בפ' כיצד מעברין התבאר כי הברייתא וסוגית החכמים דשמואל היא כר' יהושע דבניסן נברא העולם, וזה יועיל בפ' שלשנינו, שלא מצינו טעם נוספת הלבנה לשחייתה בשום מקום, כי בלי ספק כאמור בעלי התוספות לא ראינהו היא ראינהו. ושדוסימנים הנו' ד"ט תרמ"ב, וי"ד, ובהר"ד, ודכותיהו לא מר'

אליעזר ור' יהושע ולא משמואל ורב אדא נתנו רק ממחשבי העבוי ככל אשר הצענו .

ואולם אחרי שקבלנו עדותם על היות טעם השחייה הנו' תפל מבלי מלח נאמר כי במחילה מהדר גאונו אף טעמם פגום ביותר , וזה כי לבר ממה שמאמר הו"ל בתשיעת נצטווה הנו אכזה בעלמא אשר אמנה הממאן פשמה לא יחשב לכופר , ואם אמרו נצטווה בכלל לא אמרו , כי או בפרט פתאם לפתע ראה נוגה הירח ויקרש אותה , הלא יונח שכך תארו . השמע אחי לאוניך את היוצא מפיך כי לשעמיך אי אפשר היות זה בתוך השעה התשיעית או בסופה , דא"כ תצמיך כמו כן לומר על המולד המסוים בתחלת שש השעות היותו בתוך השעה השלישית ביום שהיא שעת פ"ז או בסופה ונמצא מולד בהר"ד בלתי צודק , שהרי בהכרח מולד אשתקד לפי זה היה מאוחר לרגע בהר"ד כשעור התרחק הראיה והקדוש בתשיעת מראשיתה , וא"ת כי הציזוי על כלל המצות ופעולת הקדוש היה ממש ברגע הראשון לתשיעת למען ישוב צמצום שש השעות בסוף השעה השנייה ביום שהיא שעת ה"ד , הנה בתחלה יש לך להתנוגך כי בהשבון מדוקדק כזה אשר רגע נמימריה ימיש יתר בהר"ד ממקומו אין לקפח את ההלכה ולהוכיח תחלת השעה התשיעית במקום סוף השמינית הראוי . כי הנה סכינא חרישא מורת בנתיים , וזה בלבר יספיק להחזיר בהר"ד לתהו ובהו , אף אם לא יצוייר אלא בהר"ג או בהר"ה בהכרח , אחר זה תשיב אל לבך כי לאדם שפעולותיו כלם בומן נמשך , לא ברגע קפן הוצרך במעשים האלה עת לכל חפץ , ואפילו האמר שהכל נגמר בחלק של תהר"ף הלא נפגם בהר"ד כמו שזכרנו , והקשה על הכל כי המאמר שזכרו משית שעי דמכסי סיהרא איננו הולם את המבוקש כהוגן , כי מולד תשרי דישוב הנופל מכל צדיו אל ו"ד . הוא כפי השבון המולד השווה , ומאשר התכסות הירח קדים הראות חדושו כנו' יש לו להחשב כפי האמתי כנראה ברור מה' ק"ה ראש פ"ז , וכמבואר ג"כ מבעל חשב האפור פט"ו , אשר בהשיגו על הכתרי והר"ז הלוי בפרושם למאמר נולד קודם הצות , כתב וו"ל . יש להפלא עליהם ז"ל איך לא השיגוהו למולד האמתי בזה הענין כי האמנם הא עיקר ויסוד לראיה ומימנו יוגבל הזמן אשר תהיה הראיה אפשרית בכמהו , ע"כ : והנה בחדש תשרי פוק הוי כי האמתי קודם תמיד אל השווה בכמו עשר שעות כפי אשר בניסן השמה מחולפת , כי לסבות ידועות בתכונה אשר זכרם האפורי פ"ה וט"ז מספרו השווה יקדמהו . כמקרה התקופות ג"כ אשר בין השוות והאמתיות יפול ההשתנות שזכרנו מדברי הר"א זכות בפרק הקודם לנו , וא"כ הנהו שית שעי דמכסי סיהרא לאדם החלו עשר שעות קודם ה"ד , ויונח ג"כ שיקדם בתשרי המולד השווה אל האמתי הלא תראה רמב"ם ז"ל כפי מה שהובאו דבריו מאת המשרש פ"ז מהלכות קדוש שכתב בבאורי למס' ראש השנה פ"ק ה"ל . הא דאמר ר' זורא אמר רב נחמן כ"ד שעי מכסי סיהרא לדין שית מעתיקא ותמיני סרי מחדתא ולדידהו שית מחדתא ותמיני סרי מעתיקא . גם זה שאמר אבנה דר' שמלאי נולד קודם הצות וכולי לא נתברר אצלנו יפה , וכן אחרי התוכחו עליו כתב בסמוך כללו של דבר הך מימרא קשיא לן טובא כי לפי הנראה אודא לשעמיה אשר כתב בה' ק"ה פ"א הלבנה נסתרת כמו יום אחד גם אחרי שחדק השמש ותראה במערב (שהיא וכולי) בערב , באופן כי לפי האמת אם הראיה היתה בתשיעת אין לצמצם המולד לסוף י"ד , וכי תימא אין לבעלי החוססת לבקש רק התישב דברי הו"ל , גם

פתגם זה איננו נעשה, כי על כרחין המולד שזכרו נשלל בתחלת שית שעי היא לפי האמת. המשתנה פעמים בארוכה וכולי, אך זה של וי"ד הוא כפי השוה שכן אתה מונה ממנו לבהר"ד ולג"י התע"ו עד סוף העולם על הסדר כמו שזכרנו למעלה אבל עם טוב ההתבוננות אלה הדברים הזרים יביאו אותנו להכיר בדרוש הזה מה שיקרה ג"כ בכל פועל, ועיקר אנשי כי חקנו וקלקולו יעלה בדינו כפי הצד הנאות או הבלתי נאות אשר נאחו בו מדי נתחילו, כי הנה בהיות התחלה מן הראש האמתית כל אשר תרוף בו וישתרג ממנו יכון ויצליח, באמרו ראש דברך אמת או לעולם כל משפט צדק, הפך הכתוב על השכו אולת כסילים אולת, שהאחת גרמא לאחרת. כן באמרנו מה שלא יאות, היינו כי אנו מתחילים חשבון המלוות מן הזמן הנחשב אצלנו ראשית היצירה יען היותה קבלה מסיני. כי סך השנים לה הוא כך, ושהמולד ראשון אם בניסן היה ס' כך ואם בתשרי סימני כך, ושהמולד התעכב אחר התקופה לדעת זה משך זמן כך ולדעת זה זמן כך והנלוח לאלה כפי הידוע, הן קדם נמצא כחולמים ומתנבאים מה שלא שמענו, ביחסנו למסורת סיני מה שהכמינו אבות עולם לא ספרו לנו, אחר כך רין הוא דתקשי לך יונת מה שלא יכון במתואר למקובל מסיני שנפל הלוק דעות בין ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן או בתשרי נברא העולם מה טעם מתליית המאורות לתקופה ומן התקופה למולד נפל הזמן ההוא אשר דחינו ולמה זה נשתנו הפרשותם אלה בין הבראו בניסן להבראו בתשרי, ולשמואל על שיעור אחד ולר"א על מדה אחרת, הלא מן הראוי היה שמדלכי המאורות אשר יא יעצרו הגשם, וכן ערכי מקריחם איש באחיו ישתוו בהחלים מעת אחת להחלים מעת זולתה, ולמה זה בניסן לר' יהושע לא שהה המולד אחר תליית המאורות רק מ' שעות תרמ"ב חלקים, ובתשרי לר' אליעזר שהה מתחלת ליל ד' עד יום ו' שעה י"ד, ולמה אם נברא בתשרי שהתה התקופה אחר התליה פ"ו שעות שכן לשמואל היתה ווס ד' פ"ו שעות, והמולד שהה אחר התקופה יום אחד וכ"ג שעות כמבואר בדבור תוספת דלעיל. ואם נברא בניסן חיו הדברים האלה משונים לשפה אחרת ואם יודמן בניסן לפי דעת שמואל הכלם הלבנה שבעת ימים, הני השע שעות תרמ"ב חלקים כמו שכתבתי גם בפ"א מאי עבדתו, ויהי בדבר מרים שנתרצה הקב"ה למשה בחיור על האמר דיו לבא מן הרין להיות כנדון וכי' מי להשך היות זה משפט כל נוספה של מעלה עד יס' זיק לירח כי שבעת ימים תהיה בנחתה. ואיך אדרבא על כל הפאתיה לא קרה אותה כעוא ועואל הזמרים בנחה בראשית פר' הנפילים ומדרש רות הנעלם. או תאמר שמחזאי ועואל כפי נרסת יומא ופר"א שנפל מן השמים, והלא דין הוא שילמד גבורה מגבורה ולא מן השפל על הגבורה, והעולה על רוחם של נוחתי השעמים הנו' בשהיות המולד ללבנה כבר הראית לדעת כי חיו לא תהיה, והכמינו המחוכמים באמת לא כך אמרו לנו, גם ר' אליעזר ור' יהושע לא פרטו שום דבר כי אם מחלקתם גרדא הזוכרת. והם, רצוני השעמים הנו', בבחינת עצמם התודעו במראה כי האף האחרון החביב של בעל התוס' אין להם שחר והן כל זה גם יתר ממנו יאונה מהחילנו הדרוש בצד אשר לא יאות כמו שזכרנו, האמנה בהחליך מקצתו אשר מנגד כראוי באמת לכל איש דעת חמצא הכל מתוקן ומקובל ועולה יפה אין בו שום הויה לקושי, וזה כי תחשוב למשפט שכל החשבון הזה הוא נמצא ומיוסד לא מן הקודם אל המתאחר אשר לא נוכל לו כי אם במסורת רוח הקדש, אבל מן המאוחר אל הקודם בחכמה אנושית אשר כך מנהגה עם כי באיך

הימים שב אצל המון המתלמדים כאלו תחלתו מקרמי ארץ. ועם זה יתברר לך כי לא באה שום קבלה מסיני לנו על סך השנים ליצירה ולא על סימני המולדות והתקופות כנו', אבל באמת ובאמונה סבת התיחס המולדות והתקופות של ימי קדם לסימנים המתחלפים הנו' אינה אלה המצא החשבון נופל אליהם כמדובר מזמננו למפרע, כאשר מיסדי העבור השבו, כמו שיוכל ג"כ לחשוב כל מבין עם תלמיד איך מאיזה מולד שיה אשר הציור מימך עד קץ החשבון המסוגל אצלנו לשנות היצירה הכרח הוא לתשרי הנחשב דישוב פול המולד אל ו"ד, ובניסן הקודם לו שהוא תהו נר' אליעזר וישוב לר', אל ו"ש תרמ"ב, ובשל תהו לנחר"ד, וכן התקופות על זה הדרך ובהיות הדבר כן איך צריך עוד בשום פרט לשאל עליו מה פעם, כי פעמו בי, ומפורש מיניה וביה שקך החשבון בהכרח, וכזה כל ישרי לב יכירו וידעו שכל ההנבלות והסימנים הנו' לא הונחו כי אם מרעת החכמים שבאו בעקבות התנאים והאמוראים הנו' בנחנית מספר השנים הנדרף מהם על האופן שהזלילוהו אשר עוד בע"ה ידובר עליו בפרקינו אלה.

כונת הפרק. קייבא לן כר' יהושע דבניסן נברא העולם, ובאור כאשר זה היום תחלת מעשיך, ומסקום שהנמרא חולקת על הוהר דבריה לברם יקובלו אצלנו. והיות הפסיקתא ופס' שמחות ופס' ספרים מן הספרים החצונים, ופס' הלשין הוה פצלין האידינא, והראב"ע אחרי אמרו דבתשרי ב"ה הראה דרפיא בדיה ויטתה שנברא בניסן, ובאור פסוק של יחזקאל והשובח על קצת דברים נמצאו נגד ר' יהושע.

פרק ג. יתבאר לך קורא משכיל שעם היותנו אומרים בתפלת ד"ה זה היום תחלת מעשיך, היום הרת עולם, כר' אליעזר, הדעת הנרצת להחכים הנאים ואמוראים גם לאתרוגים הוודעים במיב דבריהם ודאי הוא דבניסן נברא כר' יהושע. וזה כי עם כל מה שהלצינו בפ"מ דף קל"ו בער ר' אליעזר אשר עוד בסוף זה הפ' תשמע דברינו על ככה תראה לאיך ניסא דברים שיש להם הכרע גמור כר' יהושע, כי הנה במקום מהלקתם שהוא פ"ק דר"ה איתא ת"ר חכמי ישראל מונין למבול כר' אליעזר ולהקופה כר"י. וחכמי א"ה מונין, אף למבול כר' יהושע, ופ' רש"י ו"ל חכמי ישראל מונין שנות נה ובריאת העולם ושנות הדורות כר' אליעזר המתשרי תחלת השנים, ולא מושם דסבירא להו בתשרי נברא העולם אלא דתשרי ר' השנים ובניסן נברא כדקתני ולהקופה כר"י, כשמונים תקופת חמה ולבנה מונין מניסן לומר דמניסן נברא, ובתחלת ליל ד' שמישה חמה מניסן, לפיכך אין תקופת ניסן נופלת אלא בד' רבעי היום לפי שלעולם יום ורביע בין תקופת שנה זו לתקופה שכנגדה לשנה הבאה, וכן מולדות דלבנה מונין מולד ניסן ראשון בליל ד' פ' שעות תרמ"ב חלקים. אף למבול, כלומר למנין שנות הדורות מתחילין מניסן ומבול באיר יוד, על כן משתאמר באחת ושש מאות שנה לחיי נח בראשון חרבו המים ניסן הוא, שחרי משפט דור המבול י"ב חדש, ע"כ י' הרי פרש לנו כי הנרצת החכמים כר"י, וכן

בעלי החוספת כתבו שם ו'ל. למבול כר"א, ואע"ג דסבירא להו כר"י דביסקן נברא העולם מדמוינין לתקופה כר"י מ"מ מונים שנות היצירה ושנות החמה מתשרי משום שהוא ראשון לשמטין ויובלות, ע"כ, וכבר ראית להם גם בדבור אשר העתקנו בפ' הקודם שכתבו ו'ל, בפ' כיצד מעברין ק"ל שאין תקופת ניסן וכולו דכולהו התם כר' יהושע דתניא בברייתא כותיה, ושמואל נמי סבר כר"י. ע"כ. והא דשמואל היא לו באמת סיוע רשום, דלענין מדת השנה ותקופותיה סבר כר' אליעזר. ועכ"ז לענין ראשיתה נטה ממנו לר"י, ובפ"ג דר"ה דבור המתחיל כמאן מצלינן האידיא אמרו ו'ל. תימא הא ק"ל כר"י כדאמרינן בפ"ק לתקופה כר"י, ואמר ר"ת דזה תחלת מעשיך לאו משום ברייתו של עולם היא אלא משום תחלת מעשה דין שהעולם נדון בו אם להתקיים אם לאו. ומה שיסד הקליר בגשם דעצרת כר' אליעזר ובשל של פסח כר"י כתב ר"ת דר"ל בתשרי עלה במחשבה ולא נברא עד ניסן, ודכותה פ' עושין פסין גבי אדם עלה במחשבה להברא שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד, ובהכי אלו ואלו דברי הקליר יתכנו, ע"כ. גם הר"ן ו'ל פ"ק דר"ה סוף דבורו על ההיא דעוברין לפניו הכריע כר"י, וכן סמ"ג עשאיין מ"ז כתב ו'ל ק"ל דביסקן נברא העולם כר"י, והר"א הנשיא שהיה בשנת ד' אלפים תתס"ה קדמון לכל אלו שזכרנו בספרו מן העבור מאמר ג' שער ג' כתב ו'ל, דעתי נוטה כי בריאת עולם היתה בניסן ומדומה לי שדעת רבותינו הסכימה לזה דמשם היו מונים לתקופה, ומנו למבול ולבריאה מתשרי דיום אחד בשנה חשוב שנה כ"ש ששה חדשים, ע"כ. אשר מסוף דבריו אלה אנכי ארזין אתה למד לודאי כי ניסן דר"י הוא דישוב לא של תהו, ובשער ז' הוא נשיא כתב בהחלט ו'ל. כבר התאמת שדעת החכמים הסכימה היות העולם נברא בתקופת ניסן ע"כ. והר"ר לוי'ן חביב עם אשר בתשובת קמ"ג דף רנ"ג הקדמה א' היה כנוטה לדעת ר' אליעזר שכך טוב לו שמה, הנה בתשובת קמ"ו דף ר"ע כתב ו'ל. סדרתי דברי הנזכר שהעולם נברא בניסן כי כן נפסקה הלכה בר"ה פ"א, הרי א"יה אפוא שבעה קני מנורה האירו אל עבר פנינו על הכרעת חכמי הגמרא עם הכרעתם שהוא בהחלט כר"י. והנה מלבד הברייתא וחכמים ושמואל שזכרו החוס' בדבור ערוכין הנו' לזכות ר"י כאסמא לשרלא יהוק את דעתו ג"כ מה שנמצא פ' הרואה על ההיא דחמה בתקופתה אמר אב"י (דהוי בתרא) אימת כל כ"ח שנין דהדרא תקופת ניסן, וזו באמת הלכתא רבה למעשה שמברכין על מעשי בראשית בניסן כפי הנראה בקצרה לרמב"ם ו'ל בה' ברכות פ"א הרי כי בסוד ישירים נאה תהלה לר"י, ובהכרח מן הדברים הנזכרים אתה למד כי דעת ר' יורא פ"ק דר"ה דפריש מתניתין באחד בתשרי ר"ה לשנים לתקופה ור' אליעזר היא, לומר (כפרוש רש"י ו'ל שם) דמוינין לבריאה ותקופת החמה ומולדות הירח מתשרי הוא בשל לגמרי, כ"ש דסתם תלמודנו כבר פרש לשנים למאי נפקא מינה לשטרות, גם אחרי הביאו דבר ר' יורא הנו' כתב ורב נחמן בר יצחק אמר לדין דנתיב מראשית השנה וגו' כו"ה אדם נדון מזה יורא בסופה, ופרש"י ו'ל רב נחמן סבר דר"ה לשנים ומתניתין הוא לדין שהקב"ה דן את בני אדם על הקורות אותם עד תשרי הבא עכ"ל. וזה ממש כדבר ר"ת שזכרנו, מלבד כי אם יעמדו דברי ר' יורא דמתניתין ר' אליעזר היא וכבר התאמת דלא ק"ל כותיה, גם מתניתין נמצאת דלא מהלכתא. והלא טוב לפרשה על אופן שדבריה יכוננו. והמשכילים יבינו עוד כי לשון הגמרא כמאן מצלינן האידיא בר"ה זה היום תחלת מעשיך כמאן כר"א. הוא עצמו יורה

איך הסכמת החכמים באמת כר"י, כי בגלל זה יתעורר ההוא מרבנן לבעיא ההיא, דכיון שהתפרסם אצלו כי לא כן הוא הדעת המוחזקת לכל תמה ואמר אם כן האידנא [המוזרה ולא לשעבר] אליבא דמאן מצלינן וכולי, והבקי בדרכי הגמרא הלא יכיר כי כל לשון כזה יחידאה הוא, כאמרם ג"כ פ"ק דר"ה כמאן מצלינן האידנא אקצירי ומריעי (פירש"י אמרנן בנדרים קצירי חולים, מריעי ת"ה שהם תשושי כח) כמאן כר' יוסי דאמר אדם נדון בכל יום ויתפלל שידונו אותו לזכות ולא יקנסוהו מיתה, דאי כרבנן דאמרי אין אדם נדון אלא בר"ה הרי כבר נקנסה, וכאמרם ג"כ פ' כל כתבי כמאן אולא הא דאמר שמואל הצבה עמודיה שבעה אלו ו' ספרי תורה, כמאן כר' יוסי דאמר ויהי בנסיע ספר תורה לעצמו. וכבר נודע כי סוגין דעלמא היא למנותם חמשה הן במספר כ"ד כתבי הקדש הן בהרבה ממדרשי רבוהינו. וכן בסנהדרין פ"ק כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא אפילו לרשיעא בר צדיקא, כמאן כי האי תנא דאמר את אביה היא מהללת וגו' שנוהגים הול וביוזן ואומרים ארור שזו ילד וכולי, והרי מקרא אית מלאים הם לא יזכרו אבות על בנים אב לא ישא בעון הבן, ואם תמצא בנזרה בראשית פסוק וישם ה' לקין אות בראש השנה אתיליד אדם וכולי, וכן בנזרה אמור פסוק בחדש השביעי א"ד אבא אדם בר"ה נברא וקם ברינא וכולי, וכן בויקרא רבה פרשה כ"ט המובא ג"כ בפסיקתא כולקמן לעולם י' דברך על אתיא דרב כההיא דתני ר' אליעזר, דתנינא בחקיעתא דרב [פרוש ג' ל' בשיבה מקום קביעות כמו תוקע עצמו]! זה היום תחלת מעשיך וגו' בר' ה שעה ראשונה עלה אדם במחשבה, שניה נתייעץ וכולי, אמר הקב"ה לאדם נשם שעמדת לפני בדין היום הזה כך עתידין בנך וכולי, לבך אל ימחר להביא את המאמרים האלה דמיו נצחת נגד ההכרעה דלעילא, כי-תזכור מה שכתבו אנשי השם אלפסי והרא"ש ז"ל בשלהי עירובין בדין מיקש על הרעא בשבתא כי חכמי הגמרא ידעו את דברי הירושלמי יותר מדעתנו, ואם בפסחים אשר נפל בהם הפרש חשובים נאותים אין ספק שהחזיקו בהם ולא נמו לרעה אחרת, וכן ודאי תאמר על מורש הרבות אשר כדברי רש"י פסוק ומקצה אהיו לקח הם אגודת א"י, ומדרגתם אצל הבבלי למטה בלי ספק מן הירושלמי. וכן תאמר אף בנזרה מהיות הסבה הנז' צודקת בד בבד גם עליו. ולזה מהג העולם לאכול בשר אחר נבינה ולא כוודר משפטים הואיל ובפ' כל הבשר התירוח, ומברכין על התפלין שהים ולא כוודר פנחס. ומניחים אותן בחז"מ דלא כמדרש הנעלם דשיר השירים פסוק לריח שמנך, אשר הובא מאת הגאון קארו פור א' ה סי' ל"א. וכ"ש יושב זה על הפסיקתא אשר נביא לפנינו. שהתוס' סוף פ' כל שעה תארוה מן הספרים החזונים כמו מ'ס' ספרים אצל הרא"ש בה' ס'ת, כפי מה שזכרתי הרבה מדברי אלה בחבורי פ' י"א. והרי בשני הדינים הנ"ל גם כל יתר הפוסקים ז"ל מקיימים את דברי הבבלי כשני האדירים שזכרנו, וכבר ידעת תשובת רב האי אשר הבאתי בפ"ה כי האגדות שלא נקבעו בגמרא אינן מקיימות, כ"ש אישוא זאת של בריאת עולם אשר בהדיא ככל האמור היא חולקת עליה ובפרט תראה הר"ן שאם הביאו בתחלת דבורו דר"ה פ"ק הנז' את לשון הפסיקתא אשר הוא עצמו מאמר ויקרא רבה דלעילא כמראה פנים לזכותי. הנה באחרונה נטה הימני ופסק בהחלט כר"י, ובאמת לפי דיוק מלת האידנא שזכרנו יפחה שיער עין מהו זה שידומה התחלק המנהג בהשתנות הזמנים והזמנה. ונראה דו"ל אחת משתים, אם שהרצון, פחה אשר תפלותינו סדורות בתקון שוה לכל, מה שלא היו לפנינו, כי האמנה

מומן משה עד הימים ההם מצות ולעברו בכל לבבכם זו הפלה היתה משתמרת במה שכל אחד אם לתהנה אם להודאה כפי נגע לבנו או שמחתו היה צה הלשון ואיש שפתים לשאת רנה לפני אלקיננו י או יאמר האידיא שהמון הינם להיות תאר מקרא קודש הוזה ר"ה מדמה שכך זה הומון בעינו היה ג"כ ראש לשנת היצירה בעצמה, או יתור לו המשכיל באור נכון מאלה, כי הלא זה איננו עקרי למבוקשנו. ואמנה על אודות ראב"ע שזכרתי בפ"מ סוף עמוד קכ"ה כי ממה שכתב בפרוש בוא ובהר סיני נראה היותו סובר דבתשרי נ"ה. אמרתי אגלה אונך אישי הקורא כי אחר כך באגרת השבת שער א' בלבל דבריו שכתב זו"ל, מצינו כתוב בחג הסכות תקופת השנה ובצאת השנה, והנה יום צאת השנה שיעברה הנסס הבאה אחריה, ובסמוך, כתוב ב"ה תעבירו שופר וקדשתם את שנת החמשים שהיא יובל, ותחלת השמטה ג"כ היא או כמו תחלת היובל, ואל השתומם על מה שלא תחלה השנה ביום הוחרון, כי אם השבנו שה ה ר"ה ניסן יום תקופת האמת (היינו דבניסן נברא העולם כרמונין לתקופה כר"ה) צריכה התקופה השלישית באמת (היינו תקופת תשרי השלישית לניסן להוסיף בעשרה ימים בעבור תוספת מהלך שנת החמה על שנת הירח, גם בעבור היות מהלך השמש מתחממה. על כן היתה תחלת השנה ביום כפור או סכות י ע"כ. כפי מה שכתב בפרשת תשא תקופת השנה וכולי, זה לאות כי השמש תכנס במול מאזנים סמוך ליום העשור, ע"ש. הרי מדברי החכם הוזה שלא מצא לכף דעתו הראשון מנחה י דנהי שנחשוב תשרי ראש לשנים מהיותו כלשון התוספות דלעילא ראש ג"כ לשמיטין ויובלות. ולדידיה איננו מתחיל מיום הוחרון עצמו י ודאי הוא דבניסן נ"ה, וכ"ש יהנרר לך היות זה דעתו ממה שכתב פר' אמר כי העבור הראשון היה אחר שנה וחצי, ובאר הר"ר שמואל ביב"א בפרושו עליו זו"ל, דעתו הוא דבניסן נ"ה כר"י, עם כי בפ' בהר סיני לא כתב כן, ואנו מונין חשבון העבור מתשרי הבא אחריו שהוא שנה וחצי אחר הבראה, ע"כ, כי מניסן של ישוב דר"י עד תשרי של וי' ד יש חצי שנה. ומאו עד תשרי הבא אחריו שהוא ראש לשנת עבור גו"ה יש שנה אחרת. גם מפרשו האחר צפנת פענח הביא בפרשת אמור עדיות מדבריו בענין השרשים הנדונים לאצטגנינים אשר כל בהינת גלגליהם ומשפטי העולם יחלו אצלם ממול שלה י כי הראש האמתי לשנה הוא ניסן. ואתה יודע דבר יחוקאל מ' בכ"ה שנה לגלותינו בר"ה בעשור לחדש שהתבאר פי"א דס"ע ומשם הובא פ"ג דערכין ושלחי זבחים איזהו שנה דר"ה שלה בעשור לחדש זו שנת היובל, ואחרי שהחכם דון יצחק בבאורו שם רמז דחיית פרושם זה מטעם אמרו דר"ה אינו נקרא בתורה כי אם יום תרועה, ובאר שהכונה בר"ה החדש אשר היה ראש לגלותם, כסלו ד"מ או זולתי, על הדרך שבאר ג"כ ראש פרשה זו ומקומות אחרים שם, באמרו כי החדש ההוא כלו יקרא ראש לשנה ההיא, יתכן אולי יותר שנאמר היות הרמז לחדש ניסן המתואר ראש לחדשי השנה י ויהיה אמרו בר"ה בעשור לחדש באמרו במקומות רבים בראשון בכך לחדש, ובאמת כן ראיתי בהעתקה היונית המיוחדת לשבעים הוקנים שפתרו את שתי המלות ההנה בראש השנה אין שו פרטו סיני, שר"ל בחדש הראשון, כי בדבר רש"י על הרמז אונקלוס פסוק כי ערות הארץ וולתו, שמרו המעים כפי דעתם לא המלה עצמה. ועוד תראה על זה דברים עקריים בתשובת הקושיא העשירית לפנינו פי"ג, גם דבר יונתן ב"ע שזכרנו בפ"מ על תשרי דעתיקי קרו ליה קדמאה וכען הוא שביעאה, יפוש

הישב וכען אשר בהתודע האמת על זמן הבריאה מצד התורה נחשוב ניסן ראש חודשים, הוא תשרי שביצאה. מלבד כי לא יבצר ממנו לומר על דברי יונתן בן עוזיאל אלה כעין מה שכתבנו זה מצד דבר הוהדר, ועל מדרשי האגדה אשר הבאנו בפ"מ הזנ' נאמר כי כבר זכר הראב"ע ז"ל בנסחתו השנית על פרוש שמות לענין כניו על אדוני' משה. כפי מה שכתב בעל צפנת פענח הזנ' על נוסח שמות ראשון המצוי לנו, כי דבר הכאונים הוא שאין מקשין באגדה לא עליה ולא ממנה. ובפרש הביא את דברי האוק רב האי' שכתב בפרוש חיגה שלו ז"ל, דעו כי דברי האגדה לאו כשמועה נינהו. אלא כל אחד דרש מה שיעלה על לבו כניו, אפשר, ויש לומר, לא דבר החרף לפיכך אין סומכין עליה, ע"כ. וכמו שזכרתי ג"כ בס"ו מפרק הספר את דבר הגאון רב שרירא אבין שכתב במגלת סתרי ז"ל, הני מילי הנפקי מפסוקי ומקרוי מדרש ואגדה אמדנא נינהו. וכן שם זכרון רבינו זולתם המקיימים את דבריהם אלה. ומה אוסיף דבר לזכות ר"י וחרי כמו שזכר הר"ן בדבורו הנזכר אף בדינים שהם גופי תורה כלל זה תמיד בידנו ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר"י, כ"ש אפוא שנצדחיל פנים לדבריו בעיון אנושי גרידא כזה אשר יא יגע בכל קדש, גם בעקבות כל אלה, כיהודה ועוד לקרא, יכול אחת לזכור מה שהאמת בראש זה הפרק מעדות רבותינו שכל חכמי א"ה סוברים כר' יהושע, כי כן אמנה לקיום דברם אשר לעולם נצב, מצאתי סאמושי"א והכס נוצרי פ"ב ספר א' והמיססיאה בספרו מן הלמודים השונים פכ"ו ח"ג. שאחרי הקצות דעת המאמינים קדמות העולם אשר עם זה ודאי לא יראו כל ראשית לו, זכרו קבוצות חוכמים וחכמי קדם מן האומות. ועוד בה עשיריה פרטית מנקיבי ראשית חכמי הנצרים אשר נחה שקמה הסכמת כלם על הרעת הזה. באופן כי קרוב הוא להאמר עליו היות רוח כל הבריות נודה הימנו.

כונת הפרק הימחה מכמה בריהות שהתנאים לא היו מחשבים כפי העבור אשר אצלנו ובלתי פתיקים סימן בהר"ד, ור' הלל וב"ד והם בבחירתם על צד היותר טוב העתיקו אותנו מחשבון האסתי אל השוה הן בסילדית הן בתקופות, וראיות עוד לראב"ע כי בעת הראיה לא היו חוששים אל סדרי העבור אשר לנו, וכן ראיה על בלתי החשוב לקדמונים סימן בהר"ד מבחינת היים שבו יצאו סבצרים, ותמיחה על בעל הטורים והחכם קארו בענין זה, והסנע ז"ל החשוב לקדמונים כפי העביר כמה שלפעמים בין חשבון הראיה והעבור ישול הפרש על יום ראש החודש.

פ ר ק ד. יתה יצאתי להשכיח דבר אשר גם ממנו יתחייב בלי ספק קושי עצום לאומרים כי השבונות העבור עם ס' בהר"ד נמסרו מיני, והוא כי מצאנו ראינו ס' בהר"ד או תאמר ס' ור"ד המתחכם עליו בלתי ידוע ובלתי מוהוק לתנאים ותקיים של בריהות אשר להיותן שרירות ונכונות, הובאו בגמרא להקשות או לתרץ מהנה ולא עוד אלא שסדר העבור והחשבון הנהוג לנו היה בלתי נשמר ממתן תורה עד זמן אג"י ורבא ואולי גם ימים רבים אחר שנפארו, כי הנה במס' שבת ס' ר' עקיבא

לענין המחלוקת אם התורה בשישה בסיון נתנה רבנן או בשבעה כר' יוסי, ולברר
 הדבר הקשו מחשבון יום יציאת מצרים, הובאה תחלה ברייתא אומרת דחמישי
 בשבת היה אשר ממנה דייקו נגד רבנן מדחמסר בניסן חמשה בשבא ריש ירחא
 דאייר שבחא ודסיון חד בשבא. ויהי בתרצם אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עברי
 עברוה, הוסיפו קשיא מברייתא שנית ת"ש דלא עברוה, דתניא ראש חדש ניסן
 ויום ט"ו שבו יצאו חמישי בשבת היה השלים ניסן וארע אייר להיות בשבת, הסר
 אייר וארע סיון בע"ש, ואהרי שתרצו הא מני ר' יוסי היא הקשו עוד משלישית ת"ש
 באחד לחדש הראשון בשנה השנית הוקם המשכן. ותניא אותו היום נמל עשר
 עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לחדשים. ודייקו מדריש ירחא דניסן דהא
 שתא חד בשבא דאשתקד ד' בשבא דתניא אהרים אומרים אין בין עצרת לעצרת
 ואין בין ר' ה' לר' אלא ד' ימים בלבד ואם מעוברת חמשה, הוה ליה ריש ירחא
 דאייר מעלי שבחא ודסיון שבתא קשיא לר' יוסי ולרבנן, ויהי בתרצם לר' יוסי שבעה
 חסרין עבוד, ולרבנן שמונה כמו שבאר שם רש"י, הוסיפו להקשות מרביעית ת"ש
 דתניא בס"ע ר"ח ניסן ויום ט"ו שבו יצאו ע"ש היה, ומדריש ירחא דניסן ע"ש ריש
 ירחא דאייר חד בשבא וסיון בחרי בשבא קשיא לר' יוסי, והשיבו אמר לך ר' יוסי
 הא מני רבנן היא, ועתה התישב נא והסתכל כמה הוכחות יש לנו להוציא מדבריהם
 אלה, חדא כי מן הדין תקשי לך מה לאבות עולם בעלי הבריות הנזכרות שיהיו
 על יום יציאת מצרים כי זאת אומרת יום ד' היה וזאת יום ה' האת יום ו', לית
 ספרא דעלמא ונחוי, כי להיות מן הירוד דר"ח ניסן וט"ו בו שוין ביומם יחשבו
 מבהר"ד למולד ניסן דבתמ"ח על הדרך שזכרתי מדבריו הלמיה במהדורא השנית
 ועל נכון ימצאוהו, ועד יקשה איך הוחזק אצלם נפלו בשום אחד משלש הימים
 דה"ו והרי כמו שהראינו שם מהדורא שנית מטעם החכם למיה הנו, ולפי הדשבון
 אשר באצבע הראה נמוקו עמו מולד ניסן של בתמ"ח מבהר"ד על כרחין היה ביום
 ג', ואף אם תשלים שנת בתמ"ח כלה לפני צאתם יפול של בתמ"ט ליום א' וכמו
 כן יקשה אם ס' בהר"ד היה מקובל אצלם לישר למה זה בבקשם ר' ח ניסן של
 גאולה היסילו לראותו מבחינת ראש החדש דשנה אחריה, ישאו עינם אל בהר"ד
 שהוא הסימן המובהק ליריעת כל אלה, כי כמו שכתב הלמיה הנו' נמצא על יד
 קביעות ר"ה ההיא וממנו יודע יום ר"ח ניסן שבה. ומדי ראותם סתירה בין שתי
 הבחינות יתקשו עליה, הלא כל אלה ראיות מוכיחות כי בעלי הבריות דהנה לא
 הוה קים להו בסימני בהר"ד או וי"ד מאומה.

והנה עוד יתאמת לך מהן מה שהונה שנית בהצעתנו כי סדר העבור הנהוג
 לנו היה בלתי נשמר מקדם, והוה שיש להקשות מדוע בפלסלם שם על יום מתן תורה
 ונמצאו שתי הבריות שאמרו ביום ה' וגם האחרת השנויה על יום נסעם מאלים
 קשות לרבנן תרץ בעל הסוגיא בכל אחת משלשתן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא
 עברי עברוה, מדיכא תיסק אדעתין כי בצאת ישראל ממצרים שנו את תפקידם
 לעבר החדשים שלא כמנהג או לעבר את אייר החסר תמיד כפי הידוע, יונה דכי
 אתא עולא ס"ק דר"ח אמר דעברוה לאלול שוה היה מעשה מסני הצורך, כמו שנוסף
 לדבר ע"ז בס"ב סי' י"ג. למה נשפוט כזאת על אייר הנו' ועל מנין החדשים הנו'
 בלתי שנדע בהם סבה מחייבת רק נתינת מקום לדעת אחד בדבר שהוא נכרי לנדרש
 אצלנו. הלא יותר יישוב להם בטולו ולא נסור מלומר שהחייקו בהשבון העבור אשר

גם בימים ההם היה דרך המלך. אלא ודאי יאות להאמין כי חשבון זה לא היה ולא נברא עד ימי האחרונים מן האמוראים כדבר הרמב"ן בהשגות קנ"ג וכפי מה שזכרנו בארוכה פ"מ דף קל"ד. שאו ר' הלל וב"ד אשר מיד אלקים היה להם כח כסגהדר גדולה ראו כי נוסף על הכרה התבטל הקדוש ע"פ הראיה מחמת בשול הב"ד מן הארץ, הגה חשבון האמתי אשר היה נוהג עם סדר הקדוש הגו', מהיותו תמיד עלה ויורד בארוכה וקצרה הוא צריך מאוד לחכמי לב דנהיך להו שבילי דשמיא, ושיהיו רציהם בכל קביעות דחופים להודיעו את נדחי עמנו. מה שלא תוכל לשקור עליו שזה אובר הפזורה כסגולת גלותה אף במקומות קביציה. ובכן בהכמה גדולה ועל צד היותר טוב הסיע את עצמנו גם ממנו עד בוא לציין גואל, וכעין קפיצת הדרך, היינו בלי הטריח עלינו לבוא עוד מן השוה אל האמתי כמשפט חשבון הראיה, יסר לנו החשבון כלו הן מולדות הן תקופות על המהלך האמצעי לבדו השומר אמת לעולם על אופן שיה, עד כי כדבר הר"ס פ"א גם לנערי בני ישראל נקל בו המרוץ, ובצאת סדרו ראשונה מאדמת הקדש אשר זה אחד מתנאיו כמו שהתקבל פרק הרואה באסמכתא מן הכתוב כי מציין תצא תורה. יתכן העשותו לעולם בה חוצצה לה, הלא גם עם החשבון הנה נבוא אל כל תכלית נדרש בקביעות כמו שהיה בעת הראיה ע"פ המסורת כאשר לא נחסר מהשגיח שיבא הפסח באביב וזג הסכות באסיף וכל זולת אלה מן ההכרחי בעבור, ומבלי שום הפסד בו הגה סדרו זה בבחינת מה שאמרנו, יהיה כמו שנצטווה ד"מ ללכת ירושלימה מדרך הצופים ובהמנע אצלו הדרך ההוא בשעת חרום יכנס לה מדרך המדבר אשר לכל הפנים יוכל לומר עומדות הנם רגלינו בשעריך, וכבר שמענו פ"ק דר"ה שמואל דאמר יכלנא לתקוני לכתלה גולה. בשגם תקונו זה יחשב בלתי שלם כמו שיחבאר בסמוך. ובכן מה שלא עשו בימיו להסמכם עדין על הראיה ועל פיה היו מודיעים לחדשים את הצריך לגולה, הסכימו לעשותו אחר כן כאשר יראו על התבטל הב"ד מן הארץ וכל אשר עשו י" הצליח.

ואולם היות מה שזכרנו אמת ויציב כי הן במולדות הן בתקופות החשבון הנה כלו מיוסד על המהלך שהיה בלתי דרוף ממנו כמשפט הראשון אל תקון האמתי יתברר גם אל הגלתי מומחה בעבור מדברי הר"ס ז'ל, במולדות פ"ק מה' קה"ח ובתקופות סוף פרק י' ע"ש. וכן תמצאהו לנשיא סוף שער ב' מאמר ג' שכתב ז"ל, רבותינו מסרו לנו חשבון שתי התקופות על המהלך השוה להקל מעלינו דרך החשבון וכולי, והרי לך ממנו טעם הקולא שזכרתי, וכמו כן במולדות תראנו לו מאמר ב' שער ו' באורך, וראב"ע באגרת השבת שער ב' כאשר דבר על המולד כתב ז"ל, חכמינו השבחהו במהלך האמצעי, ובפרשת תשא כתב על תקופת רב אדא שהיא צריכה לתקון היינו מן השוה אל האמתי, ובפרשת אמור כתב העבור בנוי על המהלך התכון על כן אמרו פעמים בא בארוכה וקצרה, גם לפנינו פ"ח תחזינה עיניך מה שכתב החכם אפודי וזה קצת לשונו סימני השנים נסדרו באופן מסכים עם המהלך השוה ללבנה אשר עלי נבנה סדר העיבור. וכבר נודע ג"כ כי זה החשבון השוה היה נהוג מני קדם ועודנו היום נוהג אף לערבים שוכני א"י כמו שזכרתי בפ' מ' ד' קכ"ה. ואעס המסדרים ז"ל הבדילו בו בין קדש לחול כי הוסיפו השגחה לתקון נפי ההכרחי בו מן התורה בשמירת האביב לפסח ויתר הדברים שזכרנו.

והנה לבד ממה שכתבתי בפכ"ה דף צ"ו בשם הגאון רב האי והנשיא, שר' הלל היה בשנת חר"ע לשטרות ר"ץ לחרבן הבית תראה ג"כ היותו סביב לזמן אביו ורוא שזכר הר"ם פ"ה ממה שכתב הזכות בהקדמת ספרו מן העבור בשם הר"ר שמעון דוראן בפרושו על האזהרות מקום אמרם וקצב ותכונה להדשי השנה שזה ר' הלל היה דור רביעי לרבינו הקדוש, היינו בן ר' יהודה נשיאה אשר מצאנוהו בן ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא זכר כולם לנעמימות נצח. והנה הנהגתו חזקה ואולם אם כאשר יורו דברי הרמב"ן בהשגות קנ"ג לא התברר מיחס ר' הלל הנו רק היותו בן ר' יהודה נשיאה, הדע כי התוספת פ"ק דר"ה כתבו וז"ל שלח ליה ר' יהודה נשיאה לר' אמי אין זה ר' יהודה נשיאה שהתור השמן פ' אין מעמידין שהיה בימי רב ושמואל דהוא בנו של ר"ג בר' יהודה הנשיא, וזה תלמידו של ר' יוחנן דהוה כ"ף לרב ושמואל באופן שיתכן כי זה ר' יהודה נשיאה אביו של ר' הלל היה המאוחר לבנו של ר"ג כנו, וא"כ גם ר' הלל בנו מאוחר יותר. ואתה הבינו הקורא לאמתת כל מה שכתבנו על היות סדר העבור מקרוב תתראה נא לראות מחדש כל אשר כתבתי בקלף קכ"ה הנו' עד מלות יחישוה אשר בלח השנית עם תוספת המהדורא המתהלת ובבאר תמצא וכולי. הלא שם תראה על זה ראיות נכוחות בטוב מעם. ואולם עוד לחזוק המונח הזה אוסיף לך פה מזכרת דברים אלו אשר לא יהו עליך לטורח. כי תראה מה שכתב ראב"ע פ' אלה מועדי וז"ל, כלל זה אתן לך בדבר המועדים שהיו מסורים לב"ד, הלא תראה אמרו על פסח חזקיהו ויועץ המלך, וחכמינו אמרו שהב"ד היה מסתכל בדברים רבים בקביעת השנה ואמרו על ר' עקיבא שעבר שתי שנים רצופות, ואין בכל המקרא ראייה אך היו ישראל קובעים את החדשים והמועדות. ומה שאמר הגאון כי על השבון העבור היו סומכין אינו אמת. כי במשנה גם בגמרא ראיות שהיה פסח בבד"ו. גם שני מעשים שם ועבור השנים הוא קרוב תוספת שנת החמה על הלבנה ואינו על דרך הקדמונים כל אלו דבריו, אשר לעת עתה ראיתי להוסיף גם חזוק נגד הגאון מטעם זה שאומרים. והוא כי תקשי לך היא גופה בשלמא השבון האמתי אשר הוא משייר אל הראיה נחא שהיו מחשבין בו אלא השבון העבור כפי השהו ופעמים רבות ישתנה מיום הראיה כדביעין למיטר קמן פ"ה למאי יסמכו עליו ולמה זה יחשבוהו, גם תחבונן בזה שאומר. ידענו דבר שמואל הנו' יכילנא לתקוני לכולי גולה, ופי' רש"י יכילנא לתקוני בלא ראית העדים שבקי אני בתולדות הלבנה לתקן את המועדות מסדר העבור. וכן באר הר"מ בפרושו למס' ר"ה אשר ראיתו במגטובה אצל הר"ר עזרא מפאנו והמפרש הביא דבריו פ"ו מה' ק"ה וז"ל, יש בידי כח לחשב השנים ולתקן איזו שנה צריכה עבור וכן בספ' רש"י איזה חדש צריך להתעבר עד ביאת הגואל וישוב בסנהדרין ע"כ. כי נראה מזה היות שבחו הנו' מהשיענו על חכמתו בתוכה. ואם איתא שהיו גם בזמנו מחשבים כפי סדר העבור למה זה ישתבח בידיעה והיא קבלה. ומאי אולמיה ורבותיה בה מיתר החכמים שלא ידעו כמחזו, ועוד יקשה כי עם כל חכמתו הנותרת לא היה בקי בחשבון האמתי, הן ממה שאבנה דר' שמלאי השיק שפתיו באשר לא ידע ההיא מלתא דתניא בסדר העבור, נולד קודם הצות וכולי, ואמר ליה מדהא לא ידע מר אינא מלי אחרני נמי דלא ידע, הן ממה שהנסיון הורה ממנו בהגבילו המולדות לכ"ט י"ב תש"כ והתקופות לצ"א יום רביעי אשר לא בלבד אינם נחשבים כי אם לפי המהלך השהו, אלא אף בחשבון זה

אינם אלא על צד הקרוב . ואם הוא המשתנה בעבור היה רחוק הימנו כי השוה
 במולדות הוא כמי"ב תשי"ג ובהקופות הנו כרב אדא , איך יאמר הגאון שהיה
 נוהג בימים ההמה , ועוד בע"ה תמצא ראיות על זה בפ"ח וי"ב לפנינו , והנה
 יאורת שחתבוני כי האמנה לדעת ס"ע יציאת מצרים היתה ביום ששי כנראה שם
 פ"ה ואל תחוש לאיזה לשון מסוכסך שתמצא בו כי בהדיא אמרו פ' ר' עקיבא כמו
 שזכרנו בהחלת פרק זה , ת"ש תניא בס"ע פסח שני יצאו יום ששי היה , אשר
 ע"כ יש לתמוה על מור או"ה ס' ת"ל שאמר ביום ה' ומסיק למילתיה והכי תניא
 בס"ע , וכן תתפלא על הגאון קארו אשר עם התברר מנמוקיו שם כי ראה את
 סוגית פ' ר' עקיבא הנו' לא הגיה בעדות הגמ' הנזכרת נוסח המור שזכרנו , הי
 מה סתם תלמודא בפ' הנו' קודם לבריתא זו של יום ששי הביא את שתי הבריתות
 שכתבנו למעלה האומרות ביום ה' , והוא אמנם המוחזק אצל חופשי התורה כמו
 שראית לבשל המור הנו' ולדבור תוספות נמצא נ"כ עם סמך מדרש אשר הובא
 שמה , ולרבנו סעדיה מדברי דו"ל לפי מה שזכר הרשב"ע פרשת בשלה ופקודי ,
 עם כי הוא אמר שם על אמרת חכמינו אם קבלה נקבל ואם סברא לפני יום ה' יצאו
 וכו' , ומצד אחר ראית מה שכתבתי בפ"ה דף ק"ט וכן במהדורא השנית על
 דף ק"ט הנו' את דברי החכם למוין וחשבונו אשר בו הראה כי לפי סדר עבורנו או
 אפשר לייציאת מצרים בשנת ב' אלפים תמ"ח שהיתה ביום ה' , וא"כ הכרח הוא
 שנאמר אחת משתים , או לא יצאו ביום ה' , או לא היו אז חושבין לפי העבור .
 והלא טוב שנתפוש לשון זה האחרון למען יתכן שיצאו ביום ה' כפי המוחזק בעמנו .
 ועל הכל יתאמת לך המנע חשבם כפי סדר העבור ממה שתראה דרכי הראיה בננים
 על האמתי וכל הקביעות על השוה כאמור , והנה לפעמים יפול בינותם הפרש על
 ימי החדש כמו שזכרתי בקלף קכ"ה פ"מ מן הספר , ויזכר עוד פ"ח לפנינו , הרי
 איפוא מכל אלה אמתת מה שהונח כי סדרי ר' הלל הנקראים חשבון העבור יען
 אשר כל עקרו כמו שכתב הנשיא מאמר ב' סוף שער ג' הוא עבור השנה חדשים

בימיו מקרוב באו . ומה שה' איננו מ' וז"ל קודם לזה את האמת המורה על כל המעשה הזה

אשר יתבאר בענין יציאת מצרים ביום ה' , וזהו אמת המורה על כל המעשה הזה
 אשר יתבאר בענין יציאת מצרים ביום ה' , וזהו אמת המורה על כל המעשה הזה

אשר יתבאר בענין יציאת מצרים ביום ה' , וזהו אמת המורה על כל המעשה הזה

אשר יתבאר בענין יציאת מצרים ביום ה' , וזהו אמת המורה על כל המעשה הזה

בנות הפרק • שלא היו סדרי העבור משבים לקדמונים משה שנראה חמשה מן האחרונים
 פעירים כי סימן בהר"ד יוסד כפי אוסף בבל , עם הספא ג"כ אוטרים שהוא כמו אוסף
 א"י , היר"ם לא פרש דבריו רק בחשבון הראיה , וכן ראב"ע , ואיך המולד אצלינו
 איננו כפי האוסף שלנו , רק באוסף א"י או בבל , והוכחה על חיות פי' בהר"ד נחשב
 כסתם למפע .

פ ר ק ה . וכמה שיחוק עוד היות סדרי העבור נתונים מקרוב כאמור , ויתחייב
 ממנו קושי לאומרים השתקם ממשע רבינו הוא שתמצא אגודת בני עלייה חמשת
 חכמים מן האחרונים ו"ל מודיעי תקון הלוחות אומרים בהדיא ובמופת מנחיה לפי
 דעתם שפי' בהר"ד סודר כפי אוסף נציבין הסמוכה לבבל , והנה אם כן לא נוכל
 לשפוט שנוססה במסדריו כי אם רוח חכמה זבינה וחכמה כהרבה הסכמות אשר
 בפ"ח לפנינו , יתאמתו לך בקביעות לא ברוח י" ראשונה ובעצם , עם כי בבחינת

המצודה שלה לא תסור נוכל ליחסם לסיני כמו שזכרנו למעלה, ואמנם פרס נבאר זה יאות שנאמר כי מן הידוע גם לכל מתחיל בעיון מסלות הכוכבים כי להיות הארץ כדורית ומהלך המאורות עליה בהיקף הנה שעת הוורידה והשקיעה איננה שוה בכל מקום, אבל משונה במספרה השתניות לאין חקר, כי דרך משל מולד הירח השוה שהוא פגיעתה בשמש דרך מהלכם האמצעי, וככה כל מקרה זולת זה כמו שתאמר יולד בן לנעמי, עם לי פה פיררה היה בתחלת י"ח שעות על יום א', אין ספק כי תחלה שעתו חלוף רב כפי רוב מקומות הכדור עד בואך ג"כ להשתנות היום באיזה מקום מן הארץ, כי רגע הודמן פה המעשה ההוא יהיה במקום מה קודם הי"ח שעות ובמקום זולתו אחריון ובהפרש חלקי שעה רבים כל מקום כפי שעותיו הנמשכו לאושק שלו אשר אמנה רבו למעלה, הלא זה גם שמש לא ראה ולא ידע יאמינהו לראב"ע ממה שכתב על וירדה לו השמש ועל פרשת החדש, כי בין ירושלים לעיר לוקה נמצא הפרש בב' שעות ושליש, ולחכם כזרי ממה שכתב בתחלת מאמרו השני כי יום השבת יחל בצין שהוא קצה המזרח כמו י"ח שעות אחרי החלו בירושלים ולהר"ז הלוי ממה שכתב ס"ק דר"ה על הכתוב ויהי ערב ובקר יום זה וזה שיסבול הפרוש כי לסבת היקף הוורידה והשקיעה אשר תחל כאן בשעה משונה מהחילה כאן היה הערב והבקר יחד כיום תמים, והנה אחרי החישוב נה בלב הסכת ושמע כי החכם האצטגנין ר' יצחק אלהדאב בעל ספר אורח סלולה בשער השני ממנו, אחרי העיור און הקורא כי ראשית לוחותיו הוא לא למולד בהר"ד של תהו אבל מחצות יום א' הקודם אליו [אשר מזה תוכל להבין כי גם בהר"ד יוסד בהסכמה כזאת לפי דעת ולפי מקום מסדריו] כתב וז"ל, המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד לפי מה שהחשבון נוהן הוא רחוק מאמצע העולם לצד מערב ג"ז דקי שעה וה' שניות שהם י"ד מעלות י"ד דקים מ"ו שניים, וארכו לפי זה מקצה המערב ע"ה מעלות מ"ג דקים מ"ה שניים ונמצא בלוחות תלמי המדויקים שאורך בבל שמונים מעלות מן המערב ונציבין ע"ז מעלות נמצא המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד הוא בארץ בבל קרוב לנציבין, ואולי מקומו של מר שמואל היה אשר לבקיאוחו בחכמת הכוכבים אמר נהירין לי שבילי דשמיא עכ"ד, וכן הר"ר מרדכי פנצי בלוחותיו אחרי הביאו דברים מה של הר"ר עמנואל בעל הכנפים כתב וז"ל * על פי דרכו זה יצא לנו שהמקום אשר בו סודר חשבון מולד ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ד' שעות ג"ד דקים ג"ג שניים * וזה כי מקום ר' עמנואל לפי מה שכתב הוא, רחוק מסוף המערב ב' שעות י"ד דקים * וכשנקבץ אותם עם ב' מ' ג"ג שהוא מרחק מקום ר' עמנואל ממקום מולד ר"ג כאמור יהיה קבוצם ד' ג"ד * ג"ג שהוא מרחק ע"ג מעלות מ"ג דקים מ"ו שניים בגלגל המולות, וכפי מה שכתב הר"ר יצחק אלהדאב בס' אורח סלולה המקום אשר בו יוסד מולד ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ד' ב' ג"ב * וברוך יודע רוי עולם צ"כ * ואני ביני חמי פרס אצא מדברי החכם פנצי הלו אפרש כי כונתו במקום הוסד מולד ר"ג בלי ספק איננה שר"ג תקן שם את הכ"ש י"ב תשצ"ג אשר בין מולד למולד, ושלא יהיה השיעור ההוא ביתר המקומות, כי הנה המרחק אשר בין מולד למולד שוה תמיד תחל בו מאיזה מקום שתמצא כפי מה שזכור עוד, ור"ג שהיה נשיא בא' מאי בני בניציבין ובבל, אבל כונתו היא שוה השיעור המקובל לר"ג ולא ממנו מסדרי הלוחות ציינו תחלתו מבהר"ד שהוא הנאות בבחינת מקום נציבין כפי דבריו שזכרנו * ועוד בשרק

שלפנינו יודע לך כי בזה אירע גם בשאלת המטר שתקונה בגליל בבל כראוי לו נשאר גם אצלנו הרחוקים ממנו, בהשאר ג"כ מנהג קצת התפלות וניסח הא לחמא ליל ססח בלשון ארמי ומחוי כרתי ורוביא ברוש שתא, כדבר אב"י פ"ק דכריתות ובתרא דהוריות לפרוש בעל המור סי' תקפ"ד. יען כי סורס הותל בגלילות ההמה.

אך נשוב לוטרון נשמות האגודה שיסדנו, הנה כמו כן האצטגנין ר' אברהם זכות בהקדמת ספרו מן העבור כתב על ר' יהודה בר' אשר ז"ל, שתראנו בפ"ה מרבה לספר בשבחיו. כי בספרו הקת שמים הסכים שהקביעה היא לאורך ע"ה מעלות היינו בבל, וזכר שקן כתב בעל אורח סלולה, בתתו סנה לזה כי שם היתה דירת האמוראים בעלי העבור שמואל זר"א בר אהבה, ובסמך כתב שקן הר"ר יהודה ז' ווירנא ז"ל אשר היה בדורו הסכים לדעת החכמים האלה, הרי לך בהדיא כי המשנה אלה משיבי טעם אלהאב, פנצי, ריב"א, ז' ווירנא, ובעל הכנסים, יגידו דבר זה כי סימן בהר"ה וכן בלי ספק סימן ז"ל ואבוריהו לא מראש מפי משה או בית דוד והנביאים אשר מעולם דבר לא היה להם עם בבל ארץ לא מיוחדת, נתיסד, אבל מחכמי הדורות שוכני הגליל ההוא אשר פנו אל הישרת החשבונית והקלתם ע"פ המהלך השוה כמו שזכרנו וממנו תוכל להקיש גם לזולתו בקצת דברים מתיחסים לחשבונית אלו מלבד שזה ברור בקצתם כמו שאזכור עוד בפ"ח לפנינו. ועינד קורא משכיל הלא לאמונה ראו כי זה הדבר התקיים אצלם לא מדרך פליה וסברא, אבל בחכמת איצטגנינין ומופתים נראים אל עין היודע בטיב מצבי האקלמים, עד כי אליבא דידהו אי אפשר לעמוד מנגד.

וכבר ידעתי המצא ג"כ יחידים אומרים כי חשבון בהר"ד נוסד בא"י כמו האפודי אשר בפ"ב כתב ז"ל. המולד הראשון אשר עליו סדרו הדחיות וידיעת המולדות לקביעות ראשי השנים המועדות וסוד העבור הוא בהר"ד בירושלים עיר הקדש או בקצה א"י המזרחי ע"כ, גם הזכות הנו' סברת עצמו כנראה לו שם היא כי מקום קביעות העבור הוא ירושלים או יבנה. כי שם ישבו נסאות בתי הדינים למשפט ואיית הירח, אך דבריו אלה נראין לי סותרים קצתם לקצת, כי מה לחשבון הראיה עם חשבון העבור שזה כפי האמתי וזה כפי השוה, ועוד שהם אמדנא בלבד כאשר גם דברי האפודי הנו' הנס מסופקים אצלו ובלי נתינת טעם, והוא זכות אשר דבר מאומד הדעת הנה תמורת יבנה לבדו, היה לו לומר באחד מעשרת המקומות שאליהם גלתה סנהדרין כדברם ז"ל בר"ה פ"ד.

ולכל הפנים אם ראית הר"ם ז"ל סוף פ"א שכתב ז"ל לפי שהראיה היא בא"י עשינו כל דרכי החשבונות הוה בנרים על ירושלים אל תמעה לחשוב היותו רומז לחשבון השוה הנהוג לנו, אבל תכיר מדבריו ובפרט מראשיתם שאמר לפי שהראיה היא בא"י, שאינו מדבר אלא על חשבון האמתי כפי מהלך המאורות בגלגל הכוכבים אשר היו הסנהדרין צריכין לחשב כמו אצטגנינים לדעת אם דבר העדים נראית הירח אפשרי אם אין, וזה החשבון בעינו הוא שדבר עליו בפ"ה מסימן ה' עד סוף הפרק, וכן בכל מקום מהלכותיו ההנה. אבל החשבון האמציני השוה לא דבר על מקום הקבעו מאומה, ומעולם לא תאר אותו רק החשבון הפשוט בכל ישראל בלי שיירשם התקבלו ממשוה כמו שתשמע עוד בפ" שלפנינו, וכן אם מצאה לראב"ע באגרת השבת שער ב' לענין ארבעת המעיות שיהם לגאון רב סעדיה על אמרו כי ראה את קדרת השמש בעיר בגדאד [היא העיר הגדולה בתדום בכל אחרי הרבן בבל

כדברו רש"י פ' הרואה על ר' חנה בגדתאח] בלא עת המולד, שכתב ו"ל. השעות השני הוא כי השבון המולד על ירושלים, והנה בינה ובין בגדאד שתי שלשיות שעה, יתברר לך מדבריו שם היותו מדבר על המולד האמתי, כמו שהבין ג"כ מלשונו באגרת השבת אשר אכתוב בסמוך, ובפ' אמור כתב אין הקביעות רודף אחר ראיית הלבנה בירושלים.

והנה הפרש הזה אשר בין השבון לחשבון אל ליו מעיניך, ובראותך אותו בהקדמת פרושו ומקומות אחרים שכתב כי הב"ד היו מחשבין תדע שכונתו אמנם היא לחשבון הראיה אשר נאמין התלמדו אליהם מדוקדק במסורת. מלבד בי אף אם תבין קצת דבריו כאלה על השבין העבור לא בכל זאת תגזור אומר שדעתו הוא כי בעצם וראשונה התקבל מסיני, אבל על זה הדרך, היינו כי הואיל ודרכיו המסורים לנו מקרוב עם היותם מתחלפים לדרכי הראיה אנחנו על ידם ג"כ באים אל התכלית הנדרשים ע"פ המסורת בעת הראיה בשמירת האביב והאסיף ודכותיהו יש לנו מזה כמו שכתב בהקדמה לברך את אלקינו אשר הורכנו אל הישר וכי לא נוכל כדבריו בפ' אמור לעשות טוב סמנו, ועוד נדבר על ברור דעתו זה בפ"א ועל השביעית פי"ג. יהי מה שמעה אונך ותבן אמתת מה שהונח בראש זה הפרק על אגורת החכמים שזכרנו. וכל מתנגד אם בעל נפש ישרה הוא ישיב ידו אל חיקו ויתבונן אליבא דידהו, הלכ"ע גברי רברי הוו ומסדרי הלוחות שנה שנה יקחו מפיה' תורה, מאי איכא למימר.

ונקוט מיהא דבר יאות לידע ולהודיע, כי בין שס' בהר"ד יוסד באוסף א"י, בין באוסף בבל, הנה בהיות כל מולד שוה הרשום בלוחותינו בניו עליו ותאמת לך כי כאשר תבוא לראות מולד פלוני ופלוני מתי הוא ותמצא יום ושעה וחלק פלוני, שעתו זאת אמנם היא בא"י או בבל בלבד אבל נארצך המערבית לשהיהן איננה אלא אחר שעות וחלקים במספרם כמשפט קו הנטייה בהכרח הלא זה הדבר כתב אותו החכם פלוני אלמוני בספרו דף ק"ג בפרק שבו וידיע שורש המולד השוה אצל הנצרים המתחיל מיום המילה הרשומה להם, ושהמעם על איזה הפרש אשר בינם לבינינו בגלילות שונות איננו אלא היות שרשנו קבוע על אוסף בבל, והוא בהכרח משתנה ממקום למקום בחולף קו הנטייה שמה.

וכן תבין זה מדברי הראב"ע באגרת השבת שער ב' שכתב ו"ל. יש יהודים אשר להיותם יודעים אי"ב השצ"ג יחשבו שעמדו על סוד העבור ואומרים לנצרים מתי תראה הלבנה ויחשבו כי המולד עשוי על מקום כל מחשב וכו', והנוצרים ידמו כי השבון העבור מעות חלילה, אבל העברים הנו' הם המועים בזה כי לא וכל המשכיל לרעת מתי תראה הלבנה, עד ידע רגע המולד וידע מקום המחברות בחלק מעלת המול, ויראה אם מהלך המאורות, בארוכה או קצרה ויוסף או יגרע עד שידע רגע הולד האמתי על ירושלים וכו'. ע"ש כי הדברי' ארוכים, ובכלל הוא הולך לשטה זו שאין עזי כל המקומות שרים בראית הירח והמולד אבל צריך להתבונן הפרש הורחזה והשקיהה כמו שזכרנו, גם לא אכחד כי בפרוש סדר אמור לקראי אהרן בן אליה [אש תמיד בנפש זה וזה תוקד] נמצא כי אחת מראיותם לקבוע החדשים גם היום ע"פ הראיה, ובפרט השוכנים בא"י, היא זאת שאמרו כשם שאין לנו לשמור את השבת חוצצה לארץ כפי שעתה בא"י או בבל רק לפי קו הנטייה אשר כסגולה לכל מקום, כן המולדות וראשי החדשים יהיו נזכרים ונעשים בכל מדינה

ומדינה לשי הבחינה הנוכרת, אכן משפיעם נגע זה למו כי מאסו את תורת ה' צבאות המסורה ע"י רבותינו ובכללה אמרו ית' החדש הזה לכם ואשר תקראו אתם אין לי מועדות אלא המקודשים בב"ד שלמטה וכפי מדרש תנחומא שהבאתי בשלישי מפרקינה אלה ועל הכל כבר הראב"ע בפ' החדש פסח חוקיהו יוכיח.

והנה באמת זה ההפרש האמור לא מעט הוא בגללותינו, שהרי זריחת השמש פה שיררה תתאחר מווריהתו בירושלים כשתי שעות ומחצה, ומוזיחתו בבבל כשלוש ורביעי. ויאות שנתבונן כי כיון שמיסדי בהר"ד סיימו לא בלבד היום והשעה אבל החלקים ג"כ, הכרח הוא שכוננו בו למקום פרטי לא בלבד מדינה או עיר בכלל אבל מקום צר ומיוחד אשר קבעו בשכלם עליו יחד נאמנת, באופן כי רחוק מן הנקודה היא מיל או מילין ישתנה סך החלקים של ר"ד חלק או חלקים כמספר המלין ההמה, וזה כי הן לחכמי ישראל פ' מי שהיה הן לחכמי א"ה ובראשם תלמי, היקפו של כדור הארץ הוא כ"ד אלפי מיל כמו שזכרנו סוף פכ"ח מן הספר, ובהתחלק הכ"ד אלפי מיל הנו' על כ"ד שעות היום, ימצא הפרש בין תחלת הווריהת או השקיעה שעה אחת מאלף לאלף, כי עם הנתן לפי מוסכם רביתנו תת"ף חלקים לשעה אתה עתה להקל החלוקה כאמור תציירם בלבד אלף ויגיע כמו כן בין מיל למיל הפרש חלק. ובהיות זה כן מבואר הוא מאד כי רחוק מן המקום המיוחד לבהר"ד מיל לבד בין לימין בין לשמאל לא יאמר עוד בהר"ד אבל בהר"ג או בהר"ה. ואף על הפחות ממיל תצמצם פחות מחלק, וממנו ולמיעלה הפרשים לאין חקר, ועכ"ז רגעי המולדות נשארו אצלנו מוגבלים כפי הנאות לאופן הגלילות ההמה, בהשמר ג"כ זמן שאלת מטר ויתר המנהגים שזכרנו לפי מה שהיה ראוי למדינת בבל מקום שהותקנו, הלא באמת שעור כ"ט י"ב השצ"ג בין מולד למולד לא ישתנה לעולם, יחל מאיזה מקום שהפצת. אפס במדת החי'ך בו אחר וקדם כן תסימחו, ולהיות מפורסם שאפילו אחד מחלקי תת"ף בין קודם הצות להצות ישנה קביעות ר"ה משעם מולד זקן, ואפשר כי במקום בהר"ד הנו' לא ברבים מיתר המקומות יודמן עטוב או קדימת החלק אשר המר ימירו, נראה שיתכן לומר כי הסדר הזה היה לנו מהסכמת החכמים ז"ל בסתם בלתי בזינת שום מקום בפועל רק כפי מה שיצא להם אחרנית מן המולד שבזמנם ליחשב בסגנון ס"ע ראשית המולדות לירח, בלי שיקפידו על הזמן נפלו באיזה שיהיה מימי בראשית זולת הששי, כי אמנם היותו בששי במולד ר"ד אינו עקרי בשום אופן, ולא בשביל מולד הירח אנו אומרים זה היום תחלת מעשך רק בשביל המתחכם לאדם כמו שהזכרנו למעלה פ"ג, הלא ראית שם דק"ל בניסן נברא העולם כר' יהושע, והנה המולד או לפי חשבונו היה ליל ד' פ' שעות, לא ניום ר', ולר' אליעזר ג"כ היה ראוי שידומה בעת תלית המאורות לתחלת ליל ד' או כדומה, אפס בראות המזהשבי' נפלו למפרע יום ר' י"ד שעות המציאו לעכוב ההוא סבת הנויפה או זולתה כדבר התוספת שזכרנו למעלה פ"ב, לדמיון הטבעיים כלשון החבר מאמר א' שאחרי רואם משיכת אבן הסאגניטוס מן הברזל השתלרו לתת לה סבות לא היו מקדם משוערות אצלם לגרום אותה. ור' אליעזר עצמו לא שמענהו מעולם מגבול מולד ליום יום ושעה כ"ש חתו סבה על התעכבו ליום מיומים, זה באופן מה היה נראה, ואפס הכרח הוא עכ"פ לצייר על בהר"ד ועל כל סימן מתיחס אליו מקום קיים כאמור באופן שימשך ג"כ השחנותו בהתחלק שעתו הנה והנה.

כונת הפרק. תשובה בעד הר"ם ז"ל, על שלש השנות רמב"ן שהבין מדבריו הצטרך הסנהדרין לקדוש ע"פ הראייה, וב"ד קבוע בא"י גם בומננו זה היות חשבון עבודתו הל"ם, ובאמת הוא רמב"ם לא כן ידמה בדבר מהמה, ובתשובה על השנה א' נכללה השנה על החכם ז' הביב.

פרק ו' ראיתי להרמב"ן בהשגותיו עשאין קנ"ג שתפש את הר"ם ז"ל על שלשה דברים, ותשאני רוח לאמר על כל אחד מהם אני אדון ואמדהרנו אולי ישמע חכם ויוסף לקח, וכן על מה שראב"ד השיגו במעם הדחיות סוף פ"ז מהקה"ה והמפרש גם הוא תחת התאורו חיל להגן בעדו הוסיף התפלא בו כנראה הכל שמה אשמיעך קורא משכיל מה שכתב החכם אפודי לזכותו ומה שכתבתי אני, אפס כי לתת ריוח למתבונן, זה הענין יפרד והיה זכרונו בפרק שלפנינו, ועוד תראה הדברים האלה עם דומיהם הנכללים בחבור זה מתיחסים לפרשי הדרוש אשר על קפבו אנהנו סובבים וזה יהיה בסייעתא דשמיא בפי' א'. אך נתנה ראש לזר הרמב"ן שזכרנו. ראשונה אדר כי הוא רמב"ם ז"ל כתב אך בזמן שאין סנהדרין בא"י אין קובעין ואין מעברין ע"פ הראייה, והנה יקשה דהא קי"ל פ"ד דר"ה שאף קודם החרבן מעת גלותם למבריאי לא עמד ב"ד עד עתה, אשר ע"כ ימצא גם מן העת ההיא במל הקדוש מעיקרו, ואיך יצדק שאף אחר החרבן כל ימי התנאים ועד סוף האמוראים כמו שכתב הוא עצמו פ"ה מזהקה"ה הלכו בחקות הראיה לקדש על פיה. שנית כי הוא ז"ל כתב סוף פ"ה שגם הקביעות ע"פ החשבון הנהוג לנו אין בו ממש אלא א"כ נעשה בב"ד של א"י אשר יודיעהו לגליות, או שחכמי הגליות יחשבוהו מעצמם אך שימצא או ב"ד בארץ ישראל באופן שידומה צאת הקביעות מאתם, וחשבון הוצה לארץ יהי גלוי מלתא בעלמא והלא גם בזה יקשה לו מעין הקושי של מעלה, שהרי יונה ג"כ כי בענין הקביעות לא הצטרך סנהדרין גדולה רק ב"ד סמוך כמשפט הסנהדרין איש מאיש עד משה רבינו, הנה גם מין הב"ד הזה כבר במל לגמרי מא"י כמו שכתב הוא עצמו פ"ה ס' ג' כי בסוף זמן האמוראים הרבה א"י ולא נשאר בה ב"ד קבוע.

שלישית כי הוא ז"ל שם פ"ה סימן ב' כתב שהלכה היא מסיני שבזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ החשבון שאנו מחשבין בו היום, והנה בשום מקום לא מצאנו לרבותינו שישמו חשבון זה מסיני זהו תורף דבריו, ואלה עליהם תשובותינו.

על הראשונה נאמר כי בשום אופן לא ידומה התעלם ממנו דבטלה סנהדרין מלפני החרבן כ"ש בהמצא זה כתב ירו בהלכות סנהדרין פ"ד ומבואר אמרו בירושלמי פ' החליל לענין בשולי הסנהדרין שהיו באלנסנדריא של מצרים, כמו שזכרתי ב"ב מפרקי הספר, באותה שעה ננדעה קרן ישראל ואינה עתידה לחזור למקומה עד שיבא בן דוד אבל התנצלותו שכבר הודיע ראש פרק ה' הנוכח כי לזר מן הסנהדרין עצמם גם הבית דין הסמוכין מהם בארץ ישראל אמילו ב"ד של שלשה כפי משנת סנהדרין ראש פרק א' שהביאה גם הוא שם ובהלכות סנהדרין פרק ה'; כחם לזה יפה כסנהדרין גדולה עצמה, ובבאור כתב שם פ"ד כי כל סמוך מפי סמוך אמילו לא היה הסמוך ההוא בסנהדרין מעולם הרי זה סמוך כחוגן, ובכן נהי דסנהדרין בטלה מני קדם שלשלת ב"ד זו לא בטלה עד סוף האמוראים כנובר, אשר ע"כ יכלו לקדש ע"פ הראיה גם בימים ההמה, הלא מוכיח שחשתי

בענין זה ראש פ"ה הנו' סנהדרין וב"ד סמוך אין ספק כי גם אמרו בסוף הפסקא
ההיא וראש הבאה אחריה כי בזמן שאין סנהדרין בא"י אין מקדשין ע"פ הראיה
ממילא שמעינן מה שנראה לנו חסר בדבריו היינו שכוונתו היא סנהדרין או ב"ד
שהוא ג"כ סנהדרין בכה או בפועל, וכמו שהתבאר ג"כ מדבריו בהלכות שופר פ"ג
ע"ש, ואין ספק כי, כמו שזכרנו, המורם מהם מוצא בהם לסמוך מדור לדור
כסנהדרין עצמם או הבאים אחריהם, וזוה נמשכה הראיה עד סוף האמוראים יען
נמצא תמיד בא"י ב"ד שהיה סמוך מב"ד סמוך ובדילהו קרינן החדש הוה לכם
וכי מציון תצא תורה כאלו היו סנהדרין של ע"א, הלא כדבריו אלה תמצא גם
לריא"ו פ"ק דר"ה אשר עוד נביאם בארוכה פ"ט לפנינו שאמר משבטל ב"ד הגדול
אין מקדשין ע"פ ראיה, והרי הוא מודחק לודע כי גם בימי האמוראים נהגו כה.
וכל פ"י שראיתי להר"ר לוי ק' הביב בנוסה כתבו השני לענין הסמיכה דף רצ"ד
היותו מתאמץ לקיים כי אף בזמן אב"י ורבא נמצאו סנהדרין בא"י, ואמר כי
במחילה ממנו זו ברותא מפורסמת, ובנאווא שם לכלל כעס נגד ההנכס בר פלוגתיה
בא לכלל פעות הלא כמו שזכרתי בכ"ה מפרקי הספר משנה סנהדרין פ"ק אומרת
סנהדרין היתה של שבעים לא היא של שבעים, ותו אם איתא דאפילו בימי התנאים
נמצאת לא היה שם מקום למחלוקת ר' יהודה ורבנן אם היתה של ע' או ע"א
יכנסו בלשכתם וישאו את ראש, א"כ סנהדרין גדולה נסתלקה מאו בעונותינו,
וה"ה אותה של כ"ג אשר חלקם בחיים שוה, גם אשר דמה להוכיח מציאות
הסנהדרין בימי אב"י ורבא מהיות תאר ר' הלל נשיא וכמאמר המצטרף אין נשיא
בלא סנהדרין וסנהדרין בלא נשיא הבל הוא כי אף בתשובת רב שרירא לק"ק קירואן
ובספר הקבלה להראב"ד תמצא בימי הגאון רב סעדיה גברא רבה מתקוטט עמו
מתואר לנשיא אע"פ שהיו בגלילות בבל, ומן הידוע כי יהירות הדורות הולך וגדל
ומתאיים להשלים בשמות התואר חסרון העצם המתואר נהגו כדבר הר"ם בפירוש
משנת בכורות פ"ד לכות ראש ישיבת גאון יעקב וכדומה לאשר בבחינת האמת
אף חכים ורבי לא יתקרי, אין ספק כי ר' הלל גדול בדורו היה וראש ב"ד אשר
ע"כ תארוהו נשיא, אך לא למידק מיניה כי סנהדרין היתה או נהגת, הלא גם
מדברי הר"ם בה' סנהדרין סוף פ"ו ומן הסמ"ג עש"אין צ"ו יתבאר לך הקרא נשיא
הגדול בכל ב"ד עם כי למעוט סכומים תאר סנהדרין לא יאות בהמה, ואשר כתב
בסוף העמוד ו'ל כי היכי דודאי היו סנהדרין בזמן חכמי המשנה הכי נמי בזמן
חכמי הגמרא נמצאו אלא שלכלם לא היה להם דין ב"ד הגדול ולא דין סנהדרין,
ראשונה אנכי לא ידעתי מינין לו הודאות שזכר, כי אדרבא ודאי לא היו כדאמרו,
ושניה לה כי אחרי שלא היה להם לא דין סנהדרין ולא דין ב"ד הגדול איכה יאמרו
סנהדרין אנתנו כבר כתב הר"ם בפירוש בכורות הנו', והוא דבר כל חכם, כי לא
יחוש על השמות אבל על הענינים שיסכימו על התאר, ואולם לכל הפנים הותרה
הקושיא הראשונה שזכרנו.

ועל השנית נאמר כי יש לזה להשכיל בדבריו סוף פ"ה הנו' אשר תמורת אמרו
ב"ד של א"י כתב ג"ס בני א"י, ע"ש. וכן בסמ"ק שלו עש"אין קנ"ג תחת אמרו
בהעדר ב"ד מא"י אמר ובהעדר החכמים מא"י יותר לב"ד הסמוך בא"י לעבר
וכולי, וכבר ידענוהו לנבון לחש אשר לא ילגט בדבריו באופן שוה נראה מחזיק
למה שכתב בבאור משנת סנהדרין פ"ק ובירו החזקה ה' סנהדרין פ"ד מלא לאמר,

יראה לי שאם הסכימו כל החכמים שבא"י למנות דיינים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכים ויש להם לסמוך אחרים, ושתיקת ראב"ד שם בלי השיג עליו הלא היא הודאה ברורה ממנו, וסמ"ג עשאין צ"ו אם החריש לא התנגד, והגאון קארו אם מצא בר סמכא חולק עליו וראי העלהו שם בערכאין וראי ואין איש אדרבא החכם רשב"א בחדושו על ב"ק פ"א הסכים לדעתו כנראה שם, ון' הביב עצמו הביא את דבריו בתשובת הסמיכה הנו' דף רפ"ו ע"ש, גם יסייע ליה הא דכתב האלפסי פ' הגזול אף על חוצה לארץ בהיה דקנסיה רב נחמן לגולן עתיקא, ש"מ דקנסינן וכולי. ודוקא גדול הרור כרב נחמן וכולי, או טובי העיר שהמחוס רבים עליהם, ובפ"ה דה' סנהדרין הוא רמב"ם ז"ל כתב מה שזכר ג"כ האלפסי פ' החובל וז"ל, מנהג הישיבות בחו"ל אי"פ שאין גובין שם קנס מנדין אותו עד שיסיים לבעל דינו או יעלה עמו לא"י דמכילהו הנך יליפינן רבותא להכמי א"י בשגם נפסק החוטם של חסד הסמיכה ממשוה רבינו, ועם שהר"ם הנו' בענות צדק הוסיף בפ"ד מה' סנהדרין הנו' והדבר צריך הכרע דין באמת הניין ליה, ונאמר שהכריעו, גם לא נדחק שיסתייע במאמר ר"ה פ"ב מנלן דכל העם עונין אחר ראש ב"ד מוקדש מוקדש דכתיב אשר תקראו אותם קרי ביה אתם, והרי מלת זים יש לפרשה גם עדת החכמים שלפני הסנהדרין, יזי מזה מכל האמור נראה כי ההפרש אצלו ז"ל בין זמן הראיה לזמן הקביעות הוא דבזמן הראיה היו צריכים סנהדרין או ב"ד סמוך מהם הסמיכה המשתלשלת מקדם, אבל בזמן הקביעות כל ב"ד אי"פ שאינו סמוך רק מביית ועד החכמים יספיק כל יצוד שיהיה בארץ, ובפרט כי שני החנאים אשר זכר הרב בסמ"ק הנו' וראש פ"ה שיהיו המקדשים סנהדרין ובא"י, לכל הפנים אינם תלויים זה בזה ונזי דתימא דסנהדרין גופא ליכא, א"י מיהא אצטריכא לה, כ"ש אם נאמר שהפעם נזה הוא כי מצות המלך היא שיהיה כל חשבון הן בראיה הן בקביעות נעשה כדבר החכם כוזרי מאמר ב' כפי מערכת המאירות לא במורד העולם או במערבו, או בכל מדינה ומדינה כפי האופק שלה רק בעיר אלקינו אשר שם צוה עקר שבתותיו ומועדיו לנצח, וכמו שזכר ג"כ הוא ז"ל סוף פ"א וסוף פ"א וסוף פ"ה ע"ש. וכן בשעת הדחק יספיק לקביעה הנוכרת ב"ד של חוצה לארץ אשר נסמך בארץ הסמיכה של בית הועד וזכרנו, כי כן בימי הראיה ר' עקיבא הסמוך בא"י קדש ועבר נדאיתא פ' הרואה חדשים ושנים חוצה לארץ, ומפני זאת הקולא היינו שהוא ז"ל מאיין כי כל ועד חכמים וכל ב"ד הסמוך מאתם אי"פ שלא ע"י ב"ד סמוך מסנהדרין יספיק בחשבון הקביעות אך שיהיה בא"י כנו' כתב בסמ"ק שלו וז"ל, אלו הנחנו ד"מ שבני א"י ה"ו יעדרן ולא ידעה שם ב"ד, ולא אמר סתם אלו הנחנו שלא יהיה ב"ד בא"י שתפרשו ב"ד סמוך מן הסנהדרין כמנהג אפילו תמצאנה שם קהילות, כאשר אמנה הוא מן האפשר הקרוב המצא שם עם רב בלתי ב"ד סמוך מסמוך עד משה רבינו, כי כיון שתלה הדבר במציאות או ח"ו העדר הקהילות שמה יש לך להבין כונתו כי גם שלשה מן החכמים קריאי העדה שמה יתוארו לב"ד הגון כאמור, גם לפעמים בסמ"ק הנוכר אם אינו טעות המעתיק או הסופר נזה את אלה ב"ד הגדול, וזה להמצאם בא"י אשר המקום גורם להם כח יפה לא יזכו אליו חוצה לה, כמו שהשר מקוצי עשאין צ"ו כתב ג"כ גדולה מזו וז"ל, עתה נקרא ב"ד הגדול הת"ח היותר גדול בחכמה ומנין כדאמרינן פ' אחר דיני הלך אחר ב"ד יפה אחר ר' מתאי לרומי, אלמא ב"ד הגדול מקרי נמי

הכס אחד ברומי, ואפס לא אחד כי בלשון ההוא דסמ"ק הנז' קנ"ג וכאן עקר גדול והוא שהיותנו היום בחוצה לארץ חושבים במלאכת העבור אשר בידנו ואומרים שזה היום ר"ה וזה מועד לא מפני חשבוננו נשימחו כן אלא מפני שב"ד הגדול אשר בא"י קבעוהו. בהשתקף ר' שלמה ז' תבון וכן בהעתקת ר' שלמה ז' איוב מצאתי ב"ד הגדול, אבל באותה של ר' אברהם הלוי ז' חסדאי [כי הנני אלקים וכי יש לי שלשתם] אין רק ב"ד שבא"י והנה אם טוב בעיני המשיכיל יוכל עשות בזה כההיא דירושלמי ומסכת סופרים שזכרתי גם בחבורי פ"ד על ג' הספרים ואזושי היא ומשון לבמל האחד, ולקיים השנים, ובכלל אומר כי לדעתו ז"ל אף בהעדר הסנהדרין בפוצי הנה כל עוד שנשארו בכח היינו שהשתלשלו מהם בתי דינים של ג' אפילו זה מזה לאחר כמה דורות כאמור מקדשין ע"פ הראיה, וכל ב"ד אפילו בלתי סמוך מכה סנהדרין רק מיתר חכמי הועד מספיק לחשבון הקביעות אך שיתקיים בזה ובה התנאי השני שיהיו בארץ אם לא בשעת הדחק כי אז יספיק הסמכם כבר בה כל אחד לפי זמנו כמו שזכרנו.

ובהיות זה כן הנה כח הקביעות בחסד עליון לא ימוט לעולם מאומתנו, כי בשנם לא תתלה אותה בדבר הרמב"ן בהשנות קנ"ג בר' הלל וב"ד שכבר נסמכו מהשתלשלות סנהדרין כהוגן, הנה הוא רמב"ם אשר יצא להקל ולחתיר כל ב"ד כאמור הניח להקדמה צודקת כמו שכתב בסמ"ק הנז' כי בטוחים אנו מאדון כל תולדות שלא יכרת ולא ישמד קהל ישראל מאדמת הקדש אם בירושלים אם חוצה לה, ובכן כל ב"ד המיוחד מעדת חכמיהם לזה בכל דור ודור, וגם מרור לדור, יספיקו. ואולם אפילו אם תמצוי לומר שלא יהיה מנוס מהדורות כי גם לדעת רמב"ם אף הקביעות צריך ב"ד סמוך זה מזה עד משה רבינו, הלא נקלה יותר קושי רמב"ן עליו בזה שתאמר כי אם מה שכתב הצמורך הקביעה לצאת ראשונה מב"ד של א"י לא היתה כונתה להכריח שיהיה הב"ד ההוא חי וקים בכל עת שאנחנו לגלוי מלחא נשקוד על החשבון החוצה אבל יספיק בלי ספק התיחס אליו עקר החשבון וראשיתו כההיא דר' הלל וב"ד שזכר הרב נחמני, הלא זה הדבר אינו תוספת על מה שכתב אבל הוא נלמד מניצמו בהבנת דבריו על תומם בלי המצא בהם מה שינגדו, אדרבא יאות להוכיחו מהיקש אמרו על זמן הראיה שכל ב"ד סמוך מאת סנהדרין היה מספיק בה אף דור לדור אחר שנעדרו, וע' כ הוא רמב"ן ז"ל יחשב בזה לא למשיג אבל למפרש את דברי הרב בהין צדק.

והנה על השלישית אשר הקשה אליו איפה חכמים יגידו היות חשבון הקביעות מסיני כי זו לא מצינו נראה שנוכי להשיב כי דבריו ההם אשר כתב פ"ה ז"ל, הל"מ היא שבזמן דאיכא סנהדרין קובעין ע"פ הראיה ובזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ החשבון שאנו מחשבים בו היום, לאו כולוהו כי הדרי ניגדו, אבל לצדיק אמרם, והפרשה מספקת, והצובה מקטעת סיפא מרישא, שהלכה אמנם היא על דבר הראיה כראיתא במכילתא ור"ה פ"א וב', ואפס ענין הקביעות שזכר אח"ז הוא מלחא באנפי נפשה ולא מדברי הו"ל לקח אותו, ואם ראית לבעל מגדל עז שכתב ודבר זה הל"מ וכו' ע"כ למיערב א"י פ"ק דר"ה, דמשמע האמר שם ג"כ הבבא השנית, אל תרוץ להשגב בו, כי אולם חי אני תבקשנו ולא תמצאנו, והלא ראיה זו בלבד מספיק לכאורה בהוכחה זה, כי תאמר חשבון העבור מיוסר על תקופת ר"א, ותקופת ר"א אינה מסיני כמו שהוכחנו שתי אלה בזה פ"א א"כ

חשבון העבור אינו מסיני. אבל הרב ז"ל השמיענו כזאת מאשר נודע בעמנו היות דרך זה מוסכם בסוף האמוראים, באמרו שם פ"ה סי' ג' מאימתי התחילו כל ישראל לחשב חשבון זה וכולי, ובפ"ד סי' י"ב כתב החשבון האמצעי הפשוט בכל ישראל, וכן תמיד יקראנו החשבון שאנו מחשבין בו היום, וכשגם יוגז דלא שמיז ליה או לא סבירא ליה הא דר' הלל שזכר הרמב"ן בחדוש, וראי הוא דכ"ע מודי שהכל נעשה או ממצעם תופשי התורה וסדר יודעי בינה לעתים, אשר נהי דלאו משום הלכת סיני נגעו בו, הגזז לחכמה וסיג נאות בשעת הדחק נעתקו ממנו אל השוה כמו שזכרנו למעלה פ"ד, הלא תראה מדבריו ז"ל בסמ"ק עשאין קנ"ג על הב"ד של א"י המסדרים חשבוננו זה אם מדי שנה בשנה אם כר' הלל פעם אדות לעולם, שכתב ז"ל, הם הם שיקבעו חכמים ויעברו שו"ש בפנים המקובלים אצלם ובהסכמתם ג"כ, שכן ראיתי לשובנו זה בהעתקתן איוב הנו'.

והנה אין לך קורא נכון להקל בתשובתנו זאת, כי עוד לקיום דרכה תשמע את דברי אחרונים רבים בתשיעי מפרקנו אלה שכך יאשרו וידמו להוכיח כי סדר הקביעות הנהוג לנו חרש הוא לא שיערדו אבותינו מקדם, ורמב"ן עצמו מכותל" השגתו הנוכרת ודבריו אשר עוד יזכרו עם יתר דברי האחרונים ההמה נכח מאוד שהוא גם הוא היה על זה הדעת, וכ"ש עוד בהמצא לך עד מוכיח שהר"ם עצמו קים ליה בשבתם על אלו, וזה כי אם תשאל לכל נחותי ימא של סדר הקביעות ובפרש את החכם כוזרי מאמר ב' ג' וד' יורוך יאמרו לך כי אחד מעמודיו ואדניו העקריים הוא חשבון תקופת ר"א אשר בסוף כל מחזור קולע אל השערה ובו ישמר האביב אל הפסח.

והנה נעזוב עתה מה שזכרנוהו זה מעט במתיחס לכלל הדרוש ונתבונן על דעת הר"ם לברו, בדין הוא תקשי לך אם האמין קביעותו בכללו הלכה מסיני למה זה פרשו המסויים הלו של תקופה לא פסיק ותני ליה סתם כדבר שכל החולקים עליו יאשמו, ואדרבא ראיהוהו דניחא ליה לסלוג ולתני בתקופה שתי הדעות אשר נמצאו, שכן פ"ש כתב דעת שמואל בכל הקותיו ודעת ר"א בפ"י ככל משפסיו כמו שזכרנו ג"כ כזה פ"א, ולמה הצא כזאת מאתו בדבר אשר מסיני בא שהוא עצמו למד אותנו כאמור בש' הנוצר המינע על אודותיו המחלוקת, ויותר יקשה ג"כ אמרו סוף פ"י נראין לי הרברים שעל חשבון תקופה זו היו סומכין לענין עבור השנה, וכי בשקול הדעת תליא מלתא, ותו כי שם מתוך שבחו רמו על הרפור שיש אחריו, באמרו כי הוא אמת יותר מן הראשון כפי מה שנתעוררתי בזה ג"כ פ"א, הלא כל יתר כי האי כנפול דמי, אלא לאו ש"מ כי פרט זה לא הוזק לו כהלכה מסיני, וכמו שכתבתי גם שם על כרחך אולינן לכללא כדרכה של תורה דבר שהיה בכלל וכולי לא ללמד על עצמו בלבד יצא וכולי, ומעתה אתה תבחר לכפול את הש"מ לחזק כמנהג אם תדין הראיה נצחות.

ואולם אם לכל הפנים דרך זה לא יתכן בעיניך נלך לדרך זו שתאמר כי הר"ם ז"ל בסיפא הנו' לא כיון לומר דחשבון זה עצמו מסיני נתן לנו, בשלמא חשבון התכונה עז המחלך האמתי המתיהם אל הראיה אשר היה מחוייב אל הסנהדרין למען יבחנו דברי הערים כמו שזכר הוא ז"ל פ"א סי' ו' וס"ו וי"א וי"ה מה' קד"ח אפשר ושוב לומר שעקריו מסיני נתנו, ודו"ם עצמו זכר כמה כתבי קרש אשר מהם למדו רבותינו הערות על אודותיו בשמירת האביב אל הפסח ראש פ"ד, וכונת ימים

לחדש לא שעות ראש פ"ה, וחדשים ללגנה לא ימים ראש פ"א, אשר זכרם ג"כ בסמ"ק סוף מצות קנ"ג, אבל דבר הקביעות עם היותנו צריכים לשמור בו ההערות התוריות שזכרנו הנה דרכו המחודש היינו חשבון השנה לא פורש בהלכה מסיני פרשית עליו, על כן לא זכרהו קדמונינו, ואמנה עכ"ל באמת יאמר כמו שזכרנו פעמים שגם הוא מסיני הגיענו יען נמצא בכלל לא חסור מאשר יורד, ומבחינת זה הצד הכללי בלבד יפה העלה הר"ם ז"ל שתי הנבות בחדא מהתא זו וזו מן האופן הפרשי שהתאמת עליה.

וסוף דבר אפילו תאמץ את לבבך לקיים כי אמרו ודבר זה הל"מ מוסב בג"ש לשתי הנבות כאשר מנתו היא שגם סדר הקביעות מסיני בא לנו, הנה בהתאמת דבר הרמב"ן כי חשבוננו היום על השנה איננו מצוי לרבותינו, והוא רמב"ם בשומו את תקופת ר"א העיקרית בו בלתי נמסרת מסיני כאמור ימצא סותר מה שאמר בפ"ה הנו' כי גם הקביעות מסיני במסור', יאות לנו לומר דנדי שהעתק בימי האמוראים מן הראיה וחשבונה אל הקביעות וחשבונו הוה בהסכמה לא מסיני כאמור, הלא בהצטרך גם בסדר החדש הוה לשמור את הכוונת שהן עקריות ע"פ התורה וההלכה בראיה עצמה בשמירת האביב לפסה ועבור שבע השנים בכל מחזור ומנות לשנה חדשים וימים לחדש והיות מדתו כ"ס י"ב תשי"ג ודכותיהו, שפיר בביחנה זו תאר גם אותו כהלכה מסיני שכן תכליותיו אשר להן נמנת זה הסדר מסיני נאמרו ואמנה התחלף חשבון האמתי בשנה כנו' היה בלי ספק הסכמה לא הלכה מקדם, אשר כמו שיעוררנו עליו בפ"ד הקלו מעלינו המשא באמרם לנו עמדו פה בשנה עמודו באין מפנה עוד ממנו לאמתי כראשונה, וככן ימצא כי משפטי הר"ם ורמב"ן הנו' יצדקו יחד. והנה אין על איש תבונות להרחיק שומנו חשבון השנה הסכמה בדרוש העבור. כי האמנה גם וולת זו נמצאו בו הסכמות רבות אשר מחכמה לא מהלכה הנה כמו שנשחר על זה פ"ה לפנינו, גם את הדבר הוה לקנצי מלין אלה לא אחול מדבר אליך כי עוד תראה לפנינו וכפרש על השביעות פ"ג היות קרוב שקצת האחרונים עם האמינם חשבון זה בלתי מקובל מסיני בחרו ליחסו אליו למען רבות מעלתו בעמנו, וא"כ תוכל לומר שגם הר"ם ז"ל נמשך בזה אחר הגאונים אשר קדמוני.

כונת הפרק. תשובת החכם אפודי על השנת ראב"ד בטעם הר"ם על הרחיות סוף פ"ו סת' קה"ח אשר גם הכפרש הוסיף החפלא בו, ודבר הישראלי על זה, ודבר הזכות על הישראלי ואשר נאות לזכרו נגד כל אלה.

פ ר ק ז : ואפס על השנת ראב"ד והמפרש השילה גם הוא ידיו בשלומיו בטעם הרחיות ככל הנראה להם, פ"ו מה' ק"ה, אשר להיות דבריהם ארוכים ומפורסמים בספרי רמב"ם ז"ל הנדפסים מחדש עם נמוקי הגאון קארן נשענתי על זריזות הקורא שהוא ישאב לו מימיהם באשר המה, הנה נא הוואלתי להעתיק בזה מה שכתב לזכותו החכם אפודי בספרו חשב האסוד פ"ד, ולא הספיק לי לרמוז עליו כמו

שעשיתי בדבר בעלי החצים הנו' להיות ספרו בלתי נדפס ולא כל מבקשיו ימצאוהו וזמנה ביתר שאת יחס לבני על זה אחריו אשר נראה כיום אלי כי גם ברפוס החדש הנו' אין מן הנצבים חולה עליו ואין גולה און אנשים כי לב חכם השכיל פיהו, אמר אפוא ת"ל, הר"ם ז"ל כתב מפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד'ו לפי שחש' זה הוא לקבוץ השמש והירח בהלוכן האמצעי לא במקום האמתי כמו שהודיענו, לשיכך עשו יום קביעה ויום הדחה כדי לפגוע ביום הקבוץ האמתי, כיצד בג' קובעין בד' דוחין, בה' קובעין בו' דוחין, בו' קובעין בא' דוחין, ובשני קובעין, ע"כ. ובאור זה כי אחר שהביא ההכרח בסדר העבור לסבה שזכר לעשות יום קביעה ויום דחיה, הגה בהיות הקביעות הראשון יום ג' תמשך מזה דחיות אד'ו בהכרח וכן היה שהקביעות הראשון לאחר מתן תורה היה יום ג', כי הנה יציאת מצרים היתה שנת בתמ"ה י"ז למהזור קכ"ט, ותשרי שאחריה היה ראש לשנת י"ז, והן לא נצטוו בפרשת המועדות עד אחר הקמת המשכן שהיה ר"ה ניסן שנת י"ז למהזור הנו', ואם כן שנת י"ח למהזור היא היתה ראשונה לשמירת המועדים, וקביעות ר"ה בשנה ההיא היה בהכרח יום ג', כי מולד תשרי היה אז ב' כ"א לתקע"ד, שהרי מותר ק' מהזורים הוא ב' כ"ג ק', ומותר כ' מהזורים ד"ש כ', ומותר ה' מהזורים ז"ב ת"ם, ומותר י"ז שנים בין פשוטות ומעוברות כראוי הוא ו"י ר"י, וכשנחבר אלה המותרות עם בהר"ד יצא מולד תשרי י"ח למהזור קכ"ט ב' כ"א לתקע"ד, ואז קביעות ר"ה נדחה אל יום ג' משעם מולד זקן, ובכן נמשכו הדחיות אחריו על הדרך שזכר הר"ם מימי אד'ו. כי סוד העבור נוסד כאלו היתה תחלתו יום מתן תורה, גם דעת קצת החכמים הוא שנמסר אז למשה ויורה ע"ז עמקו, אשר בו נתקשה, והנה תראה עוד איפן ההכמה בסדרו ואיך נסדרו סימני השנים באופן מסכים עם המהלך השורה לנגה אשר עליו נתקן סוד העבור אפילו המשכנה השנים לאין תכלית, וזאת היא הסבה הנאותה לדחיית הימים ולמה היה אד'ו כפי מה שכתב הר"ם ז"ל אשר בערו הלצנו, לא שתאמר דמשום ירקיאי ומתייא ידחה יום הכפור שהוא בכרת או שאר מועדי אלקינו, גם לא בעבור יום הערבה שהוא מדרבנן ידח ממנו נדח, הלא במה שיחלוק על התורה אין לומר שעשו הזוק לדבריהם, ובכן לא זכר הר"ם סבה זו, לא שנעלמה הימנו עם פרסומה, וראה כי גם הרב אלפסי [וכן הראש ז"ל אשר היה אחרי האפודין] השמיט אותה, ועולא אף הוא ס"ק דר"ה לא זכרה לדחיית ד"ו, אבל אמר כי מעבור אלול נמשך במקרה תקון מה לבני בבל, והוא כי להיות הארץ ההיא רבת הלחות לעמקה ימרה בה העפוש לדברים המוכנים אליו בירקות והמתים, ובכן יקבלו תועלת מדחיית ד"ו, והוא אמרו בדבור נבדל מהגדתו הנו' ידעי חברין בנלאי מאי טיבותא עבדי להו בני א"י וכולי, ולזה אמרו שם לדין חבול עלמא [פרש"י] הם לנו העולם כי בבל בעמק ואין האויר שולש בה] ולדידהו לא חבול, והנה ראב"ד השיג במקום הזה כמהותל בכבוד הרב יען לא העמיק להבין דרכו, עד כאן דבריו אשר לא יכבד על הקורא להתבונן לעומתם את ההשגות הנזכרות ויראה כי תהיינה לאין, גם לדברי הר"א הנשיא בספרו מן העבור מאמר ב' שער ה' יש הזכחה מן הכתובים על התעבר שנת י"ז הנו' עם כי הוא אשודי מגמם עליה בספרו הנו' פ"א, ובאמת ראיתי חכם נצרי שהעתיק אל בני עמו דרכי העבור אשר אצלנו, ובהגיעו אל טעם ירקיאי ומתייא ויום ערבה הפסיר בשפה, מה שלא יעשה על דבר הר"ם שזכרנו ומ"מ לא אחשך

פי מהזכיך שתראה ע"ז גם דברי החכ' ישראלי נגד הר"ם ז"ל בספרו יסוד עולם פ"ט מאמר ד' אשר רמותיו ג"כ דף קכ"ט מן הספר, בתנאי כי לעומתם תתבונן ג"כ מה שכתב בקצה ספרו הנו' על מקום הקביעה, כי לדברי החכם זכות בהקדמתו הוא ישראלי עצמו סתר שם את דבריו הראשונים של פ' ט הנו' ואמר שכן עשה גם בזולת אלה, כאשר בפ' כ"ה דף צ"ו מן הספר זכרתי גם אני המצא לו סתירה על זמן ר' הלל מיסד חשבון עבורנו, והנה אין עוד חבורו הנו' בידי שאוכל לדקדק בסתירה שיחס לו הזכות להשתדל בהצעת באורה או התירה כאשר חשקתי.

ואולם אחרי הודיעי איתך את כל זה שמצאתי לזולתי על קושי הראב"ד והמפרש הנו' לא אמנע מחוות דעי אף אני אולי בצד מה יהיו לרצון אמרי פי, ואם המשכילים יראו בהם מעוות יתקנודו, וזה שהיתרו הנכון אצלי הוא בכח שתי המלות אשר כתב הרב ז"ל פעם אחת בראש פ"ז הנו' ושתי פעמים בסופו, הדינו בחשבון זה, כי הנה לבד מן הפרט אשר זכר כי חשבון זה הוא לקבוץ האמצעי, מדבריו אלה עצמים אנו למדים איך לדעתו העליל והעלה, רצוני הרחיות וסבותם לא היו נחשבים אצל הקדמונים ומעולם לא שמו לב אליהם, אבל נתחדשו יחדיו בהתחדש מן האחרונים סדר עבורנו, וזה כי דחיית ר"ה הזכורה פ"ק דר"ה ופ' החליל כבר התבאר מדברי הראב"ע שזכרנו בפ"ד ויתברר עוד בפ"ה לפנינו איך מעולם לא היתה נהוגה בומן התנאים. אבל אירע העשויה לשעה בימי האמוראים אשר נקבו בשמות בשני פרקי הגמרא דר"ה וסוכה שזכרנו ועם היות שעולא ספר עליה במאמר נפרד המשך ממנה לבני בבל תועלת ירקייא ומתייא, הנה מדבריו הראשון אשר הגיד כי אתא, איך בני א"י עברו לאלול דההיא שתא בלי הזכיר לזה שום סבה, יש להאמין ברבר האפודי הנו' שהיתה או להם בזה סבה או סבות זולתיות שייכות אף אצלם, בשגם לבני בבל קרה ממילא הרגישם בתועלת הנו' יותר מהמה. ולכל הפנים בגמרא לא הזכיר שסודר זה מאתם לדורות עולם באופן שתוכל לומר כי הם שמוהו לחק בחשבון עבורנו, ואשילו האמר שהסבה העצמית לדחייתם ההיא היתה הקפדתם על ירקייא ומתייא דבני בבל, הלא בהתבאר שם פ"ק דר"ה כי לדידהו בני א"י דלא חבול עלמא היתה הסבה ההיא בטלה מעקרה נמצא שאיננה ספונה לכלל הסדר, גם זולת זה יש להתבונן כי מצות יום ערבה אשר עליה אמרו פ' לולב וערבה שהיא מסורה על פה באמרו עשר נפישות וערבה ונסך המים הל"מ, לא היה זה כי אם במקדש, אבל בגלותנו זה אינו אלא יסוד נביאים. או תאמר מנהג נביאים כפי מחלקתם ז"ל בפ' הנו', ועם המצא קצת אחרונים ששסקו היותו יסוד נביאים כמו שזכר הרא"ש בפסקיו הנה הוא רמב"ם ז"ל בהדיא פ"ז דה' לולב פסקי ותני כאלפסי והרא"ש וזולתם מן אירי האחרונים שאינו אלא מנהג ולפיכך חביט חביט ולא בריך, וכמו שזכר ג"כ בה' ברכות סוף פ"א א, ובהיות זה כן שיום ערבה לעת כזאת אינו אלא מנהג הלא נראה מן הדין דר"ה שהוא מדאורייתא לא ידחה מפניו כרגע, ואם שמענו פ' לולב הגוול על יום הנף דריב"ז אחר החורבן התקין שיהא כולו אסור, הלא מזולת התודע שאין להקפך ולדמות דחיית י"ט המור לשחיית היתר מאכל שאינו סקוט נפש כבר העלו שם כי זה לריב"ז הוא דאורייתא מן הכתוב עד עצם היום הזה שנראה מיותר אצל הסמוך לו עד יום הביאכם את קרבן, ובארו שם מאי התקין דרש והתקין, כי בגלל הדבר האלה רחש לבי שהו"ם ז"ל ראה כמה ראיות, הן הנה שהב"ד ההוא אשר דחה

ר'ה בימי עולא לא היו סבה. היתה לא אמרו היות זו תקנה לנצח, ויונה שתאית הדחיה על ימי ד'ו מחמת יום כפור שיבוא בע'ש או מ'ש, עם כי גם עתה אין מונע מלשמור שתי השבתו' כמותם, הנה לא כן תאות על יום א' לסבת יום ערבה שאינו אלא מנהג, ולכל האופנים אם שופר ולולב נדחין כ"ש ערבה היתה ראויה להדחות, או למרבה יגזור להביאה אל בתי הכנסיות מע"ש כמו שהיו עושין בזמן הבית, גם יתר הדחיות זולת אד"ו היינו מולד זקן וגטר"ד ובט"ו תקס"ש אשר מן הדין מסדרי הדחיות גורו על כלן בהורא מחתא, הנה מלבד שלא הווכרו בגמרא שעם י"ה וערבה הנו' לא יכון בהם מאומה, ואף המעם האחר של נולד קודם הצות אשר זכר הנשיא מאמר ב' שער ד' במולד הוקן, והחכם אבודרהם בשער הדחיות לקחו הימנו אינו מן הגמרא, כי לא יחסה המאמר ההוא למעם דחיות, ולא כל האחרונים שוים בפרשו' להפד רעיתם בהגבל' מקום הקביעה כמבואר באפודי פ"ו וכמו שאזכור בזה פ"א, וסוף דבר הוא רמב"ם ידע כי השבון העבור אשר בדינו לא נזכר בגמרא ולא עלה על לב החכמים שהתחילו בדחיות כאמור, ובכן בחכמה רבה זכר המעם האחר ההוא הנתלה בפעם החשבון הזה עצמו, וכן התקבצנה סבות הדחיות כן כנראה מדבריו שמה. ודחיות ניסן בנד"ו לא זכרה להיותה עכ"פ כדבר הסג"ג מ"ו תלויה בדחיות אד"ו הנו', הלא ידעת מנהגו בספר משנה תורה שאינו אלא קובץ על יד דברי חכמינו לא יסור מאחריהם מאומה, וא"כ יקשה למה זה בטעם הדחיות ירש הדרך לכתוב מה שלא הורנו, אבל תרגיש כי הן גופי הלכות אלו הן טעמים חדשים אצלו מקורב באו. ואשר בהדיא יוכיח כי סבת ירקיא ומתייא ויום ערבה לא גרמה הדחיות אצל חכמי הגמרא כי הנה נמזכר למעלה האלפסי והרא"ש אשר כתבו כל יקר ראתה עינם בגמרא השמישיה. ותראה הראב"ד בהשגתו הנו' שכתב ואנחנו קבלנו דחיות אד"ו משום ערבה שלא יבא בשבת, וי"ה שלא יבא בע"ש ומ"ש. ועם התברר זה מן הנמ' הוא כהחכם לא היה תולה אותו כקבלה מרבותיו. אבל זכר דברי הגמרא עצמה. ולשי מה שכתב האפודי פ"ד הגאון רב סעדיה יחס לכל דחיה מעם מודעתו שאמר וז'ל. לא רצו [היינו מסדרי העבור] שיהיה פסח יום ב' לבל יבא יוד"כ ע"ש ותהיה החמאת נאכלת לכהנים נותר ביום א' ופגול. וכן לא היה ביום ד' לבל יהי יוד"כ יום א' ולא יוכלו להוסיף מחול על הקדש אלא אם תגרע מן השבת, גם לא ביום וי"ד לבל יבוא י"ו ניסן בשבת ותמנע קצירת העומר. ושלא יבא ג"כ עצרת בשבת שאין הקרבת השלמים דוחה שבת והרי התחייבנו עליהם בעצרת, ע"כ. אשר עם היות מאורעות אלה בלתי שייכים לעת כיום אין ספק שהוא ז'ל חש עליהם מטעם אמרם פ"ק די"ש לענין כזה מהרה יבנה בית המקדש. ובאמת שהאחרונים הקשו על סברותינו אלה מלמה פנים, מ"מ נסייתו מן הסבורת האחרות להגיד כל יקר ראתה עינו הלא תספיק להוכיח מבוקשנו. דאי תניא לא תלי בדלא תניא. וכזה בעצמו תשפיש על דברי רבינו הנגאל אשר נזכר על הו"ב פ"ב באמרו כי עולא ורב אחא מינו בהאמינם שהדחיות היו מטעם ירקיא ומתייא, רק ממסורת שהיה ביד הב"ד [לפי דעתו] מקדם. ובכלל נאמר כי רשיון האחרונים הנו' לכתוב במעם הדחיות איש כמתנת ידו הנו עד מוכיח שהקדמונים לא קבעו בהן מסמרת, והרי הרבר הפרטי אשר זכרנו על היות יום ערבה ביום הזה מנהג לבד. ובכל דת יהודית לא תמצא דבר תורה נדחה מפני כמודו, נראה כדאי להשיק שפתי ראב"ד ז'ל

אשר אחרי אמרו בהשגה קבלנו דחיית אד"ו משום יום ערבה וי"ה סיים על הר"ם ז"ל שהוא בעיניו כמתעתע. וכן הר"ן ז"ל אולי אם חשב על כל האמור לנו כתב בפ' בני העיר לדין לא מקלע ר"ח אדר באג"ה משום יוח"כ וערבה, ועל מה שדח"ם ז"ל התחיל את חשבונו ביום ג' היה מלבד כי כל שאלה נואת היא בשלה בעצמה כמו שזכרתי מדבר רבי לאנשונים סוף פמ"א לא מצאתי לבי שלם לקבל תשובת האפודי הגו', כי כבר מאנתי ורכה בדברי הלטיף פל"ה דף ק"ט ב' לסבה אשר זכרתי שם, ואפשר שיאמר הרב כי תקנת הדחיות עכ"פ היתה בעצם וראשונה לסבות הקבוץ שזכר, ואפס ברירת יום מימים יונה היתה מהצטרף לזה תקון המועדות, אשר ימשך בהחלים הקיום מיום ג', והנה עם כל מה שכתבתי בפרק הזה לא אכחד דלגבי דידי עדיין צריכין אנו למודעי בברור קושי נמצא בדברי הרב ואשאל את החכמים האימצגנינים ואין מגיד לי הכרעה תתפשר בשל, וזה כי כבר זכרנו בפ"ב נגד דבור תוספת איך במולד תשרי האמתי לעולם יקדים לשיא, ולמה איפוא יאמר הוא ז"ל שדוהין מן השוה למען הגיע אל האמתי, ואולי יש לומר כי המבוקש אצלו בפגיעת האמתי אינו על חדש תשרי עצמו אבל על כל חדשי השנה אשר יושג בדחיה שהוחלה מראשיתה. אפס גם בזה לפי מהסם, ומי החכם יבין כל אלה הוא ירב לו, ואמר לכל החכם גם הוא, כי האמנה עמל הוא בעיני לחרוב כי זה משה האיש אשר הפליא בהלכותיו אלה גדולים חקקי לב וחקרי לב נפל אל אחת הפחתים אשר בעליל לארץ.

כונת הפרק. המצא דברים רבים בענין העבור אשר ודאי היו מהסככת חכמים אם קדמונים או אחרונים לא הלכה בפסורת, והערת על פיוט כך נזר, וראיה מן הכתוב כי בימי הנביאים לא נהגו הדחיות, ובטול דברים נמצאים לקראי (תאכלתו אש לא נסח) בענין עבורו והשנה על החכם בעל העקרה טחי עדן, ובהנחה על בעל הערך.

פרק ה. הנה לקיים מה שאמרנו למעלה סוף פ"ו כי בדרוש העבור הוסכמו בלי ספק דברים רבים שלא מסיני אשר ע"כ לא תרחיק כי גם העתקו מהשבון האמתי אל השוה היה בהסכמה כמו שכתבנו, ראיתי לקבץ בפרק הזה מה שזכרתי מהם והמשכיל אולי יביע אומר על אלה, גם למצוא חשבון אספרם אחד לאחד כפי הודמנו לידנו. א', השוב המולדות מתשרי כר' אליעזר והתקופות מניסן כר' יהושע, בודאי אי אפשר היותו מסיני, כי הנבואה לא תניח יציירה ולדברי המתיחסים לומנה התחלה מתחלת ומסופקת, אבל בהכרח היתה הסכמה כמו שזכר עוד בפ"ב לפנינו, ב'. קבלת העדות על החדש בומן הקדוש ע"פ הראיה אשר פ"ק דר"ה אמרו התקינו שלא יקבלו אותו מן המנחה ולמעלה, ומשחרב הבית התקין ריב"ז שיקבלוהו כל היום, הלא זה סבת השתנות בגוף הקביעות ועכ"ז הסכימו ובהרו כאשר חפצו ג', דחיות המועדים כלם לא אד"ו ר"ה ולא בד"ו פסח וכו'. הנה לבד מראיות הראב"ע אשר זכרנו למעלה נגד רב סעדיה קרוב לסוף פ"ד שגם בימי ר' עקיבא היו המועדים נשמרים בכל ימי השבוע לרווחא דמלתא: אוכיך עד ראיות אלה. והן מה ששנינו פ"ק דמגלה הל יום י"ד להיות בד"ו וקרוב לסוף פ'

החליל בשלוגתא דאם מעברין את החדש לצורך הובאו לזכות אחרים דאמרי אין מעברין שתי משניות מקוימות האחת לענין הלבי שבת אם קרבים ביום כפור של מהרתו אם לאו, כמו שהמצא ג"כ להר"ם בהלכות תמידין פ"א ולסמ"ג בעשאין ק"ץ, והאחרת יום הכפורים שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין, הל במ"ש לא היו מברלין, כמו שהביאה ג"כ הר"ם לספק הלכה סוף פ"ה דהלכות שבת, אלמא תרי שבי הוו מקלעי להו אהדדי. ופ"ק דר"ה אמרו כי אתא עולא מא"י הגיד לחדוש לחכמי בבל דעברה לאלול, ווהוי הדחיה הראשונה שנודעה בנמרא כי עד העת ההיא לא ידה מהם חג אבל מקום שיפול יומו שם יהוא, ואם כי לא פורש היות זה מהם לתקנה עולמית כאמור, ראו מסדרי העבור אחר כן לגזור על הדחיות כלן, אם למעם הר"ם, אם למעם זולתו שזכרנו למעלה פ"ז, או יזכר בפרק זה לפנינו, ולכל האופנים אם סדר הדחיות היה מסורת סיני לא ארעו אצל התנאים ימי החג בכל ימות השבוע ולא נשנו כל המשניות אשר זכרנו, וחכמי בבל מעצמם היו יודעים הכרח עבור אלול דההיא שתא בלי הגדת עולא הנוכרת, ועם היות דברים אלו גלויים וידועים עד שתתמה על הפץ האריכנו במ לא סרנו מלכתבם למען הגדיל הפלא על הגאון רבינו חננאל המתאמץ לומר כי לא חשבון העבור לבד אבל סדר הדחיות ג"כ הלכה למשה מסיני כמו שיתבאר עוד בפ"ב לפנינו.

ואנב גררא מן הדברים שאמרנו תשוב אל לבך כי נוסח פיוט כך גזרו וכו' בבית מקדש שני וכו', ונתן ביד ר"א וכו', והתקין לא בד"ו וכו', איננו בשום אופן תקון רבותינו, כי הדחיות סודרו זמן רב אחר ר' אליעזר כמו שהוכחנו, והרי בא האות מיניה וביה על בטול דבריו באמרו כי זה היה בבית שני מה שלא יחכן, כי הוא ר"א היה מתלמידי ריב"ז אשר נהג נשיאותו גם אחר ההרבן זמן רב, באמרו משהרב בית המקדש התקין ריב"ז שיקבלו עדות החדש וכו' שיהיה יום הקף וכו', ובכן אין ספק כי ר' אליעזר לא התקין בזמן הבית מאומה וגם אחר ההרבן עד שנים רבות, הלא ברור זמנו הנזכר תראנו רש"י פ"ק דר"ה ולהר"ם בהקדמת באור המשנה ולרבינו שמשון בכריתות חלק ימות עולם שער א'. ולבי אומר לי כי הגאון מהר"ר יוחנן טריביש בעל קמחא דאבישונא לתחלה ובהשכל נשמש מלפרש חזיוט הנזכר בראותו ילדיו בקרבו אשר זכרנו. ולכל הפנים נקוט מיהא כי הדחיות נתחדשו מהסכמת חכמינו. וכן תמצא ברור להר"ר יצחק בר' ברוך לפי מה שהביא הנשיא מאמר ב' שער ח' כי אחרי זכרו כמה סיגות שעשו רבותינו זה אחר זה על דבר אחד בעינו בראותם מעוט חזירות העם. כההיא דאמרינן שבת פ"ב בראשונה היו רוחצין בחמין שהוחמו מע"ש וכו'. ומה שהבדילו בין זריון לבלתי זריון כההיא דכל המנחות נלושות בפשרין דכהנים זריוס הם לשמורם שלא יחמיצו, אבל לא עסת הפסת ולא כן ההמון. וכן בענין העבור עצמו בראותם חדוש סבות אמרו בראשונה היו משיאין משואות וכו' בראשונה היו מקבלים עדות החדש וכו'. כתב רז"ל. כשם שראינו להם ז"ל בדברים הנז' ובפרט בענין העבור תקנה אחר תקנה וסייג אחר סייג. כן עשו בתקון המועדות. כי בראשונה היו עושים אותם כל ימי השבוע אבל משנדלל העולם ונתמעטה התורה והחסידות שאין העם נוהרים כהוגן התקינו שלא יהא יום הכפורי סמוך לשבת ולא יום ערבה בשבת ומאלה נתקנו יתר הסימני' לשאר ימי חגיגנו, ע"כ. והנה עוד לקצת חדוש אוסיף לך קורא נבון כי מנולה הראיות הלקוחות מרבנו רז"ל דלעילא. גם מן הכתוב ידומה סעד למונה הנזכר

היינו עשותם בימי קדם החגים בלי דחיות. וזה מדברי עזרא על נסעו מירושלים. בשכבר ידעת אך לפי סדר עבורנו יום ר"ח אב הוא לעולם ביום שלפני ר"ח ניסן, כי ד"מ אם ר"ח ניסן ומ"ו בו הוא יום א', ר"ח אב יהיה ביום ז'. והנה בעזרא ז' כתוב כי באחד לחדש הראשון הוא יסוד המעלה מבבל. היינו שאו היה עקר נסיעתם. ובאחד לחדש החמישי באו ירושלים. צא אשוא וחשוב אם ר"ח ניסן ומ"ו בו היה ביום א', ר"ח אב היה ביום ז'. ואך לא השיבו משבת רגלים. ואם היה ביום ג' הלא תמצא שם ח' ונסעה מנהר אחוא בשנים עשר לחדש הראשון. וזה בלתי אפשר כי או היה יום שבת, ואם ביום ה' ר"ח אב היה ביום ד', וכתבי ונבא אל ירושלים ונשב שם ימים שלשה [היינו דה"ז] וביום הרביעי נשקל הכסף והזהב. והלילה לו מזה כי או היה יום שבת. גם אין ספק שלא נפל להם מ"ו ניסן ביום ז' שכך היה גם ראש החדש ולא נתנו או למוט רגלים. ימצא איפוא כי ר"ח ניסן וכן מ"ו בו היה להם באחד מימי אד"ו כי לא נהגו הדחיות, ודי בהן יע"ע. ד', סדר השני פשוטות שלמות או חסרות הלא הוסכם לסבת הקביעות והדחיות כנראה לנשיא מאמר ב' שער ט' ולהר"ם פ"ט ופ"ז. והמפרש כתב פ"ח וז"ל. מפני צורך הדחיה סדרו היינים שזמות או חסרות או פשוטות. ה' התקבל אצלנו בסדר הקביעות לר"ח יום בלתי ראוי ע"פ הראיה כמו שזכר הר"ם פ"ה סימן ב' והמפרש בתחלת פ"ה ופ"ח, וראב"ע פ' אמור כתב וז"ל. פעמים ראינו הלבנה בחדש ניסן בליל שני וכן היתה נראית בכל העולם וקביעות החדש היה ליל שלישי, וכן אירע לשלשה חדשים קודם ניסן, וזה נתקן בשנת גמר"ד בעבור הדחיה. גם פעמים היה הקביעות בתשרי יום ה' ולא נראית הלבנה בליל שבת עד היות האויר וך וכו'. אשר דבריו אלה הזכירוני מה שנקרית לראות בפירוש התורה לקראי אשר זכרתי במהדורא השנית על פ"ה, הוא אהרן בן יוסף [כנפש האב וכנפש הבן בדי שאל תרדנה]. כי אחרי התברר מדבריו פ' החדש אך הקראים קובעים חדשיהם גם היום ע"פ הראיה ובפרש בא"י יען לא קבלו בענין העבור את סרי חכמינו. הוא שהיק פמיא הפטיר עליהם בשפה ובין יתר דברי בלע כתב וז"ל. זה לי י"ד שנים קודם לפרוש הזה בשנת ל"ט לאלף הששי היה לרבנים מולד תשרי. ואנחנו ראינו הירח הישן קרוב לזריחת השמש והראינו אותו לרבני הנמצאי במקום ההוא הנקרא סולכאמ, ע"כ. ואולם זאת להם מחמאת קסם מרי להכחיש בקבלה הנותנת לב"ד כח יפה. ומתקנותם הדחיות שהן סבה לכל כיוצא בזה. ועכ"פ השמים מספרים כבודם בקיום כל העשוי מהמה. ועוד בפרקים לפנינו תמצא דברים יהיו לשכים ביינו הסכלים האלה. והנשיא ז"ל שער ט' מאמר ב' זכר הדומך ר"ח שבמ פעם לפני המולד ל"ז שעות ופעם אחריו ל"ב שעות. והחכם בעל העקדה שער ל"ז בהשתדלו להוכיח עד מה כח הב"ד גדול אשר יקדשו חדשים עם כי מהיך הירח לא יסכים לדבריהם כתב וז"ל. באמת לא תתכן ראייתה עד שיעברו לשחות י"ה שעות לחרושה כמו ששנינו תלתין ושתא שעי מכסי סידורא וכו'. וכל שיקרה החדש פחות מי"ה שעות קודם השקיעה צריכין להמהין עוד כ"ד שעות עד השקיעה השנית שהם מ"ג שעות אחר החדש. ומה ישתנעו האנשים בהרגישם קדימת המולד אל הקודש כל כך זמן, ע"כ. בשגם אמנה דבריו אלה נפלאים אצלי לכמה סבות. ראשונה. כי עם מה שהנשיא מאמר ב' שער ז' כתב שבהיות הלבנה בתכלית מרוצתה והחמה בתכלית מתונה אינה יכולה

להתכנסות פחות מ"ה שעות לפני החמה וי"ה אחר החמה שהם ל"ו . הלא הוא בעל הסקדה הקורא לנוכח דברי הז"ל באמרו באותה ששינוי . ודברם ז"ל אפילו לשמח הנשיא הנזכר נראה היותו על האופן הבינוני למהלך המאורות לא על אופן התכלית שזכר היה לו להביאו בצורתו שהוא כ"ד שעי מכסי סיהרא . כאשר באמת זהו דעתם הן יצדק הן לא יצדק, כנראה מבאור רש"י, ורמב"ם המובא מן המפרש פ' ר' דהקה"ח אשר הוא רמב"ם מהרהר אחר דבריהם כנראה שם . ואני על כן כתבתי הדבור הנזכר יצדק או לא יצדק . מלבד כי בשביעי דפר"א איתה שמנה שעות תתכסה הלבנה בין בראש המולד בין בסופו . לא תלתין ושתא שהוא מספר צדיקי דלא בציר עלמא פ' חלק . שני ת . מה זה שאמר לא תתכן ראייתה עד שיעברו י"ח שעות, והרי בפרוש אמרו כמו שיובאו דבריהם בפ' הסמך כי בני א"מ מקום עקר הקדוש יראה אחר שית שעי דחרתא וכפי מה שהתבאר מבעלי התוספ' בדבור' אשר הבאתי פ' ב' דלעילא . שלישית . כי שהיית מ"ג השעות שזכר וסבתה אפילו בהודמן מולד זקן לא תמצאנה לשום כותב בהלכות אלו . רבי עית . כי סכסך השבון העובר שזכר רבינו סעדיה אשר הוא כפי השוה כדבר הגאון רבינו חננאל שתראה לפנינו פ"א וכנראה מהשגת ראב"ע עליו . עם ביאת הירח בארוכה וקצרה שזה לבר בהשבון האמיתי לא בשוה השומר תמונתו לנצח . חמישית . כי לפי דרכו המבואר שם , מצות כזה ראה וקדש תמורת עקר נעשית מפלה וכמעט תהי לאין . ובכלל אומר , כי פרטי דבריו הנז' וגם התכלית שכיון להוכיח כנראה לו שם האמנתי כי המשכילים יאמרו לתורה ולתעודה אשר אין להם שחר . מ"מ נשוב אל מקומנו ונאמר כי כבר מצאנו גם בדברי הז"ל זכרון מאורעות על הדרכים הנזכרים מהא דאיתא בר"ה פ"ב ר' הייא הוייא לסיהרא דהוה קאים בצפרא דכ"ט . שקל קלא פרק בה , אמר לאורתא בעינן לקדושי בך , ואת קיימת הכא זיל אנסי . וזה בלי ספק לאו למימרא דברים ככתבן שנאמין כי ר' דזיא יעשה בנפשו שקר לצוות על הירח שיהיה אין לבוא כיום תמים . כי זה יוסף להפליא כדבר יהושע ביום הלחמו , אשר אמנה ר' חק מעידה לא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע יי בקול איש י ומה שסיים בהע"ק בהביאו שער ל"ו את המאמר הזה , אול אנסי , אני והאמת ערבים בדבר כי תבקשנו בגמרא ולא תמצאנו . ואם אולי ימצא באמתחת איזה מדרש חצוני כאשר דמיתי , הלא רבינא רב אשי יכחשוהו , אבל ספור זה מ"מ חביב ונחמד להשכיל , איך ר' הייא לא היה מקפיד רק על רגן ההמון כנראה ג"כ מביאור רש"י . ולזה היה רב לו כפי מה שהורה בצוויו הבטל ההוא המוכיח לכל הפנים תשוקתו , שהעבים ידיו סתר לה . ובבחינת האמת הכלל המועיל וקיים הוא כי כל אשר יעשה ב"ד של מטה בכל המתיחס למקראי קודש הוא לבדו נרצה בב"ד של מעלה . והאות פסה חזקיהו אשר עוד נדבר עליו ואין בודקין מדבריהם והלאה . ששית . התחלת סימן המעבורות מן השלישית לבדו"ד כפי סימן גו"ח כמו שזכור עוד פ"ב קושיא ג' . שביעית . התששש המנהג על שאלת מטר כנורה שוה ששים יום אחר תקופת תשרי לשמואל . שהוא העת הנאות לה בגלילות בכל משכן או לרבותינו . עם היותו בלתי נאות אל יתר המדינות אשר כל אחת צריכה לו כפי מבעה . הנו בלי ספק הסכמת הקהלות , דיינו כי עם התפורם ממחוז בכל ישארו על האופן שנדגו בה כמו שזכרנו ג"כ מאמר א' פ"ג . ועם כל מה שכתב הרמב"ם בשני מה' תפלה , ע"ש , תראה הרא"ש ז"ל בפסקיו דתענית פ"א

שהתפלא על זה, ור"י בנו חזק את דבריו במור א"ה סי' קי"ז. וכבר הרשב"א בתשובותיו סי' קי"ה שאמר מקדשין ומבדלין בבית הכנסת גם עתה שאין אורחים אוכלין שם. ואומרים ברכה מעין שבע בלילי שבת אע"ג דתו ליכא עם שבשדות, וש"ץ יורד לפני התיבה אעפ"י שכל הצבור בקיאים, ועושי' ל"ש שני ימים עם דידיעין בקבועא דירחא משלחו מתם פ"ק דו"ש. והן כל אלה ומנהגות ליל פסח וליל ר"ה שזכרנו למעלה פ"ה אינם אלא רדיפת המנהגים שהחלו קדמונינו אעפ"י שסבתם לא תדרשם מאתנו. שמיני. הלוקף השעה לת"ר ה' דלק' והחלק של ר"א לע"ז רגעים. המחברים כתבו כי רק להקל על המחשבים הוסכמה כמו שהראיתי בתשובות י"ג השאלות סי' א'. תשי"ח. לדברי הגאון רב האי בתשובה אשר עוד תראינה פ"א, סי' בהר"ד הנהוג לאנשי מערב. ותמורתו וי"ד למורחיים וי"ג תתע"ז לזולתם, כמו שבאר המפרש פ"ו מהק"ה. הגו הסכמה מאת כל אחת הכתוב בהכרח קביעות החגים בכל מקומות גלותנו על פי המולדות השוים המוגבלים לא לפי מערכת המאורות בכל גליל לעצמו או בא"י רק בכל הקורה ממנו בעיר נציבין או בבל לדעת חמשת החכמים אשר זכרנו למעלה פ"ה. הלא הוא וכל יתר הדברים הנז' הסכמות של חכמה מפוארה אשר לא מסיני נהג. ולכל הפנים לא כל הנמצא בענין הקביעות לאהרונים מלמדי סדריו תתאחדו במסורת. כבר שמעת ג"כ מה שכתבנו בפ"ב על סימנין רבים נתנו בו מעצמם ויחסום לדעות הקדמונים שנחלקו. ולדעתנו גם סימן בהר"ד למולד תהו וסך השנים ליצירה אשר זה בהר"ד וחבריו תלוים בו הגו מהמה. ואולם עוד חזון למועד על הפרט הזה בעזרת אלקינו.

בנות הפרק קושי נמשך למחויקים סדרי העבור הלכה מסני מדברי הר"ם ורלב"ג שהבריאה כלה היתה בתחלת יום א', והיא השנה קדומה על הר"ם ובעל העקרה. והתחדש על בעל העקרה שניה לה, ובהנהגה השנה על הר"א הנשיא.

פרק ט. הנה אחרי שובי מהושיע את הר"ם ז"ל כיר ה' הטובה עלי מאשר לו צדה, כמבואר בפרקים שלמעלה. לבי הלך לזכור פה דברים נמצאו לו מתיחסים לדרושנו נפלאים באמת הן מעצמם הן בבחינת אומרים. ולכל האופנים הם קושי מפורסם אל המתעצמים לומר כי סדר העבור הנשמר אצלנו מסיני נתן לנו. וזה שכבר נודע כי הוא רמב"ם ז"ל בספרו התלמודי משנה תורה הורנו מכל שהיו לפניו ואחריו כגילו את דרכי המולדות והתקופות וכל המתיחסם לקדוש החדש וקביעות החגים ככל היוצא מסי קדמונינו. הן במצטרפים הומן הקדוש ע"פ הראייה אשר יסודם כפי מה שבאר לנו בפרקים רבים מהק"ה הוא על מהלך המאורות בנגל המולות הבא פעם בארוכה פעם בקצרה. הן בצריכים לנו כיום הזה שהם נוסדים, כפי מה שכתב לענין המולדות סוף פ"ז. ולענין התקופות סוף פ"י. על מהלכם האמיתי השוה תמיד באופן אחד כמו שהתבאר שם פ"א. אשר אמנה תחלת זה החשבון השוה כדברו בפ"ז הוא סי' בהר"ד לתשרי של תהו היוצא בגרעון ר"ח

תתעורר מסימן וי"ד לתשרי היצירה, כפי הידוע. והנה יראה כל משכיל כי בכל זאת לא נמנע אה"כ בספרו הנכבד מורה הנבוכים, אשר בו אמנם דבר כאיש יהודי מחוכם אך לא כרבן הלמודי. מלכתוב דברים אשר בהדיא ולעיני כל בעל דעה יחרסו את כל יסודות העבור השוה בלי שיחוש לדבר המלמד זכות על הצד הסותר ככל אשר זכרנו. וכמו כן ההכנס רלב"ג הנודע לגדול מאד בלמידות התחבר גם הוא לרמב"ם הנזכר בדבריו הנמצאים לו במורה הסותרים כאמור את פנת חשבוננו. ומן הידוע כי אין להאשימם לא על היות ידיהם רפות בקבלת המסורת ולא על העלם מעין חכמתם הסתירה העולה מדבריהם בהערכם איך לאלו. אבל בהנחת תבקש התנצלותם ותודה שכבר ידעו וזכרו בפ"ס ומאוזני המשפט כי חפץ זה וזה אפשרי ההצלחה בידם. אם על הדרך שנדמה אנחנו כמו שיבוא לפנינו פי"ב סי' י"א או בזולתו השוב ממנו. וזה כי הלא נודע איך כל עצמו של מולד וי"ד ושל בהר"ד הנמשך ממנו למפרע, לא ימצאו כל אנשי חיל רגליהם רגל ישרה בלתי אם יונח לציב וכנן שהבראה היתה בששת ימים נבדלים בפשט דברי תורתנו כי אז יהיה מקום לומר שהמאורות ביחוד לא נבראו או לא נתלו ברקיעיהם להחל אה הפקידם עד יום הרביעי. אם כר"י דאמר בניסן כ"ה ומיסדי העבור על בהר"ד עמדו וראו כי לדבריו צריכים הם לומר שהמולד הראשון היה ד"ש תרמ"ב, אשר בהוסיף עליו ב"ד הל"ח שהוא יתרון חצי שנה ימצא מולד תשרי דישוב וי"ד. ובהסיוך אותו ממנו דחינו כמו כן הסרת ד"ח תתע"ו בעד שנה מסימן וי"ד נמצא בהר"ד לשנת תהו, אם כר"א דאמר בהשרי נברא היינו כ"ה באלול ובכ"ח נתלו המאורות, ומיסדי העבור כנזכר עמדו כמו כן וראו כי לדבריו צריכים הם לומר בר"ה שהיה יום ו' בתחלת שעה תשיעית קדש אדם את הירח כפי דבור התוספת אשר הבאנו בשני מפרקינו אלו. ובכך המולד דישוב היה אז סוף שעה י"ד י' הנה עם מה שהר"ם פ"א והקה"ח כתב וי"ל. הלבנה נסתרת בסוף כל חדש כמו יום אחד קודם שתדבק בשמש. וכמו יום אחד אחר שהדבק כמו שזכרתי ג' כ' פ' ב' דלעילא ובשביעי מפרקי ר' א' כאמור בפרק הקודם כתוב וי"ל. אין כח בעין לראות הלבנה עד ח' שעות בין בראש המולד בין בסופו. כבר נודע שהמונה בענין זה לרבותינו הוא כדאמר ר' יורא אמר רב נחמן פ"ק דר"ה, דכ"ד שעו מכסי סיהרא לדין [היינו כפרש"י לפני בבל] שית מעתיקא וי"ה מחדתא. ולדידהו [היינו לפני א"ה] י"ה מעתיקא ושית דחדתא. אשר אמנה מאמרם זה הר"א הנשיא בשם החכם אלהסאן ז"ל השתדל [אח כי ברוחק] לקיים אותו מאמר ב' שער ז'. וכן הר"ז הלוי פ"ק

הגדה. רוחק הנשיא אשר אספה אינו עומד לו בשעת דחקו הוא שבאר ליריחו לבני בבל ולדין לבני א"י. וזה רחיק פאר, שהיו ר' נחמן בעל הפאסר היה סבבל, ואפילו תימא ר' יורא הכניד דבריו היה פא"ה לא תמצא סוגית הנפרא בכל מקום בפרוש רש"י הנזכר, כאותה שזכרנו לפעלה פ"ז לדין בני בבל חבול עלבא ולדידהו בני א"י לא חביל. ופ"ק די' מאיתו פריש בני א"י דידי בקביעא דירחי וכוילי, אן בני בבל דלא ידעין וכוילי, ופ"ק דקדושין הא לן ותא לרו לעין אב ילמוד אדם הירח ואח"כ ישא אשה או בחסך, כי

דר"ה והאפרי בחבורו פ"י ע"ש, באופן שהמולד היינו פניעת המאורות זה בזה היה אז שש שעות קודם התשיעית אשר נה נראתה הירח לאדם כאמור, והיה מולד וי"ד הנזכר. היינו גם ו' סוף שעה י"ד, והיה כי תגרע ממנו ד"ח תתע"ו כמשפט יצא לך סי' בהר"ד למולד של תהו. ואין ספק כי צריך אחה לשמר מאד קביעות המסמרות בזמנים אלו שהגבלנו להתחלת התנועה למאורות ורגעי המולדות כמדובר,

הבבלים דאיה להו נכמים שדוהו וספק בירם לעשות תריחו נישא ואח' כ' לומד. ולהכי עם מה שאמרו בובחים פרק פרת הטאת שנער שמנערת את עשייה, כי רק עד חלתא דרי היה עשים מתקיים אמרו בפמות ס' הרי עלי דבמי בבל אין להם עול פלכות כשאר גליות אבל בני א' דלית לחופזונות פרווח' אין ספק דאשה הוא ליה רחים בציארו ככל הנראה סבאור רש' התם. ובעל הערוך ערך רחים, זכן כל לדין ולדיהו בנפרא כולה ודאי על אויפן זה יפוישר.

ולא תמוש מנקודת שיעורם מאומה, כי הנה אם תקדים או תאחר במ כרגע נמצאת הורם כל היסודות שדמית, ויבצר ממך כל היושר אשר זממת בהגבלת החגים והקביעות שיעברו מעת יוסד העבור ואשר עוד יעבורו.

אך הנה פוק הזו שני צנתרות הוהב הנו' הרב המורה הולק ב' פ' ל' ו' לב' ג' בתחל' פרושו לתורה ובהלק השני מן הששי לספר מלחמותיו פ"ה, כפי מה שזכר ג"כ החכם בעל העקדה את דבריהם בשלישי משערו סוף מאמר א', כי המצא האלקי רבינו משה במקומו הנוכר מדי האשימו, אם כדן אם שלא כדן, את שני החכמים ר' יהודא בר' סימון ור' אבהו על דמותם ללמוד מן הכתובים ויהי ערב ובקר יום א' ב' ג' שהיה סדר זמנים קודם לכן. או בונה עולמות ומחזירין. כמה שנראה לו היות קשה בעיניהם אחרי שהמאורות לא נבראו עד יום הר' במה זה שיער אורך היום מסבוב הגלגל אשר עדן לא היה. והבדיל ערב ובקר ממאורות שיעין לא נבראו, כתב וז' ל' אשר הביא אותם וז' זה המאמר הוא שמצאו יום אחד ויום שני והבינו הענין על פשוטו. וחשבו מאחר שלא היה שם גלגל מקיף ולא שמש באיזה דבר שוער יום ראשון וכולי, עד אמרו שהכל נברא יחד. ושלישי זה הדעת האמיתי בודאי [היינו הברא הכל יחד] יותר הספק אשר הייב לחכמים הנוכרים לומר את דבריהם שכתבנו. הרי שהוא ז' ל' סובר ואומר כי תנועת המאורות לא ברביעי החלה. אבל מראשית היום האחד עם הגלגל ויתר מעשי בראשית אשר כלם כדריש לקיש פ' ק' דר"ה בצביונם ושלמותם נבראו. וכה שוער גם אורך יום א' ב' ג' ונבדל בהם האור מן החשך. והנה אם ככה היה, כפי דעתו הזו, הכרח הוא שיתבטל כל המונח הקדום אשר יסודו הוא שלא התלו המאור' בפעולתם עד יום הר' ושהמול' היה ד"ש תרמ"ב לר"י ובסו' וי"ד לר' אליעזר. וכן רלב"ג במקומותיו הנו' הראהו מכריו דעתו זה באר היטב שכל מעשי בראשית נבראו יחד בתחלת היצירה ושאיין זכרון ששת הימים בתורה כי אם להורות על הקדימה שיש לקצת הנבראות על קצתם במדרגה ובטבע כפי מה שהאריך בזה את דבריו שמה. ופן יעלה על לב המעיין היותנו טועים בהבנת דעתם זה שזכרנו אל נא יחול מעמוד גם על דברי החכם בעל העקדה הנוכר. כי בבאור רחב, כתב וז' ל'. דעת הרבנים האלה הוא שהעולם כלו בכלליו ופרטיו בשעה ראשונה נברא, ע"כ. ובסמוך, דעתם זה אשר יאמרוהו מהיות העולם בצביונו וקומתו נברא רגע ראשון של יצירה הנה סתרוהו הז' בשתי ידים כי עליו ולא על זולתו אמרו והלא במאמר אחד וכולי. ועל הרבר הזה הכה על קדקדם בקצף עד אשר ירה זקים לומר איני יודע מה יאמינו מצדדים אחרים. וקרוב לסוף המאמר כתב וז' יראה ללבב. ועם כי האמנה לא יחזדים היו באמונתם זו שהרי גם ידידיה האלכסנדרי מבני עמנו החזיק בה וכן בנצרים המצאנה לראשון בארבעת רבניה' שלא כדעת תלמידו הגדול אצלם באחרונים א קו י נ ו. ובב"ר נראה שזה היה ג"כ דעת ר' נחמיה כמו שזכרתי את כלם בששי מסרקי הספר דף מ"ג.

וכן יאות למשוך אל שמה זו דבר ריש לקיש אשר זה מיצט וזכרנוהו. הנה אני

במחילה מכבוד כלם לא אאמינהו כי יוסף אפילו מחכמים כמספרם וכמעלתם שבעתים. כי רק מראה הערב והבוקר הכתוב שש פעמים באצבע אלקים הוא לברו כפי פשוטו. ובחלוקת ימי היצירה ככתבם יציב ומהימן אצלי כדעת בעל העקדה שהבאנו. מכל מקום אין מנוס מהודות כי אליבא דידהו ענין התחלק ששת הימים איננו כפי פשוטו רק להערה בעלמא על הקדימה אשר לנבראות זה על זה כאמור. והנה זו בלי ספק סתירת כל המונח בצד הקודם כמו שזכרנו. ואיש כי יגמגם בלישניה על רלב"ג הנוכח שכבר בדברים אחרים ג"כ היה כפורץ את פצימו ובגדים זולת אלה לו במסלת שדה כובס. הן אני לא אבנס עתה על אודותיו לתגר כי אלקים שופט צדיק. אכן ברור לי הדבר כשמש כי נגד האיש משה הגדול ביקרי דורותינו לא ישמע על פי חכם אמתי כאלה. ואלמלי ידע כי גם המונח הראשון צודק באופן מזה אצל הרעת הוה המצויין אצלו לאמתי אין ספק כי לא נתן הזכה לאמרו וכעת לא העלתו בידו על ספר. גם בעל העקדה אשר תפש את שניהם נוולת זה ואת זה לא זכר. הלא נראה שהיה ראוי לתוכחת. והנה אין לך שתפרש דברי הר"ם הנוכח לאמר הואיל וכתב שאחרי הבריאה ביחד נברלו הדברים ראשון ראשון כמשל הוורע שהביא מדברי חז"ל. וכ"ש בזכרו ג"כ מאמרם האחר הן הם המאורות שנבראו בראשון ונתלו ברביעי, נמצאו דבריו ודעתו מסכימים להבדל הימים. ולכל דברי חז"ל שזכרנו. כי האמנה אם תבחן הקושי אשר העיד שם ואשר חתר להשיב את דברי התורה אל התרתו. יתבאר לך כי כל מגמתו היא שנבין ספור חלוקת הנבראות שלא כפשוטו ושהכל נברא על תכלית שלמותו מן היום הראשון. גם יותר נאות לדעתו תאמר ברגע הראשון, כמו שהוא עצמו באר שמה. וענין אמרו ראשון ראשון בהכרח איננו אליו רק בבחינת מדרגות הנמצאים וטבעם אשר אמנה לדעתו יחרו באותו הרגע נבראו. כי הלא באופן זה לבד יותר אצלו הקושי אשר יחס לחכמי' ההמה. וזאת תחשוב למשמש כי אם החכם בעל העקדה ראה דרך לרונו לזכות היה חייב וחפץ ביקרו כי זה כל האדם ובפרט מאיש אל איש אשר כמוהו לא להכריע לחובה למען תפוש. ואם בדברים מזה זולת אלה תמצא הר"ם הנוכח סותר ביתר ספריו על אזה אופן שיהיה את הנמצא לו בחבוריים התלמודיים כמו שזכרנו סוף פל"ז האמן כי ברורש הוה אשר לפי הנראה הררים גדולים תלוים בו היה כאר נזר בדבריו האחרונים אם כה נאמר בבחינת הדרוש הוה שלא יתכנו. והנה לקרב אצל שכלך אישי הקורא שוה אמנם היה דעת שני הרבנים הנוכחים רצוני שהחזיקו לודאי כי כל מעשי בראשית על תכלית שלמותם ופעלם נבראו יחד מתחלת היום הראשון, בלתי המתין להחלק זה מזה בשועל לימים נבדלים כנוכח. טוב בעיני להעיר אונך כי לפי הנראה וכמו שנגע בו החכם בעל העקדה קרוב לסוף שער ב'. גם ראב"ע ז"ל נלה עמם בזה לחוש משולש. ואולי גם הגאון רבינו סעדיה ארח עמם לחברה ואדרבא מקרמון לכולם נראה להם מורה דרך. וזה כי עם שתמצא לראב"ע הנוכח בפרושו לתורה פסוק ראשון שלא נברא יום יום רק דבר אחד. אשר מאמרו זה יפתר בבחינת פשט הכתובים, הלא אחרי זכרו בשם הגאון הנוכח כי הארץ נקודה והשמים כחוש הסובב. ושאריו היות אלה שניהם נבראים גם אשר בתוכם ידיה נברא, כתב חז"ל. לא יתכן להיות הקו הסובב קודם הנקודה או היא קודם הקו. ובאגרת השבת שהביר בשנת התק"ט כשש שנים אחר באור התורה נבראה לו סוף חומש שמות. אחרי אמרו בשער הג' חז"ל. האמת כי

השמים הם כמו הקו הסובב והארץ כמוצק באמצע. כתב בסמוך ו"ל. אחר שהקו והמוצק נבראים הנה כל אשר בתוכם נברא בהם. הנה המאורות גם מה שכתב רלב"ג בפרקו הנו' על מאמרם ז"ל פ"ב דהגיגה הן הם המאורות שנבראו ביום ראשון ולא תלאם עד הרביעי. כונת תלאם בכאן היא ההתייחסות שכן התליה תאמר עליו הרבה בלשונונו. והרצון שעם הבראם בראשון באופן שעמם שוער יום א' ב' ג' לא תלה התהוותם עד הרביעי. אשר זה מרלב"ג הוא למשך בחכת לשונו את דבריה' ז"ל מסכימים לדעתו שזכרנו, הלא תראנו בריש מלין לראב"ע שם באגרת השבת. ומי יודע אם הוא רלב"ג לקחו הימנו כי אחרי דבריו הנו' שהביא את הכתוב אור החמה יהיה שבעתים יאמר כי פירוש שבעתים הוא הרבור הסמוך לו כאור שבעת הימים על דרך אהיה שבאורו אשר אהיה. כי על כן ימצא שהחמה האירה כל שבעת הימים, כתב ו"ל, וקדמונינו רמזוהו שאמרו רביעי נתלו המאורות. ומה נכבדת מלת נתלו לאשר יבונה, ע"כ. כלומר על האמת מתהלת היום הראשון נבראו בשלמות מדרגתם וחקם. וכזה יתכן אמרו כאור שבעת הימים על החמה הנזכרת. ואפס לסבה שרמו תלה הכתוב ויחס תקונם ליום הר' הרי כי גם אלה הציבו להם יד ברעת הר"ם ורלב"ג שזכרנו. והנה יאות קורא משכיל שתתבונן כי האמנה זה המאמר על התלות המאורות רביעי נראה בנוי על המונח המיוחד לרבותינו גלגל קבוע ומול חור. כי בהיות עצם הכוכב גוף נבדל מן הגלגל אפשר להאמר התלותו בו משך זמן אחרי מציאת הגלגל הנזכר ואתיא כהיא שתמצא בבראשית רבה ו'. כיצד חמה ולבנה שוקעין ברקיע רבנן אמרי מאחרי כפה ולמטה ור' יהוש' בר' אלעאי אמר מאחורי כפה ולמעלה. א"ר יוחנן נראין דברי ר' יהוש' בימות החמה שכל העולם רותח ומעינות צוננים ודברי רבנן בימות הגשמים שהעול' כלו צונן ומעינות פושרין. אמר רשב"י אין אנו יודעים אם פורדין באויר ואם שפין ברקיע ואם מהליכין כדרך וכו'. ושאחרי עלות בידנן פ' מי שהיה לפי מה שזכר הרב המורה ח"ב פ"ח ובעל העקדה שער ל"ז שחזרו חכמי ישראל והודו לחכמי א"ה על היות גלגל חור ומול קבוע אשר בזה ישוער המצא הכוכב מעקר הבריאה מונח בעצם הגלגל כמו הקשר בלוח, הלא בהכרח דבר התליה הנו', יתבשל בכח ההודאה הנו' כי האמנה ביום ברא אלקים את הנגלגל' נכללו בהם גרמי המזלות. ושניהם כאחד בלכתם ילכו. ואולם עם ההסתכלות הטוב יתבאר כי לבד מאשר בפ"א מן הספר דף י"ד תפשונו את שני הרבנים הנו' על כי רץ אחר רץ כשלו איש באחיו לאמור שהחכמי ישראל הודו בזה לחכמי א"ה דאדרבא עליו אמרו נראין דברינו מדבריהם לסבה המבוארת שם והודאתם היתה בלבד על היקף השמש בלילה למטה מן הכפה כנרא' הכל ברור פ' מי שהיה. הלא בשגם יאמר כדעתנו החורגי הגהה. גם בעל ספר פראות אלקים תפס הנו' שהמאור' לא נבראו או תאמר לא נתלו הר"ם בזה כנראה לו בפרק העשירי. עד יום הר' אפש' עכ"ז שנקבעו בעצ' הגלגל. אך לא תימא כקשר בלוח אשר תאומות נולדו אבל כמסמר שיתכן הקבעו בו גם מקץ יום מיומים. ויש עוד לתמוה על בעל העקדה אשר באמרו שער ג' על הכתוב יהי אור שהמאורות נבראו ביום ראשון ועל הכתוב יהי מאורות כי רביעי נתלה כל אחד במקומו המיוחד בגלגלים. הנה בשי' ל"ז אשר משך הלצת הכתוב נשוא ישוא כי לא יצטרך אל מה שהאמין בחכמי האומ' גלגל חור ומול קבוע החריש מהתעורר על הסתירה הנראית בין שתי ההנחות ולהרץ אותה אם על הדרך שכתבנו פה או

בזולתו הטוב ממנו, כ"ש באמרו שם כי הדעת האמתית של מנוחת המאורו' בנלגלי' נגלה לחכמי האומות מרם הגלותו לחכמינו. ודע כי החכם הנוצרי אקוינו אשר זכרתי בפ"א הנזכר לא סר הוא מהעיר עליה ותרץ אותה בשני פנים. האחד כי נופי המאורות דאי נבראו עם הרקיע בשני, ואש התנועה הנראית לעין אשר איננה תנועת הגלגל רק סבוב המאורות המזהירים על הארץ היא שהתיחסה ליום הד'. והשני כי המאורות ברקיעיהם השפלים המסוגלי' אחד לכל אחד מהם נבראו בשני. ואולם הנשוא בתנועת הגלגל העליון להגביל היום והלילה התיחס ליום הרביעי. יהי מה נניח כל זה ונשוב אל ענין הפרק. כי סוף דבר כאשר הצענו כן ראינו, שהרבנים הנו' צדקו או לא צדקו דבריהם החזיקו בדעתם הנזכרת ולא סרו ממנו. והנה לכל מראה עיני הישרים בלבותם הנו סותר את יסודי המולדות והקביעות כמו שזכרנו. ובלי ספק כל איש אשר רוד בו יעשה פליטה שאם לא נמצא מקום מה אל הדעת המוכנה בצד הקודם באופן שיצדקו יחדיו לא יצאה כזאת מלפני השרידים האלה אשר עם אל ועם קדושים נאמנו. וכבר יעדנו לדבר בע"ה על זה בפ"ב פסקא י"א לפנינו.

כונת הפרק. מדברי הרלב"ג שיעור חיותו מחזיק כלל רבן גמליאל בכט"ב תשצ"ג
הכנה לא נבואה ומסורת בראותו כי המעט הוא אם רב נטה כטנו.

פ ר ק י. והנה עודנו מדברים בדעות הרלב"ג על הדרוש לא נחל מהזכיר ג"כ כי עם היות קבלת ר"ג מבית אבותיו מכט"ב תשצ"ג בין החדש לחדש אמיתית בלי ספק וצדקת. ונראין דברי החכם כוזרי מאמר ב' סי' ל"ב ומאמר ד' סי' מ"ו שנתלית בנבואה משתלשלת מבית דוד. ושחמצא ג"כ להר"א הנשיא בספרו מן העבור מאמר ב' שער ב' כי במלמיוס אשר היה בימי רבינו הקדוש שבח מאוד את האצטמגנין הגדול אברכאש הנמצא כשמונים שנה אחרי מות אלכסנדר. אשר אחרי עמדו על דעת קדמוניו במדת החדש דקר ונסה בהכמתו שאמנם הוא שיעור כל כך ימים ושעות ודקים ושניים כפי השמות המורגלים אצל התוכנים, אשר הוא נשיא ו"ל מראה שם היותם ממש כט"ב תשצ"ג כחשבון הקבלה הנו'. הנה הוא הרלב"ג נטה הימנה כמו שזכרתי ג"כ סוף המהדורא השנית בשולי הספר. כי בחבורו על חשבון המולדות והנגודים אחרי התהללו שם. וכמו שבאר גם בראשון מן החמישי לס' מלחמותיו כי מצא תכונה סותרת כמה הנחות האצטמגניני' שקדמוהו. ובפרט מה ששמו בגלל דיקא והיוצא מרבו. כתב בהדיא ו"ל, ראוי שתדע כי זמן החדש היחיד כשהקדמונו בו מחקר שלם מצאנהו קצר מעט ממה שהניחהו הקדמו' והוא בקרוב כ"ש יום וחצי ומ"ד דקי שעה [שהם תשצ"ב הלקי'] ודלק אחד מאלף וקל"ח חלקים לשיעה. וכן מצאנו תנועת החלוף [היא שחר"ס ו"ל סי' ז' כנה אותה שינוי המראה] יותר מתנועת מעט ממה שהניחהו הקדמוס. וראיתי לזכור לך זה שלא התמה על מה שחראה מן החלוף בזה בין חשבון הקדמוס וחשבוננו ע"כ. הרי שהחלק האחרון של תשצ"ג לא הניחו שלם, אבל חסר כשיעור שיחסר אחד

מאלף קל'ה מאחד של תהר"ף, אמת כי נמייתו זאת מעושה מאוד, גם פחותה ממה שבנסת העיון כתבנו עליה בסוף השניה ממדורותנו. שהרי בקירוב איננה כי אם אחד מעשרים בחלק. יהי מה תבין מזה כי לדעתו קבלת ר"ג הנו' לא היתה נתלית בנבואה דבר הכוזרי הנוכר אבל מהכמה אנושית לבדה. כי הגה הנקודה שהזמירה עליה בצמצום היא מוכרחת אין ספק, כי כל אשר יעברגה המרבה והממעיט שקולים הם לאשמה בה. כעין מה שהשרישונו ז"ל. ונכרתו בזה פ"א האומר כל התורה משה מפי הקב"ה אמרה חוץ מיו"ד זה הרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה. ובלי ספק אין לחשוד תורני כרלב"ג אשר אמנם ספריו התקבלו בעמנו שידע את רבנו ויתכוין חו"ש לכרוד במה שיוורה היותו מסורת ממנו. אבל האמין דבר ר"ג הנוכר מורה על מסורת חכמה על כן ניעז להלוק עליה. ואנחנו בפ"מ דף קל"א מצאנו און לו. לא ח"ו בפנימת הקבלה הנוכרת. אבל כי לשון כך מקובלני וכולי לא יתייב היות הנבואה מקור לה ואפס על עקר דעתו זה של רלב"ג כבר כתבתי במהירות הנוכרת שאין להחזיק בו. וכי מן הדין יאות לו שיאמר דברים ככתבם הביאו עלי כפרה שמעמתי את הורה. ולכל הפנים זכרתיו פה אנב דברו האחר שכתבנו למעלה. נוסף על טעם הבריחה של עדיות פ"ק למה מוכיחין דברי היחיד בין המריבים במלם. שאם יאמר לך אדם כך אני מקובל יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת. וזי עוררת לנו בדרוש כמו שתראה לפנינו פרק י"ב קושא י"ב ברצון אבינו שבשמים.

כונת הפרק. הנאונים רבינו חננאל ורבינו סעדיה רב האי היו מחוקים חשבון העבור הלכה פסטי. ולא כן הרבה וזלחם שהחוקיהו הסכמת חכמינו. וחלוק דעות האחרונים על חשבון מהלכי המאורות באיזה מקום פן העולם נוסד.

פרק יא. באשר שמענו בין התנאים ר' אליעזר ור' יהושע מהלוקת על זמן הבריאה אם בניסן אם בתשרי נהיתה. ובין האמוראים שמואל ור' אדא על מדה השנה אם היא שס"ה יום ורביע או פחות מרביע. כן ראינו לגאונים ורבני האחרונים דעות שונות בחשבון המולדות השונים הנהוג לנו כיום. אשר לרברי הר"ם ז"ל ראש פ"ו מהלכותיו בקרא [לא סוד העבור אבל בידוך] עבור. אם נמסר לנו ממשד או נלמד מנביאים אחריו. או איננו כי אם סדר מוסכם בהכמה מרבותינו בגלות הזה. אשר אמנה אפשר ג"כ לתארו הלכה מסיני בבחינת המצוה לא תסור מאשר יגידו. אולם החשבונות שהיו מצטרפים לסנהדרין בעת הקדוש ע"פ הראיה. אשר הם הנקראים אצל הר"ם ז"ל פ"א סוד העבור. היינו לדעת מהלך שני המאורות בגלגל המולות שהוא האמתי אשר ממנו בעצם וראשונה יצמדו על אמתת העדות כמו שזכרנו בשני מספרינו אלה. אין ספק כי בשגם חוברו על קצת עכ"פ אף בזמן הנביאים ספרים הרבה מהכמה בני יששכר שלא הגיעו לידנו כמו שזכר הוא ז"ל סוף פ"ו. הלא יאות להאמין כי עקריהם מסיני נמסרו. שהרי כמו שכתב החבר האלקי מאמר ג' סי' י"ו ראב"ע בתחלת פרושו לתורה ופרשת בא ואמור. הואיל

ולא תמצא בחורה שבכתב מצדה מבוארת כל צרכה. או תבחר לשון ערומים לבלתי אמור כן רק על הרבה מהן הכרה הוא שנאמר. ובפרש על זו העקרית שאחד לכל האומה היינו קדוש וקביעות מועדי אלקינו כי סמך משה על תורת פה אל פה שתבאר כל הצורך. אשר בכללה ג'כ לדברי רב"ע הנזכר שעכ"פ יהיו המועדים תמיד מסורים לבחירת הסנהדרין ככל אשר יראו הימים ומקריהם נאותים אל החפץ. ובכן הספק והמהלוקת הנזכר הוא לבד כפי הנראה בחשבון העבור השנה הנהוג לנו לעת עתה. וכמו כן תמצא לגאונים ורבנים הנז' מחלוק' בחשבונות המצטרבים לידעת מהלכי המאורות אשר אמנה שעותיהם מתחלפות לפי אורך ורוחב חלקי הכדור אשר סביבו יתהלכין כפי מה שנזכרתי בחמישי מפרקים אלה. על איותה מקום מן העולם נעודו. הן אותם שהיו נחשבים בזמן הקדוש ע"פ הראיה לפי מהלכם בגלגל המזלות כאמור. הן אותם שהם נחשבים בזמן הקביעות כסדר עבורנו כפי מהלכם בגלגל העצמי להם שהוא אמצעי ושוה. כנראה מהר"ם פי"א ובעל יסוד עולם פ"ט מאמר ד'. הן בבחינת המולדות המשוערים כפי הקבלה האמתית של ר"ג, הן ארבע התקופות אשר בשיעורן דעת רב אדא מאושר ביותר. כי הנה על אודות השבוננו הנקרא עבור תמצא הגאון רבינו הננאל כפי מה שהביא ממנו רבינו בחיי בפרושו על שני הכתובים החדש הזה ומימים ימימה כמו שנזכרתי ג"כ פ"מ דף קכ"ה שהוא מאמין כי השבון הסנהדרין בעת הראיה אשר ממנה הנהגו עקרו מקובל מסיני לא היה כי עם הנהוג כיום אצלנו. כנראה ג"כ מדבריו שהביא המפרש להקה"ח ראש פ"ח ע"ש. וכן הגאון רב סעדיה תמצאנו על זה הדעת ממה שהראב"ע פרש' אמור כתב בשמו כפי מה שנזכרנו למעלה פ"ד. כי גם בזמן הקדוש ע"פ הראיה היו סומכין על השבון העבור הנמצא בדינו. וכמו כן הגאון רב האי תראהו בזה יוצא בעקבותיו. יען כי בספר השבונות הגאונים וכפי מה שהביא הנשיא מאמר ג' שער ז' לענין השאלה למה אנשי מערב מתחילין החשבון מבהר"ד. ואיך לדעתו איננו ראוי כי אם מו"ד כתב וז"ל. הוי יודע כי החשבון הזה אשר בידנו לא מאדם הראשון ירשנוהו ואין אנו יודעים האיך נעשה בימיו. אבל מרע"ה למד את ישראל עקרו של עבור והגיד להם מה שכבר נעשה בעבורים מעת אדם עד העת ההיא. אשר עם מה שהוקדם או מתאחר נשאתה מצרפו יגיע אל מעמד השבון זה בימי משה. ואע"פ שנתן להם הסדר הזה הוזהרים כי כל זמן שהסנהדרין קיימת יש להם לשנות המסורת ולהקדים ולאחר את העבור וכולי. ואנו יודעים כי ראשונינו כבר עברו שלא כסדר הזה וצו אותנו להיות אוחזים בחשבון התקופה בכל מקוור שעה ותפ"ה חלקים. וגם בחשבון המולדות אוחזים לכל מקוור בי"ד תקצ"ה. ואע"פ שהם שנו בצרכיהם אנו אוחזים כסדר הזה לשנים הראשונות מלפני משה גם אחריו עד ימי ר' הלל שהיה בשנת הר"ע לשטרות. כי מאותה שעה לא הקדימו ולא אחרו אלא אהוו הסדר הזה שהיה בידם. כי סוף חשבון הראשונים לזה הוא מניע, ע"כ. גם הר"א הנשיא עם מה שתשמע עליו בסמוך נראהו מאמר ב' שער פ' שכתב וז"ל. האומר כי החשבון הזה כלו מסורת מדר סיני ראוי לשמוע בקולו ויהי האומרה ראשונה זכור לטוב. וכן בשער ה' מאמר ג' חזר לכתוב על מדה החדש הירחי והשנה השמשית כי מסיני נמסרה. ובאמת גם הר"ם ז"ל לכאורה תדין כי הולך הוא לשפה זו. באמרו ראש פ"ד דבר זה הל"מ וכולי. ובזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ החשבון שאנו מחשבין

בו היום . אפס ראית שכתבתי על אודותיו פ'ו ופ"ט דלעילא . ובעל השב האסוד
 כתב בפ"ד ו"ל . סוד העבור נוסד כאלו מתחיל יום מתן תורה . וגם דעת קצת
 החכמים הוא שנמסר למשה מסיני וכולי בלשוני שהבאתי למעלה פ"ז . וכן בסוף
 חבורו כתב ו"ל . השבון העבור הנזכר יסודתו בהררי העיון האמתי . וסבותיו
 הנצחיות מורות על נצחיותו . כ"ש לדעת האומר שהוא מורשה ממש רבינו .
 ואמנה החכם כוזרי עם כי מאמר ג' סי' י"ז הכריח אצל העיון כמו שזכרנו עליו
 המסר קבלה ממש על אודות קדוש החדשים בראיה והתכוין בכל מהזור שנות
 השמש וחרשי הירח . הנה מאמר ב' סי' ל"ב אמר על העבור שיעקרו היינו מדת
 כ"ש י"ב תשצ"ג מחדש לחדש . הוא מקובל מבית דוד . ולזה תאר אותו נתלה
 בגבואה כפי אשר במאמר ד' סי' ט"ו הזר ג"כ לומר על שעור כ"ש י"ב תשצ"ג
 שהוא מקובל מבית דוד . ואיך השבון תקופת רב אדא התקבל כמוהו . אשר מכל
 זה נראה כי לדעתו נהי' דמדת כ"ש י"ב תשצ"ג במולדות דעת ר"א בתקופות
 שהם עקרי החשבון הנהוג לנו התקבלו מבית דוד ושפע נבואה לא בכל זאת מסיני
 באו . דומה לדבר הערבי בן צעא"ד שזכרו בפ"מ בשם הישראלי שהתקבלו דברים
 אלו מנביאי הצדק . ואין ספק כי זה דבר החבר מבית דוד איננו לו רק ממאמר ר"ג
 אשר היה מזויעו כך מקובלני מבית אבי אבא כי בלאו הכי מנין לו . וכבר דברתי על
 כח הלשון הזה בפ"מ מן הספר . וכדברים האלה למרבה תאמר על הראב"ע כי עם
 מה שהכריח גם הוא כנזכר המסר קבלה מסיני על קדוש החכמים אשר בכללה
 שיהיו כל ב"ד קובעים את החגים כמוב ביעניהם לפי הצורך . והראה כי לפי החש'
 אשר אצלנו לא היה מן הראוי להתחיל החש' על עבור השנים מבהר"ד כי לפעמים
 ראית הלבנה קודמת אצלנו לקביעות החדש . עם דברים כאלה אשר כתב שם , סוף
 סוף כמנהגו המודחק ורופא כתב ו"ל . הכלל הוא שחכמינו העתיקו לנו שנסמך
 על העבור בגלות . וכן קבלנו מפי נביאים ולא נוכל לעשות דבר טוב ממנו . גם על
 מאמר הגאון שהיו בעת הראי' סומכין על השבון העבור בשפה ברורה אמר והוכיח
 שם כי איננו אמת כמו שזכרנו ג"כ למעלה . והנה לאיך גיסא רצוני שאין השבון
 העבור מסור מסיני נראה בהדיא דעת חמשת החכמים אשר בפ"ד וזכרו אמרם כי
 סי' בהר"ד סודר בבבל להיותו אולי מקום מסדרי העבור . והלא מן הידוע כי דבר
 לא היה לאדונינו משה עם הגלילות ההמה . גם החכם רמב"ן נראה מסכים לאלה
 כי הנה בהשגותיו קנ"ג דף י"ז מן ה"ד של דפוס יוספיניאנו וכן הנדפסות ברביע
 דפוס קדמון [זה אמרתי יען ראיתי אחד מן הדפוסים החדשים בלתי כל הלשונות
 האלה] אחרי שתפס את הר"ם ו"ל על אמרו שאין מקדשין ע"פ הראי' אלא בסנהדרין
 שבא"י כמו שזכרתי למעלה פ"ז הוסיף וכתב וראיתי לו עוד בה' ק'ה פ"ה כי בזמן
 סנהדרין שאין בא"י אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא בחשבון זה שאנו
 מחשבין בו היום ודבר זה הל"מ שבזמן שאין סנהדרין קובעין בחשבון זה שאנו
 מחשבין היום . שם הדבר מסורת והלכה מסיני מה שלא נאמר בגמרא ולא הזכירו
 בשום מקום עכ"ל . ועם אשר ראיתי בפ"ו הנזכר מה שכתבתי לזכות הר"ם ו"ל .
 מ"מ דעת רמב"ן נמצא לך מבואר מסו' כי חשבונות הקביעות עצמם לא מסיני
 המה . וכן תבין את דעתו זה מן הדברים שכתב עוד בהשגה ההיא ו"ל . ר' הלל
 הנשיא שקבע השבון העבור הוא קדש את החדשי' ועבר את השני' הראויות להתעבר
 לפי מנינו עד יבוא אליהו ונחזור ע"פ הראיה . ובסמך ר' הלל עמד ותקן את

החדשים ועבר בו שנים וחדשים עד יננה ב"ה . ובסמוך כיון שהסכימה דעת ב"ד שיהיה חדש זה מלא או חסר קורא אני בו אשר תקראו אתם . ובסוף ההשגה משעה שהכמים ר' הלל וב"ד על החשבון הזה ותקן אותו לדורות בחדשים ובשנים קורא אני בהם מועדי ה' עד יבוא מורה צדק כל אלו דבריו . אשר מהם לדעתי כל היך נקי כריר הלמות יפעם לו ויודה כי נוסף על השגתו שדמה במדרגת המקדשים הנזכרים . הנה תופס אותו במה שהוא רמב"ם שם החשבונות האלה הליכה מסיני ולדעתו הם תקן והסכמה מאת ר' הלל וב"ד היינו שנעתק מן האמתי אל השוה כמו שזכרנו בפ"ד . כי בלאו הכי לא הוצרכו ולא יאותו לו הלשונות הנו' . ובפרש ראית דבריו ההוא לפי מצינו דעתו . וכן הר"ר יצחק בר' ברוך אשר הר"א הנשיא מאמר ב' שער ז' זכר אותו לחכם רשום . אחר בדעת הזה כי כן תראה שם דבריו אלה ראויים אנו לומר כי על החשבון הזה שאנו מחשבים קבלה היא בידנו ותקנה וסייג שסייגו לנו רבותינו כאשר נראה להם לסייג . ואנו שומרים אותו ומחזיקים בו כאלו היה מסיני שכן אנו חייבים לשמור תקנתם כמצות שנתנו בדר סיני . גם הנשיא עצמו עם מה שזכרנו עליו בפ' זה תראה כונתו רפיא בדיה שהרי בשער האחרון מאמר א' כתב וז"ל . כשבאנו לחקור על מקום הקביעות בהשגת ידנו נראה שהם ד"ל קבעו את החשבון המולדות והתקופות על אופק היושבים בקצה המזרח מן הקו השוה . הוא לך שיחם מקום קביעות החשבון הנו' אשר הוא יסוד העבור לא להלכה מסיני כי אם לרבותינו . וממה שאין לספק בו כי גם רלב"ג הוא מזה הדעת שהרי בחמישי מספר מלחמותיו ובסדר המולדות שחבר ככל אשר זכרנו במהדורא השנית ובפרקן דלעילא נטה בהדיא ממסורת ר"ג בכפי"ב תשצ"ג אשר בלי ספק הוא היותר עקרי בדרוש העבור . ועם כי נפיייתו שער מועד לא כבר הלא רבה היא להוכיח כמו שזכרנו ג"כ בפ' הקודם היותו סובר שהכל הנמה לא מסיני במסורת . כי מי כל בשר בכוחים ידם לה' אשר יעזו בהותו לחלוק עליה במאומה . וכבר ראית על דעתו זה הוכחה אחרת לו ולהר"ם יחדו כמו שזכרנו פ"ס דלעילא . גם רבינו ישעיה האחרון פ"ק דר"ה וכפי מה שהביא שם בעל שלמי הגבורים נראהו סובר כן שכתב וז"ל . משבטל ב"ד הגדול אין קובעין ע"פ הראייה אלא יש חש' ידוע לכל בני הגולה שתקנו להם החכמים הקדמוני' וכלם קובעים בו על דרך אהת . וכזה בעינו תמצא גם לבעל העקדה מאמר א' שער ג' באמרו חכמי העבור הניחו מולד בהר"ד אשר לפי המבואר מדבריהם הוא מולד חנו . וכן יובן מלשון לקושי הפרס לרש"י וז"ל סוף פסקא דסי' המועדות בשאלת חכם וז"ל . היכן מצאו בעלי סוד העבור סמך בדברי סופרי' שהעמידו דבריה' במקום כרת לדחות פסח וכו' . גם הלשון המסופק של החכם יש ר' א' אשר הבאנו פ"מ דף קכ"ט כי סימן בהר"ד נתגלה לחכמינו במחקרם או מדרך הנבואה הנו בלי ספק סעד לזה כמו שזכרנו עוד בפ' שלפנינו . והנה עתה בעקבות החכמים האלה שהם על זה הדעת ראיתי להביא את הגאון רב אחאי בעל השאלות אשר אמנה לקדמותו היה ראוי להכתב איש בריש דפא כאשר תמיד לבכור בכבודו אם לא לסבה מה דרכו בראשי נחתו ואחר עד עתה לדבר אשר עוד מעט תדענו . כי הנה סוף פרשת ויקרא כתב וז"ל . בומן החכמים הראשונים שהיו בקיאים בחשבון תולדות הלבנה ודקדוקי סוד העבור היה יום ערבה בשבת וכן סורים ומקרא מגלה ונפילת לולב . אבל עכשיו שאין חכמים בקיין בחשבון תולדות הלבנה ודקדוקי סוד העבור גזרו חכמים שלא להוציא לולב וכו' . אשר דבריו אלה

יורו היותו מדבר על הפרש הזמן והקדמון שהיו מקדשין ע"פ הראיה מומננו זה
 שאנו קובעין בחשבון העבור ע"פ השנה . ואם האמין זה החשבון מקובל מסיני מה
 ראה יוחם בו אל הכמינו הקצור ואפילו התינוקת ידעוהו . אלא ודאי כיון אל דעת
 אלה שזכרנו . אך הנה ננגע נראה לי בשפתו זאת כי האמנה מחצב הדברי' האלה
 בגמרא הוא ס' לולב וערבה שאמרו במעם היות המצות ההנה נדרות אינה ידעי
 בקביעת דירחא אכן לא ידעין אשר הרצון בו כפרש"י אינהו בני א"י שינדין מקדשין
 ע"פ הראיה היו מקיימין אותם אף בשבת לא אנהו בני בבל שמא אין יו"ט עד
 למחר . וכיון דלאו בהשחנות ומנינו מומנם מיירי יראתי פן נפשי שבוש בנסחתו הנו' .
 וע"כ לא כתבתי דבריו אלה רק כלאחר יד כאמור . ומה גם עתה כי בפרשת בא אל
 פרעה יפה אמר דנדי שלפי סדר העבור ידעין בקבועא דירחא עבדין תרי יומי
 כאותם דלא משו להו שלוחין כיון דשלוהו מתם הוהרו וכולי . והמורה האריך על זה
 בנמוקיו על ה' מגלה לסמ"ג ע"ש . יחי מה כבר הביטת מדברי האפודי שהבאתי
 למעלה כי באמת רבו החכמים על זה הדעת עד שתאמר כי סכומם קבוע ביותר
 ממצצה של מצצה . וכל זה , אם כי אין מנוס מהורות שהאחרונים הנו' ראו גם
 ראו את דברי הגאונים הנו' אשר קדמו אותם ולא היו ספונים אצלם שיבטלו דעתם
 משניהם . כמאמינים לבטח דבולוהו אמרנא אצלם ולא מפי השמועה כינהו הלא
 ראית בדברי האפודי הנו' אמרנא זו מפורשת . גם התמה על מה שהוא כמתפלל
 על נצחיותו הפך דבר רמב"ם שזכרנו קרוב לסוף ס"ד בפרושו על מאמר שמואל .
 ודבר רמב"ן וזולתם . האיורים התקיימו בלבד עד יבוא מורה צדק . כי הנה עם
 היותו בבחינת עצמו כדאי להשמר עד עולם סלה הלא טוב לנו שנתאווה התבטלו
 מפני שוב ה' מהרה את שבותנו . ולכל הפנים מדי היותנו בנושא הזה אין להחריש
 כי אם שמעת מן הגאונים ו' ל היות חשבון העבור מסיני אין לך שתצדק בדעתם
 זה גם ס' בהר"ד וסך השנים ליצירה אשר לא זכרנו . כי הנה אפשר לכל חשבון
 העבור בלתי די בדבר הנשיא שזכרנו בזה למעלה היות מסיני אלה העקרים מרת
 החרש לירח ומדת השנה לשמש . וכן תדקדק דברי רב האי שזכרנו למעלה בזה
 הפרק מרע"ה למד את ישראל עקרו של עבור . ועכ"ז הוא רב האי נפיה לו מסימן
 בהר"ד . גם דברי הראב"ע על העבור שקבלנדהו מפי נביאים דייק אם על הכוונה
 הוואת יפורשו . כי סוף סוף בשגם יונה שנשתכח כל מספר שנים מעמנו כמו
 שכתבתי גם כן מאמר א' פרק ג' לא בכל זאת נחלל מעשר' הפסח . הלא מה שזכרו
 הר"ם ו'ל וזולתו מן האחרונים ס' בהר"ד אינו אלא כדבר הסמ"ג מ"ז להקל אצל
 חבלתי וידע . ובחיותנו זוכים לדין זה שאין סך השנים הכרחי בעבור הלא גם
 מולת כל הראיות והחוקים שהבאנו . בספר ובמכתב הוה יחיד חשבון העבור מסיני
 או לא יהיה הנענו אל מחוץ מבוקשנו על מספר שנות היצירה כפי הידוע . כי זה
 כל פרי העיון אשר בו עמלנו ועוד נוסף לזכור דברים כאלה .
 . ואמנה על הנושא האחר שזכרנו בראש הפרק המצא בו כמו כן לאחרוני' מחלוק' .
 די שאזכיר לך בריש מילין מה שהוצע ס"מ דף קכ"ט ב' כי נמצאו בזה שלש דעות .
 הר"ר חסדאי הדיין והר"י בן רקושאל והר"א הנשיא סוברים היותו קצה המזרח
 לישוב כמו שזכר הוא נשיא מאמר ב' שער ו' . והחכם כוזרי ראש מאמר ב'
 והר"י הלוי ס"ק הר"ה סוברים היותו אמצע א"י . אשר עם היותה באופן מה
 סגור הישוב בפאת צפון באמנה אמרו שאינה סגור העולם בשלוה כמו שכתבנו

פי"א מן הספר. והחכם ישראלי פ"ג מאמר ד' יחס אותו לטבור העולם בעצם. וכבר זכרתי לך דעת חמשת החכמים שבהר"ד נוסד בבבל או נציבין. והאחרים שאמרו א"י או מורחה. וזולתם שאמרו יבנה או ירושלים. ולשון רמב"ם סוף פי"א הוא לפי שהראיה לא היתה אלא בא"י כמו שבארנו עשינו כל דרכי החשבון הזה בניים על ירושלים. אפס תרגוש כי כל זה לו על חשבונות הראיה. ועל מקום יסוד בהר"ד וחשבוננו לא דבר מאומה.

כונת הפרק. ראיות מן הדברים שחבארו בפרקים שלמעלה לזכות המחוקים סדר העבור וכו' בהר"ד מוסכם מקרוב. והן בעצמן קושיות למחוקים אותו מסיני כמסורת. הנם חמש עשרה, והוות כל אחת יוכיח עליה. בשביעית פהנה תבא השנה על ישראלי, ותוכחה אל קראי לזכות קבלת רבותינו.

פ ר ק י ב. והנה בסייעתא דשמיא נתנה ראש להוציא מן הפרקי' האלה שהצענו את הקושיות הנראות מדברי הראשוני' אשר זכרנו במ נגד האומרים כי סדרי העבור וכו' בהר"ד מסיני הם לנו והן עצמן תמצאנה ראיות לזכות האומר כי חדשים מקרוב באו. מובטח במשמיל שלא יקוץ בשום אריכות מדי הרגישו בו איזה תועלת. והטבות אל לבך כי כל הקושיות האלה הן זולת הנמשכות ממה שקדם לנו פה מאמר א' פ"ב לזכות המתנגד הנזכר מכה הכתובים ודברי המפרשים ויתר הראיות על היות סך השניים ליצירה מרובה על הנמנה אצלנו. אשר ע"כ לא יתהלל החכם בשנים ידמה לחתיר את הכתובות בזה הפרק בלתי אם יעשה כן אף כהנה.

ה א ש נ ה נקשה על הדרך שהקשה רמב"ן לר"ם במתיחס לזה כמבוא' פ"ו דלעילא והוא דרך בעל התוספת נגד הנותנים טעם הנויפה לשהיית המולד הראשון כמבואר סוף פ"ב. כי נאמר אל המתנגד הראני נא בדבריהם ו"ל שסדרו לנו זה חשבון העבור על המהולך השוה באופן שיתבאר מהם כי מסיני התקבל ושעל מנת כך מסורוהו לנו. כי האמנה כמו שזכרנו בפ"ו הנזכר בשם רמב"ן ו"ל לא נודע מקומו איז להם בשום ספר. גם דברי ר' אליעזר בפרקיו על קצת עניני העבור כבר הוכחנו בפ"א כי לא כהלכה מסיני כתבם לנו. והיחידים אשר זכרנו בפ"ש שתארוהו למקובל. הלא ראית מלשונם שזה אינו להם רק מאומד הדעת. וזה מה שלא יאות להאמר על המסורת כי הוא דבר שנודע בקבלה נאמנת. ואם מן הנמצא לגאונים אשר נקבו בשמות נראה היותו במסור'. הואיל ובאמת חופש של הסדר הקבלה מסיני נפסק בסוף הכמי הגמרא כמו שזכרנו בראשית תשובתנו על השג' הר"ם פרויניציאלי לא מפיחם אנו חיים להאמינו, כ"ש בהמצא עליהם מהלוקת. עד יראוהו לנו בדברי רבותינו. וכיון שאינו נמצא כנו' הלא טוב שנאמר לזכות החסידים האלה כי בקעה מצאנו וגדרו בה גדר. היינו כי מודעת וכונה רצויה זאלקים ואדם אמרו בפיחם מה שלא שמעו באזניהם למען הגדיל מדרגת העבור אצל המוני הארץ פן ח"ו יולולו בחשבוננו המחדש ומסודר מאת בזירתם במה שהעתיקו אותנו מחשבון הראיה והאמתי אל השוה כמו מה שזכרנו בזה פ"ד ואנחנו עכ"ו ניצולים מתפיסת החכמים שאמרו בין

כך ובין כך עתיד אתה ליתן את הדין כמו שהוכחנו בפ' מ"ב מן הספר. גם תוכל לומר כי ר"ת ורב האי יצאו אל אחריו של רבינו סעדיה גאון אשר כתב זה ראשונה כמו שהודענו מדברי הראב"ע באופן שאיננו כי אם דעת יחיד כאמרם ז"ל מאן חכמים ר' פלוני. וכתב הר"ם בהקדמת פרוש המשנה פ"ז וז"ל יעשה זאת בהיות הגדה. ועוד נוסף בהתנצלות הנאונים המ' המקבלים רבים שקבלו מן החכם ההוא. ודיניהם בהנהגת המצא על השביעית פ"ג. ובאשר בני הדעת ההוא רבים יקראום חכמים ואפילו היה לאיש אחד, ע"כ. ועוד נדבר על מנהג רבינו סעדיה ז"ל לפנינו על הששית פ"ג.

שני י. ידענו כי התחלת חשבון ר' יוסי ראש המדברים במספר השנים ליצירה הוא, כתחלת דברי פיהו בס"ע, מאדם. אשר סימן מולד תשרי. ההוא הנו ו"ד לא מן תשרי של תהו אשר סימנו בהר"ד. וכן כל השבונות רבותינו בעניות אלו אם פ"ק דאלילים ופ"ב דערכין אם בכל יתר המקומות להיותם חמיד נמשכים אחר ר' יוסי כמו שזכרנו והוכחנו כל זה גם משעם הן' הביב למעלה סוף פ"א נמיים למולד ו"ד לא לבהר"ד של תהו. הלא באמרם פ"ק דאלילים האי מאן דלא ידע כמה שני בשביעי לשייליה לתנא דס"ע וכו' והוא מתחיל מאדם. הכרח הוא שגם לדעתם ז"ל ההתחלה הוא ממנו לא מתשרי המדומה לפניו, דא"כ הסך יהי שנה יותר גם ראינו הגאונים רבינו סעדיה ורב האי לפי מה שזכרנו דבריהם בפ"מ דף קכ"ז והנשיא הביאם מאמר ב' שער ז' כי שחקו וינישו ראשם על המציירים סימן בהר"ד התחלה אמיתית אל המנין אשר איננה אצלם וי"ד. וכן כל אנשי המזרח לדברי הנשיא בתשובתו הנו' והמפרש פ"ו מהק"ה לא סרו במנינם מדרך בעל ס"ע הנו'. וכל ערת רבותינו אשר גם הבבליים מהם מודחיים יחשבו. וא"כ ימשך בהכרח כי הן מולד בהר"ד הן הילד השני וי"ד או ג"י תתע"ו אשר לדעת קצת החכמים יעמוד תחזיו לא נלמד מסיני במסורת, אבל הוסכם מאת האחרונים כמו שכתב הגאון רב האי על בהר"ד בתשובה הנזכרת גם את המופת הזה לעומת זה תקח בידך שחתבונן כי האמנה משפט בהר"ד וכלל החשבון הנסמך אליו לא ישוב עד צדק רק במנותך חלקי השנים בלי תוספת ומגרעת. כי דרך משל אם שנות בית ראשון היו ת"י לא תשימים ת"ש או ת"א או אפילו ת"י וחצי. והנה משך בית שני לבד כמה שזכרנו פה עליוס"ב מאמר א' דעות מפרשי הכתובים המרבים אותו למעלה בבחינה דבריהם על שנות מלכי פרס והכהנים הגדולים בתחלת הבית. הלא לדעת התלמודיים ג"כ עם כי לפי המורגל לא ימנעו רק ת"כ. הנה על האמת אצלם גם לדעת רבותינו היה תכ"א. וא"כ החשבון שאתה מושך אל בהר"ד הן ממנו לזמננו הן מוזמננו אליו לא ישאיר בל' פרסה, כי הסך הכולל ימצא שנה יותר ותצטרך להסיג החשבון וסימני הזולת אל ראשייתה. שכן יקרה אף אם לא יהי הזמן הנוסף רק חדש, או חצי חדש, כמו שיוזר עוד לפנינו על השלישית פ"ג. ואולם אמתת מה שאמרנו המשך בית שני גם לתלמודיים תכ"א תראה מסוגית החשבונות פ"ק דאלילים, ופ"ב דערכין אשר נבינו בהם המפרשי והפוסקים ונפרש בעלי התריסין רש"י ותוספת. עד שהר"ד לוי' הביב בראותו הזרעת רוב מנין ובין תכ"א ומרגלא בפומייהו דרבנן למנורו ת"כ בלבד, כתב בתשובת קמ"ג דיעת רנ"ב כמו שרמזתי ג"כ בפ"מ דף קכ"ז וז"ל. התרוץ דיוזר נכון שימצא בזה הוא מה שכתב בעל ספר התרומה [בה' אלילים] שיקחו חשבון מכון ושלם. אי נמי

להתכוון אל הכתוב בדניאל שבועיים שבועים היינו שבעים של גלות בבל ות"כ של משך הבית, ובתרוץ הראשון הזכירי ש לך לסייעו ג"כ מדברי הרא"ש ורמב"ן ז"ל אשר זכרנום למעלה סוף מאמר א' עיין שמה.

ש ל י ש י ת. מדת התקופות העקרת בהשבון העבור שהיא דרב אדא יש בה מחלוקת, וכל שיש בו מחלוקת אינו מסיני. א"כ מדת התקופות אינה ממנו. ומן הפרש הוה אתה יכול ללמד גם על הכלל. כי תרדוף ותאמר אם סדר העבור היה מסיני ודאי הוא שלא נתן בלתי שלם. כי תורת ה' תמימה, ומה שלא יספיק הנו בענין זה כלא היה. ואולם בהסיך ממנו סדר התקופה נמצא בלתי שלם. א"כ אף כלו אינו מסורת. וכל זה התבאר ג"כ במאמר זה פ"א.

ר ב י ע י ת. מעם עבור שבע השנים בכל מחזור כפי סדר גו"ת הנאות באמת וצודק אל יתרוני השנים כמו שבאר הנשיא מאמר ב' שער ה' והאפודי פ"א הוא דוקא בכל המחזוריים השלמים בפועל. רצוני שהמאורות התהלכו בהם מראשיתם עד סופם. ואז כל שנת המזה יתרה י"א יום על שנת הירח. אולם המחזור הראשון ליצירה איננו כן בין למונים מבהר"ד ומעברים כפי סימן גו"ת. בין למונים מן וי"ד ומעברים כפי סימן בהו"י. בין למונים מן ג"ז תתצ"ו ומעברים כפי סימן אדז"ש ככל המבואר מן המפרש פ"ו מה' ק"ה. כי הנה כלם מציירים שנים אשר לא היו בם למאורות מהלכים בפועל. באופן שלא יותרו לשמש הימים אשר זכרנו.

והדיוש נמצא לראב"ע פרשת אמור בעקיצותיו שכתבנו למעלה פ"א לא תוכל לקחת יתרון שנה נוספת כי לא היתה והנה העבור אחר שנה וחצי. והנה הדבר הוה שהוא מעקרי העבור מיניד וביה אתה מוכרח להודות היותו הסכמה מאת כחות המחשבים הנו' כל אחת בסגנו שלה כמו שזכרנו ג"כ פ"ח אצל שאר החסכמות הנמצאות בעבור כי מדרך הטבע לא יתכן. א"כ הוא והעבור כלו איננו במסורת.

ח מ י ש י ת. כפי המהלך האמתי הנו בלי ספק הנרצה אצל התורה ראשונה ובעצם, שכן בעת הקדוש ע"פ הראיה היו מחשבים בו מולדות הירח, וזה כמו כן ידו לנו לאות שגם חשבון התקופה בזמן הנביאים ובני יששכר היה כפי האמתי, כ"ש בהתודע מעדות ראב"ע וחר"ם כי תקופת ניסן האמתית קודמת עתה אל השוה דרב אדא בשני ימים. ואין לחשוב שגרע כח המסורת והנבואה וחכמת בני יששכר הנו' בתקופתן מן המולדות ושלא ידעו את דיוקם ככל הוברי השמים כי בשגם תקופת רב אדא תספיק. ולא תקופת שמואל. לשמור את האביב אל הפסח. הלא יותר נכון שנאמר כי הראשונים ההם ידעו את האמת עד כרגע, אם כן דבר רבינו סעדיה והגאונים הנמשכים אחריו שגם בימי הראיה היו סומכין על חשבון העבור אשר הוא כלו כפי המהלך השוה ללבד ימצא הן במולדות הן בתקופות שאין לו רגלים. ובאמת התמה לאמר מה להם לראשונים לחשבון השוה והם צריכים לאמתי. אשר כל זה התבאר ג"כ בזה פ"א.

ש ש י ת. אין ספק שהתורה לא הצוה דברים סותרים אפילו על זמנים שונים כאשר דוגמתה תמיד אל תכלית אחד, והנה לפעמים יתחלפו ראשי החדשים והביעות מחשבון הראיה לחשבון השוה כמו שזכרנו בפ"ח. וכן יתחלפו סכי החדשים המלאים או חסרים. כמו שזכרנו למעלה פ"א על אודות מחלקתו של ר' שמעיה ביום העצרת אם כן איננו עם חשבון הראיה במסורת.

ש ב י ע י ת. עינינו רואות בסדר העבור מונח מתהלף שמונין למולדו' כר' אליעזר

ולתקופות כר"י אשר לזה בתשרי נברא העולם ולזה בניסן . וכן מצאנו חלוק דעור בשעור הומן שתתכסה הירח סביב למולד . כי הו"ל פ"ק דר"ה אמרו כ"ד שע והנשיא כמו שזכרתי למעלה פ"ה לענין בעל העקדה שלשים ושש . והר"ם ד"ל ראש פ"א מהלכותיו אמר כשני ימים . וכמו כן ראינו מהלוקת בין האחרונים אם חשבון העבור עצמו מסיני אם אין . גם נחלקו על איזה מקום מן העולם נוסד חשבון מהלכי המאורות כמבואר פ"ט דלצילא . אף נשתנו דעותם אם מונים השני' אל בהר"ד דתשרי של תהו או לו"ד דתשרי של ישיב . או לג"י תתע"ו שהוא לתשרי הראשון אחר יצירת אדם . ונפקא מינה גם לסכומם שזה מונה אחת או שתיים פחות או יתר מרעהו . כמו שזכרנו את כל זה מאמר א' פ"ג . ולשון החכם ישראלי מאמר ד' פ"ג על המולד הראשון כמו שכתבנו בפ"מ דף קכ"ט הוא מבלבל מאד . באמרו קדמונינו נתגלה להם במחקרם [וכבר נודע כי כל מחקר אנושי הוא מן המאוחר אל הקודם] , או מדרך הנבואה (וזה בהפך כי האותיות ואשר תבאנה , מן הקוד' אל המאוחר תגיד לנו) כי לדעת האומר בניסן נברא העולם היה בזמן כך . ולדעת האומר בתשרי בזמן כך . אופן בלי ספק רחוק מהתיחס לנבואה אשר היא ברה כחמה ולא נסתפק על דבר אם קבלנוהו ממנה אם אין . כמו שהזכרנו במאמר זה פ"א . עד כי תמהתי איך יצאו מפי החכם ישראלי דברים כהמה . ואולם ההלכות מסיני לא תבאנה חוברות ואחוות בפח ספקות ומחלוקות כאלה אבל תודענה על נכון הן הם עצמם הן בראן מסיני . א"כ חשבון העבור אינו ממנו . והנה החכם ישראלי הנזכר הואיל ואתא לידן לא אמנע הוסיף התפלא עליו אך בספרו המחונם יסוד עולם פ"ט מאמר ד' הפרוץ על המדה בדברים אשר רמותי ג"כ בכ"ה מפרקי הספר . והר"ר לוי' חביב בתשובת הסמיכה דף רפ"ה בלי הרגיש על נחש הכרוך בעקבם , שכתב וו"ל . כשגזרה מלכות האומות הסומך והנסמך יורג . כשני מאות שנה אחר החרבן נקדחו חכמי ישראל וראשי האבות והוקנים והסכימו לעצה נכונה כדי להסיר המחלוקת ושינוי הדעות והסברות והמנהגות שהיו קודם לכן בין קביעות ר"ה וי"ה ושאר החגים ע"פ ראית הלבנה וחרושה . לבין קביעתם ע"פ החשבון . והסכימו ליסד לנו בהכמה גדולה וקבלה ומסורת שהיה או בידם מן הנביאים וחכמי ישראל הראשונים . והתקינו החשבון הנכון הזה המסור לנו מהם לעבור השנים וקביעות ראשי החדשים והמועדות והצומות כדי שכל ישראל המפורים לקצו הארץ יהיו מאו ואילך נהגים על פיו ועושים אותם ביום אחד מפורסם לכל בלי הצטרך לעדי ראיה ומשלוח צירים כראשונה עד יבא סורה צדק . וזה היה בימי ר' הלל בר' יהודא נשיאה ובית דינו אשר למדו אותנו החשבונות האלה , ע"כ . הלא מתוך דבריו הנזכרים אשר בהם סכסך על למוד העבור נבואה קבלה והכמה נמצא הולך ומודה היות החש' שבידנו מוסכם ומחודש עם מה שהשגיחו להשמר בו הפרטים אשר היו ג"כ נדרשים בעת הקדוש מקדם . ואמנה הור בו אצלי מאד הוא מה שיחד סבה לזה העשות הכל להסיר המחלוקת ושינוי הדעות והסברות והמנהגות שהיו קודם לכן בין החכמים כנזכר . כי זה ממה שיחקה את המינים קראים ארורים ויחזיקם בחקותיהם . שכן נמצא לאחד מהם אהרן בר אלייאל [אשם לא תכנה] בפרוש מכונה לו . כהר תורה פרשת אמור וו"ל . יש מבעלי הקבלה אומרים כי כונת התורה היתה שיתנהגו על פי הראיה עד סוף חכמי המשנה . ואחרי כן יתנהגו ע"ש החשבון ,

וא"כ לא היה ראוי להחלק חכמי ישראל שלא יודו כלם לדעת אחת כי רבו המחלוקות/ בהיותם מבטלים את הראייה לקיים החשבון באופן כי יותר מו"ד שנים עמדו בלי תקנה עד שקם יצחק נפחא ותקן העבור, ע"כ. והן כל אלה לזה ולזה דברי נביאות והיה כצדיק כרשע בר עונשין. זה על שגגהו חמאת, וזה על דונו כרת לנצח. כי לא כן שמענו מן הקדמונים רבינו האי בתשובתו שהביא הנשיא מאמר ג' שער ז'. ורמב"ם פ"ה מהקד"ח. ורמב"ן בהשגות קנ"ג. הנתן הסדר הזה לקצץ בנפישות המחלוקות שהתמידו כמה שנים. אשר מהן וביא הקראי ראייה על בלי המשך בעבור קבלה מאמת. אדרבא מצאנו ראינו את כלם אומרים כי רק מיראת בטול הב"ד מן הארץ והמנע בגלל זה אופן הקדוש על פי הראייה באופן שח"ו יתבטלו החגים מימנו בהתבטל הקרבנות מאין מקדש. כלם שפה אחת ודברים אחדים נמנו ובמרו להשתק מן הראייה וחשבונה אל החשבון השנה הנתוג לעת עתה. בלתי עלות בין דא לרא משאת שום קמטה ומחלוקת. והנה בהיות זה בן הקראי באפו ימהץ ראש על ארץ רבה ולא יתן תפלה במשך קבלתנו. ואף האיש הישראלי הנזכר אשר דאי לא כשמועה מרבותיו אבל מאומד דעתו ופליה גרידא כתב כמדובר ישיב ידו אל דיקר ויודה כי אמנם שקר מליו ובסוד עמי (זה סוד העבור) לא לרצון יהיה מאומה. באשר האמת לאמתו הוא כמו שזכרנו פעמים רבות מי לפי מה שקבלו על הכתובי' החד' הוזה לכם ואשר תקראו אתם היה לסנהדרין מה בחוק העתים לבחור ברכים שיחפצו לשמירת כונת התורה של מקראי קדש. ולזה פרס התבטל הקדוש בראייה וחשבונה כנזכר הסכימו על החשבון השנה יחד כלם בלב אחד כאיש אחד עד שוב ד' לשוש עלינו. גם בעיני ישא אם הרא"ש ד'ל אשר אחרי לכתו לפעת אשל תלמודו בספר. זה הישראלי שהיה מתלמידיו יחס לו חבורו הנזכר, בראותו כאלה, וכאיש גבורתו, לא קיים בו כר' עקיבא בפ' יש בערמין הוכח להכח ויאהבך. אך נשוב אל עניננו ונאמר כי בהתיחס לבחינה השיבית הזאת הטוב בעיני תעשה קורא נעים לראות מחדש ארבע ההוכחות אשר כתבנו בפ"מ מן הספר.

ש מיינת. מצאנו לתנאים שלש דעות באיזה יום מן השבוע היתה יציאת מצרים גם ספקות בעבור קצת דרשים ואחרים מלבד אלה כמבואר הכל בזה פ"ד. ואולם אם החויקו חשבון העבור עם סי' בהר"ד או וי"ד לראשיתו נהוג מקדמי ארץ יכלו לברר ספקותם הנו' ולא עשוהו, אם כן לא היה אצלם למקובל במסורת.

ת שיעית. אכחנו רואים חמשה חכמים מוחזקים לאשלי רב רבי מעידים גם לפי דעתם מכריחים במופתי איצטננינות כי סי' בהר"ד מתוקן כפי אופק בגלל כמבוא' למעלה פ"ה ובהכרח גם סימני וי"ד וג'י. תתע"ו לשתי השנים הנמשכות הימנו אשר בחרו להם הכתות המאנים להתחיל מבהר"ד נמצאו מסודרים לפי המקום ההוא. ואולם אין להאמין שהתורה הנתונה בסיני תישיר את נוצריה בלמוד הזה לבבל עיר ההרס. והיא יכולה להישירם מאוסק סיני עצמו או מאוסק א"י שאליה התעתדו ללכת. כ"ש בהיות השעות השוות הנמנות בבבל בלתי מסכימות לנמנות בסיני או ארץ ישראל מפני הפרש זריחת השמש. אם כן לא מסיני אבל מחכמי בבל באו הסימנים הנו' לידנו.

ע שירית. מצאנו כי סימן בהר"ד וכל העומד תחתיו כנ"ל מיוחד על מקום צד ונקודה משוערת בשכל אשר רחוק ממנה אפילו מיל לא יאמר עוד בהר"ד אבל

בהר"ג או בהר"ה . וואלס העדות על הראיה לא היה מצומצם כל כך . כי זה בלי
 ספק במנע אצל מראות עיני העדים כמבואר הכל סוף פ"ה אם כן איננו כמו חשבון
 הראיה במסורת . **א ה ת ע ש ר ה** . אין ספק כי לקביעת סדר העבר כפי סומך בהר"ד או הממלא'
 מקומו כאמור צריך להאמין שהבריאה היתה בימים נבדלים ככל הנראה מפשש
 הכתובים במעשה בראשית . ושהמאורות נתלו בליל ד' והמולד שהיה עד וי"ד אשר
 ממנו למפרע יצא בהר"ד לשנת ותהו . כי אפילו רגע שנמשך מזה יתקלקלו כל
 הסמינים האלה . וואלס מצאנו הר"ם ורלב"ג שני מאורות גדולים בחשבונות
 העבור אומרים ביחד ספריהם שהכל נברא יחד בתהלת יום א' . וגם אהיים הנמי
 לב נלוו עמם בזה כמבואר הכל פ"ז . אם כן לא החזיקוהו למקובל במסורת . אבל
 יאמן שיאמרו כי הכל לא בכ"ה באדר או באלול נברא כי אם בראש החדש עצמו .
 זהו ניסן כר' הושע או תשרי כר' אליעזר . ובשוב מן המולד שבימינו המולד השווה
 בתשרי הראשון לפי חשבון השנים הנחוג לנו יום ו' י"ד שעות שהוא יום א' עצמו
 לפי דעתם וראו החכמים היות בזה מולד תשרי יותר נכון לתת יומו ראש השנה .
 ממולד ניסן המקדים אל ליל ד' ש תרמ"ב . כאשר גם הוא נראה יותר נכון לתת יומו
 ראש לחשבון התקופות בבחינת החולס מעת התלייה . קבעו הסדר להקפות כר'
 ולמולדות כר"א . בשגם מבחינת הבריאה עצמה אשר בלי ספק היתה בעת אחדי
 בלבד לא היה לנו לשום בה החלולות שונות . וכן לא היה לנו לחיות במול' הראשון
 שהיית י"ד השעות ההנה . והנה אם בתוספת או גרעון שנים ליצירה הודמך אל
 המולד הראשון איזו קדימה או אחור היו כמו כן מחברים אל החשבון הריים יביאו
 הסדר מכוון אל המולד השווה הנאות לו כמו שעשו באמרם שמולד ניסן הראשון
 קדם והיה ד"ש תרמ"ב ומולד תשרי שהיה עד י"ד שעות בין לר"א בין לר"ה . כי דרך
 כלל מדי החליטנו שכל סדר העבור היה בהסכמה הלא הקושי הנו' במל מעקרו .
 כי המניח בזה בבחירתו איננו הורס או מתנגד לנמצא אצל העיון בעצם . ולכל
 הפני' אין לבוא כיורה זקים בעלילות שוא לאמר איך חקשה ותלמד על הנושא המפור'
 הזה מדברי היצירה אשר הם שפויי טמוני קדש עד כי לפי מה שכתב החכם
 בל מ ס בהקדמת מקנה א ברם שלו . רשב"י חזר כ"ד ספרים על אות הבית
 של בראשית . ועכ"ז כל המוסף גורע . כי אמנם הקושי הזה שיעורנו איננו מן
 חתורה הגנוזה התומה ולא ידע אנוש ערכה . אבל מדרבנן אלו אשר לא בלעגי שפה
 כי אם בלשון צד ובזר פרשו לנו כונתם הנזכרת המיבו אשר דברו או ה"ו העמיקו
 שחתו . ושאלתנו היא אליבא דידהו . כי סוף סוף אליבא דכ"ע לאו קמלי קני
 באגמא נינהו . **ש ת י מ ע ש ר ה** . אין ספק שהכלל הנתון מאת ר"ג בכמ"ב השצ"ג הוא מעקר
 העבור . וואלס מצאנו רלב"ג חכם תורני חולק עליו כמבואר בזה פ"ו א"כ איננו
 לדעתו מסני במסורת . **ש ל ש ע ש ר ה** . יודע אני בעצמי שאיני כדאי לפתוח פי נגד הנמצא לנאונים
 נודחי נפש . אפס על דבר אמת . בענות צדק הנני אודו בכנסות החולקים עליהם
 אשר רבו כנראה בפ' שלמעלה . ונוסף על מזה שראב"ע . כמו שזכרתי בזה פ"ד .
 שפתחו ברור מללו כי דבר רבינו סעדיה אשר הזכירו ג"כ בעל העקדה שער ל"ז
 מקיים אותו שהב"ד גם בעת הראיה היו סומכין על חשבון העבור אינו אמת לכל

האותות והמופתים שהביא. ועוד נוסח שם עליהם מאתנו. אשר אמנה עם נפילת דבר רבינו סעדיה יפלו ג"כ דברי רבינו חננאל השוים אליהם כמו שהראנו בפ"מ דף קכ"ה. עמוד נא משכיל והתבונן היעמדו דברי רבינו האי אשר בתשובתו שהבאנו ומעלה פ"ט אמר כי בענין העבור קדמונינו צונו אותנו לאהזו בכל מחזור שעה לתפ"ה חלקים ובמולדות ב"ו תקצ"ה. מה מייבו של זה אצל זה. בשלמא למולדות ב"ו תקצ"ה ניחא, שהוא מיוסד על קבלת ר"ג בכשי"ב תשצ"ג אשר מחווק אמתתה לא חמוט לעולם. אלא בתקופות שעה ותפ"ה למאי הלכתא. הלא זה כפי דעת שמואל אשר נודע התבטלו לגמרי אצל הקביעות כמו שזכרתי פה מאמר ב' פ"א. וראוי היה לו לזכור תמורתה חשבון תקופת רב אדא שהיא התקופא שבצנעא המאושרת ושנכה הלל אותה ההכנס כחרי מאמר ד' וברי לי כי הן על זה הן על דברים אחרים שאמר שם בסוף תשובתו על יתרון השיעה ותפ"ה הנו' הוא רב האי ז"ל הרגיש בחלשת דבריו. אשר ע"כ סיים ואמר סמוכים אנו כי גאולת ישראל קרובה ויבוא מורה צדק. כמו כן פלס נא מעגל דברים אלו של רבינו חננאל ז"ל אשר הביאם המפרש לה' קה"ח ראש פ"ח. שעל יסוד אמרו כי כל סדר העבור הלכה מסיני הנה בפירוש הסוגיא של פרק החליל במחלוק' ר' מאיר ורבנן לענין ר"ה דאקלע ביום ו' אם היו דוחין אותו בעבור אלול אם לא דר' מאיר סבר אין דוחין, הוא רבינו חננאל כתב וז"ל. ק"ל הלא היה ר' מאיר בקי בסוד העבור, ולעולם כרבנן דחין כי היכי דמסייר להו בסוד העבור הל"מ הך הלכתא לא אמסורא לר' מאיר. הלא מלבר הודע לודאי שעקרי המסורת לא נעלמו ממנו להיות הכלל בידנו דכל סתם מתניתן אליביה ראה שם הסוגיא בפ' החליל ותמצא שם שתי משניות לזכותו אשר זכרתיים למעלה פ"ח. גם טעמו הזכור שם פ' החליל אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים וכולי הנו מאושר בפ' ר' עקיבא. שהביאו ממנו ראייה כמו שזכרתי למעלה ראש פ"ד. וכן תמצאנו לפוסקים ובפרש סמ"ג עשאין מ"ד. ואיך אפוא הוא רבינו חננאל מסביר נפשו לא מדברי הגמרא יחס אליו ההעלמה הנו'. זה באמת פלא. גם תתמה על אמרו לפי דברי המפרש פ"ח הנו' כי עולא ש"ק דר"ה טעיה בהבנת טעם החדוש אשר הוא עצמו הגיד לחכמי בגל שחכמי א"י עבריה לאלול משום ירקיית ומתייא. ושר' אחא גם הוא טעיה בזה כנראה לו שם. באמרו הגאון הנו' כי שניחם האמינו העשות הדחיה ההיא מן הב"ד של א"י בבחירת עצמם מפני אותם הסבות המקריות. והם לא עשוהו אלא להיות זה דינם מסדרי הדחיות שהיו אצלם הלכה ממשנה רבינו. כי כל זה לגאון הנו' מהאמינו שדברי העבור כלם ובכללם ענין הדחיות היו להם מסורת החומה מסיני. ושהב"ד לא היו רשאים לעשות מרעם מאומה כשוכח דברו ית' ל כ ס ו א ת ס לפי קבלת רבותינו. והרי הדברים האלה מעולא כמו שזכרתי ג"כ פ"ח היו כשני מאמרים נבדלים. לא אמר עבריה לאלול משום ירקיית ומתייא. אבל כתב תהלה ואמר עבריה לאלול. ואחר כך במימרא אחרת זכר המשך תועלת מזה לבני בגל אשר בעמק בלתי שיתן מאמרו השני סבה לראשון. וכבר הראינוך בפ"ח הנו' קושיות חזוק' על דבריו אלה. גם לא תהדל מהתפלא בו איך הוא ז"ל לא הבדיל שם בין סבת העבור מסיני הצורך והאביב שזה הטרחה וזה דבר תורה לסבתו מפני הנדיים אשר בפרוש אתמר שאינה אלא סעד כמו שהובא מאת הכסף משנה פ"ד מיה' קה"ח ותראה לו שם היותו מבאר כי טעם הקרא זה סוד העבור הוא להיות הב"ד נזהרים מהודיע דרכיו אף

לחכמי לב בלתי המזומנים אל העסק . כאלו המסורת הזאת תאסר לצאת משערי ב"ד וחוצה . ולא כמובן מדברי הר"ם פי"א שעל דרכי חשבון הראיה אשר לדבריו בארך הימים ורוב הבדיקות נודעו לחכמים רבים גם בא'ה , אמר שהן סוד העבור אשר היו חכמים גדולים יודעים אותו ואין מוסרין אותו לכל אדם . הלא לסמוכים נבונים כאומר שמניעת הלימוד היתה בלבד מחמת עונק הנשוא . כי בלאו הכי כתר תורה גם בזה מורשה לקהלת עמנו . ומפני העומק הנו' תאר החשבון הזה . סוד העבור . והחשבון השוה הנהוג לנו עבור בלי שם לוי כנראה לו ראש פ"ו מהקה"ח . ויש להביא ראיה על אמתת חלוקתו זאת ממה שתראה לאבות דר' שמלאי פ"ק דר"ה היותו שואל את שמואל ידע מר הא מלתא דתניא בסוד העבור נולד קודם הצות או אחר הצות וכולו שהוא דבר מתיחס לא לחשבון השוה רק לאמתו כנראה מדברי הנשיא מאמר ב' שער ז' . והנה תאר אותו סוד העבור כדברי הר"ם הנו' אשר לדעתי יצא לנו מן המקום הזה . מה שלא תמצא על החש' השוה . כי האחרוני' הם אשר תארוהו עבור גרידא כדבר הר"ם בראש פ"ו שזכרתי , גם מה שאמר הגאון כי לא היו מודיעים אותו רק למזומנים כנו' הלא תראה כאלו ממענהו כך דשמואל הקטן לר"ג בהחייא עובדא דסנהדרין פ"א שהומין שבעה ומצא שמנה . אני הוא שעליתי שלא ברשות אבל לא לעבר את השנה אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי . מכלל שכתב ג"כ המפרש להקה"ח פ"ד שיתכן להושיב מי שאינו מומין לא להמנות אבל ללמוד כי האמנה ביום המעשה אינו אלא במזומנים כאמרם ג"כ במתיחס לזה על מנת שירצה נשיא . ושאין ראית הירח קובעת , כי אם מאמר הב"ד מקודש כמבואר שם פ"ב . לדמיון משפמי הנגעים אשר בסגולה תורנית אינם אלא ע"פ כהן . ובגלל הדברים האלה את אשר אמרתי לפנים אשנהו גם עתה . כי אין ראוי להחשב על הגאונים הנו' רק שהסריו על מדתם זאת למען הגדיל תפארת העבור בעיני ההמון לסבה הנאותה שזכרנו בפרק הזה קושיא א' . והרי בהיות אל כל ב"ד הממלא מקום סנהדרין רשיון וכח תורני לקרוא חדש ושבתון כמובן בעיניהם לפי התכליות המכוונים בהם מאת התורה . והם ז"ל סדרו לנו את כל הנמשך מסדר העבור המחורש בבחירתם כאמור . הרי הסכמתם זו באמת ובתמים כד בבר תהיה כמו חשבון הראיה לרצון להם ולא ¹) לפני ה' וכבר קיימוה וקבלוה עליהם כל בני עמנו . והנה דברים שכתב הוא מהו . ואלו הדברים

א ר ב ע ע ש ר ה . ראה מה שכתבנו בסוף פ"ב על הקושיות אשר תבאנה אם אמרנו כי חשבון הקביעות סוד מן הקודם אל המתאחר . כי ארכו שם הדברים ואין לך אלא לגול עמוד בלי שנפרח להביאם גם הנה .

ח מ ש ע ש ר ה . אם סדר הקביעות ע"פ השוה ושרש בהר"ד שעליו בפרט אנו דנים נמסר הוא עצמו מסיני מה היה הצורך בתורה על דעת רבותינו שיהיו הקובעו' ב"ד ובא"י כי כן אנחנו מתפארים בו שתקנהו ר' הלל וב"ד נשיא הארץ . הלא בהתגלות ע"י כל מי שיהיה איש אמונים בבחינת השרש המסור בנבואה והחשבון הנמשך אליו אי אלו הם העתים המזומנים להתקדש גם גם לדרור דורים נמצא שכבר קדשוים שמים . והאי לאו מילף הוא של כבישי דרחמנא אלא גלוי' מלתא בעלמא . אשר כדבר הר"ם פי"א גם נער קטן נוהג בו על יוסר . ואם כן

¹) גם אשר לקרא המלה הזאת בכ"י ולנו . כי אותיות נו בכתב אישלקים נראים לפעמים בצורת האל"ף , המערץ .

מה כח ב"ד יפה שנצטרך אליו בו. הלא יספיק היותו ככל יתר הדברים שנמסרו
בסיני אשר עליהם תמצא בהקדמת ה' יד להר"ם ז"ל כשהוא מספר תולדך שלשלת
הקבלה רב אשי קבל מרבה ורבה מרבה מרבה הונא שהיו כלם חכמי חוצה לאר.
וכן אחרי התומת הגמרא בהכרח קבלנו מחכמי הדורות בלתי ב"ד ידוע. ומה זאת
איפוא בקביעות וכמאי רבותיהו שידוקק על המסר לנו קבלתם על פי ב"ד ובאדמת
הקדש, ובר מן דין הלא יאות שיבחן כי בעת הרצון והמעלה אשר היו מקדשין ע"פ
הראיה ידמן קביעות החגים מהסכמת בני אדם ובחירתם. רצוני מהסכמת הב"ד.
כאמרו ית' ל כס ואתם. שזו היתה נחמת ר' יחושע מר' עקיבא ור' דוסא
במהלקתו עם ר"ג פ"ק דר"ה נפי הידוע. ואם עתה בזמן הגלות והקצף ימצאו
כלם מצד הבחינה הנזכרת מסודרים ומיוחדים בעצם וראשונה מפי ב"ד של מעלה
הלא כאלה שמן חלקנו ותחשב לנו ברכה עד שתאמר כי הימים הראשונים לא היו
שובים מאלה. ואדרבא טוב לנו מאד עתה כי ה' מחוקקנו. ולמה יאמרו החכמים
רמב"ן והישאלי כמו שזכרנו בפ"מ גם רבינו האי בסוף תשובתו הנז' שיש לנו
לדונק את הסדר הזה עד יבא מורה צדק. האמנה באמרנו כי הסדר הזה שבו
נשתקנו מן החש' האמתי אל השוה לאו מסיני אתמר אלא נתחד' מבחירת החכמים
לקפיצת הדרך בשעת הדחק כמו שזכרנו בזה פ"ד. וכעין מה שהר"ם ז"ל כתב
בה' שביתת יו"ש פ"א על י"ש שני כי הוא מן הדברים שנתחדשו בגלותו. ואין
לנו עליו ולא על סי' בהר"ד או כיוצא בו הנסמך אליו שום הערה מאת ה' מן השמי'.
רק בבחינת המצוה הכללית של לא תסור והפרטית באמרו החדש הזה לכם ב"ד של
מטה הנה תמור נכרתו. מל התמיהות האלה. ונמצא שהכונה האלקית נצבת על
עולתה שיהיו כל ימי חגיגו הן בעת המעלה הן בעת השפלות נזכרים ונעשים ע"פ
ב"ד אם בפועל אם בכח. כי מסתמא זריון הם ויכללו דבריהם ככל הנאות מן
הצורך. ושיהיה תמיד מוצא הסדר הזה מן המקום אשר עצם קדושתו גורם
לתקן. זולת הטעם שיתכן בזה כי הקדוש והקביעות יזו נפי מערכת המאורות לא
במורה או מערב אבל במצבם על הארץ הנבחרת כדבר ההכ' כוורי מאמר ב' סו' ס'
שבנתת י"י ומועדי י"י תלויים בנחלת י"י. וזו אולי מכוונת עדותו של הנביא על
הכתוב לשכני תדרשו כל הדרישות לא תהיינה אלא לשכנו כדאיתא בסנהדרין ור"ה
שניהם פ"א. הנה אלה חמש עשרה ראיות לצד האחד אשר הן קושיות לסותרו
כמו שזכרנו. סי' להם ה' ד והדר פעלו. ו ב ג ד בוגדים ב ג ד ו. ואם נמצאו
בהן חלושות בקצת. האמנתי כי המשגל ברובם, מעמל נפשו יראה ישבע. ודבר
טוב ישמחנו.

ואם יאמר יצאנו מן המקדש והקדש יצא עמו. הרי של שום חסד
זהו שיהיה צדו. וזהו שיהיה צדו. וזהו שיהיה צדו. וזהו שיהיה צדו.
וזהו שיהיה צדו. וזהו שיהיה צדו. וזהו שיהיה צדו.

כונת הפרק. היתר עשר קושיות הנמשכות לתשיבת השאלה שנכנסה במאמר ראשון
פ"ג מוכיות הצד הסותר אשר חוצעו שם פ"א. ובהחזק השנית חסא השנה על כח"י
קארו. ובששית אחת על רבינו סעדיה ואחרת על רמב"ן ז"ל ובשביעית על החכם מורה.

פ ר ק י ג. ומעתה אלקים והסוד ישלח עורנו מקדש לבוא אל היתר הקושיות
הנמשכות לתשובת השאלה אשר במאמר א' פ"ג מוכיות הצד הסותר שזכרנו פרק

ראשון מאמר א'. וזה אמנם יהיה כדברינו אלה. על הראשונה, המבוארת שם נאמר שאין המנהג הנמצא לרבנותינו במנין השנים ראייה על השבון הספקות הנפלים בו והכתובים וההוכחות אשר לזכות הצד הסותר בלתי שפונים להבחן. כ"ש בראותנו שהם ז"ל עצמם נותנים יד לזה כמבואר פ"ה מאמר א' פ"ב לענין שנות הושע. אבל אחרי התפשט סך השנים כדעת ס"ע אשר מנאם כפי מה שעמד ויפול באור הפסוקים. ובאמת אין דרך ושיג לבוא בחכמת אדם עד תכינת זה הדרוש בעצם. כי מי יקשיב וישמע לאחור מה שלא הוגד מראש ונדעה. אחוזהו גם הם כפי מה שהוא ולא הרפוהו. כ"ש בהרגישם ז"ל כי הוא ס"ע עצמו אשר מיניה וביה התבאר בסך שנות בית ראשון שהיו יותר. קבע מסמרות במה שהחל למנות על פי שנות המלוכה או עד נשיית המלכות בגלות יזיכין כמעט ראב"ד הלוי שזכרנו פ"ב מאמר א'. וכדבר הזה תאמר בכל האחרונים אשר עם היותם לא בלבד מסופקים אבל מקוימים במספר השנים של הלקי זמנים מה איהו יתרון באופן כי גם בסך הכולל יחוייב תוספת. הנם ורודפים את השמטה שהוחלה. ומדברים בכל מקום ובכל נושא כפי הנאות לכל נמשך אחריה. הלא תראה שכן עשו גם בחשבון תקופת שמואל ומתיחס לה עם הודע להם על אודותיה סבת הבטול ככל אשר זכרנו פה מאמר א' פ"ג ומאמר ב' פ"א ופ"ה ס' ז'. כי האמנה כן ראוי תמיד לקיים את אשר נתפשט בהמוך כל עוד שלא ידוי' בו נוק תורני הלילה. בשגם לא בכל זאת תנעל הרלת בפני כל הבא לחקור בסוד חכמים את האמת לא להסיג ח"ו גבול ראשוני' רק לתכלית דרוש וקבל שכר או לסבה אחרת שיאמן היותה לרצון לפני אלקינו כמו שזכרנו בכ"ט מפרקי הספר ועל פי הדברים שכתבנו על פ"מ במהדורה השנית סימן ב"א.

ו' על השנית. עם מה שהעירונו בפמ"ב הנו' על מה שיש בו די להיתרה לא נחל גם עתה מהוסיף באור ונאמר כי המכוון מאת החכם כוורי דבריו ההם קבלנו שנות הקדמונים ממש. אינו לומר כי באה מאתו על זה קבלה סתומה על פה. שאו ודאי לא תצוייר בה מחלוקת כמו שזכרנו בזה פ"א. אבל אמר כי בספרי הקורות אשר כתב התורה מראשית היצירה עד ימיו נמצא שאנב אורחיה מנה לנו השנים עם שיונה כי לא כוון לזה בעצם. הלא כמו שזכרתי בפ' הכ"ה אלו חשב דבר עקרי ידיעת פרשי השנים היה מתחיל תורתו היום אלפים תמ"ח שנים ברא אלקי' וגו' אבל סתם ואמר בראשי'. דמשמע כתרגום אונקלס בקד מין. ובתרגום יב"ע מן אולא. שהם כדבר המשורר לפני הארץ יסרת. ובגוס' תשליתנו הבלדת אנש מראש. יצרת עולמך מקדם. ועם כי בספרי הנו' נמצאנו יחד לומדי' מספר השנים כדבר הכוורי הנו' הנה לא יכחיש כי בפתרון הכתובים ההם, נמצאו דעות שונות בלי הכרע אשר בגללן תמוש יהוה הסך הכולל כמו שזכרנו בפ' הל"ה על סך ת"ל השנים האמור ביציאת מצרים. והנה כל אחד ידמה שדעתו צודק על הסכום המתקלט אצלו מכתבי הקדש. וכמו כן סיום דברי החכם הנו' ונדע מה שיש ממשע ועד עתה. בידיעתנו הגירא תלה אותו. היינו מהסתכלות דברי הנביאים. אשר מ"מ גם בבאורם גדלה מחלוקת. כי האמת הוא שאין מסורת נבואה על פה בסך השנים ליצירה. אבל ר' יוסי בס"ע כמו שזכרנו בזה סוף פ"א ועל השנית בפ' הקדום. הוא שהתחיל במנינם. קצתו ממה שדמהו נוכח ע"פ הכתובים וקצתו היינו מחתימת הוון והנה, כפי השמע אצלו מאיזה חכם אם מישראל אם מא"ה או

כפי השערתו הפרטית בשלשלת הדורות ההמה . ועדת רבותינו . כמדובר גם שם . לא סרה מהמשך תמיד אחריו בכל החשבונות האלה . גם מה שהוסף החכ' כחורי שאין בין היהודים מחלוקת . אין הרצון בו דכ"ע מודו היותם כיום ד"מ השל"ו אבל יפחר על ההסכמה הכוללת שיש לשנים כך מה ליצירה . כי מזה יתברר המבוקש העיקרי בספרו ההוא שאין העולם קדמון כי אז שנותיו תהיינה לאין חקר . ובמכוון הזה לא יזיק אפילו ידומה המספר שבעתים . ואפס גם לדעתו אפשר המצא בהם זה מוסיף וזה גורע . הלא לכל הפחות נהי דלדין אנשי מערב המונים אל בהר"ד ועמנו הר"ם ז"ל כמו שיתברר בסמוך שנה זו היא השל"ו לבריאה . הנה לפי ס"ע ועדת רבותינו כאמור . והגאונים רבינו סעדיה ורב האי וכל אנשי מורה המונים אל וי"ד כמו שזכר המפרש פ"ו מהקה"ח . אינה כי אם השל"ה . ולמונים מן ג"י תתע"ו אינה אלא השל"ד ככל אשר זכרתי גם כן פ"מ דף קכ"ח מן הספ' . ואין ספק כפי מה שכתבתי גם למעלה פי"ב סי' ד' שאם היה על מספר השנים מסורת נבואה לא נפלו בו שנויי דעות ומחלוקות כאלה .

והנה יען זכרנו עתה כי הר"ם ז"ל הוא עמנו אנשי מערב למנות מבהר"ד שכן אמנה תראה לו פ"ו מהקה"ח סי' ח' וי"ג הגבילו אותו ראש מהזור . וכן פ"י דה' שמטה באמרו כי מולד וי"ד הוא לשנה השנית דיצירה נמצא בהר"ד לראשונה . אני טרם אעבור מזה אמרתי לחדוש מועיל אגלה אונך בשתיים זו תישרנה לדעתי בענין . האחת כי בראותך מה שכתב פ"י דה' שמטה הנו' וי"ל . בשנת ב' אלפים תק"ג נר"ה שאחר מולד אדם התחילו למנות וכו' . אך לך לשעות בגברא רבה אשר נזכר לפנינו בהיותך חושב כי לדעתו מולד וי"ד הוא המתואר אצלו תמיד התחלה ליצירה . דאם כן תקשי לך היא גופא , שאמר תקף כי זאת שנת וי"ד היא השנית ליצירה . ועוד נמצא סותר את דבריו המכופלים בפ"ו הנזכר . אבל פעם זכרו שם התחלת וי"ד הוא מדרכו וחפצו לברר השנה הרמוזה ממנו בכל סימניה . לבריאה , לחרבן , ולשמרות . ומאשר ידע המצא חכמים כמו הגאונים שזכרנו המונים לבריאה מן וי"ד לא נמנע מלזכור גם את ההתחלה ההיא . אך עם הבאור שהיא השנית אצלו כנו' . ועוד לסבה יותר עקרית והיא כי להיותו עתיד לכתוב באותו הפרק אך בשנת תקל"ז לאלף החמישי היא שמטה לדעתו . ומוצאי שמטה לדעת הגאונים , אם לא הקדים כאן לרמוז על שתי ההתחלות לבהר"ד ולוי"ד כפי הדעת השונות , היה הקורא יכול בנקלה לשעות ביחסו גם אל הר"ם תחלת החשבון מן וי"ד . ונמצאו שנת תקל"ז הנו' נוספת במוצאי שמטה לא בשמטה עצמה כפי חשבונו . ולא התברר דבר המחלוקת אשר חספן שנדענו . ובכן הקדים פה לבאר היטב אך השנה הרמוזה ממנו בהחיל מן וי"ד היא נוספת לחש' כן . ובאמרו תקף שזה וי"ד היא שניה דיצירה מאליו יקרא כי לבהר"ד היא שנה יותר . והמופת שיכריח אמתת זה הוא כי במנוחך בתמ"ח אשר עד גאולת מצרים וארבעים של מדבר וכ"א שנה אשר זכר עד השמטה הראשונה תמצאנה בשנת בתק"ש . ואין אמר הוא שהיא בשנת בתק"י . אלא ודאי זכרו התחלת וי"ד לא היה כי אם להרחיב הבאור ולהרים מכשול כמו שאמרנו . ואולם ההתחלה הנהוגה אצלו ליצירה ודאי היא בהר"ד כמבואר מפרקן דלעילא . והרי כפי דרכו יעמד מעמו בו דק"ל פ"ק דר"ה יום אחד בשנה חשוב שנה כ"ש ה' ימים דבריאות וכ"ש עוד ששה חדשים הואיל וק"ל נר"י רבניסן נברא העולם כמו שזכרתי גם כן

דברי הנשיא למעלה מאמר ב' פ"ג. וכבר שמעתי אומרים כי זכרו כאן התחלת וי"ד הוא לרמוז שהב"ד המברכי' על ספירת שנות השמטה. בראשיהה היו מברכין כספירת העומר אבל בסופה כספירת ימי הנדה. ולזה זכר התחלת וי"ד שהיא מוצאי שנת בהר"ד, ולא נחירא. כי הנה בשגם לא מצאתי דבר זה מבואר לדכמינו. נראה ודאי היות מן הראוי להשוות ספיר' שנים אלו לספירת ימי העומר. ויאמרו בתחלת כל שנה, שנה זו לשמטה היא שנת כך. כבית הלל גם כן בחנוכה כנגד ימים היוצאים. ועוד כי סימני התחלות האלה אין להם ענין אצל הב"ד הנו'. אבל זכר אותם למען יבטח שהקורא יעמוד על מה שכוון הוא להשמיענו. לכן מחזורתא הא דאמון. והשנים מן הששים אשר ידענו היא כי לדעתי מאד ראוי להפלא על הגאון קארו איך בנמוקיו פ"ד דה' שמטה הנו' שגגה יצאה מלפניו במה שכתב וז"ל. קאמר רבינו דכשאנו מונים סך שנים ליצירה הוא מר"ה של וי"ד לא מר"ה של מולד בהר"ד. שבאותה שנה דוי"ד התחילה הבריאה ואין אנו חוששים רק על יצירת האדם שהוא עקר בריאת העולם עכ"ל. אשר מדבריו אלה ובפרט האחרונים נראה ברור כי לדעתו הר"ם ז"ל אינו מונה שנות היצירה לבהר"ד. והרי הוא פ"ו הנו' עומד וצוח שתי פעמים כי התחלה ממנו. וכן שם בפ"י מה' שמטה באי היטב כי וי"ד הוא לשנית דיצירה. ומבאר כי זו של וי"ד היא למולד אדם לא ליצירה. גם כל היודע למנות ירגיש כי לדברי החכם הזה שמטה ראשונה אשר רמו רבינו לא בתק"ו נוסלת אלא בשנה הקודמת ככל אשר בארנו. והנה לפי שפתו היה לו להתעורר ולפשר בין הסתירות הנגלות בדברי רבינו. אם לא שתדין כי בדלגו על מפתח ה' ק"ה. יען בדבר הראב"ד שם בהשגות פ"ז לא היו באמנה אתו מרבותיו נעלם ממנו את המבואר בפ"ו הנזכר. וזה דבר השמטה אנב הרפיה השערו. כי גם החכמים תקראנה אותם כאלה. או כי להגן בעדו. עם שדבריו לא יורו נכה, תאמר כי חסורי מחסרא והכי קתני. קאמר רבינו דכשאנו מונים סך שנים ליצירה בענין זה של יובלות ושמשין וכולי. דאלו בכל מיילי ודאי הוא שאין זו דעת רבינו בדפרישיה.

ועל השלישית נאמר כי המונה שבדור"ד לברו יורה אמתת המולדות הוא כוונ ממה שתמצא לרב האי בתשובתו הכתובה בספר תשובות הגאונים והביאה הנשיא מאמר ג' שער ז' אצל אמרו שאין ראוי ליסד השבון השני' ומציאות המולדו' והתקופות על סימן בהר"ד. להיות דעתו כי רק וי"ד הוא הנכון. שכתב וז"ל. כשאנו מבקשים לדעת מולד שנה אנו אותנים השנים השלמות שחלפו. כגון שבקשנו לדעת מולד תשרי ש"ד נאחו ג' אלפים תמ"ח (אשר מן היצירה עד לשטרות) ואלף ש"ד שנים [שהיו מתחלת שטרות עד ימיו] לראות יתרונם כמה הוא, וכשנבוא לחשוב תקופת ניסן שאחר תשרי אנו רואים אותו כאלו הוא ניסן ש"ד. ונצטרך לאחוז אלף ש"ג עם ג' אלפים תמ"ח. וכיון שראו קצת החשבנים כי חלוף זה מטעה הלומדים שאינם רואים היות בניסן התחלה. אבל שנת ש"ג אצלם היא מתשרי עד סוף אלול. וכשמלמדים אותם סדר המולדות אומרים להם למולד שנת ש"ג אחוז ש"ב ולתקופת ניסן אחוז ש"ג. ומתחילת אליהם. שמו מעמד ללומדים שהיה תשרי שלהם אשר ימנו מחדש תשרי שלפניו ניסן זה. ובכך ימצא מולדו אלו היה בהר"ד. ומשם בתוספת ב"ד הל"ה ימצא מולד ניסן ד"ט חרמ"ב ומולד תשרי שאחריו וי"ד. ודבר זה מעמד לתלמידים נעשה. אך מנין ימי

עולם לא ילמד הימנו. (כי לדבריו וכן לדברי רבינו סעדיה כמו שזכרנו בפ"מ דף קכ"ח הסך ליצירה הוא שנה פחות ממנינו) וכל מה ששמעת חלוף דבר זה בין מחמת שנת היובל! בין מחמת דברים אחרים אל תסמוך עליו כי דבר ריק הוא, עכ"ל. אשר ממנו נמצאת למד שככה אם עלה בלב מסדרי העבור לשים מספר השנים פחות או יתר הנה בהשלכת היתרונות הראויים לכל סך מונח ימצא לך כמו כן המולד שתרגיש בימך. והלא ידעת שאין הפרש בגלגול הסדר בין שתמנה אלף שנים יותר, או חדש אחד בלבד כי כל תוספת וגרעון יבלע סי' בהר"ד ממקומו. היינו שעם היותו תמיד סך ישר לפי השבון השנים הנסמך אליו לא יהיה אז לראש ולשר כאשר הוא לפי השבוננו. כמו שזכרנו בשנית פי"ב דלעילא. והרי ר' היושע אשר ניסן שלו הוא דישוב נמצאו מוסיף ששה חדשים על תשרי דישוב של ר"א ולניסן תהו שלו יהי סימן אחר במקום בהר"ד. וכן ר"א נמצא גורע לדעת ר"י ועכ"ז מהשבי העבור תקנו את הכל בהזרם אל הסימנים הנז' הסדר שיעמוד בפרץ. וכן מן הדין תחשוב כי הם עצמם היו כמו כן עושים אם חשבו הסך הרבה פחות או הרבה יותר. עד כי בדרכים ההם בעינם היו מביאים את החשבון אל הגבול הראוי אצלנו. ראה כזה מציצא פ"א בריחא דאין מוציאין לאכילת פירות וכולי אשר ברצותם להקשות ממנה אל הסוגיא שם הוצרך בתחלה לתרץ אותה מקושי אחר נראה בעצמה ובכן לתשובת הקושי השני אמרו לאו תרוצי קא מתרצית לה תריץ נמי בבעל חוב. היינו לכל הפנים הוצרכה לתקן ככה תוכל לתקנה באופן זה ע"ש. ואמנה בלעדי אלה התחשוב קורא משכיל. כמו שנגעתי בו ג"כ סוף פי"א כי לו הונח התעלם אצל מסדרי העבור השבון השנים ליצירה ושלא ידעו דרך להתברר הימנו קצרה יד חכמתם מהעמידנו על אמתת המולדות השוים ולחת עליהם איזה שורש באופן שלא יבצר ממנו התקדש ימי חגיגו. הלא תראה דברי הר"ם ראש פ"א שאחרי אמרו על האמת כי חכמינו בעת הראיה היו מחשבין אותו בדרך שהאיצטמנינים עושים, כתב ה"ל. ותחלת אותו החשבון (היינו חשבון האמתי לאיצטמנינים) הוא החשבון שבו יודעים קבוץ המאורות במהלכם האמצעי. הרי שהתורנים ידעו את המהלך השווה וממנו, להקל כדבר הרלב"ג בחבורו על המולדו, ידרכו אל האמתי כמו שזכרנו. ולא בלבד ידעו למצוא אותו מחדש לחדש כי גם לכל יום ולכל עת כנראה להר"ם ראש פט"ז. לא למאורות בלבד כי גם לכל יתר כוכבי לכת כנראה לו פי"א. גם סוף פי"ז תראה הודאתו שכל דבריו המופלאים בהלכות ההן הוציאים מן הספרים אשר לחכמי יון. כי המחברים מחכמי ישראל שהיו בימי הנביאים לא הניעו אלינו. וכמו כן יתאמת לך זה מדברי הראב"ע בשער השני מאגרת השבת שכתב ה"ל. כל חכמי המולות אמרו שתחלת החדש הוא מהתחברות הלבנה עם החמה בחלק אחד מן הגלגל והוה שקראוהו ז"ל מולד. וחכמינו חשבוהו במהלך האמצעי וככה עשו כל חכמי המולות ואח"כ יתקוהו, [היינו שיביאודו על גבול האמתי]. ובסמוך לענין ארבע מיעות שיחס לרבינו סעדיה כתב ה"ל. אין מחלוקת בין מולד ישראל למולד חשבון הגוים במהלך האמצעי. וכבר הבאתי דברי הרלב"ג בסוף המהדורה השנית איך הורה על דרכיו בהמצאת כלי נכון לו. וכן יתברר מן המגיס שי ברברו על המהלך האמצעי לשמש מאמר

(1) נראה כי כן היה כרוז בטופס ספר העבור אשר היה ביד הפחבר ר' עורית ולא כן בטופס הזרעם, פי שם כרוז שנת הגבול, וכן נכון.

ג' ולירד מאמר ד' ולחמשת הכוכבים מאמר ח' גם הכמי הנוצרים עם היות המולד השהו בלתי נהוג בדתם כמו בדתנו הנה להקל מעל כל מי שיבקשנו המציאו לו שרש מעת ההגשמה אצלם בלתי שיחפארו על זה בנבואה . רק מיסודי החכמה עצמה . ואם שמעת המציא הפרש בין שלהם לשלנו סבתו היא מה שכתבתי פה סוף פ"ה . שוב עליו אם שכחת . היחשב כי התוכנים ביתר האומות ישימו שורש המולד השהו מהערה אלקית ובפרש הערביים יושבי א"י המתנהגים בחדשיהם אחריו מעולמים לשנינו כמו שזכרתי בפ"מ דף קכ"ה מי עלה להם השמימה לקחת השרש . ואם תאמר בחשכה יתהלכו , דרוש נא כיום דבר הרב המורה ח"ב פכ"ד אם נמצאו בתוכם אנשי השם אשר בחכמה הזאת לילה ויום ישימו . הרי בלי ספק כי בשגם יעלם ממך כל מולד לא יבצר מזומה למצוא אחד מהמה .

ועל הרביעית נאמר שכבר הוכחנו בפ"א מדעת רבים ונכבדים וכן התבאר בפרק הקודם ובפרש בקושיא י"א . כי דעת הגאונים הנו' הוא כל כך דחוק ובלתי מחזור שיכון להאמר צאתו מאתם לשכך און ההמון בלבד מן הטעם שזכרנו . וע"כ סימן בהר"ד שעליו בעצם וראשונה אנו דנים נשאר בלתי מקובל מסיני אבל מוסכם אצל המסדרים לפי סך השנים אשר לרדיפת מנין ס"ע יצאו עליהם למפרע בשגם סוף סוף אינו מחוייב שבהיות סדר העבור מסיני יהיה סך השנים ליצירה מקובל כמוהו . כי הנה כמו שכתבתי סוף פ"ט ובתשובת השאלה הקודמת אפשר לסדר העבור שישמר על מצונותו , ירבו ימי שנותיו או ימעטו . והסימנים המסכימים לבהר"ד בין לר"א בין לר"י כבר זכרנו בשני מפרקינו אלה כי לא מאתם יצאו . אבל מסררי העבור חדשום לפי המצטרך לדעת התנאים הנו' בבחינת חשבון ס"ע הנרף מהמה . גם הניחנו מדת כפי"ב תשצ"ג בין מולד למולד מפי עליון כאשר היא באמת צודקת לא יחויב בהר"ד נבואי כמוהו . כי אודה יך צאתו ישר מן המאוחר אל הקודם לפי חשבון השנים כאמור אבל לא תכריח שהמסורת הניח אותו בסתם לראש וכי ממנו אח"כ נמשכו המולדות שבאו . אדרבא התאמת לך מחלוק הדעות אשר נפלו ברדיפתו שהוא הסכמה על כרחנו כי אם האמיניהו קבלה מסיני לא החליפתו ולא המירוהו . אף בכיוצא בו במשקל אבן תקומה . כי חייב אדם בראיית פ"ק דעדות לאמר בלשון רבו כ"ש בלשון משה רבינו .

ועל החמישית נאמר שכבר התבאר בזה מאמר ב' פ"ג כי מולד ניסן של השנה המדווקת אצל ר' יהושע לראשונה היה לפי הכרח חשבון מסדרי העבור . לא ביום ו' אבל ליל ד' מ' שעות תרמ"ב חלקים ועכ"ז לא מבעיא שלא נחשב ר"י פוגם בספורי הבריאה או כופר במקובל לרבותינו כי גם קימא לן כותיה בהחלש באופן כי גדולי האחרונים ראו כי טוב לפתור מאמר זה היום תחלת מעשיך לא על היות העולם נברא בר"ה אבל לכונה אחרת כמו שזכרנו פה בשם התוספת מאמר ב' פ"ג . ואח"כ דאמר בתשרי נברא לא שמענו דיוותו מגבול יום המולד בו"ד . אדרבא ראוי היה לרבריו שיהשב ביום ד' עת תליית המאוורת כי שמחים לעשות רצון קונם החלו תכף להתהלך באשר יתהלכו . ואולם מסדרי העבור אשר נפי הסך הנהוג ראוהו נוסף מזמנם למפרע אל יום הששי בקשו סברות מדעתם איך יצויר שישתחה המולד כל כך אחר יום ד' . אשר על כן נאמר דהוא הדין בעינו אם הודמן נפלו ביום אחר ושעה אחרת היו כמו כן מדמין עליו סבה כל שהיא אפילו בלתי חולמת מכל צדיה כהדיא שאמרו בעכוב תקופת שמואל תכלם שבעת ימים

והיתרון של פ' תרמ"ב נשאר בלי מעש. וכמו כן ראשית התקופות כבר ראינו בפ"ו שהוצרכנו בהם הסכמו' כהיהיא שאמרו המנותן מניסן לא מתשרי. והסכמת החש' מאת הציצית. עם היות ראשית זמנם מיציאת מצרים. כמו שהארץ בזה הנשיא מאמר ב' שער ז'. ואנחנו זכרנוהו פ"מ דף קכ"ז כי כן כל גופן אינו אלא לשמור האביב של הפס' והסכות שיבא באסיף. והעולה על כלנה שאחה מהשב השלישית לשנת חזו מעוברת כפי סימן גו"ה נגד הראוי אבל בהסכמה גרדא כמו שזכרנו בפ' הקורם קושיא ג'. כי בגלל הדברים האלה אינו נמנע שנאמר דה"ה אם מסדרי העבור חשבו השנים יותר, הם ולא אנחנו היו כמו כן על הדרך הזה יכולים עם אינה תקון להביא הסדר הסתיוס אליו לנקודה בעצמה שראוהו היום קבוע עליה.

ועל הששית נאמר כי כבר רבו העדים והראיות בפרקינו אלה איך דבר הגאונים על היות הסנהדרין שומרים ומחשבים סדרי העבור הזהוג לנו הוא במל מעצמו ושלא אמרו כן אלא להגבילו אצלנו, ואני הנני עוד מוסיף בזה הערה אם המשכילים יאשרוהו. כי רבינו סעדיה אשר אחריו נמשכו הגאונים הנו' היה מדרך תמימותו לפי הנסיון הנמצא עליו ליחס דברים אל הלכה מסיני מאומד דעתו בשגם לא נמסרה אליו שמועה עליהם מאת ראשי הדורות אשר קדמוהו. ובפרט שמועה נמשכת מחכמי הגמרא אשר בהם כל ההלכות מסיני נפסקו. ראה לראב"ע ראש פרשת החדש. אבל אמרו כי משה לבדו היה נביא התורה כדברם ז"ל אלה חמצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, שכתב וז"ל. אל יעלה על לבך השיר האמור בבית י"י ע"י דוד. כי כמו תקון היה ומוסד אשר יסד הוא ושמואל. וכן כתוב באמונתם [ר"ה א ט] ולא בגבואתם. והגאון ר' סעדיה אמר שקבלה היתה בידם מפי משה כי מלך יקום ויחדש כלי שיר. וכמוהו ולא תוציאו משא מבתיכם [ירמיה י"ג] ע"כ. ואם תאמר כך היה מקובל אצלם, הלא זה לא זכרוהו רבותינו. וראה את הר"ם ז"ל בעקר הראשון מן הסמ"ק שלו נגד בעל ההלכות אשר מנה קריאת ההלל מצוה מן התורה שכתב וז"ל [לפי העתקתן איוב]. אני תמה ממה שישמע אמרם ז"ל תרי"ג מצות נאמרו למשה שימנה בהם קריאת ההלל אשר בו שבת דוד י"י ויאמר שהוא מצוה ממש רבינו, ע"כ. ובשגם דברי הרב אלה אינם צריכים חזק נראה שנוכל עשות לו עזר מהא דפ' ערבי מסכים שאחרי זכרון כמה דעות הלל זה מי אמרו התבאר מחכמים כי תקנת האמרו על כל צרה וגאולה היתה מנביאים שביניהם, אלמא לא מסיני נצטוונו על ככה. ואשר דמה רמב"ן ז"ל לחושיע את בעל ההלכות מיד הר"ם התופש אותו על אשר מנחו בכלל התרי"ג מצות שנאמרו מסיני באמרו וז"ל. מה שאמרו ז"ל על הלל נביאים שביניהם תקנהו ירמוו למשה אהרן ומרים ואצילי בני ישראל וכולי כנרא' לו בתחל' השגותיו. באמת הוא דבר אשר כל משכיל ידינו בטל מעקרו לא יחא אלא כי לפני משה ובימיו הלא כל הנביאים יאספו נהם בכל דבר מצוה ככל כוכבי אור מפני השמש והוא לבדו יגזר אומר. הרי שהגאון הנו' יחס למסורת סיני הלל דוד ודבר ירמיהו אשר לפי האמת לא עלו אז במחשבה מאומה. וזה לדעתי מתום לבבו ולהגדיל הדברים אצלנו. בשגם על האמת לאורך ניסא נראה דלא מן השם הוא ולא טוב היות האדם מתנבא מה שלא שמע מרבותיו וליחס אומנות לסיני אך שתגדלנה לשבת. כמו שהוכחנו בפרק הקודם סימן ו' בבטול דברי חזקוני הקרובים לדברי הגאון האלה. וכבר מנו ז"ל במדות החכם אף על דברי חזקוני אמרו כנאלה לא

פרק שלשה עשר

87

שמעתי. אבל יקויים אצלנו כי כל המיוחס לדבר י"א אם בכתב אם על פה נודע לנו שכן היה באמת לא מאומד הדעת ושכן נמסר ודאי באמונה אומן. גם לענין רב האי הנזכר הסכת נא איש תבונות ושמע בדרוש זה את אשר אני דובר אליך. ואם בראשית ידמה החזיקי אותך מכונת הפרק הלא עם זה אנהגך אביאך באחרית לאשר נכסף לנו. והשבות אל לבך כי יפה דבר החכם י' רש"ד בהקדמתו לבאור השמע כי מתועלות התודע שם מחבר איזה ספר ומי בעל דברים של איזה מאמר הוא עמדנו ביותר על אמתת הכונה מהכירנו ביתר ספריו ודבריו מה מינו ודרכו בהמה.

הלא זה דברי שתזכור הא דתקן פ' בחרא דר'ה שיעור תרועה כג' יבבות. וכאשר רמי עליה מדתניא שיעור תרועה כג' שברים. עד כי בענין אחר מסיק שם תלמודא דלא פליגי. אמר אבוי בהא ודאי פליגי שנחלקו בפרוש יבבא דלבריהא נגדו גנח ולמתינתין ילולי יליל. ושם עוד התקין ר' אבהו בקסרי ק ש"ד ק ועוד משום ספקא ק ש"ק ועוד משום ספקא ק ר"ק כנראה שם. באופן שהמחלוקת באיכות המצוה הוואת ברורה כשמש. אשר ע"כ הר"ם ז"ל איש חכם ותורני מאד כתב כהלכותיו ז"ל. תרועה זו האמורה בתורה לפי אורך השנים ורוב הגליות נסתפק בה ואין אנו יודעים אם היא הגניחה או היללה וכו'. וכן סמ"ג שורים ויתר האחרונים לא סרו מדבריו אלה. ועכ"ז רב האי ז"ל כמו שתמצא בדרושי המורחי על דיני שופר לסמ"ג סבל דחקים הרבה ועל הבבי השבעי אמר מקומות מקומות יש. למען הסיר מלב החמון שנפל במצוה זו מעולם שום ספק ומחלוקת. וזה אמנה לתמימותו כאשר ג"כ לענין ד' נכנסו לפרדס פ' אין דורשין תראה לו באסופות האבהוה תשובות נגד הגאון רב שמואל בן חפני וזולתו מנסותו להגדיל המופתים המסופרים על קצת ההכמים בשגם לא נביאים נחשבו. והוא חלק טוב ומשובח מחמת החמון לענין הפרק נשפוט כי גם דרכו הנזכר משער זה יצא כלו כאמור. ואפס בין איש ובין אחיו מיחזירי סגולה האמנתי שגם הוא יאמר כל המוסיקין גורע. כדבר החכם וחושיך מיושר אך למחסור. ור' הפוב יכפר אם שלא מדעת שגינו.

ועל השביעית נאמר כי האמנה בהתאמת אצלנו שהנביאים אשר היו אחרי משה הם הם שהמציאודו לנו. לא בלבד אם נודע שנלח אליהם בזה העור האלקי אבל שהיה מהחמתם האנושית ושקול הדעת. קבלתו ודאי בסבר פנים וקבענו בו מסמרת כדבר תורני ממש. באשר ליכא מאן דפליגי שאף צעיריהם היו כדאי לסמוך על דבריהם בכל שעה ועל כל הדבר הקשה כאלו מסיני נאמרו. ואפס ראשונה למען נשדי נרגא בעקר הקושי הלא טוב שיחברר כי אין מאן שום מקום אל הנביא. לא תזכר ולא תפקד בזה לא היא ולא ריח הקדש. ואחר כן נזכר כי לא בלבד מדוך הנבוא' אלא אפילו מחמתם הגירוא לא הגיע דבר מן הקדמונים ההם מענין העבור לידנו. וזה כי בטול הנבואה וכשלון כחה אצל הנשוא הזה שהוא מתחם למצות התורה וכן אצל כל אשר כמותו הלא כל משכיל יודנו בהכרח ממה שהשירישונו ז"ל סוף תורת כהנים ופ"ק דמגילה וכמה דוכתי אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש ואפילו לבאר שום דבר תורה אחר משה רבינו. וכחיהא דפ' הוזהב בתירו של עכנא לא בשמים היא. באופן כי אף אם בפרוש אתמר על שום דבר התקבלו מן הנביא. אנחנו לא נחזיקהו למפורש להם על פי ד', אבל כנמצא ומחודש בחכמת של אים

ורבים אשר אמנה גדלו אצלנו מהימן ודרדע וכל בני קדם. לא כמצוה אלקות בשום פנים. כי אם לסיג או תקנת חכמים כאמור לפי העת והצורך. הלא תראה ש'ב דפאה לענין שתי גרנות שאמר נחום הלבלר מקובלני מר' מיאשה שקבל מאבא שקבל מן הזוגות שקבלו מן הנביאים (ולא הספיק לו זה עד שגמר דבריו) הלכה למשה מסיני. כי להיות הרוש ההוא מדיני התורה הוצרך לעבור בו מן הנביאים אל שרש המסורת. באשר על האמת כל הנביאים יחדו אחרי מות משה בענין המצות ובאופן לא יותר מחכמים נחשבים אצלנו. וידעת לשון הר"ם בהקדמת זרעים מה שיעשה יהושע ופנחס בענין היצוין והסברא, הוא שיעשה רבינא ורב אשי. גם שם נשלש דלתות בסמוך הוסיף להאריך בזה שכתב על אודות הנביאים וז"ל בדבר המצוה והיקש ותבונה במתיחס לתורה הנם כיתר חכמים וכולי ואפילו אלף נביאים כאלהו ואלישע יסברו סברא אחת ואלף ואחד חכמים יסברו הלופה נעשה כדעת החכמים הרבים וכולי עד אמרו שלא נכתב ובאת אל הנביאים אלא ובאת אל הכהנים וגו' (1). ובסמ"ק שלו עקר א' כתב וז"ל. כל מה שסדרו הנביאים ע"ה אחר משה רבינו אינו לא מדרבנן. וערובין שתקן שלמה קראוהו מדרבנן. וכן ידים מרברי סופרים, ופ"ט מה' יסודי תורה כתב וז"ל. כל נביא שיפרש במצוה פרוש לא שמענו ממשה הרי זה אצלנו נביא השקר. ובת קול דפ' הנהב הנו' הנה לא באה לחדש דבר רק לפרש דהלכה כר' אלי'זר. ואפילו הכי לא התקבלו דבריה. וכל אותם הדברים שזכר החכם כוזרי סימן י"ט מאמר ג' שיקבעו אדרי משה כסדרי רוד ושמואל על השירים והמשוררים. ושלמה אשר קדש את תוך החצר, והעלה עולות וזלת מזבח, ועשה החג שבעה ושבעה ימים, ועורא שהעמיד על קהלו לתת מוציאת השקל בכל שנה ואשר שמו אבן השתייה תמורת הארון מבית לפרוכת. והנביאים הראשונים שתקנו אנשי המעמד כדאיתא ש' בנ' פרקים. ואשר תקנו את ההלל על כל צרה וגאולה כמאמרם ז"ל ש' ערבי פסחים: כלם גזרות ותקונים אם לפי שעה אם לדורות אשר נעשו בהכמה אנושית רצויה לאלקים ואדם ככל וזלתי ג'כ שנאמר עליהם עורא תקן, היל תקן, ריב"ז תקן, ודכותיהו. שלא מפי הגבורה אמרו המסרם לנו. ועל מצות יחזקאל במעשי הקרבנות פרשה ה' וקרבנות עורא בבנין שני כבר העלו במנחות ש' התכלת מה שהביא הר"ם סוף ש"ב דה' מעשה הקרבנות וז"ל. כל סדרי העבודה הכתובים בספר יחזקאל מלואים הם ואין נוהגים לדורות וכולי. וכן קרבנות שהקריבו בימי עורא מלואים היו וכולי אבל בדברי התורה עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע, ע"כ. ואתה תחזה כי בהכמה רבה שכל רש"י ז"ל את ידיו בפרוש ד"ה כ"ש על הכתוב ויעמד וזקיהו את הלויים בית ה' במצלתים בנבלים ובננורות במצות דוד וגד חווה המלך ונתן הנביא כי ביד ה' המצוה ביד נביאיו. שאחרי בארו שם כפי מרוצת הדברים וז"ל אינו כתוב בתורה שיהא קרבן מעון שירה אלא מצות ל" שצום ביד נביאיו לשורר על הקרבן הוסיף ואמר וחכמינו פרושו במס' ערכין מנין שהלויים

(1) אפשר כי העתקת הקדמת זרעים אשר היה ביד המחבר לא הייתה העתקת חריזי הנדפסת. כי נוסח הלשון הסיבא מה פשוטה מאד מניכח הנדפס. כי כן הוא בדפוס, אבל בעיון ובסברא ובחשכל המצות הוא כשאר חכמים וכולי רק אלף נביאים כלם כאלהו ואלישע יחדו סוברין סברא אחת ואלף חכמים וחכם סוברין הפך הסברא והיא אחרי רבים להטות וכולי עד אמרו לא אסר ובאת אל הנביא אשר יהיה בימים החם אלא ובאת אל הכהנים הלויים וכו'.

שעונים לשורר בכלי שיר. דכתיב עבודת עבודה איווהי עבודה הצריכה עבוד' אחרת עמה הוי אומר זה השיר בכלי שיר. כמו שכתב ג"כ בפרוש הכתוב הוה פרשת נשוא. ותראה כי החכם מוחרז במקום ההוא צלל להשיג על רש"י והעלה חרס בידו כי לא ידע החכמה הזאת לרש"י מאין ולאין תמצא. עיין שם כי ודאי י"שב בעיניך. באופן כי בכל דרך שנוכל צריך להטות גם פסוק ד"ה הנו' ענין הסכמה ותקנה לבלתי יתנגד אל העקר שזכרנו. ובגלל הדברים האלה לשון החכם כוזרי המובא בקושי הנו' אשר כתבנוהו ג"כ פה מאמר א' ע"א ומאמר ב' פ"ש שהעבור הוא על העקר המקובל וכולי שהוא נהלה בנבואה. נוסף על מה שהוכחנו ממנו פ"ש הנו' כי דעתו הוא שסדר העבור לא מסיני בא לידינו. על כרחך אתה הוי תפרשהו כמספריו על מדותיו להגדיל את ערכו, כלומר בחכמה אשר כמעט נבואה יאמר לה. או תאמר חכמה אמתית המביאה לידי נבואה באחת משלש המעלות הראויות לאשר יוכה לכתרה. לא שרצה להוכיח אמתתו מצד שהנביא במה שהיה נביא באורו לנו. וכן לשון ראב"ע ז"ל בפרשת אמור הנו' אין ספק שאם דבור וכן קבלנו מפי נביאים הוא לו באמת שלא נוסף מר' יוסף תלמידו כדברים רבים אשר זכר המפרש צפנת פענח על באורו לפרשת שמות ע"ש איננו אלא כמספריו על דרך מאמר חמיו הכוזרי הנו'. וכמו שכתבנו ג"כ ראש פ"י על דברת הגאונים נוחי נפש. והן קדם מעיד אני עלי יודע כל נעלם כי ראיתי לשונו זה מובא מאחד הקדמונים מעתיקי דבריו. בלתי המצא בו המאמר ההוא וכן קבלנו מפי נביאים. אפס יונת שכן יצא מסיו, אם היתה כונתו כי סדר עבורנו שוכר התאמת בנבואה הלא זה יהי נגד השרש התורני אשר כתבנו. ואם נפשו לומר שקבלוהו ממשה למה לא בא עד הראש לזכרו על טוב כמאמר נחום הלביר דלעילא. ועוד תקשי לך זו מנין לו. כי הנה דבר הרמב"ן שזכרנו בפ"ו לא תמצאנו לרבותינו, אדרבא כמו שהוכחתי סוף פ"א ובשניות פ"ב סימן בהר"ד אשר לדעת מי שיהיה הנו מראשית דרכי העבור איננו נאות לחשבון ס"ע. וכל שאינו נאות לו בענין זה הוא בלתי נאות גם לרבותינו אשר בו תמיד אחריו נמשכו, ואך הגיע דבר הנביאים לראב"ע בלבד שיודיענו אותו. וכבר ראית שהוא ז"ל בהגידו את דבר הגאון שאמר כי שירי דוד ושמואל התקבלו באופן מה מסיני השיג עליו מלשון הכתוב בא מו נתם ולא בנבואתם. ועוד מה זה שאמר לא נוכל לעשות דבר טוב ממנו, הלא אם זה דרך י"י אין צורך שנתבונן על זולתו וגם בער וכסיל יבין את זאת כי אין טוב מאשר אלקים יורנו, ואך הקדים שחכמינו העתיקו לנו וכולי ואחר כן זכר את דבר הנביאים הקודם במעלה וסדר. והנה ראית בהקדמת פרושו ופרשת בא ואמור ואגרת השבת שלא יחדל מלומר ולהוכיח כי מצות המלך היא שנשמע אל הב"ד בכל דור ודור על קריאת המועדות אף בזמן הראיה, כ"ש אשוא במתיחס לעת גלותנו זה אשר הנהגותינו בבגרות ולא נוכל מה שנחפזין כי בלי ספק נתחייב לשמוע אליהם ויספיק לנו ההכרחי בלתי שנתפאר לאמר טוב לנו עתה מאשר היה לאבותינו בימי קדם. גם בפ' אמור תראהו זורק אבן לנו ויהי כמשיב ידו בסכסוך הדברים כי אם הקדימו שהעבור בנוי על המהלך התכון כתב על קביעות ר"ה שאינו כפי התחברות המאור' אפילו במהלך האמצעי ע"ש. באופן שתוכל לעשות פליה כי דבריו וכן קבלנו מפי נביאים אם הם לו כאמור אינם אלא להגדיל כבוד העבור הנו' עם היותו הסכמה מחודשת כי גם לידעים ינעם היותו גדול מעצמו אחרי הסדרו מן החכמים אשר בכל המתחוס

לישע נפשנו נחו אותנו תמיד במעגלי צדק ואלקים דבר בקדשו לבלתי סור מכל הדברים אשר יזרנו . והנה בהתאמת דברנו זה על הבנת מאמר שני האדירים האלה נחזי וראב"צ לא חסתבך בלשון הערבי ן' צעאד אשר זכרתי בפ"מ בשם הישראלי בעל יסוד עולם מאמר ד' פ"ו . וכן לא תהרהר בדבר הישראלי עצמו אשר כבר הראתיו לך שם צולע ומרכיב סימן בהר"ד אתרי רכשי אם שיצא מפי עליך או נמצא מאנוש בערכנו . הרי שהמונה הראשון התברר כאור נוגה . ואולם המונה השני שאף מחכמת הנבונים ובני יששכר לא הגיע בכל המתיחס לנושא הזה דבר לידנו . נוסף על אשר לא תמצא כמו שזכרנו למעלה מי ומה ואיה יורה מזה דעה לנו . ראה דרך כלל את דבר הר"ם ו"ל סוף פ"ו דחק"ה אשר זכרנוהו גם כן בזה על הקשיא ג' . כי אחרי הראותו שם בפרקו המחוכמים את כל המתיחס לראות הירח שהוא העקר וההכרחי לזרכי העבור בימים הקדמונים שעליהם אנו דנים , כתב ו"ל . טעם כל אלו ההשבונות והאיך נודע כל דבר מאלו הדברים והראיה על כל דבר ודבר היא חכמת התקופו והגימטריות שחברו בה חכמי יון ספרים הרבה והם הנמצאים עכשיו ביד החכמים , אבל הספרים שחברו חכמי ישראל שהיו בימי הנביאים מבני יששכר לא הגיעו לידנו . ומאחר שכל אלו הדברים נודעו בראיות ברורות אין חוששין למהבר אם היה גוי כי כל מה שיהגלה מעצמו ונודעה אמתתו אנו סומכין על זה האיש וראיותיו שאין בהם דופי ע"כ , הרי שלא הגיע מן הראשוני' ההם לידנו בעניני אלה שום מכתב . ומן הידוע שאלו בא דבר על פה הלא זה כזה ישוה לנו . וגם אמנה סוף סוף בלתי התעצם בדבר הזה הלא כפי מה שכתבתי על אודות הנאונים במאמר זה פ"א כן יהיה דברי הנביאים . כי לא ירוחק אמרנו שלמדו את בני דורם לעצה נכונה , כי מדי המנע הקדוש ע"פ הראיה לאיזו סבה שתהיה לא יחושו לרדוף מן החשבון השוה אל האמתי בראשונה . אבל יצמחו עליו עם שמירת האביב לפסח . ויחר ההשגחות התוריות כי זו בחירת הרע במעוטו עד שוב י"ז את שבוחנו . אמנם לחשוב כי הנביאים מסרו עם זה סד שנים מצומצם ליצירה וסי' בהר"ד עמהם אשר גם זולת אלה לא תמצא אל החכמים ידיעת כל ההכרחי בעבור כמו שזכרנו זה מזה שלא נאמינהו הואיל והבו נגדו הדוכחות כמו רבו .

הנהגה . הן אמת בנטיית עתה את ידי לכתוב דברי אלה לבי הומה לי סן לא לרצון יהיו לקצת תופשי התורה . ובכן תנאי זה הנני מתנה בראשיהם לבל יסבון עלימו משכיל עד ישמע מפי רבים וכבדים שיאמרו פעם על פעם יישר ויישר הלא דבריו יטיבו . וזה כי להתנצלות הגאונים וראב"ע ורמב"ם עם כל זולתם אשר לדעתנו כל מה שאמרו בסדר העבור התקבלו מנביאים או שהוא הלכה מסיני אפשר היותר מהם להגדיל בשבחו כראוי אבל באמת יאמינהו מסודר מאת אחרוני האמוראי' נאות לכונת התורה כמו שזכרנו פעמים . נראה שנוכל להראות כי אף אצל חו"ל נמצא דברים מזה על הדרך הזאת ובכן דרך הק"ה שיקרא לה היינו יחסם גם הם קצת הלכות לסיני אשר כל בעל פילה ישפוט בהחלט או יפיה לחסתקן שלא באו ממנו . אבל כונתם לומר שהם דברים התפרסמו מני קדם או כדומה באופן שיקרב להאמר כי מסיני הוכה , יען תראה פ' ערבי מסחים כי אתא רב דימי אמר שתו ביצים ושתי קשואים ושתי אגונים ודבר אחר הל"כ מסיני ומסתפקא להו לרבנן מאי ניהו דבר אחר ונזור על כולו ווגי משום דבר אחר , פרש"י ורשב"ם יש סף אחר

שמקפדין על זוגותיו הל"מ דמזיק, ע"כ. והנה יקשה איך יתכן שחכמי בבל לא ידעו מסוד זה ולא נזהרו בו אם האמת הוא הלכה מסיני עד בא רב דימי מא"י, הלא כל ההלכות נמצות עשה ואשר לא תעשיתה התפרסמו מאז לכל בני עמנו. כי התנאים וקרומי האמוראים ידעום ומהם השתלשלו דור לדור ליתר המסורת. והפוסקים כלם למה לא זכרוהו פה אחד עם יתר האסורים. שהר"ם ז"ל פ"ז דה' ברכות וסוף ה' מאכלות אסורות פי"א וי"ב מה' רוצה, וכן סמ"ג בלאוין קמ"ח ועשאין ע"ש. אשר אם באו לזכור אין מנוס מהיות מקומו באחד מפרקיהם הנו', החרישו ממנו. ואדרבא בעלי התוספת פרק כל הבשר דבור מתחיל התם משום שיבתא, פרוש רוח רעה השורה על הידים של נותני פת לתנוק בהדיא כתבו וז"ל. לפי שאין אותה רוח רעה מצויה בינינו אין אנו נזהרים עכשיו מזה כמו שאין אנו נזהרים על הזוגות ועל הגלוי. דומה לאשר כתבו מאז באותו הפרק לענין מלח סדומית בדבור מתחיל מים ראשו נים. כי להיזהר בלתי מצויה בינינו אין אנו נזהרים מים אחרונים. רק בעל המזור א"ח סי' ק"ע כתב וז"ל. בפ' ערבי פסחים תניא לא יאכל אדם תרין ולא ישתה תרין מפני הסכנה, ע"כ. דנמצא מקיים אסור זה גם בימים האלה. אשר זה לו ודאי מתפשו בשמת הרא"ש אביו ז"ל כי נמחהו כרב אלפסי ז"ל הביאר בפסקיהם פ' ערבי פסחים את הברייתא הנזכר'. אשר הר"ן ז"ל באר אותה ואמר כי בוגות חיישינן לכשפים כדאיחא בפרקין. ובגלל זה נראה כי מה שהגאון קארו פרש דברי המזור סי' ק"ע הנו' וז"ל שבאותו הזמן (כלומר ולא עכשיו) היה האוכל או השותה זוגות בא לידי סכנה. מהעלותו על לבו כי בעל המזור לא יחלוק על דבור התוספת דפרק כל הבשר בענין הזוגות הנו' אשר ע"כ לא ערך את ערכו בכלליו העליונים על השולחן השחור, לא טוב פתו. כי הוא בעל המזור חולק ודאי על התוס' ברדפו את שמת הארורים מלמדיו הנו' בלי תוספת ומנעת. גם החכם שהדפיס את המזורים בעיר קרימונה אשר ידומה כי אף הוא לסנה זר השמיש דברים אלו של הזוגות מראש העמוד, מחשוף הלבן אשר בדיעה ואותיות פורחות. אפשר שאין רוח המחבר ז"ל נוחה הימנו, אשר ע"כ נזכרתי ושבחתי מה שראיתיו בספר הייסלוסוסיים כי סיפורי לאיש אשר שאל לו איך יוכל לראות אחד משירי אומירו בלי פעות השיב תקרא בספרי הקדמונים אשר לא חלו בהם ידים, כאלו מספרי החכמים הרבה יקרה שיתחלל המתהלל להניח השכם, והוא אדרבא יתן על אור פניהם מסיה. הלא זה בעל המזור ביותר הדברים הנזכרים שאינו חולק לא על שפתים היה. אבל באר הסכמתו באופן לא יסופק בה. שכן בא"ח סימן תרי"ג לענין שיבתא, היינו רוח רעה הנו'. וכן בריש נפילת ידים לענין מלח סדומית. גם בדבר המשקים מגלים במזור יורה דעה סימן קי"ו בהדיא כתב דבזמן הזה אין לחוש. ויחזק דעתו זה בענין הגלוי הנו' באמרו שאין בזה משום דבר הנאסר במנין, כיון שלא גזרו אלא מפני הנחשים והואיל שאינם בינינו ליתא לגיורה, מזה שלא עשו בענין הזוגות דאדרבא קיים אסורם כמדובר, גם לעת עתה. והנה עכ"ז קושיתנו הנזכרת מעקרא קיימא אף לדעת האוסרים האלה נראה כי מה שכתבו אסור הזוגות אינו אלא משעם הברייתא שהביאו. ואת מאמר רב דימי והלכתו מסיני כהם כמתירים הנקובים בשם לא זכרו ושכחוהו. גם יקשה הבריתא עצמה למה לא יחסה הדבר לסיני, חזו"ל איך העלו שם פ' ערבי פסחים על הזוגות דלא קסיד לא קסדי ליה, אשר זה נראה קצת התנצלות

למחירים דלעילא. והרי הלכה זו לא באה עם קשר תנאי הקפדה. גם אין לנו לחפש על שום הלכה מסיני מה טעם, עד שנאמר בסור הסבה יסור המסובב. כי כבר באר רש"י על ההיא דגמין פ"ק [דף י"ד א] הני תלת מלי עבדינהו [בדפוס שוינדהו] רבנן כהלכתא בלא מעמא. שר"ל כהלכה מסיני שאינה צריכה לטעם, ולזה לא היה לנו לדרוש ולתור אם הוזהרות בוגות הוא מפני כשוף כמו שאמר הגאון טעם הוזהרים ג"כ פ' הרואה מן הישיבה על הקורה לדברי בעל הערוך. ערך ש ב. או לסבה שכלית כבאור רש"י ז"ל שמא יפול. כי לכל האופנים יש לנו לשמור ולעשות את כל הבא במסורת. וכבר אמרו ז"ל פ' כ"ג מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהם גדול העולם שאמר אני ארבה ולא אשוב ולא אסור. וממה שלא יעלם מי גם הפילוסוף סטאגורה אשר לדברי קלימינסו אליסנדרו בספרו הראשון מן הסטרומיס' ודברי אבסיביאו בספרו העשירי מן ההכנה פ"ג נמצא בימי עזרא היה מנהיר על מחוש הוזהרות כפי מה שזכר החכם הנכרי אקווינו בבאורו לראשון מספר המדות למוד ז', ובבאורו לשלישי מן השמיע המביעי למוד ג' ומקומות אחרים. אשר כתב כי זה פיתאגורה היה מלמד על עשרה דברים היותם מטים להצלחה. כמספר הנספר, והזכר, והימין, והמנוחה, וזולתם. וכנגדם עשרה מטים אל ההפסד, כזוג, והנקבה, והשמאל, והתנועה וכו'. וזה להיות השניות נקבי וחמריי מוכן אל המחלוק' כמוהו, מה שאין כן האחד המורה על הצורה שהיא אחת בעצמה. כמו שזכר גם מקריביאו בששי מפרקיו על הלום סיפיוני חבור מרקו טוליאו.

עם שהדע ג"כ איך פלוטרקי בספרו מחרבות הבנים הנכלל בחבריו הקמני'. ודיאוגיני לאירציו הונו, בספרו מחיי הפילוסופים וזולתם אמרו כי למודי האיש הזה פיתאגורה היו סימבולי, היינו רמזים שלא נכשומם להורות על מוסרים ומדות. שכן היו גם קצת ספוריו, כאמרו שירד לגיהנם וראה את נפשו איסיאורו קשורה לעמוד ברזל קודה צועקת מר לה. ואת נפשו אומירו תלויה באילן ונחשים סביבותיה. לעגש הדברים אשר דמו בשיריהם על האלהות בלי הוזהרות הנדרשת. ראה אפוא משכיל אם אנחנו בני אל די ראשוני' ואחרונים יאות לנו לשמור על אודותיו יתעלה מוצא שפתינו. וכלמודו להפסיד סומן הקרדה אחרי שהוסרה מן האש. הרומזו כפי מה שזכר קלימינסו אליסנדריא בספרו החמישי מן הסטרומיס' דף קט"ו. כי בהשלימך עם מי אשר חטא לך תמחה כל הרושם מלבך. וכך היה אומר אל תשב על הקניקו. אשר לפירוש סוידה היא מדה מוזן אדם ליום אחד כדבר עומר לנגלת. והיה רמזו כי עם השיגך המסתפק ליום זה אל תדי יושב ובטל על שולי המדה כי לא תדע מה יהיה יום מחר רעה על הארץ. ושאיך לאכול את הלב. הכונה להשמר מן ההפעליות המפסידות את הלחות השרשי אשר לבב אנוש יסעד, והרבה לו כאלה, וכן יאמן בענין הוזהרות שרמו להזהר מן המחלוקת, אשר לבר מחיותו חלק רע ושמאלי נמצא בו ג"כ הכנה לכשפים אצל הנפשות אשר בשקידתן על רשומם תתפעלנה מהמה. ומי יודע אם הגריחא הנוכרת שלא זכרה הלכה מסיני נשתח מעצמה לזה. ורב דימי בהלכתו לא כוון אלא לדבריה. יהי מה נשוב אל עקר מגמתנו ונאמר כי כן דבר ר' יצחק פרק אין בין המורד מקרא סופרים ועשור סופרים וקריין ולא כתבין

וכתבין ולא קריין הלכה למשה מסיני, אם יובן מסיני ממש קשי ביה טובא. חדא שהביא למופת, או סתם תלמודא בעדו, פסוקי נביאים וכתובי, קדמו שרים, פרת דבלכתו¹) וכו'. אשר אמנה לא תצויר עליהם הלכה ממש רבינו. ועוד כי אף הורמים התוריים שהביא אחר תעבורו, אחר תאסף, יקשו ביותר. והואיל ונמצאו בתורה שבכתב למה יתיחסו למסורת. ולפי האמת עם שתאמר כי הפסוקי הנזכרים הביאם בעל המאמר מעצמו לבאור הדבר המקובל. הלא נראה שהם כלם מסוגלת הלשון כפתוריה ופרחיה. כי כן בכל הלשונות נמצאו יפויים עצמיים כ"ש בזאת הקדושה וקדמונית למן היום אשר ברא אלקים אדם. כמו שהראה החכם בעל ספר נופת צופים במופתי פסוקים אשר הביא על כל יפוי והלצה ממנה. וכן מאמר ר' סימון בב"ר א' מנצפ"ך צופים אמרום הל"מ. אשר בפרק הבונה וקמא דמגלה הובא בשם ר' ירמיה בלתי הסיוס ההוא הל"מ. לבי אומר לי כי זה דבר הל"מ לצדדין מה יפירש. כמו שתאמר רצותו בזה כי הן משבע הכתב עצמו המאושר באותיותיו וקדמוניות ככל יתר האלפא ביתא. וישיב בעיניו להודיענו זה בהיות כי לפי מה שראיתי בספר למוד הלשונות ל פ י ס י א ו פ א ו י ס י האותיות ארמיות הנהוגות ג"כ אצל הבבלים וערי מקלם רבותינו. בסדרם ובנינם וקריאתם הן הנה ממש כאותיות אשר לנו. גם יש להם נקודות וקוים לסימני הבדל הקולות כמונו. ובפרש כל השם התאר יחיד הוא ג"כ רבים בהכתב עליו ב' נקודות כמו כה נא כהן אחר כהי נא רבים. אשר זה אצלי לאות כי כן הנקודות באותיות הקדש קדמוניות כאותיות עצמן. ואדם הראשון סדר אלה עומת אלה שלא כדעת הבחור אשר זכרנו בכ"ש מפרקי הספר [עם כי קצת ספריהם ג"כ היינו פרושים ודנותיהו הם בלי נקודות כמנהג אצלנו]. אכן אותיות הארמי ישתנו בזה שאין להן כפל מנצפך, וזולתי הכ"ף והנו"ן אשר בסוף המלות יכתבום פשוטו. בהשנות ג"כ בצורתן ובסימני הקולות שזכרנו. וכן בכל אותיות עמים שונים שהביא. אשר מהן תקיש גם לכל זולתן לא נמצא היפוי של מנצפך המסוגל לאות ברית בכתב הקדש. ולזה הואיל ר' סימון לברר קרימתן מראשית היצירה כדלעילא. גם על מה שנראה בשני פרקי הגמרא הנו', כי מדוחק קושית אלה המצות אין נביא רשאי לחדש דבר העלו דשכחום וחזרו ויסרום הלא תבונן דבור שהביאו בעלי התוספת פ"ק דמגלה הנו' בשם הרישבא וז"ל. האי צופים אמרום על כרחין אחר שנגנו הארון בימי יאשיהו היה. דאלו קודם לכן הרי היו שם הלוחות והתורה ויחי אסקינן דשכחום, ע"כ. והנה קושיתו נכונה מאד אבל תשובתו אינה מספק'. כי זולת הלוחות והתורה אשר עכ"פ בהיותם שפוני שמוני קדש עד שחלקה אמר ספרי התורה מצאתי היו אז בעמנו כלא היו. הלא גם אחר יאשיהו נמצאו כל ספרי הנביאים והכתובים אף בין המוני הארץ. וידענו כי גם בשנות החרבן נעתקו לכמה לשונות כמו שזכרתי בחמישי מפרקי הספר. כ"ש בהתאמת אצלנו כי כל ימי בית ראשון היו ישראל כלם אף ההריומות מדברים בלשון הקדש כמו שהוכחנו גם שם פנ"ו. ונהי דהמון העם בבית שני היו מדברים בלשון ארמי ותאמר כי הם ישבו והסירו מנצפך מלבם וכתבם, אך ידומה שכמה אלפים כהנים סנהדרין ויתר חופשי התורה שכחום. הלא אנחנו כיום עם היות שפתנו אתנו ללועזות בלעז.

¹ בשפאל ב' ח' ג' כתיב בלכתי לחשיב ירו בנור, והקרי בנור פרת. עין גירסא דף ל"ו ב'.

משכילי עם אשר רבו למעלה יביעו ידברו וכתבו בלשון הקדש. מלבד האם חסיק אדעתך שענותינו גרמו בשום זמן תגבורת השכחה במלי דאורייתא עד שאפילו ההלכות האלה התלויו באותיו אשר מטבען להשתמש בהן המיד. עברו ממשניות לבב. מה נדבר ומה נצטדק בסוד שיח שרעפינו. לא אומר על תורה שבכתב כלה אבל לפחות על ההלכות אשר לעתים רחוקות דובר בהם במושג זקנים ויחזירי סגולה בלבד. כלוג שמן לתודה, רביעית שמן לגור, שעורין, חציצין, ומחויצין. וכל אותם שזכר הר"ם ו'ל בהקדמת באור המשנה איך נשארו הם על מנונם ולא אלה. או אם גם הם שפוחים ח"י וחזרו ויסרום, וכ"ש עוד לדבר הירושלמי שהביאו הבעלי התוספות ס"ק דמגלה הנו' ו'ל אותם צופים כשהיו דחקו דרשו מ'נצפך ור' אליעזר ור' יודישע היו מהם, ע"כ. הנחשוב כי התנאי הקדמים להם כשמעין הצדיק. יוסף בן יעזר אליעזר בן ערך ודכותיהו לא ידעו בחתימת שמתם אם אותיות מנצפך פשוטין או פשוטין, אבל אגלאי מלתא כי לדעת הירושלמי אותיות מנצפך עצמן מעולם לא נשכחו. ושהצופים ר"א ור"י לא הדרשו רק מה שדרשו על דין מה שעם כתוב עם מן נון וכולי ממאמר למאמר מנאמן למאמן וכולו מהאייתא בפרקים ובב"ר שזכרנו. כי שיח ושיג לו אשר לא כנראה מדברי הבבלי הנו' שהכונה על צורת האותיות אם כפופות אם פשוטות הנה. אשר ע"כ יאמן פי זו דרך הגמרא במקשה לתת מקום אל כל המאמרים שיצדקו יחדו תסבול הרבה פעמים שנויי דחיקי אשר יעברו לכאורה. כעין מה שכתב רש"י ס"ק דמגלה הנזכר בקושי אחר מתיוס למאמר הנה. אורחא דתלמודא הוא להקשות דבר שאינו עד דשרה ומעמודה על גוריה. וכן תאמר דהאי מסקנא שכתוב וכולי אינה אלא להראות פנים כי מאמר צופים אמרו אפשר הסכימו עם מאמר אין נביא רשאו וכי, אולם לכל האופנים דברים בנו כאמור. גם הנמצא לרב הגדול רבינו מאיר משול"טולה בפסקיו פ' לא יחפור כמו שזכרתי בס"ר מטרקי הספר על הכתובים ארור עשה מלאכת י"י רמיה וארור מונע הרבו מדם שכתב ו'ל אי"ג דהני קראי ירמיה אמרינהו הוו גמירי להו דה"מ, ע"כ. וזה לא התכר בדברי דה"ל גם לא ספיו אנו חזיק, על כרחך הפרשהו מפריו על המדה כמדובר. וכבר הפשתי את החכם הזה על דבריו אלה בפמ"ו הנו'. כי האמנה כל מאמר כזה לרבותינו יפורש אצל המשכילים המצאה מחכמתם לרמוז על תכלית מה יועיל במדות או ברעות והיא דרך פתגורית ואפולונית משובחת. לא שכונו להלעיטנו כי זה מעשה דיה ככתבו. ואסמכוהו אקרא באשר מתוך כך מדברי הרשב"א בפרוש לאגדות פ' אין עומדין הורואה. כל הוגה בו יזכרהו. ואדרבא הורות הנגלה באווה חלק ממנו וכל כיצא בו יגלה און אנשים כי איננו פשט. כדבר הרב המורה בהקדמתו על הכתוב תפדיו דהב וגו'. וכל מי שיגמיע דברי דה"ל כאלה על האופן שנכתבו ומתרגם אותם כצורתם ודאי הוא פוגם ונפגם המורה מה שהתחייבנו לכבד מכבדינו. עיין בפמ"ו הנו' ומשם פ"מ כי דברינו בהם נעים כי תשמרם בלבך. אך נשוב אל מקומנו ומאמר כי כמשפט הזה תעשה גם בדברי הנאון הנזכר שהביא בעל הערך. אשר תראנו שם מיהם אל פי השמועה ואל דברי נביאים ענין השיבה על הקורה הנזכרת וולתו. עם כי בגמרא דטרק הוראה הנזכר לא אמרו בה אלא תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב הוין מן הקרקע, ועל כל מושב שב הוין מן הקורה. והוא שלא מה ראו השלמים האלה ליחס מדעתם לסני ולנביאים

פרק שלשה עשר

דברים לא נחשבו. אבל תאמר כי נכון הדבר מעם החכמים הדשים גם ישנים להגדיל אמרתם ולהאדירם בהתלותם באילן גדול על דרך עשו חווק לדגריהם. או היה זה מאתם דרך העברה בעלמא. כאמרם פ"ק דערובין דבר תורה מקפיד עליו חוצץ. ופרש"ל לאו דבר תורה ממש אלא הל"מ. וכאמרם פ' חלק מנין לתחית המתים מן התורה שנאמר עוד יהלוך. ישיג אדמת עפר יקציו. וזולתם מנביאים ומחובים. אשר בכל הגמרא ובגמרא פ"ק הקמא יכנו אותם דברי קבלה בלבד. גם יבדילו בינותם לומר דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. ובפרט לא נמנעו מחך ההגדלה הנו' ברבר המעותד להתפשט בין המוני הארץ. גם המשיכיל יוכל להוסיף לקח על אלה בתנאי עכ"פ שיבדיל בסכינא חריפא ובחצב שבו תחם יהושע ש' אלו צדין ישראל את הארץ י). בין החלמות מסיני אשר בדינים ומצות תוריות שאין בשום אופן לפרסם ולצאת מהן כחוט השיערה. לכמו אלה שהן מדרשות וענינים אשר להגיון לא לעמל שוה לנאות כנומרות נתנו. ועם הכל, הואיל ורש"י ד"ל פ"ד דנדרים הגו' פרש וז"ל כך קבל משה מסיני ומסר לישראל. ואני לא מצאתי שמץ מדברי הנזכרים לזולתי שאביאחו עד. שריר וקיים יובן תמיד מה שהצויתי מקדם. כי השער הזה יהיה סגור עד בוא נשיאים בעמנו ורק על מנת שהם ירצו יפתח.

[עד כאן ההגחה].
ועל זה שמינית נאמר כי האמנה קושיא זו הצעונה על דעת בעל הדברים הנגש אלינו ואפס בבחינת האמת אין דברי החכם כוונת נאותים אל המונח בה כי הוא אינו מדבר על התחלת השרש. אבל על שיעור הזמן אשר מראשית החדש עד סופו, או תאמר בין מולד למולד. שכן בזה נחלקו הדעות ורבו המעיות לקצת האמות מקדם. כמו שהנשיא ד"ל שער ב' מאמר ב' אחר זכרו את המנהגים השונים אשר נמצאו לגויי הארץ על התחלת החדש. כי בקצה המורה לפאת דרום מונים מנגוד אל נגוד, ואחרים מדבוק אל דבוק היינו כפי המהלך המתחלף לא לפי השוה כמונו. ואחרים מראיה אל ראייה. כתב שהפרסיים היו מונים בין מולד למולד כש"ב חש"ב. אשר לדעתו הבריחה דשמואל ופרקי ר"א האומרים כמו כן כש"ב ושתי ידות ישעה שהם תש"ב חלקים לא על דעתם הפרטי דברו. שלא

הגחה כבר כתבתי על דבר הנשיא הזה
בחנכה השנית אשר במאמר זה פ"א. גם
לא תחול מראית מה שכתבתי בסוף ההשוכה
הראשונה על י"ג השאלות.

אבר כ"א סביב לשנת שמונים אחר מות אלכסנדר ועיין בכל החשבונות אשר מצא לקרמוניו. שבדקו חשבו על לקות הירח. והוסיף גם הוא בדיקה עליהם. וסוף דבר עם רוב המחקר נתגלה לו כי השעור הנכון הוא כש"ב חש"ב. אשר על כן דבר הכותרי הנזכר יציב ונכון. כי הנה המעוה בהתחלות עם היות ראשיתו מצער. אחריותו ברוב הימים ישגא מאד. כמו שזכר הראב"ע פרשת בא על דבר שמואל הנזכר. כי יהיה המרחק בין ימי בראשית למולדות זמנו קרוב מחצי שנה ואלוהם באמרנו על השעור הנאות של כש"ב חש"ב אשר המצאנו גם כן שומר תמננתו מרביעית חדש זה או מחציתו עד רביעית החדש הסמוך לו או מחציתו

(1) חשתי האמר הזה כפי' אין צדין ולא פצאיתיו, ומקורו כפי' חוקת הביתם דף כ"א א,
פאי הצובא אפר רב שבו תחם יהושע לישראל את הארץ, המועד.

וכן מכל עת לעת בלי ספק כל משכיל בתבונה ידע למצוא את ראשיתו ולתת עליו
 אל יושבי המלאכה שורש נכון בלי נבוא' ככל אשר זכרנו בהתיר הקושיא השלישי' ע"ש .
 ועל התי' ע"ת נאמר כי באמת ובתמים עם המצא כתוב אם כל עת
 ישראל ישנו . והרב המורה ה"ב פט"ו כתב וז"ל . לא יחסר האמת ולא יחלש עם
 חלוק עליו כל אנשי הארץ . הלא אין ספק כי בשום אופן לא תעלה כזאת על שום
 דעה בענין זה חלילה . ובשגם יתכן לחשוב על קצת אחרונים החזיקים בנמצא
 לקדמונים לתוסם . בלי העמיק אל היסוד כיצד הוזל ונמשך כך השנים ליצירה
 בעמנו . וזה מה שלא זיק . כמו שכתבתי בסוף הגדה ב' מאמר זה פ"א . ודאי הוא
 כי עם חכם ונבון הגוי כלו . והאיתנים מוסדי ארץ לא פקו פלידה וכל ר' לא אנס
 להו בעקרים אלו . אבל יאות שנאמר כי מה שיתואר בפיעות הוא אשר ידבר האדם
 מהאמינו שכן הוא מוכרח כפי האמת , או יעשה פעולה ויזהר ממנה להשבו זה
 חובה . ואינו אלא מנהג לקצתנו , כמו שלא יעשה מלאכה במוצאי שבת ויום
 החודש . אבל בהיותו יודע קשט אמרי אמת . ועכ"ז לשעם מה סבר וקבל . אין
 ספק שלא יתואר במיעות , כמו שיובן מדברי הפוסקים ז"ל בשם הירושלמי על
 המאמר דברים המותרין ואחרים וכו' . אי אתה רשאי וכו' . שאין זה אלא במנהג
 ותיקין היינו שהוזהל בלי מיעות כי אם מדעת כאמור . ובכן בהתקבל הסך הנהוג
 עם הספורים המתיחסים אליו הן אצל ר' יוסי בס"ע רשאי די דהבא בענין זה . הן
 אצל ערת רבותינו הנמשכים אחריו , על האופן שזכרנו בפרק זה על הקושיא
 הראשונה . הלא גם קושיא זו נמצאת הישב מתורצת . והנה ממשל משלים אדיה
 לך על דברינו אלה ושמתי בהם אות על ירך . וזה כי התבונן מה שכתבנו למעלה
 קרוב לסוף פ"ה איך כל מולד שוה הרשום בלוחותינו אין זמנו ההוא יציב ונכון רק
 במדינת בבל או א"י כפי הדעות השונות אשר זכרנו שמה , להיותו נחשב מחכמי
 הדור ההוא כפי האופקים הישרים בגלילות ההמה אבל בכל יתר המקומות , הוא
 וכן רגע כל מקרה רמוז יקדים או יאחר חלקים ושעות ככל הראוי לאופקי ארץ ארץ
 ארץ . כי כן להקל ידיעה זו אצל התוכנים יעשו ספרי האלמינא קו משונים
 זה מזה בהתחלת המדינות אצל וריחת השמש . והנה קרוב אליך הדבר שאם
 תחקור על זה אלף מנאונים דורינו תמצא מהם רובא דמנכר דלאו אדיתיהו . כי כלם
 יאמינו כמו שהעיד רב"ע בפ"ה הנוכר היות רגיו המולד . ההוא שוה בכל מקום
 כאשר רגלודי דבר אנוש מהולכי נתיבות יובילו הלוח האחד בעינו אשכנו וריפת
 ותוגרמה או מקצה גבול איטליא של יון ועם קצתו . גם תוכל לדין כי מה שהוא
 מזה בימינו אלה הוא שהיה כמו כן בדור דורים אשר היו אחרי הנתן סדרי העבור
 הנהוג לנו . כי מדי חדש בחדשו בראותם את הכתוב בלוח סרכיהו נקשי ואתו
 והיה כעם ככהן . עכ"ז נדע לודאי כי לא אלמן ישראל מאלקיו די ייב חכמתו להכימין
 מיסדי החשבון אם בנבל או בא"י כאמור . אשר מדעת ועל מנת כך יסדוהו עם
 הכירים מאו כי אפשר לשלשלת הזמן לסבב כי לא רבים יחכמו להבין את דרכם הנו' .
 לא ח"ו מקוצר רוח דעת . אבל כי ההרגל כמו שזכרנו בהגדה השנית פרק א'
 יעבור קצת דברים ראשון ראשון . מאין פנות אל יסוד הקדמונים ובפרט היכא דלא
 שכיחא היוקא כמה שידענו שהשלטן לפניה' וכל העשוי מאתם נחתם במבע' המך .
 ועל התי' ע"ת נאמר כי האמנה עם ההסתלות הסובב ישוער איך גם
 רבותינו עצמם כאוהבי האמת יקשיבו באחבה את המתנגד לשתי ההנחות המזכר' ,

כ"ש שלא ידוהו אפילו באחת הידים . ואין צורך לומר על דבריהם אלה אם קבלה נקבל כי כבר התבאר מתוכם ממש היות הכל אצ"ל סברא גרידא . שכן פ"ק דערכין ושלחי זבחים הנו' ברצותם להוכיח שהחלוק נמשך כמו הכבוש שבע שנים אמרו איביעית אימא מדשבע כבשו שבע נמי חלקו . וכתב רש"י גובאים וז"ל סברא בעלמ' היא . וקרב שנאמר כי כחכירם הם וז"ל חלשת זאת הסברא ובפרש ני בעל ס"ע פ"א שזכר בענין זה את השניה האמורה שם מהם ז"ל , החריש מוזאת , כי האמנה איך לא נשפוט החלוק ע"פ הגורל ומרוצת הזוכים בתשוק' רבה איש לעירו ולשדהו . מהיר הזמן מן הכבוש , פנו לאיביעית אימא השני הזכור מבעל ס"ע . ואמרו מדלא משכחת לה ז"ד שנים אחרי שהוכחה העיר , היינו כבאור רש"י בסוגית ערכין הנו' . שאם חרבה או תמעיט שנת החלוק , או שתאמר החלים למנות שמפין משנכנסו לארץ . לא יעלה בידך החשבון שהבית חרב בשלשים ושש ליובל . באופן שתוכל לפרש דבר יחזקאל פרשה מ' בר"ה בעשור לחדש בי"ד שנה אחרי הוכחה העיר , על שנת היובל . והרי אצל המבין , זה הדבר מהם ז"ל הוא באור ספק כמסופק כמוהו . כי אם יצטרך להורות כדלקמן שיפה דבר החכם דון יצחק כי אין ר"ה דיתוקאל הנו' רק החדש אשר היה ראש לגלותם . או אם מובן פתרו הזקנים החדש הראשון לחדשי השנה דהיינו ניסן כמו שזכרתי למעלה קרוב לסוף פ"ג . הלא בצדק תשפוט שגם הם ז"ל כבר הרגישו בהלשט מה שבארו דר"ה הנו' הוא יום הכשורים של יובל . אשר על כן לא דנו הפיעם השני הנו' כדאי לסמוך עליו לברו ועשו לו סמיכות בראשון . על דעת כי איש את רעהו יעזורו . ואם כן נמצאנו למדין כי הן המונח הראשון דשנות כבוש וחלוק היו ז"ד מצומצמות הן המונח השני שזה ר"ה דיוחזקאל נאמר על י"ה של יובל . אינם קבלה . ואם לדין יש השובה כמו שזכרנו . והנה אין לך קורא נכון לחניע ראש על נפותנו לקיים את באור החכם דון יצחק או פתרון הזקנים הנו' . כי האמנה התכן באור ר"ה דיוחזקאל על י"ה של יובל באופן שהחרבן יפול בשלשים ושש ליובל הוא בלבד לדעת האומר שהיובל נמנה לעצמו בלתי נכלל בשמשות כדבר הר"ם בפרקו הנזכר . והרי תמצא שם בחשגת ראב"ד שהנאונים הכריעו כר' יהודה דשנת חמשים עולה לכאן ולכאן . באופן כי החרבן לא בשנת ז"ר ליובל הי"ז היה . אבל , בלשון ראב"ד בהשגה הנו' . בשנה השלישית ליובל הי"ה . וכן הוא דעת רש"י כפי באורו לשמעתא דתנא דבי אליהו במסכתא אלילים פ"א . בראותו כי רב הזנא יסד החשבון שם כפי שטתו . גם בדבור תוספת ס"ק דר"ה [המתחיל לאפוקי מדר' יהודה תמצא ר"י פוסק ור"י בהדיא וכמו כן בד"א של תוספות פ"ק דאלילים] המתחיל האי מאן . תראה שכתבו וז"ל בספר התרומה פסוק רבינו ברוך דהלכה כר' יהודה כי שנת חמשים עולה לכאן ולכאן . ואע"ג דבמס' ערכין ופ"ק דר"ה איתא לאפוקי מדר' יהודה , מ"מ קך הלכה , דכי האי גונא אשכחן פ"ק דכתובות ושם הארכתי . ובתוספת רבינו יהודה נמי משמע הכי דהלכה כר' יהודה להיותו מחשב שנת שמשה בזמן הזה מ"ש שנה לכל יובל . ע"כ לשונם . וכמו כן סמ"ג עשאין קנ"ג ספק ניתיה . ובערותו הביא ר"י הנזכר עם הירוף שני דבורי התוספות שזכרנו . באמרו הפיעם המצוי שם לר"י

(1) המאמר המוסגר אינו בנייה הכ"י אך פצאיתו ניסוף על הנלוין בכתב יד איוה מעידק אחרון . לא בכתב המסגר . ומה ראה כי המסגר העתיק ספרי מהעתיקה אחרת . ובמסך העתיק דלג מחיבת המתחיל הא' עד חיבת המתחיל הב' . המעריך .

הנזכר ו"ל שהרי בשמעתא דתנא דבי אליהו פ"ק דאלייליס הסוגיא הולכת לפי שפתו גבי האי מאן דלא ידע כמה שני וכולי, ולדעתו גם מלבד כל אלה חמצא סמך גדול לדעת ר' יהודה שכך היא דרכה של תורה גם במנין נ' השבועות של ננעי בתים דיום ז' ויום י"ג עולה לכאן ולכאן באופן שאינן אלא י"ט יום כמבואר בשלישי דנגעים ודו"ס הביאו פט"ז דה' טומאת צרעת וסמ"ג עשאין רל"ט. ובהיות כי דעת ר"י היא אשר גבר באהיו כאמור. הנה באור הכתוב בר"ה בעשור לחדש על י"ה של יובל כנזכר במל לגמרי לא ישמע על פך שהרי לר' יהודה החרבן היה כלשון ראב"ד הנזכר שנת ג' ליובל הי"ח. ואם כן שנת י"ד אחרי שהוכתה העיר היתה לו שנת י"ז לא שנת היובל עצמה. ובבאור כתב נ' חביב בתשובת השמטה דף ר"ג וז"ל. ר' יהודה לא סבירא ליה דרשא דררשינן בהאי קרא דו"ד שנה אחר שהוכתה העיר. דאיהו דריש ליה לדרשא אחרנא לא ירעינן ליה. ואף לדעת הר"א הנשיא שער ר' מאמר ג' דפליג דבורא ואמר שקודם גלות הראובני אשר היה בשנת ג' אלפים ל"ז דקדשו יובלות שנת חמשים לא עלתה לכאן ולכאן אמנם¹ משגלו אשר מאין כל יושביה על הארץ לא קדשו רק שמטין היתה באמת עולה, כר' יהודה. הלא מאז עד החרבן שהיה בשנת ג' אלפים של"ח נמצאו שש שנים חסרות בעד שש היובלו הראויות לשלש מאות השנים הנזכרות, ובהכרח אין החרבן נופל רק בשלשים ליובל. וא"כ י"ד שנה אחרי שהוכתה העיר נמצאת שנת מ"ד. לא שנת יובל כמו שהיה צריך לקיום פרוש הכתוב שזכרנו. והנה מכל זה ימשך. כי באור דון יצחק או פתרון הוקנים של ר"ה דיהוקאל נאות היטנו. ולדעתי אפשר בו ג"כ פרוש אחר נכון בעצמו ומקובל לכל דעת. והוא דאין הכי נמי שזאת הנבואה היתה לו בחדש חשירי. אפס אמרו בר"ה לאו דוקא יום הוכרוך. כי איך יסתור תוך כדי דבור לומר בעשור לחדש. אבל מדי עברו להשמיעה בהמון או להעלותה על ספר עד ימים רבים אמר כי יד' ה' היתה עליו בראשית השנה דיינו סביב לתחלתה ופרש אחר כן שזה היה בעשור לחדש. הלא תראה בירמיה כ"ז בראשית ממלכות יהויקים וגומר, ואי אפשר ראשית ממש כי בסוף הענין ההוא נגלה שמקרה אוריהו קדם לזה במלכות יהויקים בהכרח. וכן חמצא על דג הסכות בצאת השנה וחקופת השנה. וכבר התחילה אם ביום הוכרוך אם ב"ה כשתי הדעות שזכור לפנינו. גם על אודות החשבון כתוב בשבעים נפש, הספרו חמשים יום. ארבעים יכנו. ואינם אלא בקרוב כמו שזכרנו בשם הראש ורמב"ן סוף מאמר א' ובפ"מ בשם ראב"ע על הכתוב אשר ילדו לו בפרן ארם, כן הדבר הזה בר"ה. משמעו סביב לראשיתה חיינו ב"ה של שנת כ"ה לגלות. אך לא בשום אופן י"ה של יובל. ולא יקשה בענין לפרוש רבותינו הנו' ולפרשנו [מה שאין כן לבאור דון יצחק ופתרון הוקנים]. אם זאת המראה היתה ליהוקאל ב"ה אך בספורו לא קרא לקדוש י"י הזה בשם מכובר לתארז ממש י"ה. לא יום כך לחדש באחד מימי החול כי זה אמנם נהג אצל קדמונינו כמו שתמצא בעזרא א' ג' מיום אחד לחדש השביעי החלו להעלות וגומר ובעזרא ב' ח' ויבא עזרא את התורה וגו' ביום אחד לחדש השביעי. ומן הידוע כי קדוש היום ההוא לאלקינו. גם יהוקאל עצמו אמר פרשה כ"ו ויהי ב"א שנה באחד לחדש. אשר מסתמא היה ר"ה. ופרשה ל"ב אמר ב"ב שנה נט"ז לחדש אשר לכאורה היה י"ט של סכות או אפילו תאמר של ססח, ולא נתן עליהם חוד קדושתם המפורסמת. די' מה הבאור השלישי הנה על דבר ר"ה דיהוקאל הנזכר

¹ בכ"י כתוב אשר.

גם הוא טוב תאר מאד . ולכל הפנים אי אפשר לפרש אותו י"ה של יובל כאשר דחינו . מלבד כי תוכל עוד למאן היותו י"ה של יובל ממה שתרצו כי זה המאמר איזהו ר"ה שהוא בעשור וכולי אינו אלא לדעת רבנן שאמרו דיובל מתחיל ב"ה כנראה פ"ק דר"ה בגמרא דמשנת וליובלות . ובפרש ברבור תוספת שם המתחיל ורבנן . והנה לעומתו תמצא שם פ"ק דר"ה תניא וקדשתם את שנת החמשים מה תלמוד לומר לפי שנאמר בעשור לחדש יכול לא תהא השנה מקודשת אלא מ"ה ואילך תלמוד לומר וקדשתם וגומר מלמד דמתקדשת מתחלתה . מכאן אמר ר' שמעאל בר' יוחנן בן ברוקא לא היו עבדים משועבדים גם לא נפטרם וכולי . הרי לפי זה התנא דאין לפרש ראש השנה ההוא על י"ה כי אף שנת היובל מתקדשת בראשיתה . ולכל האופנים בשגם תמאן מלומר כי הדברים בתשובתנו זאת בוררים כהוגן . לא תמלט מהדות דלא מבעיא לדעת ר' יהודה אשר שבעה אלה עיני י"ה החכמים שזכרנו ראו אותו כי טוב הוא . הקשיא העשירית הזאת בשלה מעקרה כמדובר , אלא אפילו לרבנן דפליגי עליה הלא היא מאד חלושה ומסופקת . ואם ככה נזכה לדין שהקשיא אשר עזרנו על משך בנין ראשון בשגם ירמה המתנגד לומר עליו זריק חומריה אאוריא כי רוח תשאנו . אעקריה קאי ככל האמור . הנה גם יתר הספקות הנלוים אליו בדרוש יזכו לשם . ולא במהרה יתקו . עד הנה עזרנו י"ה ושבה העשיריה הנוכרת והיתה לבער . וסתירתה אשר דמה איש ריבי נשלכת , מצבת בה וכתבי קדש מצבתה .

ואולם בקנצי מילין אלה לאפשי רווחא לא נחל גם כן מלומר כי יונח שאנחנו לא נרע לצייר איך היה אפשר לחכמים מסדרי העבור לעשות שעם רבות השנים ליצירה לא ישתנה סימן בהר"ד אשר כמוהו מהנתן עוד לשרש . יכולים אנחנו בהשקט ובטחה להשיען על חכמתם ולהאמין כי לא יבצר זה ממנה . אם עלה על דעתם שיעשוהו . וזה ממה שנשיב אל לבנו גדולה מזה אשר תאמת לנו מה רבו מעשי החכמה ומה עצמו ראשיה לא בלבד הודאית וגאמנת כאותה של המסדרים הנו' לפי חזקתם אצלנו . כי גם אותה אשר ספקות עקריים ישחרגו ונאחזו בסבכיה . הלא זה דברי כי תמצא לרב המורה ה"ב פכ"ד בענין השתדלות התוכנים לקיים את הנראה ממראות השמים . שאמר כי עם היות כל מה שכתב תלמי על אודותם מהמצא נגלל הקפה והיוצא מרכז סותר ומתנגד למונחים אשר בחכמת הטבע שאין תנועה סבובית בלי מרכז קיים ובאמצעה . באופן שיעלה על לב איש לגזור בהכובת דבריו . ויכלה אותם כרגע . הנה בהמצא לפנינו לזכותם עדות אמתת הלקיות הנמנים בשרשיו ודקרוק עתיהם וזמני חשכם ושערין . לא נוכל עם כל המבוכה אשר לנו בהם להשקיעם ולבטלם בורע ני בא האות איך יש ויש לאל החכמ' אצל יודעי סודה לסדר דברים באופן שגם ההנחות המדומות תהרנה ילדים אשר אין בהם כל מום לפי האמת והצדק . עד כאן תורף דבריו . קל וחומר אפוא לחכמת המסדרי' הנוכרי' עם כי לא נרד אל היסוד בה שתוכל לתת אמת לאמתו גם בהנחות מוסכמות אצלם בכל המתיהם לעבורנו .

הוא יסודי לאו ה"י עומד עמו לא יסבב אלו. קום יתחזק אלו כו
 האבקה זו יצא העם יצא לו ה"י יצא קולו זה יצאם יצא
 בנות הפרק. העילה בירני כן הנמצא בפרקים אשר קדמו לנו.

פרק יד. והנה אשר אני אחזה לי מכה מזה שהתבאר בפרקינו אלה הוא כי מעולם לא היתה בישראל קבלה נבואיית על מספר מצומצם לשנות היצירה. הספיק לדורות הקדמונים התפרסם באמת שהיה לעולם ראשית במחודש מן התהו. ובאמונה הוותא אין צורך לחשבון מדוקדק. כי לא יזיק סך שנים פחות או יתר. הלא יזבן זה ג"כ מסה שהקשו ז"ל פ"ק דר"ה על מתניתין דקתני באחר בתשרי ר"ה לשנים. למאי נפקא מינה, היינו מאי אכפת לן אם השנה תתחיל מעת זו או זולתה. וכ"ש היו מבקשים מזה לנו כמה שנים הם ליצירה ומאי דחיה הוה. והשיבו היות הגסקותא בשנים לשרות. שהוא לענין דינא בגלל המוקדמי או מאוחרים כדאיחא התם. ואם ידעת סך השנים ליצירה חשבוה נצרכת בעצמה מחמת שום דבר תורני אין ספק דלא אשתמיש תנא אם במשנה הנוכרת אם בולתה מלדבר עליה. או אחר האמוראים ומהברי הגמרא אחריו באיזה ענין חקר עליה. וזה בעצם וראשונה. ועם באור שלם אם הוא מקבלה סתומה מסיני שאין להרדור אחריה או יצא לרבותינו מעיונם. ולמאי הלכתא בדיני ההורה עם כל באור זולת זה המתחכם לה כמשפטם ביתר הדברים התוריים. וכבר ראינו גם אדונינו משה סותם דבריו לאמר בראשית ברא אלקים כמו שזכרתי פכ"ה מפרקי הספר ובמאמר זה על השלישית פ"ג. גם התנא ב"ה הכ"ה הנוכר כי בל דבר שהכתובים או הם ז"ל רצו ליחסו אל זמן היו מונים לו אם ליציאת מצרים או לביאת הארץ והתחלות זולת אלה בלתי יבחנו מיני שום אדם עלי ארץ. ויהי המתחיל בחכמינו לחקור על סך השנים מן היצירה ר' יוסי בספרו ס"ע קצתם לפי סברתם בכתובים וקצתם היינו הנמשכו לחתימת כתבי הקדש. כמו שער בנששו או שמע מוולתו בסופרי הדורות ההמה. וכבר ראינו גם מוולת הבור סדר עולם הנוכר כי זה ר' יוסי האיש היה מתעלם בדיעת המאורעות וזמנם כהוא דפ' אין נערכין ומייתי לה פ' בג' פרקים הניא אמר ר' יוסי כשחרב הבית בראשונה פ' באב ומוצאי שבת ומוצאי שביעית היה. ומשמרתו של יהורייב וכולי, וכן בשניה. ואיך דתניא פ"ק דשבת ופ"ק דמסכתא אלילים אשר זכרנוה, גם דקדקנו בה בכ"ו מפרקי הספר. כשחלה ר' ישמעאל בר' יוסי שלחו לו ר' אמור לנו ב' או ג' דברים שאמרת משם אביך. שלח להם כך אמר אבא ק"פ שנה עד שלא חרב הבית פשטה המלכות על ישראל. פ' שנה עד שלא חרב הבית גורו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכויות. ארבעים שנה עד שלא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה ברנות. למאי הלכתא לומר שלא דנו דיני קנסות. דיני קנסות ס"ד, אלא אימא שלא דנו דיני נפשות. וקרוב הדבר מאד שהוא ר' יוסי כבר ראה הענין וחזה את כל האפשר לספק במספר ליצירה מסובע הדרוש בעצמו ככל אשר כתבנו. ועכ"ז למינן סור מנבכי הרעיונים בחר לו דרך היותר נאית לעינו כפי מה שזכרנו בל"ה מפרקינו וחכמים נמשכו אחריו עם שיערם גם הם את כל המשוער גם ממנו. ובפרש ידעו כי עם החקיים שלא יקלע חשבוננו אל השערה אין בזה שום הפסד תורני חלילה. לא שהוא ר' יוסי מסר לנו ספרו הנוכר וחשבוננו כהלכה מסיני. ולא שהחכמינו קבלוהו למקיים בעד נבואה

ומסירת , הלא מילד מה שהוכחנו זה במאמר הלז סוף פ"מ ראה ראינו כמו שזכרתי בספר פ"ד ובתשובתי על השגות הר"ם סימן א' כי ביתר מעשרים מקומות מחלקו האחרונים עליו . גם התנאים חלקו על קצת ספוריו כמו שכתבתי בזה פ"ד . והוא ר' יוסי עצמו פ' ר' עקיבא וסוף פרק יוצא דופן כתב בו דברים אליבא דרבנן וליה לא סגירא ליה . כמדובר בזה פ"ב מאמר א' מה שלא יאונה לצדיק אם דבריו הוחזקו באיזה אופן נעור' מרוח הקדש . ולכל הפנים כל מה שהודמין עליו לרבותינו יחס זמן היה לשמירת מה שהתפשט באומה ואשר באמת אין דרך להתברר עליו ביותר , וספקותיו מ"מ לא זיקו . לא סרו בו מדרך ר' יוסי הנזכר והיו סומכין על דבריו וחושקים בדיעתם כמו שבא האות על זה בבקשתם מאת גבי הדברים שזכרונו . אשר אמנה אם התבונן אמרם ב' או ג' דברים ולא עשו עקר משלשתם . וכן מה שחקרו למאי נפקא מינה בשלישי לבד , תרגיש בי הם ו"ל לא היו מבקשים בעצבם וראשונה ידעת קורות של מה בכך . כדברי הראשון שהגיד להם ר' ישמעאל . אבל השני והשלישי היו אצלם פרי המאמר מהמצא דבר עקרי למשפטי המומאה ושלא דנו דיני נפשות . אגב גררא התבאר מזה שהב"ד יכולין חמיד לזון דיני קנסות , וכבר ראית כי כן לשמירת המנהג לא נמנעו בני עמנו באיזה אקלים שנמצאו מחשוב המולדות השוים על האופן שיסודם המסדרים עם היות סדרם זה כפי אופק בבל . וכן ישמרו כל יתר המנהגים אשר זכרנום אצל זה בפ"ה דלעילא , והכמינו אשר אמנה כל דבריהם משוערים נפלס ומאוני המשפט לא נמנעו מהחזיק לעגין החקופות בפרט והמתחם להן בחשבון פרקי ר"א והבריתא דשמואל עם החלשא הנודעת בו כמו שזכרנו נ"ב מאמר א' פ"ג ומאמר ב' פ"א . ויהי בימי הקדוש צ"פ הראיה לא הוצרכו הקדמונים ההם לדעת פרטי השנים ליצירה . כי גם בלחו לא יעלם מהם זמן המהלך השנה והאמתי למאורות הן בתקופות הן במולדות . ועם השורשים אשר היו בידם מעבור שבע השנים בכל מחזור אם קרובות אם רחוקות . ושאיין חדשה של לבנה פחות מכמ"ב תשיצ"ג ודכותיהו , יתר שאת ויתר עו היה להם הכה והמדע המצטרף לעתם בקדוש החדשים וקביעות מועדי אלקינו . אבל אנחנו אשר מפני המאני לא נוכל לדרוף דרך הראיה . היה מחכמת הקדמונים בסוף ימי האמוראים לסדר לנו בזה דרך קצרה . היינו כי תמורת מה שהקדמונים ירדפו לדעת החשבון האמתי ועל סיו היו מקדשין . למדו אותנו הן במולדות הן בתקופות לעמוד על החשבון השנה ולקבוע הכל אחריו כמו שזכרנו נ"ב פ"ד . ולכל הפנים גם בדרכנו זה אנחנו שומרים את הכלל הצורך בשעור המולדות הגו' ועבור שבע השנים בכל מחזור וכל דבר אחר הנדרש בעבור בלי המצא שום הכרח לעמוד על מספר השנים ליצירה רק כפי הנאות אל המתחילים לסימנא בעלמא . וכמו שמסדרי החשבון החלו התקופות מן היצירה בשנים ראשית צרכם אינו אלא מפסח מצרים . ורבותינו עם מה שאמרו למולדות מתשרי כר' אליעזר העמידו את ראשית התקופות על ניסן כר' יהושע . וכן השמטין היוכלות אשר לא החלו עד אחר כבוש וחלוק גבו אצלם ציון מקדמי ארץ . כן המולדות הסמוכים אל בהר"ד הנמצא להם אחרון בסך השנים המוסכם עליו כמו שזכרנו גם כן פ"מ ירצת קב"צ וסימן ב' מתשובתינו על השגת הנאון פ"ד ו"ג צ"א ל' . לא בכל זאת שיהיה סימן בהר"ד של תהו מקויים בשום צד קבלת נבואה . עד שתאמר כי כן סך השנים הנסמך אליו צומצם ברוח הקדש . ואין ספק שאם היה עולה לידם סימן אחר היו עכ"פ

מחבר' אליו אופנים וסדרים ינהונו אל האמת והנקודה עצמה הנשמר' כיום מאתנו, מלבד מה שנודע כי כל מעשיהם כאשר הם התקיימו ברשיון הנתון לחכמתם מאת י"י מן השמים. והנה כמו שזכרתי למעלה לא נפלאה היא מן המשכילים. כי הרבה מנהגים הולכים ונשמרים למען לא ישתומם ההמון בסורו מן המסודר היכא דליכא הפסד תורה הלילה. ולדברי הירושלמי כפרוש בעל התוס' והרשב"א שזכרנו בששי מפרקי הספר הנביאים ג"כ עשו כזאת כמוכרת השבון מה אשר לא כמשפטו הואיל שכן התפשט מקדם. ואמנה עכ"ו, כמו שהוכחתי במ"ב מפרקי הספר לא נמסרה אל השרידים חקירת האמת אשר כדברם ו"ל פ"ה דשבת ויומא וסנהדרין פ"ו הוא חותם אלקינו. ובכלל, מן הדרוש הזה יחבאר כי תכלית מה שנודע בסך השנים ליצירה הוא שלא נדעוהו בצמצום הנכסף לכל יפה הנפש. ושאיין דרך גם אצל החכמים כלם לדעת אותו. יען היות הספקות הכרוכים בעקבותיו תלויים בזמן אשר חלף הלך לו. ומפני כל לא ישוב לנו. והנה עמדנו על אמתת המצא הספק הזה לא מעט הוא למשכילים. היינו שאין אומתנו תוספת והולכת הסך הנהוג כדבר מדוייק עד תומו. אבל כנבחר מקבוץ ספקות הנתונים בין גבולי סך של מאה או מאה וחמשים שנה כפי מה שיצוייר אפשרי להצטרף בין מעות היתרון המסופק בימי שעבוד מצרים ומשך בית ראשון וימי הכ"ג שהיו בתחלת בית שני. עד יבא מורה צדק. ואולם עוד לתוספת אמתלא אצל המשכיל על דברינו אלה, וגם על מה שכתבנו במ"א מפרקי הספר כי בשומנו שום ספק בסך השנים הנהוג אין ג"כ אצל אומה בעולם סך זולתו אשר יאמינודו ליציב ונכון בעצם. לא אחול מכתוב זאת וזכרון כי חכם נוצרי מכת הדרושים הגמון אימוניא ב בחבור חדש אשר נראה כיום לי על ששת ימי היצירה נחלק לשלשים למודים. הרבה בלמוד החמישי אורך שנים עשרה יריעות לחקור על הדרוש הזה אם אפשר לומר על שום סך שנים שעבר מיום הבריאה היותו ודאי אצל בעלי הדעת. ואחרי זכרו כמה סכים לפי דעות שונות והביאו הרבה ראיות אמורות בו ספקות לא יחברו לנצח. קצתם אשר זכרנום אנהנו מכתבי הקדש וקצתן מן הנמצא בספריהם וגם בחבורי חכמים של אומות נכרות ובפרט דברים נמצאו לאפלטון בשני ספריו הרשומים קריציא וטמיא. בשפה ברורה העלה זה הכלל שאין חכמה ואין תבונה אשר על ידם יתכן להיות קולע בו אל השערה. העולם ודאי מחודש וירא ראשית לו. אולם הסך המצומצם לשנים שעברו ככה רבו על אודותיו הספקות כי אדם אין שידענו לבטח. ובכל הדעות שזכר אין גם אחד שיאמר לגרוע מסכומנו אבל כלם איש לפי סקודיו אם מעט ואם הרבה ירחיחו התוספות. גם לענין זה האמתי שיישב בעיני המשכיל לדעת כי החכם נוצרי הנזכר כפי מה שחקר בלמודו החמישי על השנים שעברו כאמור. כן בלמודו הששי האריך כמו י"ח דלתות לחקור אם אפשר להגביל אל העולם קץ אמתי בעתיד ובפרט עד זמן התחיה באחרית הימים אשר גם כמו שאנו מצפים משיח צדקנו הם גם כן מקוים שוב משיחם שנית לרכא תחת רגליו הארמילאגוס אצלם ולירות את קרנות כל מלכות של החיה הרביעית המולכת כיום עם כל זולתן אשר בארץ לחקן כפי דעתם העולם כלו במלכות רוחני כמבואר מן החכם המעתיק אצלם בפרושו לנבואת דניאל ז' בהסכמה עקירת אל האומה בכללה. ואחרי אשר הביא כעשרים דעות של קדמונים ואחרונים מנכבדי חכמייהם שהגבילו לתוחלתם האמורה זה עת אחת וזה אחרת אשר כלם עברו בלי הראות

בעולם השתנות מאומה. ומעט מהם אשר עדין לעתים רחוקות נבאו הראה כי לחלשת ראיותם ונסיון השוא אשר התפרסם בהגבלת חכמים מהם כמדובר. הם גם כן אפס ותהו נחשבו. שדא בטולהו נרגא. ובפרט במאמר תנא דבי אליהו שית אלפי שנין וכולי, אשר אצלנו. וישיגם וידבר עליהם קשות, ממש כמו שעשינו אנהו במ"ג משרקי הספר על מחשבי הקצים אשר אתנו. באמרו כי זה מן הדברים אשר לבא לפומא לא גליא ומי עמד בסוד האלוק. כן מקדושיו שוכני מרומים נעלם, אף כי משוכני בתי חמר. אשרי המחכה לחומו בלי העמק או הגבה. ולאחת מעדותיו הביא הכתוב בקהלת גם את העולם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים מראש ועד סוף. באופן כי בשני הדרושים הגו' על העבר והעתיד הסכימה דעתו לדעתנו כאמור. ויישב בעיני כי על פי דבריו אלה לא יוכל איש להתל בשום אחר מחכמינו.

אפס נחזור על הראשונות ונאמר כי ממה שיחאמת אצל כל נלבב אלו שערתי המחקר הזה דבר של מה בכך מבלי צאת מגזעו איזה חוסר מועיל. בודאי החשיתי מעולם הזאפקתי ממנו. כי מי האיש, ומה יתרון לו, שיעמול לרוח. וכבר במקומות לא ימנו מרוב. חכמינו נקובי ראשית המשכילים העירונו ויסורנו למשפט לבל יהיו דברינו משוללי התועלת בהקדם כמו שזכרנו בסמוך על כל הלכה אשר אין לכאורה נמוקה עמה למאי נפקא מינה, גם אצל הנצרים הראשון וכבוד בארבעת רבניהם בפרושו למומור בך י"י חסיתי שנודמן לו שם לזכור את החקירה על אור הלבנה אם הוא מעצמה או מן החכיה עוב הדבר עם כל הנמצא בו לקדמונים מסופק בעצמו ובלתי מועיל. באמרו העמוקות אשר יציאת העמל יתרה בם על שבה התועלת. הלא כל משכיל יסוג מהם תחת שלש. אם כי נפשו מרצון פשוט בחלה בם, או מחוסר לבלתי אבד הזמן יקר הנמצאות. או לשערו בהם ידיעת האמת נמנעת. ואפס כבר הודעתי בכ"ש משרקי הספר כי החקירה הזאת בלי ספק תתן לנו פרי עץ חיים' בהבנת קצת כתבי קדש אשר גם העולם כלו כדברי ר' חייא בירושלמי דסאה והקורב אליו מאמר ר' לארשבן. איני שיה לדבר אחד מהמה. ועלהו כמו כן לא יבול במתיחס לענין עקרי כיום בעמנו אשר זה מעט נגענהו. עיין שם אם יערב עליך שיחיו כי די שהדרכתך במעגלי יושר. והן יאות להאמן כי על הרבר הזה של תוספת השנים שהוכחנו כאמור. בהמצאנו יותר קרובים האלף המקודה למנוחה ישמחו השמים ותגל הארץ. ובפרט אם כר' אליעזר ס' חלק ימי שנתנו אינם אלא ארבע מאות שנה שנאמר שמחנו כימות עניתנו וכתוב וענו אותם ונומר. או כר' דאמר שם"ה שנאמר כי יום נקם בלבי. בשגם טוב מזה ומוזה נראה דבר אבימי שבעת אלפים שנה דכתיב ומשוש חתן וגומר. הדומה לדבר שמואל כמיום שנברא העולם דכתיב למען ירבו וגומר. כימי השמים על הארץ. כי הגה במנוחה שלמה כזאת נדע כי ישא אלוק מעמינו את כל העמל אשר לכבוד שמו סבלנו. ולא יחא אלא התקרבו יותר אל העת הרשום בוודר וירא פסוק ויעש י"י לשרה. בשית מאה שנין לשתיאה יתפתחון תרעי הכמחא וכולי אמן כן יעשה י"י בגדול חסדיו אשר מעולם המה.

הגהה. הספק על אור הירח שנודמן לי לזכור בשם החכם הנצרי כבעמוד העירוני להוסף עוד בלמוד זכות על דברים נמצאו לקצת רבותינו במתיחס לשמים וצבאותם לבר מאשר כבר עשיתי בי"א משרקי הספר שיראה המשכיל כי אם באמת

חסרו מדיעת מה שדמו האחרונים התאמתו אח"כ בנסיגות הזמן. סבת זה היתה כי בימים ההם נדברי הרב המורה שזכרנו בפ"ו הנזכר ידוין הלמודיות לא הגיעו אצל שום אומה לתחום השלמות אשר חכמי הדורות האלה אמרו שהגיעו. ובכך נהם ככל וולחם שנמצאו אז ראויים להחנצלות. עם כי לכל הפנים כפי הנלמד ג"כ מן המורה הנו' ה"ב פכ"ז אפשר עוד לומר בדרושים האלה כי הנסתרות לה' אלקינו. הלא זה דברי להוכיח כי הדעות או המחלוקות או הספקות שנמצאו להם ז"ל בנושאים הנזכרים נהיו כמו כן לא בלבד אצל פלוסופים רבים כאמור בפ"א הנזכר אבל אצל חכמי הנוצרים ג"כ אשר זכו לשם באומתם מקדם. ותהלה אומר כי האחרונים בח"מי הלמודיות, כמבואר במרגלית הפלוסופיאה ספר ז' מאמר א' פל"ה קיימו זקבלו היות אור הירח מאת השמש. אשר ע"כ מן המולד עד הנגוד קרניה יתנו עורף לנצוצי השמש מצד זה. ומאו עד סוף החודש מצדה השני. כדבריהם ז"ל מעולם לא ראתה חמה פנימיתה של לבנה. ובהתמצע הארץ בין שניהם כקו ישר באופן שהירח לא תוכל לקבל אור השמש תשאר לא אומר השוכה בהחלט אבל פניה כנהלי אש. ומי יודע אם הנביא רמו לזה באמרו ודמות החיות מראהו כנהלי אש וגו'. כי בגלל האור המועט הנה המסוגל לעצמה אמרו הצפדק תאר מאור גם לה. ועם היות ג"כ כוכבים אחרים מאירים כמותו ויותר ממינה הנה לגבהם ומרחקם לא יתראו לנו כירח הקרובה אלינו אשר ע"כ היא ולא הם נקראה מאור כמו שזכרנו. ובאמת אלה דברים מהישיבים מאר אצל השכל. ואפס החכם הנצרי הנו' שהיה נג' מאות שנה אחר החרבן זכר בפרוש המזמור הנו' דעת רבים ונכבדים לקיים את הנראה במקרי אור הירח וקרנותיו הנו' בלתי התייחסו אל השמש. והוא הליץ בידם לאמר כי כל תוספת וגרעון אורה מראש החודש עד סופו יתכן בלי קבלת אור הזולת כשנרמה אותה גוף כדורי אשר חציו השוך תמיד לא יקבל אור לעולם. וחציו האחר מאיר תמיד לא יחשך לנצח. ושזה הגוף הכדורי טובב טובב הוא עצמו בגלגלו הנצב קבוע, ומעט מעט מדי יום ביומו הולך ומתהפך נוכח הארץ, אשר ע"כ מן המולד עד הנגוד יתראה החלק המאיר הנו' עם קרנותיו נוטות לצד זה וכן הנגוד עד סוף החודש הנם הפניות בצד אשר מונג. וישא משלו לבאור זה, כדור קטן חציו שחור וחציו לבן הסובב קו לקו נוכח עינינו כנרא' מדבריו שמה. אמת כי על הלקות לא דבר מאומה ואשאל את רבים מהחכמי הנוצרים ואין מגיד לי איך לפי הדעת הוזה יתנצל ממנו, יהי מה נפיה לזכותו כמו שזכרנו. והנה בדרוש הלז תמצא גם לחכמינו מאמרים יודו כמו כן היות לה האור מסגולה עצמה. שכן יובן מלשונם פ"ק דשבועות וב"ר ו' לבי ומעמי את עצמך. דבלאו הכי לא יפול שך רוב ומעטם כינה לשמש. כ"ש לדברי ר' אליעזר בששי מסתרי לא זה גדול מזה וכולי מזה עשה הקב"ה הגדיל את האוד והקטין את האוד. ובאמת תאר מאור שבכתוב אף לירח יחזק זה כמו שרמז גם ראב"ע בפרוש יחי מאורות ועל הלקות לא זכרו רק סבה טבעית קשת ההבנה או יחסוהו לרצון האלוהי. שכן בשביעי מסתרי ר"א כתוב בשעה ששלהבת לבנה מגעת לחמה ביום במעלות ששים עובר בתוכו ומכבה אורו ובשעה ששלהבת חמה מגעת ללבנה בלילה במעלות ארבעי' עובר בתוכו ומכבה אותו. ר' נחוראי אומר נורת מלך היא במלה מסורסמ'. ואולם מצד אחר לענין אור הלבנה תמצא בזהר בראשית פרשת המאורות בדמיון יפה שייחסו הירח אצל השמש כאשה אצל בעלה אמר לה הקב"ה ולי אעירי גרמך.

ומתמן לית לה נהורא בר משמשא . ומאמר פני משה כחמה וכולי בפרק הספיקה אין בי הרע . או שהיא נוטה אל הדעת הראשון להורות בלבד על המעוט כנראה מבאר רש"י שמה . וכן כל דעותם ז"ל שזכרתי בפ"א הנזכר על המתחים לשמים וכסיליהם בצורתם המרם ומקריהם אשר חכמי האחרונים יכחישים . תמצאם א' לא' אל' החכם נצרי הנו' בבאורו לפרשת בראשית כפי פשטה . גם תראה לו שם דבר נוסף כי בהגות הדעת המסכים לדברי הו"ל כאמור זכר ג"כ לעומתו הדעת המתחלק . כמו שתאמר אצל אמרו כי השמים חופפים על הארץ בלי היקף תחתיה כתב אף דעת רואי הכדוריות . והביא ראיה אל' הדעת הראשון מנוטה שמי' כיריעה . וימתחם כאהל לשבת . וכן בכל דרוש שם מערכה לקראת מערכה . ועכ"ז לא' סר משמתו או קיים השערה מסופקת . וההגמון מכת הדרושים שזכרתי בעמוד הביא בלמוד הי"ח מהבורו הנו' המחלוקת אשר גם בין חכמי הנצרים על אודות הכדוריות הנו' . ובלמוד הי"ט מחלקתם על הירוש אם צנאות השמים בעלי חיים אם אין . אשר עליו זכרתי מאמרים מתחלפים לרבותינו בשני מן הפרקים האלה . ובלמוד הכ"א הביא מחלקתם על דרוש אור הלבנה הנו' , וכן רבים . באופן שהתברר אצלי כי הדעות השונות או הספקות הנמצא' לרבותינו נמצאו כ"כ לזולתם הן בפלוסופ' הן בחכמי הנצרים בשנם יודע אני כי האחרוני' דמו בראיותם לפסול את הראשונים בהוכיחם הכדוריות מן הלקיות וסנוכי¹ הכוכבים שתמצאנו במרגלית הנוכרת ספר ז' מאמר א' פ' מ"ד וכדומה . יהי מה לכל הפנים כבוד חכמינו מונח במקומו כאשר חשקנו כי הן רבים אשר אתם בנכבדי הארץ .

כונת הפרק . אם לאיזה מבה דרכי תשובתינו לקשייות שהעירינו על הדרוש לא יתכנו . ראוי לכל משכיל למצוא תפורתן מה שיאות לא להתעלם מהנה .

פרק טו . ואולם אם לאיזה עלה שתדומה דרכי תשובתינו אלה כלם או קצתם לא לרצון יהיו לפניך קורא משכיל חשבתי בדבר המשפט כי אחרי התקיים אמתת הנוסף בסך השנים ליצירה . מפי סופרים וספרים כמדובר , או לפחות אליבא דמאן דהוה בחכמים האחרונים שזכרנו . לא עלינו המלאכה לגמור בהיתר הקושי הנמשך מצד הקביעות וסימני העבור . ולא אתה בן חורין ליפטר הימנו כי כמון כמוני וכל חכם לב בעמנו חייב בבקשת הולמותו . הואיל והאנשים האלה אשר בבחינת דבריהם יצא הערער הוה שלמים הם אתנו . ומדי היות שור שחוט לפניך אין לומר כיון שאין לנו צד להעלות לו ארוכה ומרפא הכרח הוא שייטמד חי אף באחיות עינים , הלא טוב לברי לבב אם ישפטו תשובתי צנומות דקות להשוף הם איש זרוע וימלא חסרון או ימצא בריאות וטובות מהנה . לא להשים מורסא ולפעור סיה בלי יגדה את מזורה . הלא כל משגיא כזה הרחקות הציו דולקים יפעל . ואם לא בשדחי תפל נסתפק ברפא את השבר על נקלה צריכים אנו למודעי אשר מינו נקח לברר את המסופק באמרי יושר , לא שנאמר אם אין דעת בהיתר אין בינה בקושי . ובאמת כל העושה בנפש שקר לדמות כי אין האנשים ינקר בשינוי דחיק נמצא

אדרבא אצל המשכיל מוסיף בהם אל הדבר הקשה אויץ וחזק נקדוהו אש המסים בהירע עליו נפשי מים .

והנה את אשר מצאתי ראיתי להכם הר"ר שמואל ׳ן הבן בם' האחרון מספרו יקראו המים לא אהדל מאמרו פה לצרכי גם אני שכתב ו"ל . על כל הדבר אשר ימצא בהבורי זה רחוק אל יודעי דעת לפי המורגל להם הן בפרוש פסוק הן בבאור דבר נמצא לחכמים הן בהודיעי את סברתי בענין מן הענינים הנני נשבע להם באלקי אמת כי לא דברתי רק כפי מה שנראה לי אמת . ויגש . ע"כ . וזה אמנם התנצלות גדול . ונאמן למקובל . אצל הבורח לבות וכליות שופט צדק . ויהי כי ירא הוא ׳ן תבון על-איה הפרש בין מה שנשפמו על ספרו החכמים יושבי מחוות הנצרים . לאשר בין הישמעאלים כתב שם בסוף הפ' ו"ל . וראיתי החכמות האמתיות שהתפרסמו מאד באומת הנצרים אשר אני תחת ממשלתם ובארצותם הרבה יותר מדתפרסמו עתה במדינות הישמעאלים , ומחרישים אותנו בסכלות וכולי . דבר אשר באמת היה נמוכן על לבי תמיד כי ראיתי בהתפשט-הבורי אל החכמי ויושבי הגרמה והנלוה אליה אשר לא נוסו להכיר בא"ה מרבית חכמי לב . ובפרט הנמצאים בארץ הקדושה צפנת וגבולות פיס אשר פיהם לא וסיק כי אם מרגלוות של חכמי האמת תכף להריחם בו יחפמו לו ויתנו אליו עורף . מ"מ במהותי כי גם בעדחם הקדושה לא יחסר מי שיעמוד ויפלה את הראוי בכל מאמר . והוא ובני גילו-והיו שם פרי עמלי . ישמה חבורי זה בהם והם ישמחו בו . בשנים סוף סוף ככל הנרא' מן הספר עצמו לא סמכתי בשום דבר עקרי על חכם מאיזה אומה שתהיה וזולתנו . ואפס לגלויי מלתא ותוספת טויע הראיתי בקצת דברי החכמה היותם אליבא דכ"ע . ולפי אומד הדצ' ייקר בעיני כל משכילי עם דאפילו חימא אויבינו (אשר באמת אינם) יהיו פלילים ומורדים שהמוחזק לנו , איננו כי אם דבר צדק . והרי ראש פ' מי שהיה לא נמנע מהלל את חכמי א"ה על דבר רשום באמרו נראין דבריהם מדברינו . ולכל הפנים כבר העידותי שניתי ושלשתי בחבורי הנז' שאיננו רק כנושא ונותן באמונה לפני השרידים בעלי העיון לכבוד אל אמת לא לקבוע הלכה ולא כגזר שיהיה ככל היוצא מפי . כי להם לכבוד המשרה הם יורו יורו ידינו ידינו . וזאת התעודה הלא היא נאווה בישראל כדבר המתרגם פסוק לא תענה על ריב לא תחמנע מלאמא מה די בעיניך על דינא . עם כי סוף דבר , בתר סניאי שלם דינא . ומחויקנא מיבוחא לרשי דכרע מגרמיה ללמד תמיד זכות על המדחוכמים ו"ל ולהראות שלא מעו במאומה . אדרבא הם העירוני לעמוד על האמת ככל הנראה במשך הספר , ובפרט בכ"ח ל"ה ומ"ב מסקיו . אשר ע"כ האמת כי המסים עקלקלותם להשחת עץ בלחמי ולירות זקים כמתלהלה אם באיבה ואיזה חלק . רע , עתידים הכמה ליתן את הדין לפני אלקינה . והנה אמרתו אודה כי מקל והומך הנמצא כתוב לדי אובגיני לא איה ציאר על אפלטון אשר לידיו המבקש ממנו קצה חבורו השיב עדין לא חזרתי עליהם כרצוני גם זאת תשווקתי לא תגיע לעולם אל תכליתה מ"מ שלחתיים כסו שחם . כבר היה עם לבני לטוב חבורי זה מצאת החוצה עד אפקדנו עוד לרגעים . ובפרט לעתים רחוקות כי כן הראוין שאין לו שיעור ושיב ביוהר המשפט ער צדק . וכמרגלא בפומיה דזינוני בספר חיי הסלוסופים לא מעט הוא עשות הדבר הוטב מזמ מינש . והרי חכמינו אשר כל פרים למאכל ועליהם כדרש פ' הישן לא יכולו הירונה כזאת פ"ב דשבת מן הכחוב או ראה ויספרה . גם על דין כל שדו

צוה הוה מתונים דארבע מאה וזו שרי, עד כי אף על היות א'ה אחד מטובי משורריהם [אוראציאו בשואיטיקה] אמר שלש של שלש שנים יהיו הבורך שלים וכמוסים עמך לא יראו החוצה כי גם יוכל איש לתקן את אשר עתו. והדבור שכבר יצא נמנע להשיבו אל פיהו. אפס היורע תעלומות ית' עד נאמן כי מחלשת מוגי ורפיון הרכבתי עם קצת פגעים אשר מדרכם להתחדש. כי הולך האדם אל בית עולמו אימת מות חמיד עלי. ואם אין אני לי י'י ידע מי יקום לי שלא יפסל בלינה. ע"כ מהרתי להוציא לאור משפמו בחסד אל גומר עלי המבורך לנצח. ובאמת אנכי הרואה ומשער איך מטבע הבור. עצמו אשר בקצת המקומות יקשו דבריו אצל קצת. יקרה כאשר עם לבבי שהמשכילים בלבד והיודעים במיב הדרוש הוה בפנים מאירות יקראוהו. ולהם אפוא יאתה לורות ולהבר את תבואתנו. בלי המנע מחת אצלם מקום אל ההתנצלו' הראוי לכל נפש עמל להשכיל ולהיטיב. שכן ידעו כי כל ארץ ממנה יצא לחם. גם בין כליות חטה קוף ודרדר תצמיח. וקרוב הדבר מאד כי זה היעוד לאבינו הראשון היה על כל היוצא בועת אשו הן חמרי הן שכלי. כי מדבר בעל העקרים פ'ה מאמר א' ברית כרותה והנסיון יוכיח שכל החכמי' גם אם יאמרו לדעת, בדברום אחרים יבערו ויכסלו. ולכל הפנים הודחתי כי בבוא אחר כן לידם השגות איש ריבי אשר אמנם כללתיים גם הוספתי עליהם. והרחבתי בהליצתם בזה פ' ראשון מאמר א' יכירו וידעו כי אם שאל כענן השיבותי כהלכה ואיך פעמים רבות הרה חשש וילד קש. עד שהוא עצמו בהשיבו אל לבו דברי אלה אשר גם לדעתי התברר האמת מוחך הוכיח אפשר כי על מכתבו המכונה מאוני צדק יודה ויאמר כההיא דאמור רבנן אין משגיחין בקף מאונים כל עקר אם לא לתת בקף שניה את תשובותינו. וי'י הטוב יאיר עיני כלנו במאור תורתו ויכחד יחיש אל עמנו תשועת עולמים בהמון רחמיו אשר מעולם המה.

נשלם לברכה תהלה לאלקינו בימי השורים שנת פורים פה פיררה.

זיהי מקץ חבורי זה וכבר נודע כי כל מזה
 יכסוף תמיד לכלל עולה על האמור און יגלה
 רחש לבי כי זה שירי יספיק יעש הוא כדברי
 לכן מליץ ולפה שמתיו לקרוא בשמי הן צויתיו

שירי קרא בשמי ואל עדים אמור לקנות בסודר ממך קנין
 כי אין לדעתי שום נבואה על ימי עולם להגביל במ סכום מנין
 וכזאת דבר שמצה עלי תורת אמת בכתב ועל פה אין בשום ענין
 חלשת השנת חולקים הן לי זכות הן לי סתירתם תהי בנין.
 ותנאי לכל פנים יהי עם זה לבל תמוש יתד משפט בני אורין.

הוא לא יראה וזהו לא יראה... [הקדמה]...
הוא לא יראה וזהו לא יראה... [הקדמה]...
הוא לא יראה וזהו לא יראה... [הקדמה]...

הערה לספר מאור עינים

אמר הצעיר עזריה מן הארומים בין יתר מוסרי השכל אשר למדנו
מדברי רבותינו הנה באמת גדול ומדהולל להגיה אדם את עצמו בשגם לא יתפש
מן הזולת על כל מלתא נגאה דקדים אמרה כעבורא דרב במה שצוה לרב אסי
לענין גדה המקשה פ' בנות כותים עד כי להרהיבנו לזה שנעשהו בשמחת לבב
אמרו פ' כל כתבי ופ' אין דורשין ורביעי דגשין אין אדם עומד על דברי תורה
אלא א"כ נכשל בהם תחלה והצינו בזה להם ציון קרא דכתיב והמכשלה הזאת
תחת ירך. ע"כ אמרתי אגלה אונך קורא משכיל כי מה שכתבתי פ' מ"ד דף
קמ"ד לענין תנא דבי אליהו שזהו אליהו הוא הרשום בהקדמת זרעים לרמב"ם
אצל חוני המעגל סוף פ"ז, שגגה יצאה בו מאתי. כי הזכור שם הוא אליועני
בין היקף. ונוסח מוטעה שהיה לפני מדי כתבי הדברי' ההם הוא שהטעני, אפס
כי עור תהיה הפארתי להודיעך איך לענין מה שכונתי שם להורות כי זה תנא
דבי אליהו אינו אליהו הנביא דקים לן הראותו לפעמים אל קצת חכמינו. עמד
טעמי בי. כי ממה שמצאתי לחכם דון יצחק בספרו נחלת אבות פ"ד שרש
י"ד על הא דאיתא בפ' הלק תנא דבי אליהו מתים שעתיד הקב"ה להחיות שוב
אינם חוזרים לעפרם, שכתב וז"ל. והו דעת יחיד אשר במדרשו של חכם
אחד יקרא אליהו היו אומרים כן, ובגמרא הקשו וכו', עכ"ל, והוא הנראה
ג"כ מדברי הרב המורה ח"ב פכ"ש באמרו על תנא דבי אליהו שיתא אלפי שנין
וכולי שהוא מאמר יחיד. וכן מה שכתבתי בפ' מ"ה דף קמ"ח לענין הבאור
היסה של עקילס הגר על מלת שבעתים יוקם קין שפתרונה כשבע פעמים.
ואמרתי כי מלתו היונית היא אי פ ס ל ו ס ת מחוק אי פ ס ל ו ס
ותכתוב אִיִּפְסָלָה, כי זאת היא המלה יונית המכוונת למלת אִיִּפְסָלָה ציקוד
הרומיית שפתב ההגמון הזכור שם אשר פתרון שתיהן אצלנו הוא כשבע
פעמים, או תאמר כשבעה הלקים, וזהו שאמר למך לנשיו כי שבעתים ונו'
כמו שזכרתי שמה.

מאמר צדק עולמים

תשובה על שלש עשרה שאלות הר"ר יצחק פנצי
איש פיסארו בדרוש ימי עולם ועל שמץ דברים אשר לקחה אזני
שכתב באגרת תלונה הנקראת ג"כ מאתו יסוד עולם.

ה כ ם ל ב ב אחרי שהסכמתי ושכתבתי לבלתי השיב על שאלותיך עד אראה
עמם אגרת התלונה למען אשר זכרון אחד יספיק לכל בלי הכפיל השורח עלינו ועל
המוכיחים בינותינו בחרתי לשאת פני מעליך עם בשול רצוני. והנה העתקתי בזה
השאלות כלם והשובותי בצד כל אחת מדהנה. באופן שימצא הכל יחד עולה יפה
ויחי אלקינו עמנו. כתבת אפוא וזה לשונך.

מאז בא לידי הספר שחבר כ"ת קנא
קנאתי אשר בעט ברזל ועופרת רשמת
בכתב מפורסם את חקירותך על מנין
ימי עולם עם שנזגלגלו הדברים לקעקע
סדר העבור יסוד מוסד ועקר אמתי
מקובל אשר בו נאחזים כל מועדי אלקי'
ואני כבר יסרתי אגרת תלונה בחקירה
זו. וגם שיתיד אתה לראות את הכל
עתה באתי להתוכח עמך בכתבי זה
ואדעה מלין תענני. ומתוך הוכוח
יתברר האמת, ובחרתי להציב לפני
מעלך שאלותי אלה.

תשובה לזה מן הרין באשר לא איש
אתה ממשיבי דבר בפרסם ישמעו קראת
בין יתר פרקי הדרוש את ה"ה שבו זכרתי
יראי אלקים אנשי אמת אשר פתחו זה
השער. ואשר לא נמנעו מחוסין סכים
שונים על מספר שנים אשר פרטיהם
התקבלו מקדם. אם כן קנאת סופרים
נגדי בזה היא נפלאה בעיני. כי הנה כתר
תורה מורשה לכל קהלת יעקב אשר ברוך
יוצרי גם אנכי ממנה. אני בריה כמרגלא
בפומיהו דרבנן דיבנה פ' היה קורא וחברי
בריה אב אחד לכלנו. ובמהדורא השנית
אשר מקרוב הוצאתי על חבורי יראה ב"ת
ברור כי חכמינו אף במה שישובת אצלם ההצנע לא יקפידו רק בהדרשו להמון על
פה. לא בהלותו אל המשכילים על ספר. גם האשם המושב מהחקקע בתוספת
השנים סדר העבור כבר התבאר מן הש' המ' והמ"ב ומן התשובה אל השגת הגאון
פרווינצאלי שהוא במל מעקרו לכל הרברים אשר זכרתי שמה, הלא הם כתיבים.
והסוכי ממרתא גם פה דין הוא שלא יהיה מן הצורך, אך הנה תאר אגרת התלונ'
אשר יסרת אם אמת החכמים ינידו כי מבע המונה יודע בכניו יאלצני לבסיוח שאין

צדק עולמים

לי לחוש עליה. כי כן בכל כתיבי הקדש לא תמצא תלונה אשר תצדק בדבריה אבל כלן תרעומת שוא לא באמת ולא במשפט. כרבר וילינו וילינו ותכל תלונתם ודכתיהו. גם הכתוב ביהושע ט' וילונו העדה על הנשיאים לא נבדל הוא מחבריו יען כי שר הצבא יהושע כבר נשבע מעצמו לגבוענים אם כן נקו הנשיאים מכל פשע. וכמו כן תאר יסוד עולם אשר הוגר לי כי תכנהו אם לא יהיה צדק כדניו אפשר הד' ערות יסוד שיהווהו לתהו. ואני לעומתו קראתי מכתבי זה צדק עולמים מכל מקום איש ממנו החוגר לא יתהלל עד יפתח. ונבוא אל השאלות. שאלת וזה לשונך.

א. אם הלוקת השענה לתת"ף הלקים היא בהסכמת משכילים להיותה נקלת התשבורת הנה הלוקת התש"כ כמדה. מפני שאני אומר שהיא הלוקה הכרחית כמו ע"ר רגעים לחלק. ולא היה אפשר לחלוק בדרך אחרת. ואם אין אתה אומר כן גם אני אורך כאשר תודיעני הלוקה אחרת שיצא החשבון מכונן. ד' פ"ג: על היות מדה החדש הירחי

כ"ש יום ו"א הלקים מששים חלק ליום וחמשים חלקים שניים מששים בכל חלק ועוד שמונה חלקי שלישיים ועשרים חלק רביעיים. ושהחלקי האלה יהיו י"ב שעות שלמות וששה חלקים מתשעה בשעה ועוד שלשה חלקי מהחמשת חלקי בתשיעת השעה וחלק אחד מארבעים בשעות חומש תשיע השעה, כתב וז"ל. וכשאתה מתיר החלקי הנו' גדולים לקטנים עד שיעלה בידך מנין שאתה מוצא בו כל השברים האלה. א' אתה מוצא כי אם אלף ושמונים. מפני שאתה מוסיף לו תשיעת לשעות וחומש ורביע ושליש וחצי. ותמצא לחלק התשיעי ממנו חומש, ולחומש החשיעית שעות, ולשעות הנה רובע. ואי אתה מוצא מנין שיהיו בו כל השברים האלה אשר אמנה הצטרף להם פחות מתת"ף. וכמדומה לי שמפני זה חלקו רבותינו השענה לחלקים האלה. לא מפני שלא היו יכולים לחלקה למנין פחות מזה, אלא כדי שיהיו כל השברים האלה מצויים בו. כל אלו דבריו. והר"ם ז"ל שהיה אחריו כתב ראש פ"ו מהק"ה ח"ו ז"ל. השענה נחלקת לתת"ף חלקים, ולמה חלקה למנין זה, לפי שיש בו חצי רביעי ושמינית ושליש ושעות ותשע וחומש ועשור. והרבה חלקים יש לכל השמות האלה. ועד כאן דבריו. אשר אמנה עקם (והוא המשים לאל מלחך) הוא במלות האחרונות שאמר והרבה חלקות יש לאלה השמות יען תמצא ד"מ כי השיעית התת"ף היא ג"כ יש לה בין יתר חלקיה שלישי ושעות אשר אינם לשמונים שהם תשיעת התש"כ. וכן לחומש תשיעיתו שהוא כ"ד יש שלש ושעות ורביעי. אשר מאלה לחומש תשיעית התש"כ שהוא י"ו אין כי אם הרובע. וכמה נגלה כי לתת"ף עצמו יש כ"ז חלקים ור"ע אשר אינם לתש"כ שזכרת. גם בעל הסמ"ג עשאין מ"ו הביא את לשון הר"ם הנו' ככתבו מאשר באמת פעמו בו כאמור. ודבר החכם אשרי פ"ט מספר העבור שלו הנקרא השב האסר הוא זה. הזמן אשר מחבור לחבור אצל קדמוני היונים הוא כפי"ב ושש תשיעיות שעה ושלוש חמישיות תשיעית, ורביע שעות חומש תשיעית שעה.

להקל חשבין זה חלקו חכמי ישראל השעה לתת"ף חלקים ועולים השברים הנו' מחשבון זה תשצ"ג. ויהיה שיור החדש השווה לפי זה כמ"ב תשצ"ג, ע"כ. והנה התש"כ אין לו רביעי שתות חומש תשיעיתו שהוא שמונים כאמור. ע"כ ייסיבו דברי בחלוקת השעה לתת"ף חלקים שהיא יתר מכל סך מוקדם. נקלת התשבורת. והנה לחכם האיצימניץ ר' אברהם זכות בעל ס' יוחסין מצאתי בספר העבור שלו פי"ח שכתב וז"ל. מעמים רבים יש למה חלקו השעה לתת"ף חלקים. הא' כי בסך חדשים כאלה היינו תשיעים שנה פשוטות (אשר למטה בסמוך תאר אותו המחזור הגדול לירח) נותרה שעה אחת והוצרך לתת חלק אחד לכל חדש. הב' בעבור שזה המנין מתחלק אל חלקים רבים במספר ששים. הג' כרי שלא לחלק השעה לשני חלקים. כתוכנים (אשר תפשו סף ששים) שעושים דקים שניים שלישיים ורביעיים גם יותר ויתבלבל החשבון. וכן הוכרח רב אדא לחלק החלק לצ"ו רגעים למען יחלק החלוקים שנתרתו לשמואל בין צ"ו תקופות המחזור, כאשר מן המעם הזה פ"ו על חלק הדק לי"ז בעבור המ"ג סבובים, ע"כ. אשר ממנה בין יתר המעמים הנו' מנה ג"כ הצורך. ואע"פ כי תחכוון דבריו עם דברי הנשיא הנו', שאמר לנו מפני שלא היו יכולים לחלקה אל מנין אחר פחות מזה וכולי. תכיר היותם שוים ומכווני' לדברינו וכלם כאחד יכונו. כי הנה הלשון הזה אשר שמת בסך חלוקה הכרחית איננו נאות בנושא שאנחנו עליו. יען כי החלוקה שיצדק בה תאר הכרחית היא המוכרחת מעצמה בבהינת אופני החלוקות הנוסלות בנושאה. כאותה שוכר הרב המורה ח"ב פ"א עיון ג' וז"ל הנמצאות המושגות בחוש לא ימלש בהם העגון מאחד מן חלקים והיא חלוקה הכרחית. אם שיהיו כלן בלתי היות ובלתי נפסדות, או כלן היות ונפסדות, או קצתן היות נפסדות וקצתן בלתי נפסדות, או החלוקה שהבוא בעל העקרים פ"ו מאמר ג', הפעולות האנושיות וכולי. מה שאין כן זאת ואותה של צ"ו רגעים אשר זכרת. כי מה ימנעך בה מאופן אחר. ואיזה גרעון ונוק יפול באמתת שיעורת הן אם תגבילנה בחלקים שלמים הן בשבר על שבר, הלא כמו כן תשיעיר בצדק כי תאמר השעה היא סך פלוני על דקים ושברים. דבר האיצימניניים שזכרנו, או כולתם שאמרו ששים דקו יום. הגידה נא לי בקמפון הבשם מה הפרש בין מחציתו חמשים ומאתים. לכלו חמש מאות. הלא ידעתי שלא תפרשהו מהעתקת השבעים ובאר הקראים יאבד זכרם מחציתו של מר דורו דלעילא. אלא מחצית הבאחר של הקמפון עצמו כפרוש רש"י הנכון מדברי חבמיני. אבל שם החמרה אשר נשא סח על שפתינו הוא בהעברה לנחת רוח המחשב בלבד. כי נבקש לבל יפריד דמיונו בדיקה מן הדקה והיינו הברה תקלת החשבון שאמרנו. גם לא אכחד. כי לחכם אשר לסבה לא אוכרחו מצאתי שאחרי אמרו על חלוקת השעה לתת"ף חלקים המעם שכתב הר"ם הנו', הוסיף וז"ל. והנה לבד מן המעם האמור יש ג"כ זה. והוא שהחכמים היו מקובלים כי משך החדש הירחי הוא שתי ידות שעה וצ"ג חלקים על כמ"ב. וכשתכפל שתי הידות וע"ג החלקים שהם תשצ"ג לכמה פעמים ב' ג' ד' ויותר לא תבוא לכלל שעות כי אם בסך התת"ף, ע"כ. ואם כי הברוחא דשמואל לפי מה שכתב ראב"ע פרשת בא לא הוכיחה הצ"ג חלקים רק שתי ידות השעה גם הששי משרקי ר"א כתובים באצבע זה עתן ועדנים אשר אצל אדור מיקורי פיררה ראיתו ונתן אל לבי היותו משוגה מאותם שבהפוס בכל המתיקם לשתיקת הצ"ג חלקים. בהשתנותם ג"כ בסימני

הפרקים וענינים אחרים. והנם מכוונים לדבר שמואל הנו' באופן שהדין כי שמואל האחרון לקחו ממנו. הלא זה ודאי משניהם היה בלבד להקל אצל ההמון כמו שעשו ג"כ בהגבלת התקופות למספר ימי השנה שס"ה ורביע. האמת הוא כי במאמר רבן גמליאל פ"ב דר"ה בהדיא הוזכרו. ויהי מה בהמצא החכמי' אשר זכרנו כי שקמה נפשים בדבר הקלת החשבורת שכן יורה לשונם הנו' אין לך להרדור אחר מדתנו.

תשובה. בימי הרפי שמעתי הקרא

ב. כתבת הנה גרעתך מולד שוה בימך מולד הקביעות שוה יען היות מועדינו וכולי, הודיעני נא מהו מולד שוה המקודשים בחשבוננו שוים לכל ועוד שאני אומר כי בלי קבלת עקר סימן ישראל. ואל זה יסכים לשון הנשיא אחד אשר עליו יכנס החשבון לא חרע מאמר ב' שער ה' מדברי הר"ר יצחק מולד שוה בימך. בר' ברוך שכתב וז"ל. חכמינו התקיטו לנו העבור בהכמה ומסורת כדי שיהיו

כל גלות ישראל שומרים המועדים ביום אחד בכל מקום. וכן יסכים לו לשון רמב"ן בהשגותיו קנ"ג ר' הלל ראה תקון הכל בחשבון זה אין מקדים ואין מאחר. גם לאחרים מלבד אלה המצא כדבר הזה. הלא בומן הקדוש ע"פ הראיה שהמקומות הרחוקים היו פעמים מקדימים ועושים שני ימים קדש כמו שזכר הר"ם בהלכותיו פ"ג. ואפס עם היות זה טעם נכון. הלא טוב הימנו זולתו לדעתו אשר כמו כן שמעתי. ושובו הוא מהיותו נתלה במולד עצמו לא בדבר הוצה לו כראשון שזכרנו. וזה כי מראש פ"ו להקה"ה ומפי"א סי' י"ג ופ"ו התבאר איך כל אחד משבעה כוכבי לכת יש לו שני מהלכים. אחד בגלגלו ואחד בגלגל המזלות. ואשר בגלגל המזלות הוא פעמים יתר פעמים חסר. מה שאין כן מהלכו בגלגל שלו כי הוא שוה לעולם. מהלכו היום כמהלכו אמש וכמהלכו למחר. והנה המולד השוה לירה בפרש הוא קבוצה עם החמה במהלכם האמצעי הנו'. ובין כל מולד למולד מזה המין יש כפי קבלת ר"ג וכן כפי התוכני' אשר זכרנו בתשובת השאלה הקודמת כפי"ב תשצ"ג. ובהיות זה השיעור בלתי משתנה לעולם יקרא באמת שוה. ויכון להמצא בו כל המולדות שהרצה אחר וקום. כמו שזכרנו ג"כ בפ"מ מן הספר. מה שאין כן האמתי הנו' אשר יבוא פעמים בארוכה פעמים בקצרה בלשון רבותינו. ואם באמת לא יכון על הקבוץ השוה הנו' שם מולד כי אין עמו אור אשר לירח סוגיין דעלמא היא לתארו כך כמו שתראה ג"כ בכמוך לזולתנו. ואולי היה זה להיות גם השוה התחלה להולד האור בה. ותראה הר"א הנשיא מאמר ב' שער ב' אצל אמרו המנהיגים השונים אשר לא"ה בהתחלת ימי החדש כי בקצה המזרח לפאת דרום מיונים מנגוד אל נגוד ואחרים מדבוק אל דבוק ואחרים מרא' אל ראייה שכתב על הכת השני וז"ל. אינם חושבים מהלך המאורות על המהלך השוה כאשר אנהנו חושבים אבל אל מהלכן המתהלך וסומכין בוה השבונותיהם על בעלי האומנות ההוא. ודבר הסמ"ג עשאין מ"ו הוא. אומר רבינו משה כי הש' העבור שאנו מחשבין עתה את המולד' היא השעה שיתקבץ בה הירח עם השמש במהלכ' האמצעי לא במהלכם האמתי. והר"ר מרדכי פנצי שער ז' מלוחותיו כתב וז"ל. הרבוק האמצעי והוא הנקרא נפי ההמון מולד הוא כאשר יהיה מקום השמש והירח האמצעי במקום אחד מגלגל המזלות. והחכם אפודי כתב וז"ל הרבוק או

המולד הוא היות מרכז גוף הירח נוכח מרכזו נוף השמש במקום אחד מגלגל המולד ואפשר שהיה זה כפי מהלכם המתהלך ויקרא אמתי כי אז יצדק בו גדר המולד באמת. ואפשר שיהיה כפי מהלכם השידה ויקרא הדבור או המולד השוה, ע"כ. והחכם אשר רמותי עליו בתשובת השאלה א' כתב בספרו מן העבור ת"ל. חבור המאור' האמצעי נעשה בהתחבר קוי תנועותיהם האמצעיות בארך חגורת המולד'. ובסמוך היהודים יסתכלו בירח לפי המהלך האמצעי אשר הוא שוה הסדר לא לפי התנועה האמתית. ע"כ. הרי דבר החכמים כלם כדברי הנו'. לא כשבוש אשר הוגר לי היותך בודא מלבך באגרת תלונתך השוה נקרא כן שהוא סדר חכמי ישראל אשר נתנו השבון השוה בין מולד למולד והוספת כי השוה ראוי לקרותו אמתי בשויו לא האמתי יען נמצא בו השתנות עם דברים אחרים מרבים הבל. והדבר אשר אמרת כי בלי קבלת עקר אחד שעליו יבנה החשבון לא תדע מולד שוה. הוא אמת ויציב לאותם אשר לא ידעו בטיב מולדות והתקופות רק מחבורי העבורים שאין עצמם ציור שכלי וידיעה אלא מן השפה ולחוץ. כי בגלל הדבר הזה רמב"ם ו"ל כתב פי"א ו"ל החשבון שאנו מחשבין בו היום אפילו הנקות של בית רבן יגיעו עד סופו בג' או ד' ימים. אבל ליודעים דרכי האימצגנין אשר גם חכמינו ודאי בלתי הגהה. טרם עשיתי הפצרה לכסף היו נוסלים מהם לא יחסר דרך לדעתו מיניה בסכת זה דברים אשר אחרו כן שפתים בו וביזה בלי מסורת שרש מקדם. כאשר לעת לכן לעת עתה וזכר לפעמים אוקרנו. עתה תמצא שהארכתי על זה במאמר מצרף. לכסף על השלישית פי"ג. גם שמעת פה דבר הנשיא שאמר וסומכים בזה השבונותם על בעלי האומנות ההוא. ודעו.

ג. שאמרת על סימן בהר"ד איכה נדע תשובה. הלא זכרתי במאמר את הדבר אשר לא דברו י"י. שאני מצרף לכסף פי"א כי שפתי חמשת אומר כי בזמן שהיו יודעים מנין ימי עדים כשרים ישמרו את הדעת הזה עולם האמתי גם החנוקת ישוגוהו בלי וברור מללו איך סי' בהר"ד יוסד בנצ'בין קבלה כי אם בחשבון לבר. סמוך לבלל בימי האחרוני' היו מי שהיו. גם שם הבאתי את דברי הרב נחמני ו"ל

כי סי' זה (והוא הדין סי' וי"ד או ג"י תתע"ו לדעת המחזיקים בם) לא נאמר בגמרא ולא החזירו בשום מקום. ונפייית רלב"ג ויתר כל הכתוב שם הנו לזה אמתלא וסיוע והדבר אשר יצא מפיך לאמר בזמן שהיו יודעים מנין ימי עולם. נדמה אצלי כנבוא' קפנה. דמכללם אתמר כי לא כן אנחנו כיום ידענוהו. ואם כן נמצאת מודה במקצת הפענה. דור לי, אפוא על שאריתה בחיי ראשך.

ד. שהבאת בשם הר"ם כמה פעמים תשובה. צאת האמתי מן השוה כי מוצא האמתי מן השוה. ובחשובת כי יקל בו אצל מבקשיו התבאר ראש ההשגה כתבת כי דרך הראשוני' יקעקע ס"ו מהק"ה והוא לשוני אשר הבאתי כל יסוד ר' הלל. הודיעני בא איך במצרה לכסף על השלישי' פי"ג. היינו המסודר יקעקע את יסודו. ותחלת אותו החשבון (רצוני האמתי) הוא החשבון שמחשבין בקרוב ויודעין שעת קבוצן במהלך האמצעי. וכן מדברי רלב"ג ראש פי"ג מחבורו במולדות

שכתב ו"ל אחר שידעת את המולד האמצעי או הנגוד ומקום הירח מתנועת החלוף בעת ההיא יקל לך למצוא את האמתי כי תבקש בלוחות התקון וכולי. וככה יורו דברי הראב"ע שהבאתי במאמר הנו' פי"ג ו"ל. חכמינו השבו המולד במהלך האמצעי וכך עושים כל חכמי המולות ואח"כ יתקנהו. היינו כי ממנו יחשבו האמתי כלשונו ג"כ נפרשת תשאי על תקופת ר"א הבנויה על השוה וצריכה בגלל זה לשני תקונים עיין שמה.

ח. אם ר' הלל שהיה מן המקדשים ע"פ תשובה. הלא אמרתי כי ידיעת הראיה חייב שידע גם המולד' השוים השוה אפשרית לכל איצטגנין אם הנה לא נעלם ג"כ מכל הראשונים חש' מישראל אם מיתר האומות הן בזמן המהלך השוה. ולמה נחבאת לפרש הקדוש ע"פ הראיה הן בזמנו כי חכמי קבלת ר"ג כ"ט י"ב תשצ"ג ממי למד. היא בלי הכרח נבואה. ובכן בהדיא לא בסתר דברתי על הנשיא פ"מ דף קל"א שאין מדבריו ראייה לומר כי האיצטגנין אברכאם למד מבית אביו של ר"ג. ולא בכל זאת גזרתי שר"ג למד הימנו. אדרבא האמנתי כי אדבר שעם הודאתם ו"ל בקצת עניני התכונה נצחו חכמי האמות כמו שכתב המורה ובעל העקדה אשר הבאתי בדריהם בי"א מפרקי הספר. היו בחכמי עמנו יודעים את כל האפשר בה. גם באו לידם קבלות המתיהם לעניני העבור אף בדברים אשר עמל החכמה יספיק בהם. כי רצה המקום לזכות את ישראל. וכדחיא דאמרינן פרק האשה נקנית ופ' איזהו מקומן מלתא דאתיא בק"ו, וכן בבנין אב או בהקש, מרה וכתב לה קרא ככה רבו גם בתורתו שכתב הערות על אמתת עקרים שהעיון האנושי לברו יכריחם אצל המאמתיים במציאותו ית' והשגחתו ודכותיהו. וזה למען ישרך לפניהם שולחן יתענגו על טובו בשובה ונחת, כ"ש בדבר אשר יתכן עליו חלוף דעות. וזו של ר"ג נאחת מן הקבלות ההנה. ומי בעל סברא שאין עיני שכלו פרושות בליחה נכרית. הישב יכיר מדברי שם כי לא כינתה אלא לעמוד על האמת כלפי מה שכתב הנשיא כאמור. אכן לבי רואה הרבה כי סיעתא מן שמיא היא אל הכותב שהקורא יטו בהבנת דבריו כלפי חסר.

והנה לכל האופנים שאלתך זאת דאתיא לידן הרהיבתי לצאת לקראת נשק לדכא תחת רגלי אחד משונאי נפש חכמינו. הוא הקראי [אשו לא תכבה] החוקק לו דקקי און בספר המורה. כי על פרשת החדש בסדר בא כתב ו"ל. דבר ר"ג אין חדשה של לבנה פחות וכולי נראה שהיה מחכמת התכונה. שאם יונח מסורת להתנהג כן בירח ראוי להיות החשבון מן קדמת דנא ולא היו העידים מחללים את השבת השקולה כנגד כל המצות, ע"ב. אכן על כל המובן מדבריו אלה עפרא לפומיה דאויב עם צוואה רותחת. כי הקושיא אשר זכר בס"פא [שכן בדינו זה נתחיל מן הצד] כבר קדמוהו רבנן נהי נפש בה ובתרוצה. וזה כי פ"ק דר"ה איתא שלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לשול' חסר, מתיב רב נחמן על שני חדשי' מחללין את השבת על ניסן ועל חשוי, אי אמרת בשלמא זמנין חסר זמנין מלא משום הכי מחללין, אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללין. ותרצו משום דמצוה לקדש ע"פ הראיה. הרי שאם הוא קראי שתום העין ראה ראייה אחת הם ו"ל אשר עיניהם שני המאורות ראו שתי ראיות לרצון לפני אלקינן. ואולם על

חלומותיו שרצה להוכיח כי דבר ר"ג הנו' חכמה לא מסורת, ימלא כמו כן פיהו
 הצץ כאשר יתכן עכ"פ היותו קבלה והוא כסיל לא הבין את זאת כי לא ירד לסוף
 דעת אומרה. והנה לברור דברנו זה הלא טוב לנו שנציע פה גופא דעובדא אשר
 מחמתו נתעורר ר"ג להגיד קבלתו הנו'. ועם זה נתיר קושי נופל בדבריו על מה
 שהם נראים בלתי מתיחסים אל העסק. אולם מעשה שהיה הוא זה פ"ב דר"ה תנו
 רבנן פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית דמות לבנה בכ"ט לחדש, כסבורים
 העם לומר ר"ה ובקשו ב"ד לקדשו, אמר להם ר"ג כך מקובלני מבית אבי אבא
 אין חדושה של לבנה פחות מכ"ט יום וי"ב שעות ושתי ידות שעה וע"ג הלקים.
 ואותו היים מתה אמו של בן זוא והספידה ר"ג הספר גדול לא שהיתה ראויה לכך
 אלא כדי שידעו העם כי לא קדשו ב"ד את החדש, עד כאן. ושם באר רש"י וז"ל
 שידעו דלא קדשו דהא אין מספידין בי"ט, היינו לדעתו בר"ה. דלענין בפול
 הספר י"ט מקרי.

הן קדם יש לנו להתבונן כי ר"ג לא אמר היות זה שעורו קיים ושוה תמיד בין
 מולד למולד בעת החשבו ע"פ הראיה. באופן שהחשבון לבדו יספיק אצלם בלי
 הראיה כמו שייספיק לנו עתה החושבים כפי השוה אשר לעולם לא ימוש. אבל אמר
 אין פחות. ולמען נעמוד על אמתת הכונה בלשונו זה יאית שנוכיר אף הר"א
 הנשיא מאמר ב' שער ה' כתב וז"ל. פעמים שהלבנה הולכת במרוצה והחמה
 במתון ותדבק הלבנה לחמה בפחות ממדת החדש השוה. ובשנה ההיא יהיו שבעה
 חדשים חסרים וחמשה מלאים. ימיה שני"ג ונקראת חסרה. ופעמים הלבנה
 הולכת במתון והחמה במרוצה ואין הלבנה עם החמה אלא ביותר ממדת החדש
 השוה. ואז יהיו שבעה חדשים מלאים וחמשה חסרים. ואם השנה מעוברת או
 שהיא עודפת יום דתלתין שנין (הוא המבואר פ"ק דערכין והובא בדבור תוספות
 בר"ה פ"א) יהיו בה שמונה מלאים. והוא שאמר רב הונא לא נראה לחכמים
 לעבר יותר על שמונה חדשים. כלומר לא מצאו מדרך מהלך הלבנה לעבר יותר
 ע"כ. וכזה יובן מדברי הראב"ע בפרשת החדש אשר נזכרם בסמוך. וכמו כן
 מדבריו באגרת השבת שער ב' שכתב אין יכולת במשכיל לדעת מתי תראה הלבנה
 עד עשותו כאשר אפשר וכולי ויראה אם מהלך השמש בקצרה או ארוכה וכן מהלך
 הירח וכולי. גם לרמב"ם ז"ל תראה כי עם מה שכתב ראש פ"ו וז"ל משיחקבץ
 הירח עם השמש עד התקבצם שנית במהלכם האמצעי יש כמיו"ב תשצ"ג והיו
 חדשה של לבנה. הנה בפ"א באר אף המהלך אשר להם בלגל המולות שהוא
 האמתי פעמים יתר ופעמים חסר. וכן ראש פ"ה כתב שאנחנו הקובעים על החש'
 האמצעי לא נחוש אל הראיה אשר פעמים תהיה בו ביים או ביים קודם או ביים
 מאוחר, וכמו שתראה שם למפרש ז"ל אשר יאמר כי הוא זה דבר חכמינו פעמים
 בא ארוכה ופעמים בקצרה. וכבר העירותיך בקצת פרקי המאמר מצד רף ל כ ס ח
 על דברי הר"ם הנו' במקומות רבים מהק"ה ובפרש פ"א פ"ו פ"א י"ז וי"ח כי
 החשבון שהיו הסנהדרין מחשבין לדעת אם דברי העדים יתכנו הוא השבון
 האינשגנינים כפי המהלך האמתי למאורות בלגל המולות לא כפי מהלכם השוה
 בלגל עצמם עם היות כמו שבאר ראש פ"ו הנו' תחלת החשבון האמתי ממנו.
 ולמעלה במאמר זה סי' א' ראית גם דבר החכם אשרי שכתב וז"ל שער החדש
 השוה הוא כמיו"ב תשצ"ג. דמשמע לא כך שער החדש האמתי. ואמת הדבר

כי בהקבץ ירחים רבים על השבון אמתו וינתנו זמני הקדימה והאחור זה בזה יצא
 לך גם האחר מהם במדת השיה. אולם בבחינת ירח ירח לבדו שזה היה או הנדרש
 אצל ר"ג ישנתו ודאי איש מרעהו. ובנקלה תוכל לעמוד על זה אם תעריך בינתם
 האמתיים של לוחות הכנסת. וכן עוד יש לנו להתבונן כי רמות הלבנה הנוכח
 במעשה שהיה על כרחין נראה בעור היום גדול. שעות הרבה לפני שקיעת החמה
 של יום כ"ט. כי הוצרך שהות להמית העם ולזכות הב"ד והסכמתם, ולגות
 ר"ג. והאסף ההמון לספור לאשה החסד המרובה. ואם קצר המצע של יתר
 יום כ"ט מה שתדע בו כל אלה באופן שבין כך נכנס ליל המחרת הלא פעם אין
 מספידין ב"ט יעלה בתהו. והנה על פי הדברים האלה ראוי לנו לומר כי ר"ג
 אשר היה אז מקדש על פי הראיה בהכרח היה ג"כ הושב כפי המהלך האמתי
 הנאות לה אשר פעמים יעדיף על השיה ופעמים יחסיר כאמור. וא"כ יקשה כפי
 הערתנו למעלה מה ענין קבלתו ואת שהיא על השיה אצל החשבון האמתי, שהוא
 הצורך. ואפס התרוץ הנאות לזעתי הוא כי עכ"ז יפה הוכיח במול מראית הלבנה
 הנו' מן הכלל המקובל לו על מדת החדש השיה שאינו פחות מכפי"ב תשצ"ג.
 יען היה ג"כ בידו להודיע עם זה דבר נמשל ומתחם אליו. והוא שער הזמן אשר
 למרבה אפשר להמצא בין השוה לאמתי. היינו מה שזכר ראב"ע בפרשת החדש
 אשר הוא מאמרו שרמונו עליו בסמוך ור"ל. פעמים יהיה בין מולד העבור שהוא
 כפי המהלך האמצעי ובין מולד האמת שהוא בגלגל המולות פעם להוסיף ופעם
 לנרוע קרוב מי"ד שעות. ובאגרת השבת שער ב' דקדק יותר שאמר י"ג שעות.
 כי האמת כן הוא לפי מה שכתב האפורי פ"ב ואלמוני האצטגנין דף קי"ז. וזה
 המרחק אינו אלא למרבה כאמור. דהיינו בהמצא כל אחד משני המאורות בקצה
 דרכו הארוכה. ואפס על הרוב החפשי בין המולדות ימעט ביותר. כי על כן בשמוע
 ר"ג הסכמת העם והב"ד לומר מקודש. והנה הדמות הנו' נראה כאמור אף קודם
 שער כל הי"ג שעות מאז עד סוף הכמ"ב תשצ"ג. בשוב פעם ודעת הוכיח
 מקבלתו הנו' עם הבחינה הנשפלת לה כמדובר. כי בשום אופן לא יחכן היות
 הדמות ההוא עצם הירח. מלבד שאפשר ג"כ התחבר לכלו הנו' בחינה שנית
 נשפלת כמו כן אליו. והוא שזה המעשה אירע בחדשים אשר בדברינו למעלה פ"ב
 השוה יקדים אל האמתי. ולזה היה הכלל שבירו בכתבו ובלשונו בלי הבחינה
 האחרת מספיק להעמידו על ברור האמת כי דברי ההמון לא יתכנו. אמנם לכל
 הפנים אין שום הכרח להמיר הקבלה בחכמה כאשר דמה הנבער מדעת שזכרנו.
 והנה להיות השעור הזה של ר"ג בלתי קיים לפי המהלך האמתי כאמור. היו
 הסנהדרין צריכין בכל פעם לחשב כפי המהלך האמתי כנו'. לא כדבר רבינו סעריה
 והנלוים אליו שאמרו החשב מהם כפי סדר השבון העבור שהוא במהלך השוה.
 שכן ראית הראב"ע מכוון על זה בשבט פיו כמו שזכרנו במאמר מצרף לכסף.
 ולפי מסורת חז"ל על הכתובים החדש הזה לכם ואשר תקראו אתם גורת מלך
 הא שהכל יהיה ע"ב ב"ד סמוך ושתצא תורה זו מציון. כי על כן עכשיו אשר
 דברי עונות גברו לבטל הסנהדרין מארץ ישראל, בטלה ג"כ הראיה לדמיון התבטל
 הקרבנות כמו שזכר הר"ם ד"ל בסמ"ק קנ"ג, מאין לנו עוד כסא כבוד מקום
 מקדשנו. אף המה הקראים משנאי נפשם עם נפשות חסידינו יחשבו לזה בלשון
 הר"ם במקומו הנו' שכתב ובוה מינו המינים הנקראים בארצות המורח קראים וכו'.

משרש המרי הפורה להם לענה וראש לכפור בקבלת רבותינו . ולזה כערער בערבה לא יראו כי יבא מוב ולא יהיה לדבר שיעשו ראש לזנב כי כדבר הכוזרי מאמר ד' במרבית הספקות הנראים ברבות ממצות התורה דעות הרבה להרבה מהם ואין להם על מה שיסמנו . ואני יקר בעיני לזכור דבריהם כאלה ולבטלם כהיה דעדיה פ"ק למען לא תקיה להם תקומה לפנינו תורם ורוח תשאם וכאלילים ודברי תהו כליל יחלופו .

ו . אם אמת מה שכתבת בשם ר' אליעזר ת ש ו ב ה . נראה שכונתך להאשימיני יכ"א ר"ד יתרים שנות החמיה על כי אמרתי שר' הלל פעה ואי הכי אמר שנות הלבנה והעבור נכנס להשוותן . אבא לא ראה את הבורי כדחיו ליה סוף אם פעה ר' הלל וחסר שנה אחת במשך ימי עולם . אותם יכ"א ר"ד היתרים באותה שנה באיזה עבור נכנסו להשוותן .

ז . ואם פעה בחמש שנים כמו שכתבת והיו שתיים מעוברות ושלוש פשוטות צא וחשוב כי אין כאן יתרון רק ה' פעמים יכ"א ר"ד ואך ישחוו לעבר שתי שנים . כמו בן סדרו בידנו . אבל אימר כי ה' הלל עצמו אם חשב למנותם יותר היה נ"כ מסדר חשבוננו באופן כי הכל ישוב לנקודה אחת . ובכן אין לך שתתבעני

מה נעשה אנחנו לתוספת או חסרון אשר זכרת . כי לא עלינו המלאכה שנחכם עליה . ואפס על הפרטים האלה אשר נגעת הודיעני נא אתה את דרכך , אך נמשך בסימני המעוברת גו"ח לבהר"ד . הלא נדע כי י"א הימים לחמה לא נותרו בפועל משנת תהו . ואך אפוא נתעברה השלישית לה . וראה כי בגלל זה ראב"ע בפרשת אמור כתב וז"ל . לא נוכל לקחת תוספת שנה נוספה כי לא היה . והנה העבור אחר שנה וחצי , ע"כ . וכן יקשה סימן בהו"י למונים מן ו"ד אשר יעברו השנית . וסי' אדו"מ למונים מן ג"י התע"ז שיעברו הראשונה . אבל יכ"ס תורה על הסכמה בהכרח .

ח . אם בוכן שנצטוינו על שמירת יחדש ת ש ו ב ה . מן הדין היה להם להתחיל האביב קבלו לעבר שבע שנים בי"ט מאולת מצרים שאו חל צווי שמירת שנה . איכה נדע באיזה שנה החלו המחזור ? ואם ר' הלל אחר כן ידע ב' שער ה' יהו או סי' המעוברות ב"ד ושנה , או לא ידע ופעה . וז"ב ה"ח . ולא היה ראוי להתחיל מן היצירה אשר סימנם לה גו"ח א"ד ז"ט

איננו נאות למרי כיון שלא נותרו י"א הימים משנת תהו כמו שזכרנו בסמוך . אפס על צד החסמה החלו ממנה כי בנפול עם זה ב"ד זי"ב ה"ח הגו' לזמן הנאות לראשית המצוה כאמור לא יזיק מאומה . והוא הדבר אשר נענוהו גם כן בחשובתנו על השגת הגאון פרוינצאלי סי' ב' שכתב הנשיא וז"ל . חכמינו קבעו עבורי השנים מציאת מצרים ומסרו לנו סימנם מבריאת העולם . ומציאת למר שלא נמנעו מתת לנו סימן גו"ח הכוזב בקצתו אחרי כי לעת המצטרך יוליד לנו הצדק . וכמו כן לדברי הנשיא במקומו הגו' השממות והיובלות עם היות שישראל

צדק עולמים

לא מנו אותם רק מי"ד שנה לכניסתן לארץ. פ"ק דאלילים מסרו לנו השבונם מן היצירה לדעת ס"ע שאמרו מאן דלא ידע כמה שני בשבועי לשייליה להנא דס"ע וכולי. הרי כי בהשבונות האלה נמצאו הסכמות בלתי שיקפידו על אמתת המונח כמו שעשו ג"כ בהניחם מולד בהר"ד של תהו הואיל ומן העו יצא מתוק כמו שזכרנו. ולכל הפנים בזמן הראיה לא היו משועבדים לשום סימן במעוברות כמו שכתב ראב"ע בפרשת שמות. ודיים לענין האביב שיעברו שבע שנים כל שהם בכל מחזור מהמה.

ב. אם רל"ה חדשים של כמי"ב תשצ"ג תשובה. להפקת רצונך אשיב הם י"ט שנות חמה בלי תוספ' ומגרעת. אותך דבר בעד החכם הנז'. כי התקופות' כמו שזכר ראב"ע פ' בא. ותקופת ר"א הוצרכו לתקונים ההם מן השעם שכתב היא חלק אחד מע"ז במחזור למה כתב הר"ם סוף פ"י דהק"ה והבאתיו בפ"מ פר' תשא שהיא צריכה לשני תקונים. דף קל"ב והוא היות שתי התקופות הן דשמואל הן דר"א בנויות על המהלך האמצעי לא על האמתי. וכגון זה כתב גם ראב"ע פרשת אמור ור"ל. העבור בנוי על המהלך התכון. ובכן שני אלו ההכמי' הסכימו כי אף תקופת ר"א היותר קרובה אל היושר היא צריכה לשני התקונים אשר הוא ראב"ע רמו בפרשת תשא. ובעל מקור חיים והמוטוט מפרשיו העלו אותם בסגנון אחר על ספריהם אשר מן הדין אין בית מדרשך חסר אותם.

י. אם חק חמה ולבנה שבי"ט שנה תשובה. כ"ת לא רצתה להבין מתקופת החמה נכנסים רל"ה ירחים כונתי בהתקעקע אצל הראשונים יסוד בנוון ושל זה יסוד וסדר הראשונים עם השבון ר' הלל עם היות הזותו מוכיח האחרונים הוא שנכנס שבע שנות עבור עליו. הלא כמו שזכרתי ג"כ על שאלתך בי"ט שנים איך סדר הראשונים יקעקע הרביעית והוא הנרא' מלשוני בתשובה כל יסוד ר' הלל אחר שביסוד הם שוים. על השגת הגאון סי' ד' אין הנינה אלא ועוד איך יוכל לקעקע חק חמה ולבנה. שלא נשמר אצל הראשונים מה שר' הלל סדר לנו. ובכן בראותך עבוריהם בשנים וקדושיהם בחדשים משונים מסדרי ר' הלל, הלא תאמר התקעקעם מהמה. לא מסדרי ר' הלל בעצמם אליבא דיריהו התקעקעו. כי גם הראשונים יודו כדבר הראב"ע פ' בא איך בזמן הזה לא נוכל לעשות דבר טוב מן המסודר לנו.

יא. אם תקופת ר"א נבנית על סוד העבור תשובה. שאלתך זאת היא נפלא' ותקופת שמואל יתרה על תקופתו י"ז בעיני על כלנה. כי אם ראיית בפ"מ דף ימים מעת היציר' עד היום למה אמרת קל"ג את דברי אלה שזכרת הכרה הוא שהיא היתה נהוגה לב"ד הגדול. ואתך ג"כ הפעם אשר זכרתי שמה והיותי נעור מדברי רבינו האי ז"ל. ואיך בסופם כתבתי וזה לשוני. אפס אין דעתי נוחה להתקיים על הדעת הזה בראותנו כי עתה תקופת ניסן לשמואל בשנים הסמוכות לעבור נופלת אחר הפסח וכולי. ולמה אפוא עשית עצמך כלא שומע, להרגיזני. ובאמת נראה שהיינו ג"כ יכולין לסייע מאי דאסיק אדעתך כנו' ממה שר' אליעזר בשיי מסרקיו אמר ימי שנות

החמה שש"ה רביעי. וכל תקופה צ"א יום וז' שעות ומחצה. והוא כמו כן לשון הנמרא פרק כיצד מעברין. וסימן יכ"א ר"ד הנתון מאת ר' אליעזר הנוכר בשביעי מפרקיו הוא על דעת שמואל. ומאלה אפוא נרא' אפשר להזק היותו נהוג לקדמוני' מ"מ אחרי היות דברי הר"ם בפ"י הנו'. לענין ינור השנה. אמרתי מן הטעם הנוכר כי איך הם יארתו.

יב. אם תקופת רב אדא היא על סדר תשובה. מקום שאלתך זאת היא העבור למה אמרת שלמד מבטלמים. בפ"מ דף קל"ב מן הספר. אך כמו שזכרתי גם כן על שאלתך. ההמישית המביש בעין זכה יכיר איך כונתי שמה אינה אלא שאחרי היות תקופת שמואל והסדרה לא'ה מאת ציסאר אבגוסט אחת בעינה. וכן תקופת ר"א והאמורה מתלמי אחת בעינה. ותלמי קדם לר"א אמרתי שם כדורש האמת נגד הנשיא שאם באנו לומר כי זה למד מזה יותר יקרב שר"א למד ממנו. ולא בכל זאת גורתי שלא יוכל רב אדא לשאוב מים בששון ממעיני הישועה בישראל בלתי יכתת רגליו ללכת ולהציב לו בור מגוי אשר לא ישמע לשונו. והוא רב אדא בבלי ממזרח שמש. וזה תלמי אלכסנדרי בפאת נגב תימנה.

יג. אם קריאת המועדים לב"ד אפילו תשובה. מה שאמרתי בפ"מ דף שוגגים אפילו מוידין למה בפסח הוקיחו קכ"ד שאפילו יונה טעות בחשבוננו נאמר שאכלו את הפסח בלא ככתוב. אשר אמנה איננו כבר התקיים מאלקינו. ולמה הוצרכו כפרה ורפואה. כל מועד שיקראוהו ב"ד אפילו שוגגים וכולי הוא דבר אשר הכמינו אמרוהו נהדיא בפ"ב דר"ה ובירושלמי ומכילתא כפי מה שזכרתי שם. והר"ם ז"ל הביאו לדין פשוט סוף פ"ב דהקה"ח והסמ"ג עשאין מ"ו ובעל השאלות פר' החדש והוא ברור גם כן מדברי הגאון רב האי שזכרתי בפ"א. עד שאין לך לשום במונח הזה שום ספק. כאשר ראיתי להורשי און שני הקראים שחיקי טמיא אשר זכרתי פעמים כי בפרוש הכתוב וידבר משה את מועדי י"י כחשו בקבלתם ז"ל הנוכרת אפילו שוגגים וכולי. וכמו כן על מה שקבלו פרק קמא דסנהדרין כי מוולת טעם האביב הכתוב בתורה מעברין מפני הצורך היינו מפני הדרכים והגשרים ותנורי ססחים וגלויות שנעקרו. באמרם שנקראו מועדי י"י כשבת לי"י הכתובה שם לראש ארבעה. וכשם שאין כח באדם לשנותה כך לא ישנתו אלה. אף כי באר לאמר תקראו במועדים ושמרת במועדה. חלילה לאדוני אשר עם אל וקדושים נאמן מהתחרה בזה את הסוסים האלה. אשר כבר בכח אמיץ הכם אריה מיער הר"ד יהודה הלוי במקומות רבים מספרו הכוזרי ועל כלם מאמר ד' סימן י"ח. ובטעמים לשבח הראה עד כמה יבערו ויכסלו. וגם אנחנו נשיב אמרינו להם על הפרטים הנו' כי הנה פסח הוקיחו שאנחנו בו יקדה את שניהם בהיותו מעשה רב לסתור את סברותם. שהרי עבר את השנה וולת טעם האביב. לא כשגגה שיוצא, אבל בעצת חכמים ובחירה. וראינו שהתקבלו מעשיו לאלקינו. אם כן המועדים תלויים בב"ד. ובגלל זה כדבר הנשיא מאמר ב' שער ח' פה קדוש וברוך תאר אותם יום שמחתכם ומועדיכם. ורב נחמן פרק קמא דר"ה יפה דקדק אמרו ית' מועדי י"י

צדק עולמים

אשר תקראו אתם אלא הם מועדי . הם יאמרו מועדי . כדבר ר' אילא בירושלמי
 דמס' ר"ה אם קראתם אתם הם מועדי ואם לאו אינם מועדי . וכדברי פי חכם
 הר"ם ז"ל פ' דה' שמטה הקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהם ראוי
 להתלות . יתלו הם וכל משנאי י"י על עץ ובשרם מעליהם יאכלוהו בני נשר , וכ"ש
 אתה ארוני המבורך לא תוכל להעיר הספק שזכרת מענין פסח חוקיהו . אשר אמנה
 לפי הנראה לי מדברך לא חשת לבוא עד תכונתו . כי הנה צורך הכפרה והרפואה
 הנזכרת היה לסבות אחרות שזכור אומריהם בסמוך . ולראב"ע פרשת בא ואמור,
 ורש"י ר"ק ורלב"ג בפירושיהם לד"ה ב' כ"ש היה מפני שקצתם אכלו את הפסח
 בזומאד . עם שיחסו גם אל חוקיהו לשגגה קמנה כלשון ראב"ע פרשת בא הנו'
 דעבר ניסן בניסן או פעה בדשמואל לקראו ביום שלשים לאדר כמבואר בסנהדרין
 פ"א . לא שאם היה קובע אותו קודם לכן יפסל קביעותו חלילה . כי הנה כח ב' ד'
 יפה ברשיון אליקנו .
 ואולם פסח חוקיהו הואיל ואתא לידן , עם כל הנמצא עליו למפרשים הנו'
 לסמ"ג בשם רבינו משולם עשאין מ"י שעשהו בחדש ניסן עצמו כדעת רשב"י
 אשר נזכר בסמוך לא אחל עם רצון המשכילים כלומר כי עיינו רואות שעם
 הנמצא בתוספתא אשר הובאה פ"ק דברכות ופסחים פ"ד . מקום התבארה מאת
 הר"ם ז"ל בכלל פרושו למשנה עם כנוי תוספתא כי חוקיהו בכלל שלשת הדברים
 שעשה ולא הורו לו עבר ניסן בניסן , ולהיותה סתמית בלא גברי יראה שזה דעת
 מוסכם לכלל רבותינו . הנה פ"ק דסנהדרין ענין עבדו השנה כשהזכיר פסח חוקיהו
 ותשלחו וסבותיה . בעל הגמרא עוב מהביא את דברי התוספתא סתמית הנזכרת
 וכתב את הנמצא בתוספתא דסנהדרין פ"ב . היינו מחלוקת תנאים פרטיים בזה .
 דר' יהודה אמר שחוקיה התפלל על שעבר את השנה מפני הזומאד היינו מוסמאת
 הקהל ואין צבור נדחין . ור' שמעון סתם דהיינו לפי הכללים שבדיניו רשב"י אמר
 דעבר ניסן בניסן . ור' שמעון בן יהודה אמר שהשיא את ישראל לעשות פסח שני.
 ובירושלמי פ' מי שהיה תמצא דעת אחרת מאי בלא ככתוב דגלגלתו של ארונה
 היבסי מצאו תחת המזבח . באופן , שתברר מזה כי פועם עבר ניסן בניסן אינו
 דעת כללי לרבותינו רק סברת יחיד כאמור . אשר ע"כ דין הוא שנאמר על אודות
 התוספתא סתמית הנו' הא מני רשב"י היא . והנה מלבד יתר החולקים עליו
 כדלעילא , בסוגית סנהדרין הנו' מצינו ח"ש בן יהודה גם כן לעומתו שאמר כי
 בלי שום עבור נועץ שיעשו הקהל חקה אחת פסח שני . אשר מצותו אמנם איננה
 כי אם ליחידים הנדחים כפי הירוע . ובכן בתנאי הנו' אשר הוא באמנה אתי שעכ"פ
 מחמת דברי באיזה דרוש שידיו לא תהי האמת נעדרת . אומר כי יתחלל מאד
 לדעתי אשור וקיום מאמר ר' שמעון בן יהודה הנו' שהשיא את ישראל לעשות פסח
 שני , היינו בחדש אייר . וזה להיותו באמת כפי קוצר שכלי נראה ששם הכתובים
 ומרצתם בלי התעות אחר מהם עלינו . כי הנה שם ד"ה ב' כ"ש ספר איך הכהנים
 לא כלו לקדש את הבית עד יום ששה עשר לחדש הראשון . ושאריו מהרתו באו
 והגידו למלך . והוא ביום המחרת השמים ויאסוף את השרים ויחננו את המזבח.
 ושאריו כל זה נועץ לעשות הפסח בחדש השני . וכן על יום המעשה כתוב בהדיא
 שהיה בחדש השני . ולמה אפוא לא נחשוב שזה היה באייר אשר זה תארו . לא
 בניסן אשר פי י"י המיד , ראשון יקבנו . ומה זה יכעס אותנו באמדת שום עבור

והרי לכל הפנים אם אמרנו שעבר את השנה היה זה צריך להעשות קודם ל' בניסן
 הנו'. והכתוב ויעץ המלך ושריו וכל הקהל הוא מבואר שהיה אחרי התקבצם
 יום ה' ה' הזכור שמה, ובאמת עשות ההמון את חג המצות גם באייר שבעת
 ימים אינו ממה שיקשה כמו שיכתב לפנינו. והנה לכל הפנים בא האות כי עם
 היות כל מעשיו אלה של חזקיהו אשר לא כדת ובפרש שגם הממלא' אכלו בהסכמתו
 את הפסח היו לרצון לפני האלקים וירשאו את העם, היינו כפרוש רד"ק מחמתם
 כאמרו רפאה נפשי וגומר. או ירמוז לאיזו מכה שהקדים לקצתם על התרשלים
 במצוה זו והנלוח אליה. ואתה תחזה הרד"ק בפרושו הנו' שתמה הרבה על דברי
 חז"ל בענין זה ובפרש על אמרם שלא הודו לו והרי כל הקהל הסכימו עמו. גם
 האריך למעניתו עליהם, ואם איננו מכוון ממש לדברינו הלא נמצא מאד עורחה
 לנו. והנה ממה שאין לספק בו אם האמתא דעבר ניסן בניסן היתה דעת חכמים
 ומקובל אצלם. גם אנחנו קבלנו מהם ורצוננו מפני רצונם יתבטל באלף. אכן
 בראותנו סתם תלמודא דסנהדרין הנו' מביא את המחלוקת אשר בין פרשי התנאים
 כאמור. ולא את הנראה מוסכם בתוספתא, גם שמענו דברי הגאונים רב שרירא
 ורב האי בנו על אודות המדרשים כאלה שאינם אלא אמדנא כפי מה שזכרנו בזה
 סוף פ"ג. אמרנו ודאי זה דעת יחיד ואמדנא כמדובר עם ההתנגדות רבים כנו'.
 ושפטנו את ר' שמעון בן יהודה בר סמכא וכדאי מאד להשוות בזה אליו לבנו. כ"ש
 בהראות ששם הכתובים מתישב היטב לשפתו כדלעילא. ובאמת הסברא אשר
 הניעה את רשב"י הנו' והנמשכים אחריו לומר דעבר ניסן בניסן ולסבול בזה הפצר
 מה בכתובי'. היא נכרת ומשובחת, דהיינו למען ימעט נשיית חזקיהו ממצו' תורתנו.
 אולם לא יאריך גיסא יאות אצלי יותר שנדון כי אדרבא שבה גדול היה לו בעת ההיא
 תוקף בחירתו זאת לעשות גם דברים הרבה בלא ככתוב. והיה זה מופת אמתי על
 במחוננו ב"י הטוב כי יקבל טוב כונתו ורצון יראיו יעשה. ולזה לא חש על הקרבת
 הפסח והתקדש חג המצות אחר עבור החדש. אף לא האכילו לשמאים את הפסח
 וגם על יותר מזה לא היה חושש אם הודמן לו הצורך. יען בדברים ז'ל סוף משנת
 ברכות עת לעשות ל' ונו', כי הנה הכתובים מעידים בספור ההוא כמה היו או
 ישראל שקועי' בעבודת הבעלים והחמנים וכמה פתאם לפתע ובמעשה נסים משכם
 חזקיהו אל עבודתו ית' באמרו כי בפתאם היה הדבר, והוא אפוא כהחכים להרהיבם
 תקף אל התכלית הנכסף הוה שתקבע בלבם עבודת הקדש היה ממש צריך לו
 ומתאוה הודמן או לפניו סבה מה להקרבת זבחים הרבה ולקדש ימים הכופים לכבוד
 אלקינו. שכן מפורסמות כאלה הנעשות בקהל רב עם השתדלות ושמחה פעם על
 פעם הן הנה המשתרשות ונרשמות פתוחי חותם בלב האדם ובפרש המוני הארץ.
 ויהי בהמצאו על זאת המחשב' וכבר חלף הלך הזמן הראוי בחדש ניסן מבלי העשו'
 הפסח וחג המצות בהמון. עם החשב כי השרידים לא עברו מאכול את המצה
 בעתה. ובא אייר אשר ב"י בו יש זכרון הפסח השני ככל הידוע. הנה בהכמה
 רבה נועץ וצוה להעשות הכל בעת ההיא. גם בחר לכפול את שבעת ימי החג,
 כשלמה אשר כמו כן עשה את חג הסוכה שבעתים. והכל למען יתחקה המבוקש
 על שרשי לבם כמו שזכרנו. הלא נודע כי בפועל האנושי הוה לעבור בהוראת
 שעה על דברי התורה למען הוסיף אחר כן בקיומה. והיות הצדיקי' בוטחים שיקבל
 טוב רצונם כאמור. הוא מצוי להם הרבה ולכבוד שמם יקר יתן. כדבר אליהו

בהר הכרמל ושלמה אשר קדש לזבחים את תוך החצר ותשומת אנשי בית שני כמו שזכר הכוזרי מאמר ג' אבן השתיה תמורת ארון הקדש. גם השען משה באלקו על דברת אם בריאה יבא וקנאת פנחס במעשה זמרי ויהושע בהעמידו שמש וירח וזולה ושמואל באמרו אקרא אל יי' ויתן קולות. ואלהו בהשבעו אם יהיה השנים האלה וגו'. ומאמרו אם איש אלקים אני וגו' כלם באמת מזה המין של הזרואת הנבחרת המשובה מאד בעבור אלקינו. ואדרבא לדבר בעל העקרים מאמר ד' פ' כ"ב ואת תורת החשאת לשני האזנים הנשאים במריבת העדה כי תכף לתלונתם היה להם להשען ביכלתו וקרבתו ית' שיקום דבר עבדיו ולהוציא להם מעצמם מים מסלע כאשר כבר עשוהו במסה. כ"ש בהחפש מאו האחד מהם על המנוע מלבסוח שיעשה על פיו נס פתאם כאשר אמר לו ית' מזה תצעק אלי דבר וגו' להיות אמנה בדברים כאלה ועתים רחוקי הסובב. העוהה הנחפו מהולל ומשובח מן הזדירות המאוחר אשר יורה כי לא ייחס לבנו כהוגן. ובאופן מה זה קרוב לדבר הירושלמי פ' בתרא דיומא שהביא סמ"ג לאוין ס"ה והר"ן ביומא פרק יום הכפורים לענין פקוד נפש, הזריו משובח, והנשאל מגונה, והשואל שופך דמים. ואין ספק

כי פועל רשום כזה היה נהשב להם קדוש השם וסבה להביא את ההמון הרב ההוא לבסוח בו ולשמור מצותיו בלי מרד ומעל. אשר בהמנעם ממנו נהפכו בשניהם הצי כל אותם האשמות מעלתם מריתם לא האמנתם לא קדשתם כמו שהיה ראוי לאנשי קדש. וכבר מצאנו מדה הנבחרת הנו' מופלגת בחוקיהו כי לבר מן האות שנראה בו עליה בענין סתריב אשר כל ישראל רגזו וחלו מפניו והוא אמר להם חוקו ואמצו כי עמנו יי' וגומר שעל זה אמר המגדף רבשקה אל יבטח אתכם חוקיהו. הנה כתוב הדר הוא לשבחו מלכים יי' ח' בה' אלהי ישראל בטח מכל המלכים אשר היו לפניו ואחריו כי בגלל הדברי' האלה סמך לבו בטוח היות גדולה עבירה לשמה. ושהחמאים האלה כרובם כן יחשבו לו לצדקה בשעה נחפות כמותו, וכבר עזר חו"ל תורף דברינו אלה במאמרים אלה כשתור ופרח נמצא להם פ' שתי הלח' אשר זכרנוהו ג"כ לענין כזה בששי מפרקי הספר. והוא אמרם פעמים בטולה של תורה זהו סדורה שנאמר אשר שברת,

הגדה. הנשאל פנונה כיון דהכא איכא נמי השואל. אין זה כמו נשאל באורים נשאל בגלגלה שהוא פועל כמו נלחם משבע, אבל נפעל בהכרח. ולדברי הר"ר ישראל ר"ל בכתביו סי' קנ"ו הביאם הר"י קארו על טא"ח סי' שכ"ח הוי החכם פנונה יען לא חקדים להודיע דין זה לבני עירו למען יחיש כל אחד מעשהו בהצלחה לעת הצורך וזה דומה בקצת להחיה דרוב"ל פ' הגילין דהוח אלחיו רגיל בהדיה ונשפט זמן מה כשאריע להחיה גברא דאבלית אריא שהיה לו לבקש על בני דורו, כמעט עד מית הכהן הגדול. ומפי טורים שפעתי היות נמותר במה שיעזר השואל להציע כל נפא דעובד"ל כ"ש אם ירבה הוא עליו חקירות כי מן האות לו לפחד לשלחו מתחלת דברי פיהו. שכן מקלין בכל ספק טועט של פקוד נפש כדבר הספ"ג לאוין ס"ה משובח ר"י וטור א"ח בס' המ'. ולי נראה הטעם כי כמו שהשאלות העמוקות הנם אל הנשאל לכבוד ולתפארת. בהיותן ראיח על עינן חכמתו, ולוח אסרו זו צריכה לפנים כלומר לחכמם בעדה אל חכמ הדר בחדר, כן הנקלות בעצמן אשר גם בחיובות עוד ירבו עליהן פשיטי טעם נבאי הם לו כי השופע ואמר מן הנראה שחכמת מסכן זה לא תחפש רק בכאלה. סימן לדבר, כל הדבר הקשה יביאין אל משה וגו'.

יישר כחך, ששברת. ועם היות לזרא אצל רשב"י הנו' להאמין דצבור אשר אינם נדחים עשו את הפסח שלא בחדש ניסן. כי על כן באר החדש השני על ניסן כדלעילא הלא בטוב טעם ודעת יכול ר' שמואל בן יהודה לומר לו כדבר ההוא

מרבנן ריש גמרא דתמיד נשחט . אשר מפני סתירה נגלית על הכתוב ולא ילין לבקר וגו' או קמוהו לדרשא זרא מאד ככל הנראה שם . וכשהוקשה לקצתם איך תתקבל לנכונה . השיב החכם הנו' שבקוה לקרא כיון דהוא דחיק מוקי נפשיה . כלומר הואיל ודרשא זו הכרחית בעצמה הנה היא מתקיימת מאליה . ועל כרחך תורה בה , הכא נמי כיון שהיות הרמוז במלת החדש השני על אייר הוא כמוכרח מיניה וביה כאשר אמנם זה תארו בכתבי הקדש ותאר ניסן אינו כי אם ראשון . גם משמש המקראות הוא לגרו הנראה אמתי הן בבחינת הספור של עצת חזקיהו, הן מן הנמשך בהעשות הפסח כאמור . שבקוה לכל חד מהני קראי דאיהו על כרחין מיקום נפשי להתפרש על אייר ואין לנו להאמין אלא הכתוב בספר . כ"ש בהמצא עליו המעמים לשבח האמורים למעלה . ואע"פ שאין זה אשר אומר ראייה לדבר למיחש ליה מיבעי . כמו רושם וזכר . כי בשני מספרי החשמונאים פ"ו וכמו שכתבתי ג"כ בנ"א מפרקי הספר דף קס"ג תמצא איך היהודים בכ"ה לכסליו קביו את חנכת המזבח שמנה ימים תמורת ימי חג הסכות אשר קודם לכן מעט לא יכלו עשותם להיות או כלם ברוחים על ההרים הרמים ובסעפי הסלעים מפני חמת המציק היוני אנטיוכוס איסיפאנוס . וכן אפשר לדמות כי בימי חזקיהו שלא יכלו החמון לעשות הפסח והג המצות בעתם מפני טומאת הגוף והנפש . הואיל המלך הנכבד הוזה לסבות האמורות שיעשו הכל גם אחרו עבור זמנם הקבוע . ובוהן לבות אלקים צדיק נתן לו מופת כי כל מעשיו היו לרצון ובהיו לריה ניהוח . ואפס נחזור למקומנו ואומר כי מה שראיתי עוד למעלה בכתב מגלה מפחים משאלתך הנו' וז"ל . אם מפני שחזקיהו עבר ניסן בניסן נכתב עליהם שאכלו את הפסח בלא ככתוב וחזקיהו כפרה ורפואה משם נראה שומן הפסח כתוב ונדע . באמת לדעתי שתיים הנה בו שגגותך . האחת כי כמו שזכרנו החטא היה למרבית הקהל מפני המומאדה וטענת חזקיהו שזכרו ז"ל לא מכתוב זה . יצא כמבואר מדברי הראב"ע פרשת בא שזכרנו . והשנית כי לדרבך נמצאת סותר את הנרצה במלת ככתוב על סדר עבורנו אשר לדעתך היה נהוג גם בימים ההמה . ולא די כי אדרבא המפרשים הנו' ובפרט הראב"ע הוכיחו מפסח זה היות קביעות החגים ביד הסנהדרין כנראה להם מן המזב . הלא בשגם תמצו לומר כי סדר העבור הנו' מסיני בא ודאי הוא שאינו ראוי להקרא כ ת ו ב . ומפורש אמרו ז"ל דברים שעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב . על כן רואה אני כמוכר היות מן הנאות לכ"ת שיהווה לשקול דבריו במאזני צדק .

ברכי נפשי את יי' וכל קרבי את שם קדשו יהי שם יי' מבורך מעתה ועד עולם .

תם

אמר עוריה מן האדומים מדי הרימי את ידי מחתימת חבורי זה כרגע נראה לי אחד מנכבדי השועים ויאמר המה נא לי חסד לחבר תפלה בשיר שקול לבקשת משתוקק לשאת רגליו מן הגלילות האלה ללכת אל ארץ הקדש ושאל מה אתן לך עניתו אנכי אעשה כדברך ולא תתן לי מאומה אם תעשה לי הדבר הזה . שהנכבד ההוא ידור להביא את חבורי זה אשר עתה בין ידי אל האדירים חכמי צפת למען אם יש מלין ישיבוני עליו בסוב טעם . תקענו זה לזה כפנו על כן שלמתי נדרי . ולזכות ג"כ לכל אשר כמוהו הואיל ועל חבורי זה נתקלקלו הדברים כאמור חברתיה אליו בשם ולתהלת אלקינו .

אל חי אדון עולם תמים הדעת	חנן מחולל כל בצדקתך
הן בוש וגם ירא מאד מגשת	באתי להודות למעלתך
איך כל ימי חלדי לך אשמתי	אשמה עלי אשמה במצותיך
כי אחרי יצרי ועיני תרתי	ואחדלה מסור למשמעתך
אף עד אמונים לי אלקי אתה	כי לא להמרות עין שכינתך
גם אהבת עולם לך צפנתי	נכסף בסוד נפשי לקרבך
כי יאתה לך תאות כל נפש	הטוב וגם מטיב בנדבתך
ובכן בלב נשבר בך בוטח	נחם ושואל את סליחתך
מאחרי הבלי כהיום שבת	נכון לעבדה את עבודתך
הכן פעמי נגדך רב חסד	יצוא ושוב תמיד בעקבותיך
וברוב שעפי בי לכה הורוני	בזאת עשה אפוא לטובתך
תבחר לעזבה ארצך הלזו	גם כל מחוז שבתך ותחנותך
וגלה בראש גולים אלי הארץ	הנדרשה מאל ישועתך
יען גאון יצרך אזי תכניע	גם תאזור חיל יחידתך
ואחזה כי טוב אשר דברו	ואומרה לי זאת תקומתך
כי באמת עם כי מלא הארץ	צפוי לעיני רום גדולתך
גם אשרי האיש אשר לא הלך	בו רק תמים לבב בתורתך
הן יתכנו לי כה עלילות צדק	מבאשר כלתה במלכותך
כי רק אשר היתה נוה קדשך	יביא להכנע ליראתך
אף כי בזכרי מה עליתי שמה	רק בעבור אדבק בעדותיך

לצאת בנין חשקך ואהבתך	ובכן אלקי על לבבי שמתי
דרך נתיבתי בברכתך	מדי אהי מוכן ואוכל לדרוך
אל זאת אשר שמת סגולתך	מכל גבול ארצי וממולדתי
אף כי תהי כיום זעומתך	המעטירה עוד עמרת קדש
נוכח פני טובך וענותך	לכן תחנתי אלקי אשפוך
נשען עלי משען חנינתך	ובכל לבבי אשאלה ממך
עד לא יהי זכרם בספרתך	למחות כמו ענן פשעי כלם
אל נא רפא נא לה בחמלתך	יגהה מאד נפשי ומכל חולי
וידי תשוקתי באמרתך	תמוך אשורי בהליכותיך
שוקט ובוטח לאדמתך	וכאב בנו ירצה רצה לנחותי
קרוב ככל קראי לעזרתך	גם שם היה עמי ברוב חסדך
שובה בנויה עם מעון ביתך	מגדיל ישועתי להראותני
זבת חלב ודבש נעימותך	כימי היותה נוף משוש הארץ
תמיד ופי יגיד תהלתך	ובכן לשוני תהגה צדקך
לקרוא באזניהם עלילותיך	ובסוד ישרים אז שפתי אפתח
רבה ונפלאת לי אמונתך	איך לא בצדקתי ויושר לבי
מרבה לכל חוטא מחילותיך	רק באשר רחום וחנן אתה
עם כל מקודשי קדושתך	רופא לכל בשר ומפליא לעשות
ישתוקקו לאור ביפעתך	אז קל מהרה נאמני ארץ
ובתחנון יצעק לעומתך	גם יעזוב רשע אזי את דרכו
אשמור דרכיך ומשמרתך	אנא ה' כי אני עבדך

* *
*

לכפר את פשעי ועוני	שמע קולי ברוב חסדך אלקי
לדבקה בך בכל און רעיוני	ומלא נא לבבי אחרוך
מחוז חפצי אשר בו מעוני	ואל ארצך נחני נא בשלום
במקהלים אברכך ה'	ושם כי תעמוד רגלי במישור

מצרף לכסף :

המתיחס לחבור מאור עינים אשר לי אני עזריה מן האדומים
מגמתו לבטל השנות שכתבו על חלק ימי עולם. ועם זה השתרנו
עיוניים עקריים לבאור וקיום דברי חז"ל. והשנות על קצת האחרוני

נוחי

נפש ובעקבותיו

תשובות י"ג שאלות

מתיחסות לחשבון העבור הנהוג כיום אצלנו. גם במתקוממינו

הקראים שחיקי טמיא

בקצת מקומות

אתקוטט

לאשר דברי חכמינו אשר עכ"פ לעולם כבוד ינחלו. ואת כל אלה
ידי עשתה כההיא דר' עקיבא פרק יוצא דופן לחדר את התלמידים
בדברים נאותים אשר האמנתי כי גם חכם ישמעם ויוסף לקח.

[כפי שהעתיקו החכם ר' דוב גאלדבערג

מאת כ"י המהבר הנמצא באוקספורד]

Mich. 308, Bodleian Library

עם כל המעות אשר טעה המעתיק

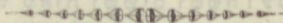
מתנת חנם.

אמר צני בן יחזקאל הספר הזה מצרף לכסף נעתק ביד ר' דוב גאלדבערג
בשנתו בעיר אוקספורד מתוך כתב יד המהבר עצמו. והמעתיק הזה הנביחני כי
אחרי כלות מלאכתו חזר ושנה לבדוק במעש' העתקתו בהשוותו אותה עוד פעם עם
גוף הכ"י, ותקן כלו כראוי. נוסף לזה, שלחתי אליו העלים מרם עלותם על
מזבח הדפוס, להגיה אותם עוד פעם שלישית לפי גוף הספר. ואחרי השיבו
אותם אלי נדפסו כלם. אמנם להיותי אז דואג מאד, אם באמונה העתיק דברי
המהבר, כי במקומות אין מספר לא יכולתי הבין את דבריו, ויהיו לי לספר החום.
יודתי בעצמי אוקספורדה, ואשים עיני על גוף הספר. ולדאבון נפשי מצאתי כי
כל הס"ד עמודים הושחתו עד מאד, מעוות לא יוכל לתקן. עד כי עלה בהם
מספר המצעות עד שש מאות וששים וששה! ע"כ גורתי לתת אותם
מתנת חנם. למען הראות לעיני משכילי עמנו, עד כמה יכשלו בני אדם.
ואפשר מאד כי כמו ר"ד הגו' שגו פליליה רבים מן מעתיקי ספרים ישנים.

לדוגמא אשים לפניך קורא נעים ששים וששה מן המעות אשר מעה ר' דוב .
 והשש מאות עונתי .
 והנה בך אברך את יוצרי בני עורני לתקן את כל הספר במהדורא הדשה . וכל
 קורא משכיל יוכל להשוות שני הדפוסים וימצא ההבדל שביניהם .

סימן * הוא להורות על מספר השורות אחרונות .

צד שורה	טעות	תקון	צד שורה	טעות	תקון
3	במריבת חסד	באהבת חסד	28	1	אלי
13	* לכתוב	לכפול	29	2	שזכרנו
11	* מהביאים	מהביאני	14	* 14	כ"ט י"ב תשי"ג
9	* שבא כבר הדרשה והבא כבר הדר	הדר	31	7	* כיצד מברכין
7	* זרות	זכות [ביה	32	1	המאמין
13	5 על הפסח	אל הפסח	2		ויקדש
5	6 * בדברים	בהכרח	1		ועין אמשי
14	7 וגבול התורה	וגבול היצירה	39	* 20	הנהוג לא
5	8 בשנת תמ"ח	בשנת בתמ"ח	45	* 14	סך החלקים
7	וראה לו בפרטי	כנראה לו בפרוש	48	* 12	ומאחר
3	10 מן לבבו	את לבבו	49	* 12	הנה בחדש עליון
2	11 * ששים וששה	ששים ושנים	50	* 11	הנה כח הקביעה'
1	* קל"ז שנים	תל"ז שנים			בחדש עליון
16	12 * הששה עשה	השניה עשה			אחרונים ההמה
9	15 בהגה' לחש' פרס	למלכות פרס	51	* 7	יצדקו
15	16 היה יוצא בסני	היה אצלו מסני	6		השנה
7	17 * ואך התרץ	ואך תתרץ	4		אחריש
		וכי למשל	3	53	לעמקם
13	18 * הרבה	הרבה סנומו	5		החש'
2	* נחנו אין	נחש אין	8	55	לנו
13	20 * יום ויום נושרים	יום ויום ספריה'	17		תתפש
		[נושרים	20		לבי
8	* שיכנו התורה	שיבוא בתורה	20		מהסם
13	22 להתלונן	למחלוקת	8	56	מתאימות
19	23 רבינו	רבינו הם	20		לשמר
13	* יודע	יודה	6		החירות כהיא
17	24 בהגה' מן חברים	בין חברים	3		עשיית הפתח
19	* ושפתים ישיג	ישיק	3	59	* זמן
17	* חכם לב	חכם לב הקורא	1	60	איסורות
11	* מתחלבים	מתחלפים	3		במאוד
3	* כ"כ	בם	6		בפרש בהגדה
19	25 בהגהה רא"ש	הר"ם ראש	18		כדרש ילקוט
1	26 ומנהגנו	הואיל ומנהגנו	8	62	לתוספות
16	27 בתקופת	בחקת	10		האובר

תכונת הספר

הנה ראיתי כי טוב להבדיל החבור הזה לשני מאמרים, וכל מאמר לפרקים, וכי שרף יהיו על מצחו תמיד פרשי כונותינו באופן שיודעו על נקלה בלי הקדים פה עליהם לוח, אפס ההשגות שנמצאו גם על קצת האחרונים בחרתי להורות מעכשו באצבע על מקום תחנותם, אולי יחס לבב המשכיל, גם ברכות יעשה, בקנאו את קנאתו להגן על כל אחת מהנה.

במאמר שני פ"א, השגה על הסמ"ג, ואחרת על הגאון קארו, ואחרת על החכם כורזי, ואחרת על רמב"ם, ובהגהה השנית אחרת על הר"א הנשא, וזכר צדיקים לברכה, ובהגהה הראשונה תוכחה לקראים (שם רשעים ירקב) מכחישי קבלת רבותינו: בפ"ב השגה על הנשיא וסמ"ג, והחכם ה' שועיף, ואחרת על בעלי התוספת ד"ל: בפ"ג השגה על בעל הטורים ומהר"ל קארו. בפ"ד השגה על הר"ר לוי ה' חביב: בפ"ה השגה על החכם בעל העקדה, ותוכחה לקראי ישרוש מארץ חיים. בפ"ו קיום השגה קדומה על רמב"ם ובעל עקדה, והתחדש על בעל העקדה שניה לה, ובהגהה השגה על הר"א הנשיא. בפ"ז סימן ד' השגות על החכם ישראלי בעל יסוד עולם, ותוכחה לקראי שחיק שמיא, ובסימן י"ג השגה על רבינו האי: ואחרת על רבינו חננאל נוחם עדן. בפ"ח סימן ב' השגה על החכם קארו, ואחרת סימן ו' על הגאון רבינו סעדיה, ואחרת על הרמב"ן, ואחרת בסימן ד' על החכם מורחי, ואחרת בהגה' על הגאון קארו, ואחרת על הר"ם מטוליסולה, ושם בהגה' הנו' תמצא עיון על אמרם ד"ל בקצת דברים שהם הל"מ, ובסימן יו"ד עיון אחר על מאמר נמצא להם בפירוש דבר יחזקאל, ובתשובות י"ג השאלות סימן ה' עיון אחר על הקבלה האמתית של רבן גמליאל במדת החדש הירחי, ובסימן י"ג עיון אחר בענין פסח חוקיהו, אשר גם באלה יבינו המשכילים אם דברי ייפבו. ובתשובות הנזכרות נמצאו כמו כן תוכחות לקראים נפשם ברעה תמוגג סי' ה' וסי' י"ג.

ובמאמר הראשון פ"א יש זכרון עשר קושיות לצד אחד מצדי הדרוש: אשר בפ"ג מאמר שני תמצא היתר כלן, ובמאמר שני פ"ב נקבעו חמש עשרה קושיות לצד הסותר יוצאות מן הפרקים הקודמים שהן מלמדות וכות על הצד הקיים אצלנו: וכחם ככל פרשי כונות הפרקים אשר להשרה אל הקורא כמדובר דרכם בראשם נתתי. כל היד הכורבה לברוק באמתתם היו זו משוברים: לא יחס חשיבות, והוא אפיקם

עורנו בשם ה' עושה שמים וארץ

אמר הצעיר עוריה מן האדומים אודה ד' בכל לבב כי ערני חי לרצונו ית' . . . קמו בעלי החצים גבורי כח מגאוני דורינו לירות במריבת הסדר שנה ושלוש לעמת דרוש ימי עולם הנכלל בחבורי מאור עינים אשר זה כארבע שנים הוא ברחמיו זכני להוציא החוצה , ראש מסיבי בתום ויושר היה מהר"ם פרווינציאלי איש מולדתי מן טובה אשר השגת מעלתו עם תשובתי בצדס כבר נדפסו בשולי הספר , ואחריו יצא הר"ר יצחק פנצי איש פיסארו הרשום בידעי בינה לעתים על כל המתחים לסדור לחות הכנסת * הוא נער הצנו וכליותיו השתונן להשיג עלי בדרוש הנו' , אם בי"ג שאלות אשר יחד לי אם באגרת תלוזה אשר כלאחר יד פרסם אותה לקצת מאהביו , ואני לא יכולתי לראותה עד הגיעי לידו את תשובתי על שאלותיו הנזכרות במכתב קראתיהו צדק עולמים אשר ברוך אלקים עם כי מדי דברי בו לא שמעתי את תלונתו הנזכרת הנה טבע האמת ומשך הדברים הניעוני לכלול בו מבטולה מה שיסיפק למשכילים הרואים את דברינו אלה עומת אלה , ושלישית על כלו הוא פנצי מלא עוד את ידו נגדי בקונטרס קראו מאוני צדק שהזור בו על הראשונות של תלונתו הנזכרת עם דברים נוספים כמדומה שיבטל או יחלש את תשובתי ההנה , על כל זה אמרתי טוב להודות לאלקי חסדי שנדהיה כלו עוד מלה בלשוני כמדומה שהוא ית' הסיתם בי למיץ יתבררו ויתלבנו דברי ביותר , אשר על כן יחד מנחה וגם כי יתנו בעמינו במותם עוד נשמתי בי דין הניין לי ועם להיות חן עורו המשוב בשמח' לבב אצא לקראת נשק על דעת כי מלכי רבנן שכלים נבדלים מהפעלות ומופשמים מכל צורה קודמת לאפוקי כל זולתם אשר פסלתים לדין זה בשני מפרקי הספר ויכחו וישפטו הם על כל אשר ימצא שם בדיק באופן כי עד צדק ישוב משפט מאשר אהבתי . ואמנה בשוכי את פני לדבר הזה זר אצלי מעשדו של איש ריבי הנו' כי נפרצו השגותיו במלואם לא השתרגו עלו בקנה אחד שאוכל לעבור בהם על הסדר הלא מלבד מה שגרים לי בקונטרסיו הנו' לכתוב בתשובתי דברים הרבה אשר אם ראה אותם בחבורי הנו' כראוי תחלה לכל משיג בדין היה שיחול מהביאם שנית להפוכי משרתנו . הנה עוד בבחינת וצרופי י"ג שאלותיו ותלונתו ומאוניו הנו' מרת מרייה להחוא גברא כי בהעלותי כפלי זכרונות רבים לכאן ולכאן מוקדמים בקונטרס זה ומאחרים גולתו הלאני וילאה הקורא גם לבו יסכסך על תשובות באנשי צדק * ויהי תחילתו יום סבתה פירוש יום האביב י"ב י"ג

ובגלל זה אנכי הרואה כי טוב אשר נאחו בקצור ובמה שיביאנו לראות דברים ברורים בסקירה אחת , השיבותי כיום אל לבי כי האמנה עם רבות מופתי השגותיו הלא עיקר כלם והקטוב המעויין אשר עליו יסובו כל רביו הנזכרים הנה הוא האשימו אותי על מה שהקרתו אם הסך הנחוג לנו בימי עולם מסדר מקדמונינו לאמתי ודאי או למוסכם על צד היותר טוב לכשינחה מסוסף ככל הרשום בספר ויאמר להכות אותי במה שלדעתו הקירה זו היא ח' ו' כפירה בדבר שהיא הלכה מסיני ונפיה מן הכתוב על היצירה בתורת אלקינו ומה גם עתה כי כל המוסף או גורע אפי' יום אחד בסך הנו' הנו פורץ

גדר הקביעות והעבור הידוע למועדי יי' בהיות סימן בהר"ד הקבוע לשנת תהו יתו
 נאמנה וכוכב דרך ישראל בקדוש החדשים וימי החג באופן כי אפי' חלק אחד מאותם
 של תת"ף לשעה אם ימצע מזויות קודם חצות נוהגים בר"ה אותו היום קודש ואם
 יגיע לחצות הוה ליה מולד זקן ואין מקדשין עד המחרת כפי הידוע והשני מן הנראה
 שכל המעלה על לבו להרבות סך השנים יבלע הסימן הנז' ממקומו וכי ימירנו באחר
 יהיה כל זולת הלקוח למנהל תמורת בהר"ד משגה אותו בדרך לקרוא מועדי ה' שלא
 במועדים ולא לרצון יהיו חלילה. והנה בהראותנו העמים והשרים יושבי על מדין
 באמור את יקר תפארת הקירנתו ושהיא תורנית ונאותה בעצמה הלא כל הומת השגה
 ותלונה אשר בנה על יסודו הנז' לארץ תפול ותו לא מידי. ובכן להצליח בעזרת שדי
 חפץ זה בידנו ושיהיה מאמרנו הלו יותר כולל מדרוש ימי עולם הנכתב בספר כי יתרו
 בו הספיקות שהוסיפו לנו כאמור הנה נא הוואלתי לחקר בו שנית על יושר סך השנים
 הנהוג לנו ליצירה עם גלוי חלקי הסותר וצדי הבעיא כמשפט היינו להודיע מה יקח
 לבנו אל החיוב ומה אל השלילה ובאיוו השובה נכריע ובטול כל מודעי ערער אשר
 יצויירו נגדה כי על כן תאונתו מצרף לכסף הלא עם זה קח קוינו שכל הרואה
 אחר כן את השגותיו כפי מה שהם אשר אמנה לא סרנו גם כן מהרבות פה אליהן
 והוסיף בקצתן אומץ ימצא שכבר הותרו בטעמים לשבח וכי הוא שגה בהרבה דברים
 חשובים ליסוד אשר גם תולדותיהם כיוצא בהם אפס ותהו, ועם שכבר נמצא בחבורי
 דברים הרבה הכפולים גם בזה המאמר הנה משך הכונה היתה נסבתו ולכל הפנים
 דחוקבצם שנית עם החדשים האלה לא יהיה רק מתוך לנפש, וע"כ לא יחמה הקורא אם
 במקום שהיה ראוי להאריך פעמים רבות יקצר בהעמידנו אותו על הכתוב בספר והוא
 כדורש אמת לאמתו אל נא יעזוב מהתבונן שם כל דרוש במקומו פן תמלט מידו כונתנו
 ויזיק אותנו עמו תחת הנכסף להועיל גם לו גם לנו. אך לא נבוש אם מכזה מכתבנו
 זה ישובו קצת דברים הזכורים שם מווקים ביותר כי כבר הרחיבנו לזה אנשי השם
 ז"ל באמרם אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונהו מאה ואחת שבא כבר הדרשה
 בקצת מקומות לשם ולתפארת והנה כל עוד שהמחבר ישמור מנתו הכלולת הלא שגנה
 אשר יצאה מאתו לראשונה באיזה פרש לא תחשוב לו כי אם זרות בשונו ממנה וקחתו
 עמו דברים זולתיים אשר ישיבו, ובכן אמרתי גם אני טוב לי כי עונתי מן המשיגים
 למען אחכם באחריתי לא לחזור מעיקר כונתי הנראית לי ברורה כשמש ואשר בהי ראשי
 הייתי חוזר ממנה אם חשבת זה תהו. אבל לעמוד כיום על דברים יכוני יותר אל אמתתה.
 יען לא כל אדם זוכה להביט מראשית איזה דבר חדש אשר אלקיו יורנו את כל הצריך
 כי עד אחרי שלמותו לכל חפץ אולם פן אורך ההצעות מכאן ואילך די אל הקורא
 למורה נדבול אל הדרוש בשם אליהו.

המאמר . הראשון

כונת הפרק

הצעת השאלה ופני ההראות אל צד התשובה מדומה אשר באחרית של דבר אמת נטה ממנה.

פרק א הנה אבחנו היום כפי הספירה הנוהג' אצלנו בשנת חמשת אלפי' של'ו ליצירה . בקשנו לדעת אם הסך הזה הונח מאת הקדמונים לדבר אשר זרחה עליו שמש צדקה ואמתי בעצמו , או מוסכם בו קצת ספקות לאיזה טעם ? כי לכל הפנים לא יתייחס שום טעות אל היוצא מאתם ו'ל כאשר נודע שהכמתם גדלה על כל שבח . ונברר עם זה אם בהתלות בו ספק מה נפיק מינייה שום פגם בדבר תורני הלילה , ואמנה תועלת המחקר הזה כבר בארנוהו בכ"ט מפרקי הספר .

התשובה עולה על הדעת'

לכאורה . נאמר כי האמנה הונח לחשבון צודק אשר עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע וזה לסבות .

ראשונה , שכן תמצא רבותינו בסדר עולם ובמקומות רבים מן הבבלי ירושלמי ומדרשים מונים את השנים מאדם עד יציאת מצרים שני אלפים תמ"ח כסימן הר"ם ו'ל באגרתו לתימן בתמ"ח גאולים . ומקרא מלא הוא כי בשנת ת"פ לגאולה הנג' נבנה הבית . אשר לכל דבריהם ו'ל נמשך ת"י שנים . אחריו היה גלות בבל שבעים שנה . ובנין שני עד מנין שטרות ארבעים , אשר כלם עד הנה ג' אלפים תמ"ח יוכן אמרו פר"ק ראלילים המשך אלף שנים מגאולת מצרים עד מנין שטרות הנג' , כפי מה'שזכרנו על זה באור רש"י ו'ל בפכ"ג מן הספר , והנה מאו והנה [ר"ל ספנין שטרות] אליבא דכ"ע נמשכו אלף תתפ"ח שהם יחד כלם השל"ו כאמור . הרי שהמנין כלו מראש ועד סוף יציב ומדויק ככל הנגלות לנו ולבנינו .

שנית , תא הוי מאן גברא רבה בעל ספר הכוזב קא מסהיד מאמר א' שאבחנו קבלנו שנות הקדמונים מומשה , דמשמע קבלה על פה ככל יתר המסורת אשר לא ימצא תורני מהררד אחריו , ושאין במנין הנהוג לנו מחלקות בין שני יהודים מקצה העולם עד קצהו .

שלישית , כי מצאנו מולד בהר"ד היוצא לשנת תהו ממולד וי"ד של יום הששי ליצירה מכוון בעצמוצם אל כל המולדות אשר היו ממנו והנה כמספר השנים הנהוג בעמנו , וכן אם תחשבם למסרע מן האחרון שבימך עד ראשון הבריאה תגיע אליו בלי הפרש מאומה . ולזה הוא בהר"ד לברו הוצב מאת מחשבי העבור לאות ולמופת על אמתת המולדות כלם מעולם ועד נצח , ועתה אם תדמה מספר שנים יתר על הנהוג ואפילו פחות מחדש נמצאת מחלף בשנת תהו סימן בהר"ד לזולתו והפסדת לגמרי אופן העמידה על אמתת מולדות הירח , ומסימני מולדות כוזבים ימשך בלי ספק קביעות הזנים שלא יעתם ולא לרצון יהיו חלילה .

רביעית . כי כבר נמצא לרבים ונכבדים שהכמינו הגאונים ו'ל כמו שיתבאר עד בפי"א אך החשבון שאנו מחשבין היום לקביעות החדשים והחגים סודר למשה

רבינו ולזה גם סימן בהר"ד ההזה לו לראש וכן סדר השנים המסכים אליו נמצא מסיני במסורת כ"ש כי בשגם תראה ר' אליעזר ור' יהושע פ"ק דר"ה חולקים אם בנין או בתשרי נברא העולם הלא ימצא לשניהם מולד בהר"ד לחשרי של זהו, כי לר' אליעזר אם תחסר ד"ה תתע' א' ממולד וי' ד' הנו' יצא לאשתקד בהר"ד י ולר"ג' כי תחסר ב' ד' תל"ח שהוא יתרון ששה חדשים מד' ש' תרמ"ב שהיה מולד ניסן תגיע כמו כן למסרע אל בהר"ד של תשרי הנו', ועם כי סימן בהר"ד לא הוזכר מחכמינו בשום מקום הלא בהתאמת בשביעי מפרקי ר' אליעזר סי' כמ"ב תשצ"ג המקובל מרבן גמליאל והוא בהר"ד צודק על פי דרכו נמצא כי שני הסימנים הנו' יחדו התקבלו אצל רבותינו.

חמישית : שכל ישראל במוסף ר"ה אומרים היום הרת עולם זה היום תחלת מעשיך, אשר עם זה יעידון יגידון כי בתשרי נברא העולם, היינו יום הששי שבו נברא אדם היה בר"ה תשרי. כי הבריאה החלה בכ"ה לאלול כדברי ר' אליעזר, ובכך יצטרך כי כל מספר שנים אשר תמנה למסרע יפול מולדו הראשון ביום ו', כי בלאו הכי נמצאת נופר בדברי רבותינו ומסכסך ג"כ מן הכתובים במעשה בראשית, ולא עוד אלא שהמנין המדומה ההוא צריך שיהיה כולל מחזורים שלמים לא מקוטעים באופן כי יום הששי הנו' יהי ג"כ ראש מחזור, דבלאו הכי חשבון האניב על הפסח והאסיף אל חג הסוכות לא יבוא כסדר, והנה כל הנופה מאומה מסך השנים הנהוג לנו לא ימצא מולדו האחרון של איזה מספר שנים נופל בשום פנים אל יום ו' לא לר"ה ולא לראש מחזור בלתי אם תביא ראיה על היות התוספת ההוא שמנה מחזורים שלמים שהם קנ"ב שנים לא פחות ולא יותר.

ששית : כי לבד מן ההיריסות הנוכרות אשר פרצים תצאנה אשה נגדה בימי הקביעות המסודר לבני גלותנו הלא כפי מה שזכר הר"ד בחיי בפרושו על פרש' החדש ופסוק מימים ימימה בשם הגאון רבינו הנטאל, גם בזמן הסנהדרין שהיו מקדשים ע"פ הראיה היו מחויבים לחשוב את החשבון הנדויג לנו, ואם כן הכרח הוא לאמר התקבלו להם מסיני על סך השנים וסדרי המולדות ככל העשוי אצלנו, והבא להוסיף שנים כאמור נמצא פוגם גם כל מה שקדשו מסיני ועד עתה.

שביעית : כי אפילו תאמר שלא מסיני בא העבור לדינו הלא בהמצאו והמסור לנו מנביאי הדורות הרי יתקבל אצלנו לנכון כדבר תורה עצמה. וכבר כתב החכם כוזרי מאמר ב' סימן ס' ומאמר ד' סימן כ"ט שהעיקר המקובל על מולדות הירח נתלה בנבואה, וראב"ע פר' אמור כתב וז"ל חכמינו העתיקו לנו שנסמך על העבור בגלות וכן קבלנו מפי נביאים ולא נוכל לעשות דבר טוב ממנו.

שמינית : יונח שתדע באמת כפי הקבלה הנכונה של ר"ג כי בין כל מולד ומולד יש כמ"ב תשצ"ג באופן שתוכל מן המולד האחד לעמוד על רגע כל העוברים והעתידים אפילו לשנות אין מספר, אך בלי הקבלה היוצאת מן הנבואה תחלה למצוא אמתת המולד האחד ההוא אשר קצרה בזה יד החכמה האנושית כלה, עד כי האלקי בעל ספר הכוזר בהציעו את שבה התורה על פה כתב וז"ל : מן המוסלא שבה העבור על העקר המקובל מבית דוד מן תקופת הלבנה אשר לא נשתנה מכמה אלפים ומאות שנים. וכבר נשתנו קבועי הקובעים מיון וזולתם והיוצק בהם לתקן ותוספת אחר מאה שנה וזה נשאר על אמתתו מפני שהוא נתלה בנבואה. ואלו היה נכנס בו שום השתנות מחלק (כרפוס שני בחלק) אחד בעקר היה היום הזה [גורם] הפסד גדול לרחוק מה שיהיה בין המולד והראיה. (כחרי מאמר ב' סימן ס')

תשיעית

אם אתה מוסיף או גורע שום סך שנים על ההוגג באומתנו נמצאת אומר שפועו רבים ונכבדים תנאים אמוראים וגאונים וכלל עולה הנך קובע לשגגה הגוי כלו וברב שנתב עלהם רק עם חכם ונבון וגו' יפה אמר ר' יוחנן

עשירית

כי הספק אשר שמת בספק על משך בית ראשון הנו ח' ופגם בפרש את דבר הנביא יחזקאל שאמר ראש פרשה מ' כי בכ"ה שנה לגלות יויכין היתה שנת י"ד אחרי שהוכחה העיר וראש השנה בעשור לחדש, היינו בהכרח שנת יובל כדברים ד' ל' פ"ג דערכין ושלחי זבחים הלקוח מסדר עולם פ"א י' איתרו ר"ה שהוא בעשור זה י"ה של יובל. ובכן ימצא שהחרבן היה בשנת שלשים ושש ליובל הי"ז אשר ספורתם לפי הוכחת רבותינו בשלשת הפרקים הנו' התחילה אחר י"ד השנים של כבוש הארץ וחלוקה, כמבואר ג"כ הכל בהר"ם ו' ל' פ"י מה' שמטה כי לדברך י"ד שנים אחר שהוכחה העיר לא היתה שנת יובל הואיל ולא בשנת ה' ל' ליובל הוכחה, גם בכבוש חלוקה הנו' ימצא בסך השנים פחות או יותר מן הי"ד שזכרנו, והנה בהמצא הערער אשר שמת במשך בית ראשון שוא דבר כוב הלא יקל ללמד בסתם ובלי הוכחה אחרת כי גם כל מה שנסתפק בענין גאולת מצרים ומשך בית שני הוא

אפס ותהו זה הוכחה כי שמתה תנבואה פה ואיך, וזהו פאס"ל על דא שפיה הנה שמענו עד כה הקושיות אשר קצתם לקטתי מדברי בעל הריב וקצתם הוספתי גם הרחבתי להשמעות אונים. והנה מעתה אודיעך קורא נעים כי היתר כלם על הסדר תמצאנו לפניך מאמר ב' פ"ג. ואך אם רחוק יראה ביך לבינו הלא פרקי אלו אשר בתך יעבורון לאט לך כאני שיט על מי מנחות וכעגלות צב לרוח היום יובילך עד הגבול בלי תרגו עליך הדרך' כי המה לדעתי ישעשעו נפשך. ובכן בעזרת שדי נבינה נרדפה את מגמתנו.

כי שיפוט עולם ודרכיה נסתו לו, ואמר יפה וקצת מה חזקת נשים קצתם קצתהו אמת וזהו הוכחה כי שמתה תנבואה פה ואיך, וזהו פאס"ל על דא שפיה הנה שמענו עד כה הקושיות אשר קצתם לקטתי מדברי בעל הריב וקצתם הוספתי גם הרחבתי להשמעות אונים. והנה מעתה אודיעך קורא נעים כי היתר כלם על הסדר תמצאנו לפניך מאמר ב' פ"ג. ואך אם רחוק יראה ביך לבינו הלא פרקי אלו אשר בתך יעבורון לאט לך כאני שיט על מי מנחות וכעגלות צב לרוח היום יובילך עד הגבול בלי תרגו עליך הדרך' כי המה לדעתי ישעשעו נפשך. ובכן בעזרת שדי נבינה נרדפה את מגמתנו.

כונת הפרק: הוכחות וראיות לוכח חזק הסותר.

דרכיה נסתו לו, ואמר יפה וקצת מה חזקת נשים קצתם קצתהו אמת וזהו הוכחה כי שמתה תנבואה פה ואיך, וזהו פאס"ל על דא שפיה הנה שמענו עד כה הקושיות אשר קצתם לקטתי מדברי בעל הריב וקצתם הוספתי גם הרחבתי להשמעות אונים. והנה מעתה אודיעך קורא נעים כי היתר כלם על הסדר תמצאנו לפניך מאמר ב' פ"ג. ואך אם רחוק יראה ביך לבינו הלא פרקי אלו אשר בתך יעבורון לאט לך כאני שיט על מי מנחות וכעגלות צב לרוח היום יובילך עד הגבול בלי תרגו עליך הדרך' כי המה לדעתי ישעשעו נפשך. ובכן בעזרת שדי נבינה נרדפה את מגמתנו.

דרכיה נסתו לו, ואמר יפה וקצת מה חזקת נשים קצתם קצתהו אמת וזהו הוכחה כי שמתה תנבואה פה ואיך, וזהו פאס"ל על דא שפיה הנה שמענו עד כה הקושיות אשר קצתם לקטתי מדברי בעל הריב וקצתם הוספתי גם הרחבתי להשמעות אונים. והנה מעתה אודיעך קורא נעים כי היתר כלם על הסדר תמצאנו לפניך מאמר ב' פ"ג. ואך אם רחוק יראה ביך לבינו הלא פרקי אלו אשר בתך יעבורון לאט לך כאני שיט על מי מנחות וכעגלות צב לרוח היום יובילך עד הגבול בלי תרגו עליך הדרך' כי המה לדעתי ישעשעו נפשך. ובכן בעזרת שדי נבינה נרדפה את מגמתנו.

פרק ב. ואפס לאיך גיסא נאמר כי האמנה חכמינו לא הניחיהו בחשבון אשר ודאי יצדק להם בעצמו, שהרי לא בלבד נראהו מסוסק בחלקים רבים אצל הרבה מן האחרונים ו' אשר הוסיפו על הנמנה בהם לרבותינו כמו שיתבאר, אבל מצאנום ג"כ הם ו' עצמם מוסיפים באיזה חלק מהם מהכרח הכתובים שנים מה על הסך אשר להמשיך אחר מנהג שכבר הונח לאיוו בחינה בלתי נותנת אמתו מנדהו פחות דימנו, ואחרי שהם ו' וכן האחרונים הנו' עם הרבותם בפרטים הנו' הנם מודים ביתר החלקים שאין לגרוע מהמה באופן שלא נוכל לשים היתרון אשר כאן ממלא החסרון ההוא עד ישוב הסך הכולל שיה' נמצא אפוא שהמספר הכולל יעדיף על אותו שנמנה מצד המנהג הנו' בדברים, ובכן יתאמת שאין עליו קבלה על פה מסיני כי לא יעז אנשו מיראי ה' וחושבי שמו לחלוק על שום דבר מתוהם לה'. והנה תראה כי בעלי ס' שאחריו נמשכו רבותינו כמו שיתבאר בקצת פרקי המאמר השני השתדל להוכיח אמתי מספריו הפרטיים עד זמן מה מן הכתובים, וכפי אשר לנו נמצאו האחרונים מחלוק עליו בהרבה דברים מתוהם להבנת כתבי הקדש וולת הדרוש הזה כמו

שהוכחנו בספר פ"ד, כן מצאנום חולקים באלה אשר ע"כ בעל חשב האסור סוף פכ"ז אחרי הניחו גבולי זמנים רבים הנכללים בסך הנהוג לנו כתב וז"ל כל התאריכים (מלה ערבית מורה גבולי זמנים) הכתובים בפרק זה התבארו בס"ע מן הכתובים לפי דעת המחבר אותו, ע"כ, כ"ש באיזה חלק מן הסך אשר אין בכתובים זכר ממנו, כמו שתאמר מראשית בית שני עד המנין לשטרות שלא סרה מאליו המחלוקת.

ולתרהבת הדבור אומר שאם המספר הנהוג לנו ראינוהו מורגש מעט משה והנביאים אף כי המסורת חתומה בלי התודע מעמיו והתגלות משפטו פרטיו ואך כל חלק וחלק ממנו אחד באחד יגשו, אין ספק כי לא ימלא לב אדם משלנו לדרוש ולתור בכל הכמה מיה זה בדינו, בשכבר נודע כי הקת התורה אם בכתב ואם על פה אין לך רשות לתורה אחריהם. אמנה לא כן הדבר, כי כמו שהראנו בכ"ה מפרקי הספר הקדמונים כלם ממתן תורה עד רוב הזמן שיעבר מגלותנו זה יחסו ספירתם מהתחלות שונות אין גם אחת מהנה ליצירה אבל ליציאת מצרים לבנין הבית לחרבנו למלכי אומות כדריש וכורש למלכות יון ומנין שטרות אשר גם בימי הגאונים ורמב"ם היו מונים אחריו, וגבל התורה מעולם לא נזכר רק בגלותנו זה משנים מזה והנה, לקוד מסגנון ר' יוסי בפרקיו אשר בהכמינו הוא יצא ראשונה למנות השנים מאדם ועד נח והאבות וגאולת מצרים ובנין שלמה הזמן המלכים לגלות בבל בעשות לו סמיכות כפי דעתו מספרי הכתובים בקורות הימים להראות כי הוא ישפוט סדרי תבל בצדק ואספ להיות קצת הכתובים סובלים כונות מתחלפות ודבריו היו בפלילה כאמור לא במסורת נמצאו בהם נגדו סברות מתחלפות כפי סגולתם הידועה כי דעות הרבה להרבה בני אדם וכן מראשית בנין שני עד המנין לשטרות אשר סך השנים מיוסד מכל קורות מלכי פרס ומספר הכהנים הגדולים שהיו מאז עד מלכות יוני ומנין שטרות הנו נמצא הפרדה רבה בינו ובין רבי אחרוני חכמינו כמו שהראיתי בקצת פרקי הספר וזכר עוד בזה לפנינו אשר ע"כ אין לתמוה אם ההגבלה הזאת ליצירה תדומה מסופקת. בשגם אמנה מן הזמן לשטרות הנו והנה סך השנים ברור ומקויים לכ"ע, ולא השתדל ר' יוסי או כל סופר משלנו זולתו לבקש עליו ראייה. הן כי בכתבי הקדש איננה, הן להיות הדבר בלתי צריך לעדות כי כן ישראלים נצרים וסופרי יתר האומות, כלם דבריהם אחדים בסך האלף תתפ"ח שנים אשר אנו מונים לו כיום בלוחותינו, הלא כן תמצא בסדר תנאים ואמוראים לרבינו יוסף טוב עלם וז"ל מברייתו של עלם יש לנו היום ד' אלפים תרמ"ז, ולמנין שמרות אלף קצ"ח, ע"כ, הוסיף אתה תרפ"ט שנים לזה ולזה נמצאו של"ז לפ"ק ולשטרות אשר אנו מבקשים אלף תתפ"ח כמו שזכרנו. וכן יתברר מתשובת רב שרירא גאון לק"ק קירואן על שלשלת הקבלה אשר היא נדפסת מקורב בקצה ספר יוחסין הנגלה לנו מן העיר הקדושה קוסטנטיניה, וכמו כן מראשית ספר המיתות לרבינו שמשון מקינין, גם מכמת מקומות לרמב"ם בידן החוקה ובפרט ה' ק"ה פ"א, כי האמנה כל הדעות בזה משולבות אשה אל אחותה, והיה כל מבקש היצעת החשבון כלו לפי דעת ס"ע הנו מאדם ועד לשטרות יקח לפניו ס"ע זוטא אשר כפי הנראה מראשית חובר מאחד הגאונים, וחשובת הר"ר לוי חביב בדבר השמטה סי' מ"ג כי שם עך לפי הקוראים שלחן לא בחדש אשר ברא מלבו, אבל בדעת נמשך מדברי ס"ע לרבותינו.

והנה לאשור וקיום הדברים האלה אתה עתה ברוך ה' עמוד קורא משכיל והתבונן כי בשלשה מקומות בפרט מחלקי הס"י הכולל אשר בעל ס"ע דמה להוכיחם מן הכתובים

יצאו עליו עסיקין ומשימי עלילות דברים וכלם בנורה שוה ולדבר יציב ונכון יאמרו להוסף ולא לגרוע, הלא המה האדירים אשר זכרתי בפרקי ימי עולם ביחוד בל"ה מן הספר, אשר אמנה לא אהדל גם עתה לפי משך הדברים מנגוע בהם עם קצת באור ותוספת, וזה כי הגאון ר"ח וכן החכם דון יצחק אמרו כי סך ארבע מאות השנה האמור במראת הבתרים החל מלדת יצחק ונשלם בשנת תמ"ח, ואפס מהמאת ישראל במצרים כמבואר בנבואת יחזקאל נשתהו שם עוד סך שלשים השנה האמור בפר' בא ומושב וגו' ת"ל שנה י' ורמב"ן ז"ל גם הוא מזה הדעת וראה לו בפרטי הכתוב הנו', אשר מתחלה בהגיהו את באור רש"י וזכר את דבר ס"ע שסך הת"ל החל מחיות אברם בן שבעים, והוא אחר כן בבחינת הפשט נטה ממנו אל אחד משני דרכים, אם שארבע המאות החלו מלדת יצחק והשלשים נוספו אחר כן בעונות ישראל במצרים כאמור, שכן על השא המרגלים נשתהו במדבר ארבעים שנה, מהלאה ליעוד דוד רביעי וגו'. ופרש כי לפי זה סך רד"ו השנים נמשך למאתים וארבעים, ושזה התוספת נרמו גם הוא לאברהם בדבר דוד רביעי וגו', כלומר לבר הארבע המאות שאמרת, עוד נשתהו עד הדור הרביעי, או שכל סך הת"ל החל ממראת הבתרים אשר נבר מראשית דבריו שם באר שהיתה לא בדידות אברם בן שבעים רק ימים רבים אחרי צאתו מחרן בן ע"ה, וכי לפי זה סך הרד"ו לא נתאך כי אם למאתים ועשרים או קרוב. כי אלו העשר שנים יותר מד"ו הם לדעתו קבוצ' החמש שנים הראויות להחשב אחרי השבעים והימים הרבים שאמר התאחר מראת הבתרים לע"ה השנים אשר נזכרו, ובאר כי לכל אחד משני אלו הדרכים אם הרמו במלת רד"ו היה מסורת בידם יפורש על יודי מצרים עם יעקב מהלאה לז' השנים שהיה במצרים שתוכלנה א"כ לעלות גם עד סך רכ"ז. כי לא בכל זאת ימנע התאך הזמן לגלות בכללו אם שלשים השנה אם העשר, ואני אעשה לו עזר בדרכו הראשון הנו' מדבר עדיות ס"ק כי לענין אמרם ז"ל שאין הקצין נחשבים לפניו ית' במספר שנים רק במספר דורות כמו שזכרנו ג"כ במ"ג מפרקי הספר באור ז"ל ואמרו אע"פי שכתוב וענו אותם ת' שנה שרש אחר כן דוד רביעי ישובו הנח, הרי שדבור דוד רביעי יסבול כדברי רמב"ן חיותו רומז אל זמן מה נוסף על ת' השנים שנזכרו, והנה שם בפרשת בא הכריע את דרכו השני על הראשון ובאמת מן הכתוב שלקח את הגר ונולד ישמיאל מקץ עשר שנים לשבתו בארץ וי"ג שנות ישמיאל בהיות אביו בן ק' אפשר שהגיה את דבריו ז"ל שהעשר אשר זכר להוספת על רד"ו לא היו רק שש או שבע, אפס לכל הפני' כלל זה מדיעתו בדינו כי החשבון אשר בעל ס"ע אמר החילו משבעים לאבר' באופן כי כל סך הת"ל נשלם בשנת ב' המ"ח, הוא רמב"ן אמ' בפרוש כי לפחות התחיל כמו עשר שנים אח"כ, וכי לפי זה סך הרד"ו נמשך למאתים ועשרים

הג"ה. לא אהדל מדבר אליך קורא משכיל כי הוא רמב"ן בתחלת השנתיו על הר"ם עקר א' כתב לענין מה ז"ל. ת"ל השנים החלו מעת צאת אברהם סכנעו בפעם הראשונה דאחא בהא לטעמיה של ס"ע ס"ק, כי פראח הבתרים היתה לו בכנען בן שבעים שנה. שאז יצא פאור כשדים ובא לה. ולאיוו סבת ירד מפנה לחרן ושעה חפש שנים חזרו אליה. באופן שזה צאתו מפנה פעם ראשונה אשר זכר הנו ודאי שלא כדרכי האמורים כי אם אליבא דר"ע, ס"ם דבריו אלה לא יבטלו את הנמצא לו בפרוש התורה פוכרה פשטי הכתובים, ומה שתראה לפנינו קרוב לתחלת ס"ג על הקמחי כי עם הגירו בחלפ' את דעתו נגד הדרש של איזה דבר במקומו לא בכלל ואת ימנע מרדוף אותו ביתר המקיפות כן תאמר בענין זה על רמב"ן י' ובפרט כי שם בהשנות דבריו החם טסכים [בכ"י טסכים] לו אל נכון. הלא אנשי רבונת האלה אם בסודם לא האמינו את דעהם העצמי כעת לא השפיעות אלינו.

או קרוב, ואחרי היות קץ הדר"ו וקץ בתמ"ח נשלם יחד נמצא כי בהוסיף עשר שנים באחור השבון תמ"ח ישוב תנ"ח או קרוב בהכרח, ולדברי ר"ח ודון יצחק הנז' ישוב תנ"ח, ולדעת כלם כן ירבה וכן יפרוץ הסך הכולל לימי השמים על הארץ, והר"ר משה לפיך איש ירושלים העמיד הרביו הנז' על שמנה שנים, ורשב"ג הגדיל אותו עד המש וארבעים כמו שהתבאר דעת כל אחד מהם בל"ה מפרקי הספר ולרמבם ז"ל חמצא באגרתו לתימן ברצותו להוכיח כי קץ גלותנו זה אשר לא פורש הוא מסופק מאד מקל וחומר קץ גלות מצרים המדומה למבואר, שכתב וז"ל: דע כי אפילו הקץ אשר התבארה מרתו והוא אמרו ית' וענו אותם ארבע מאות שנה, לא נודעה אמתתו ונפלו בו ספקות לרוב שקצת אנשים יחשבו אותם הארבע מאות שנה מדרת יעקב למצרים: ואחרים מתחלת השעבוד והוא שנת שבעים לדרתו הנז', ואחרים ממראת הבתרים: וכאשר שלמו לה ארבע מאות שנה יצאו ממצרים קצת מישראל קודם עמוד משה כשלושים שנה יען חשבו שכבר תם הקץ, והמצרים הרגו אותם והכנידו העבודה על העם כמו שהודיענו החכמים ז"ל (פרק הלק) ועל זה אמר דוד בני אפרים נושקי רומי קשת וגו' כ"ש אפוא קץ גלותנו וכו', והחכם בעל העקדה בראותו את עצמו נבך בהגבלת ראשיתם השליך סוף שער ל"ג על ה' יהבו ובסמך המאמר שהק"בה מחשב עת הקץ כתב וז"ל התחילו מעת הבשורה או מעת זולתו עד שצדק אמרו שהיו במצרים כל הת"ל שנים, הרי שאין מנוס מהזרות המבוכה והמהלוקת במשך גלות מצרים, וכל המושגה ידו להוסיף ולא לגרוע:

נבואה למשכנתו של בנין ראשון, ראב"ד הלוי והחכמים קמחי, דון יצחק, וזולתם אשרו וקיימו המשכו ארבע מאות ושלשים שנה שהן עשרים יותר על סך הארבע מאות ועשר המנוי לרבותינו, כי הם זכרונם לברכה לפי הכרעה בחרו ליסד המנין על שנות מלכי ישראל, והאחרונים האלה יסדוהו על שנות מלכי יהודה כמבואר מאתנו בפל"ה הנז', בשגם ראב"ד הנז' כמו שהבאתי דבריו שם פל"ה אמר כי סך ת"י השנים נשלם להם ז"ל במלך יהויקים, ושלא מנו את העשרים אשר מאו עד החרבן יען כי מן העת ההיא מלכות יהודה השפל ומשועבר נחשב לאין: וא"כ גם רבותינו לא יכחשו כי שנות הבית כלם היו ת"ל: ומי יודע אם דבר איש האלקים שמחנה כימות עניתנו היה בנבואה או בשגגה שיוצא. כי מספר שנים זה תהי שמחת הבית כמושב ישראל במצרים לענות נפש, וכן מי יודע אם סך ת"ל השנים אשר עליהם צוה ית' את יחזקאל שש שנים סמוך לחרבן שכב על צדך השמאלי ש"צ יום לשאת יום לשנה את עון ישראל, וארבעים על הימני לשאת את עון יהודה שהם יחד ת"ל, וימזו גם הוא למספר הזה בשנות הבית, ובפרש בראותנו זה הסך כולל בצמצום שבעים שמשות ויובלים כפי השבון רש"י פרשת בהקותי, והרד"ק שם יחזקאל ד', וכבר הסכימו המפרשים כלם שכנגדם היו שנות גלות בבל, באמר' בסוף ר"ה למלאת שבעים שנה עד רצתה הארץ את שבתותיה, ואשר טרדה הרד"ק שם למנות פרמי השנים של במול השמשות מעת השופטים, הלא תראה דבריו אמדנא גרידא בלתי עולים לו בשלמות ובלתי מוכרחים בעצם, גם תקשה עליו הואיל ושנות החשא בימי השופטים היו אף ליהודה למה לא נמנו כי אם הארבעים אשר על סמך אגדה דמה המשכם בלבד מקצת נ"ה שנות מנשה המכעים כל ימיו, עד חרבן הבית, אבל חתבונן כי סך הארבעים הוא מסוגל אצלו ית' כנראה מגשמי המבול, וענין הלוחות, והתנפל משה על חמאת ישראל, ודבר המרגלים, והמלקות, וכח אכילת אליהו, ויעוד הפיכת נינה

וזולת אלה באופן שאין לחפש מספר הארבעים שנה מיצומצמות לחטאת יהודה ו
 ועם התכן ג"כ כי בתחלה הבית בימי שלמה לא חסרו מלקיים איוז שמיטה, הלא
 מזולת שאף הוא כפי פשט הכתובים עוד מעט החמיץ בהטות נשיו מן לבבו ירבעם
 המחטיא בא אחריו תקף, וכן כל המלכים מרעה אל רעה יצאו, אשר ע"כ שלש או
 ארבע שמשות שידומה העשותם מאו, אפשר התבטלם בחשבון המריבה אשר בכמה
 דברים תוריים נראהו בולע את המועט כמו שזכרנו בפ"מ דף קכ"ז והנה בעדן רחאא
 נגזר על אודות המרגלים שנה ליום גם על ימי המהלך בנסעם, עם השער מן הראוי
 שהימים הגורמים אל החטא לא יחשבו, ואדוננו משה אשר ודאי דבר שקר שגא
 אמר לישראל ממרים הייתם מיום דעתי אתכם, והוי על ים בים סוף בידו מלא לאמר
 ויאמינו בד' וגו' מלבד הכתוב לשבחם וזכרתי לך חסד נעורך וגו' וה' אלקים אמת
 אמר לשמואל ככל המעשים אשר עשו מיום העולתי אותם ממצרים עד היום הזה
 ויעזבוני ויעברו אלהים אחרים, והנה רוח הקדש מעידה ויעבד ישראל את ה' כל ימיו
 יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע, ומקרא מלא הוא בירמיה
 ל"ב כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה עד היום הזה
 והלא על שנים השומות יודח לה תאר קריה נאמנה וגו' צדק ילין בה ורו"ל בבר"ל לה
 לשם ולתהלה על צדקת דורו של הזקידו אמרו שלא נראה בו הקשת כי כל זה
 משמש קצף מרת הדין אשר עכ"פ אין להרהר אחריה שהיא בתמימות היושר, ואדרבא
 משכילי עם יודו בבחינה זו לה' חסדו דקים ליה ברווטר, לבלתי בוא במשפט את
 עמו שהענישם רק על השנים אשר אמנה בהם ולא מאו הגיעו אל הכלית הישוב
 והתקין הנכסף לבנות לו בית וכול מכוון עולמים, ואשר בגלל זה היה מן הראוי
 שישמרו ביתרון עו חקיו ותורתיו, ובפרט על השמשות שהן עדות נאמנה מאתנו
 על אלקותו והשגחתו על יראיו והיותו לצמיתות אדוני הארץ, ותהי להפך, וכאלה
 אפוא יצא לנו כי הרבה מסך הת"י יקרב אל השכל מספר הת"י אך נשוב לענין
 חכמי האחרונים המרבים את שנות זה הבית. רלב"ג ז"ל גם הוא בבאורו לספר דניאל
 הוסף על הת"י תשע שנים וחצי, שהן לדעתי הקדמות למלכות הושע אשר
 גם רבותנו בהכרח חשבונו נוספות על סך הת"י כפי מה שיתבאר עוד בה
 הפרק. ואני לבר מאשר דרך כלל הראיתי דעתם זה בל"ה מפרקי הספר הנני
 גם עתה לרווחא דמלתא מבאר את פרטיו ומוכיח שכן הוא אצלם על כרחנו,
 כי באמת העיון הזה הנו עקרי בנדרש לנו, ובו יתברר כי סכום הת"י השנים
 חמנו במשך הבית אינו אלא בבחינת שנות המלכות לכל מלך כי אחרי
 שהודח לקרוא הסך בשם הבחינה ההיא לא חשו להחליף את הנהוג מפני
 בחינה אחרת עם כי צדקה ממנה, אולם הומון אשר התמצע בין מלכות למלכות,
 ובפרט תשע השנים שעברו מעת מיתת סקח לראשית ממלכת הושע הקם תחתיו לא
 נכלל גם אצלם ז"ל בסך הת"י. באופן כי עם המשך להם הסך אחר הנמנה לפי המלכות
 עצמים כאמור, הנה הראוי והכרחי בעצמו אף לדעתם הוא שיצטרפו אליו גם השנים
 אשר בינתים, כי האמנה אופני הזמנים ירצו תמיד ואף בעוד העם נדון ונלהם על
 המלוכה (אשר זה קרה הרבה בישראל להיות שבט הנוגש בו נע ובר אף ממטה אל
 מטה כפי מאן דאליס) ננסיחם לא תרפנה והימים לא ישבותו, ועם זה אין מנוס
 מהזרות כי סך השנים ירבה למשך הבית, כ"ש בראותנו שנות מלכי יהודה לעומתם
 מגיעות למספר הת"ל כוללעילא. ואולם הדבר אשר החילונו בו לברר וללכך כי מיניד

וביה דס"ע התבאר הוכיחו מן הכתובים. סכום ת"י השנים למשך המלכות בלבד בלי התבונן על הזמן הנמשך בין מלך למלך. שום חשים עתה אליו לבד. הנה שם פ"ז זכר כי שלמה אשר בנה הבית בשנת ארבע למלכו מלך בין הכל ארבעים שנה. נמצאו כי נמשך לו המלכות בפני הבית שלש' ושש שנים או האמר שלש' ושבע, כמו שזכרתי בפרק הל"ה בקצה היריעה קי"א. וירבעם מלך אחריו על ישראל שנים ועשרים שנה ונדב בנו שנים, ובשגם הקמחי ו"ל אשר קמחו סולת מנה את אלה של נדב עשר. לא נשים עתה אל דבריו לבנוי ובפ"ז הוא בעל ס"ע כתב כי בעשא מלך כ"ד שנה. אלה שנים, עמרי י"ב. אחאב שנים ועשרים. אחזיה שנים. יהורם שנים עשרה כנראה מלכים ב' ג' ובפ"ט נמצא יהוא מלך עשרים ושמונה, יהואחז שבע עשרה יהואחז שש עשרה, וירבעם אחת וארבעים, זכריה ששה חדשים, ובפכ"ב שלום בן יבש חדש. מנחם עשר שנים. פקחיה שנים. פקח עשרים. הושע היינו שנות מלכותו החפשי תשע, שהם עד כה רע"ז ושבעה חדשים, או גלו עשרת השבטים ובו בפרק היתה שנת שש להוקיחו, והוא הוקיחו התבאר שם סוף פכ"ג מן הכתוב מ"ב י"ח שמלך כ"ט שנים, נמצאו אלו אחר גלות הושע כ"ג, ובראש פכ"ד זכר את הכתוב על מנשה שמלך נ"ה שנים. ועל אהזיה שמלך שנים. ועל יאשיהו שמלך אחת ושלשים, ועל יהואחז שלשה חדשים, ועל יהויקים אחת עשרה שנה, ובפכ"ה זכר את הכתוב ביהויקין שמלך ג' חדשים ועשרה ימים, ובצדקיהו שמלך אחת עשרה שנה שהם יחד קל"ג וחצי, ועם הרע"ז ושבעה חדשים הננ' הנם באמת י"ט חדשים יותר על ת"י השנים, אפס נעבור על זה באמרנו כי נבלעו באיוו שנה מנייה אשר לא נשלמה, עם כי לדעתי רלב"ג המונה שנות הבית ת"ט וחצי חשב גם כיתרון הזה חלק ראוי להמנות, כי על החשע הנוספות מעבודת הושע כמו שיתבאר עתה צרפו את החצי בעבור קצת החדשים שזכרנו. יהי מה עיניך שם בס"ע פרק כ"ב תחזינה את דבריו אלה, אשר מכחם ימצא היותו מרבה שנות הבית על הת"י הנמנין. לפי המלכיות שכתבנו, כי הקשה ו"ל, כתיב בשנת י"ב לאהז מלך הושע תשע שנים, אפשר לומר כן והלא הוא מלך משנת ד' לאהז. אלא מה ת"ל תשע למרדו. ע"כ, יען נמצא מלכים ב' י"ז כי האחרונה לפקח הקודם אל הושע היתה רביעית לאהז, ואחרי כי החשע של מלכות הושע לא התחילו עד י"ב לאהז המולך שש עשרה שנה וסיימו בששית להוקיחו, הנה בהכרח משנת ארבע לאהז עד שנתו הי"ב שבת כסא המלוכה מישראל, וזה אמת בבחינת היות או הושע עבד מלך אשור, לא בעל בעמיו חששי, לפיכך לא נמנו בשנות המלוכה תשע השנים או האמר שמנה הראשונות אלו אחרי פקח, וזה המבואר מדברי ס"ע בהן צדק, אשר בדרך הואת בעינה תראה לו ג"כ ראש פכ"ה על הכתוב בתחלת דניאל בשנת שלש ליהויקים בא נבוכדנצר וגו', שהקשה ותרץ למרדו כדלעילא, והנך רואה כי מ"מ לענין שנות הבית וכמו כן לענין ימי עולם כמוהם אתה צריך כפי דעתו אשר אחריו תמיד נמשכו רבותינו למנות גם תשע השנים הראשונות לחושע, כי מה לי עבד מה לי מלך, וכך ת"י השנים ירבה לשחות כהנה.

כל זה לענין בית ראשון, אך נעבור לנו אל בית שני, נמצאו רלב"ג מאריך זמנו שבע עשרה שנה על הת"כ הנמנות לנו, כי מן הכתובים שבועים ששים ושנים תשוב ונבנתה וגו', ואחרי השבועים ששים וששה יכרת וגו' עם צרוף חצי השבוע הכתוב בסמוך העלה משך הבית אל קל"ז שנים וחצי, וקרוב מהן החכם דון יצחק גם

רבינו סעדיה וראב"ע בפרושיהם לספר דניאל והר"ז הלוי בפירושו פ"ק דר"ה הואיל
 ושלשתם כתבו כמו שכתב ג"כ רלב"ג הנו' בפרוש דניאל ב' וי"א ובפרוש עזרא ד' כי
 כורש דרוש וארתחששתא מלכים נפרדים היו לא שלשתם אחד כדרש רבותינו, ומצאנו
 ארתחששתא לבדו מולך יתר מל"ב שנים זולת שאר המלכים הנמנים לפרס, בהכרח
 נמצאו מרבים את סך ל"ד השנים אשר שם בעל ס"ע למלכי פרס בפני הבית, ובבאור
 כתב רלב"ג בהקדמתו למגלת אסתר וז"ל ארתחש' מלך לכל הפחות ל"ב שנה, ובעזרא
 ד' על הכתיב ובימי ארתחש' וגו' כתב וז"ל אין לומר כי ארתחששתא הזכור אחר זה
 בדברי עזרא ו' ונחמיה ב' הוא דרוש שהרי אמר ומצאנו כורש ודרוש וארתחש' . גם
 התיירים הגדולים רש"י ובעל התוס' כמו שהראיתי בל"ח מפרקי הספר יאמינו כי שלשת
 המלכים הנו' איש מרעהו יפרדו, ואפילו חז"ל עצמם נמו לזה, כי מדי השוותם פ"ק
 דר"ה הנו' אחרית שלשת אלה למדרש הוא סיוחן הוא ערד הוא כנען שהיו ודאי נפרדין
 נמצאו מבטלים את דרש ס"ע במלכי פרס הנו' כ"ש בראותנו כי בעל ס"ע עצמו בפ"ל
 כתב הוא כורש הוא דרוש וכו' כבר הבדיל בפ"ש סיוחן מערד וכנען. גם בפרק חלק
 אמרו תנא הוא בעור הוא כושן רשעתיים הוא לבן הארמי ומה שמו לבן שמו אשר כל
 דובר אמת בלבבו יאמר שאין הדברים אצלם ז"ל כפשוטן, היפחה לבב אנוש כי עם
 דיות יתר על ת"ק שנים בין לבן לכושן יאמינו שהיו לבשר אחד ורוח אחד לכלם ואם
 חי ה' יאמרו אכן לשקר נשבעו הלילה להם מרשע אך זה אצלם אם ע"י גלגול הנפשות
 או באחד מיתר הדרכים שזכרנו בל"ח מפרקי הספר, והוא רש"י ז"ל המקיים בפרוש
 נחמיה י"ב ששה כ"ג כלם אבות על בנים בין ישוע ושמעון הצדיק התכופים אצל
 רבותינו כנראה בפ' הל"ז דף קי"ז נמצאו גם מזה הצד מרבה את סך ל"ד השנים הנו'
 כמבואר בפרק הל"ז, כ"ש אם תצרף לזה מה שכתב הר"ם בהקדמת ידו והר"ע
 ברפנוחה על מסכת אבות פ"א וגם ראב"ע בהשגותיו מדי עברו בשתיקה נראה כמודה,
 כי שמעון הצדיק היה כ"ג אחר עזרא, אשר ראייתם אצלי היא מה ששינונו פ"ג בפרה
 לענין העשות בין הכל תשע פרות אדומות, הששה עשה עזרא, שלישית ורביעית
 שמעון הצדיק, וא"כ על ששת הדורות הנו' יש להוסיף גם דורו של עזרא, אשר בלי
 ספק כמודחו ככלם לא את פושעים קצרי השנים תמנחו, ובהיות מדיני התורה כמו
 שזכרתי בפ' הל"ז שהבן בכל הגדולות ימלא את מקום אביו, הכרח הוא לפי זה לומר
 כי ידוע כ"ג הששי לא היו לו בנים, אשר ע"כ עברה הכהונה לעזרא, מה שאמנם
 אינו נראה משפטי הכתובים בעזרא הנקרא סופר מהיר, הכהן הסופר, לא כ"ג,
 והלא כידידיה האלכסנדר ויוסף בן גוריון הכהן שכתבו היות חניו מבי שמעון הצדיק
 בנו של ידוע, והנה קיום שלשלת הששה כ"ג אלה מן הכתוב ודברי רש"י הנזכר
 עם רמו בטול דברי הר"ם וחבריו תמצאנו ג"כ להור"א זכות סמוך לתחלת ס'
 יוחסין ראש דף י"א ב' (*). ולא ידא אלא כי כמה אשלי רבירי מן העיר הגדולה
 קוסטנטיניה חתמו בשולי הספר לזכותו הלא ימנה בכלל מי שדבריו יבחנו, וכבר
 השמעתיד בש"ד וסוף הל"ז את דברי רש"י בתחלת סדר וארא כי בפרוש
 הכתובים לא יחוש לדרשות רבותינו, גם לחוק דבריו הנו' ראיתי מקרוב כי רלב"ג
 בפרושו לספר עזרא ב' י"ב על הפסוקים וישוע הוליד את יויקים וגו' כתב כ"כ
 וז"ל. כל אלה היו כ"ג דור אחר דור. והנה כל החכמים הנו' כמו להוכיח את דעתם
 מאמתת כתבי הקדש בלי שיחשו על דברי ס"ע שכן בוולת זה המתיחה להבנתם לא

(* ר"ס קראקא ראש דף י"ב ב'.

ישאו פנים לזקן כמו שזכרנו למעלה • יהי לי חרש ראוי להעיר עליו • כי לדברי סתם
 תלמודא פ' ר' עקיבא • ר' יוסי גופיה הנודע מפרק יוצא דופן למחבר ס"ע לא הייש
 למילי דסתם ליה בס"ע • שכן תמצא שם במחלוקת ר' יוסי ורבנן אם בששה או בשבעה
 לסינן נתנה תורה דמקשה ת"ש דתניא בס"ע ניסן שבו יצאו וכו' קשיא לר' יוסי • ומשני
 אמר לך ר"ל הא מני רבנן היא • וכן סוף פ' יוצא דופן לענין תרומה תמצא לו יוצא
 בזה כמו שזכרתי בפרק מ"ב בקצה היריעה קל"ז • עד כי מהיות זה לי למנהג שידבר
 כפי דעת החולק תראה סתם גמרא מיחס אותו אליו באמדנא • כי פ"ק דמציעא על
 אדות מצא שטר כתובה • ופ"א דנדרים לענין נדרי עיני נפש אמר דילמא רבי יוסי
 לדבריהם דרבנן קאמר וליה לא סבירא ליה, אשר ע"כ גם במהיחס אל דרושתו מאן
 לימא לן שלא סתם דבריו לדעת זולת בלתי הסכימו בהם כמו שדמינו •
 והנה לבד מכל דברי האחרונים הנו' מפרשי פשוט הכתובים תמצא עוד לפנינו פ"ב
 ס' ד' איך הרבנים ג"כ תופשי תורת הגמרא מודים בהכרה המשך שנות בית שני
 לשחות תכ"ש • וכבר ידעת כי אפילו חרש בלבד ימיש את יתד סימני המולדות ממקומה •
 ועל הכל תתבונן כי כל הראיות האלה שהבאנו מדברי האחרונים הנו' הם מלבד כל
 אשר בפרק ה"ה הוכחנו את רבוי השנים על סך ה"ד שהגבילו ז"ל מבנין הבית עד
 מלך אלכסנדר בבחינת מה שספר נחמיה הן על סך הכ"ג הנוטר הן על סך מלכי פרס
 ומשך זמן כל אחד מהמה • והם ג"כ מלבד כל מה שהעירונו עליו בפרק ה"ש משלשלת
 צאצאי יכניהו, אשר עוד נוסף על מה שכתבנו שם יאות אצלנו אל המשכיל שיבין
 בפרט הוזה אשר כרגע נראה לנו, והוא שתמצא כי ב"ו דורות שהיו מאבינו יעקב
 עד אסף המשורר בימי דוד • וכן בס"ו אשר נמשכו מיעקב עד איתן אחיו • כנראה הכל
 ב"ה א' ו', נמשכו יותר מת"ח שנים, וב"ז דורות שהיו מאהרן הכהן עד עזרא כנראה
 בעזרא א' ד' נמשכו יתר על אלה • ובתשעת הדורות אשר נמשכו אחר כן מהולד
 עזרא עד הולד ר' אליעזר בן עזריה דאמרינן בפ' הרוואה ופ' כל המנחות שהיה עשירי
 לעזרא והוא היה אחר החרבן כנראה בהקדמת זרעים לזר"ס פ"ד נמשכו לכ"ע יותר
 מת"ס ובשלשלת בית דוד עצמים הכתובה ב"ה א' ג' תמצא כי מיום הולדת את דוד
 עד הולד יכניהו שהיו י"ח דורות נמשכו יתר מת"ע • ולחשבון ס"ע שאינו מונה שנות
 מלכי פרס בפני הבית רק ל"ד • הנה בעשרת או תאמר בתשעת הדורות הנמנים שם
 חקף מהולד יכניהו עד קצת ימי ענני השביעי לאביו • שהם יכניה • שאלתיאל • פריה
 (לדעת המפרשים וכו"ש לרלב"ג בפרושו לד"ה שהוסף שם דוד אחר בנתים • יען אמר
 כי אסיר היה בנו של יכניה ושאלתיאל בן אסיר,) ורובל, חנניה • שכניה • שמעיה •
 נעריה, אליועני, ענני, לא נמשכו כי אם קל"ג • היינו כ"ש ליכניה עד החרבן, שבעים
 של גלות, ול"ד של פרס, בפני הבית, ובהסירך מיכניה המולך בן י"ח כמו כ"ג שנים
 שהיו לו לכל הפחות בהולדו את שאלתיאל בסוחר כדרש הו"ל, נמצאו ק"ז שנים מעת
 הולד שאלתיאל עד תשעת הדורות או תאמר שכמה אשר זכרנו, ולכל הפנים לא תגיע
 אל הסך הזה כי אם באורך שיעור המתין לכתוב את דבריו הנוטרים בספר ד"ה עד
 יום נפילת דרויש ביד אלכסנדר • מה שאינו בלי ספק, כי אף נחמיה אשר האריך
 ימים אחריו, כמו שזכר ז"ל פ"ק דבתרא, וכן יוסף המהן לרומיים בקדמוניות פ"ה
 ספר י"א, לא ראה ולא ידע את אלכסנדר, ושקול הדעת הלא יורנו כי אם ראהו, ודאי
 לא החריש את אשר הניח ר' לעשות בומנו עמנו • ובפרט שהודיע בעמים כי נאמן
 דיאל לנביא על נצחוננו לדריוש • גם קרוב הדבר שהוא עזרא כתב בספר ד"ה את

החלק אשר ידסו לו פ"ק דבתרא שנים מה לפני מותו, כמו שזכרנו את כל זה גם בל"ט מפרקי הספר, ועתה אנשי לבב צאו נא וראו ומדדו המשכילים את תבנית אם ערכי הדורות האלה יכוננו יחדו מדה כנגד שום מדה אף מן הנוכרות הפחותה שבהנהגה. והלא מן המופת שלפנינו על הזמן אשר בו נהיו יתר הדורות שזכרנו. משך ק"י השנים הנוכר צר הוא מהכיל את העשרה או התשעה האלה. מלבד כי גם בלי השקפה על המצוי בולתיים קרא נא אתה איש תבונה בסף מה שזכרנו על זה בל"ז מפרקי הספר ותדע ובחנת כי אך רחוק הוא מאד הצטייר בנפש שהעשרה או התשעה אבות על בנים הנוכרים יולדו זה על ברכי זה במדת ק"י השנים הנוכר באופן שהוצרך כל אחד מהם לשמור הקה וזו במועד מצומצם שיוליד קודם שנת ה"ד. התשפוט בן אדם התשפוט בזיונות צדקות כאלה אפס ותהו. האלקים! כי לדעתי כל העובר עליהן בשאט בנפש על קדקדו ה"ו יוד המס כתבי הקדש. וכבר הגדיל הרב המורה ה"ב פ"ה להרחיב את בעל העיון הישר לבלתי סור בשום אופן מדרכי השוב למען ישמור לו איזה מנהג או דעת במל אשר גדל עליו מני קדם. כי ה' אוהב משפט ולא לרצון יהיה הלילה. וכן תתבונן כי כל מה שאמרנו לראות תוספת השנים כדלעילא הוא מלבד כל הנמצא לשני הסופרים הקדמונים באומתנו ידידיה האלכסנדר ויוסף הכהן וכל סופרי האומות אשר אמנה הנם קרובים לדרכיהם וכלם מרבים את השנים לפרס קודם הבית ובפני הבית לעשירות רבות. וזה מהם אנב ארזיהו בהגידם קרות הזמן לפי תומם, לא לפשוט לנו את הרגל, והנו ג"כ מוולת מה שכתב תלמי ואחרים מראשי התוכנים על סך השנים אשר נמשכו בין נבוכדנצר לאלכסנדר. הרבה יותר מן הרשומות בסכים הנהוגים לנו. כי האמנה בחלק הזה מן הזמן הוא עקר מבוכתנו אשר כל אלה הזולתיים השבנום כלא היו וקשתותם תשברנה כי אמרנו אכן בדין. ואינהו בני הנזר לא יבואו שערינו, עם היות אמנה גם שיחת האי צמגנינים הנוכרים

הג"ה. עם שמעת שקצח חכמי הנצרים מאשרים את חשבונות היהודים בזה הדע שאין הכונה מהם רק לבטל ניטח השבועים אשר הוסיפו מאדם ועד נח כפח מאות שנים, כנראה מדברי ההנפון ס"ט י"ב ק"ו במהדורתו ס"ר בלק, אבל מחזיקת כתבי הקדש והנה אינם מסכימים אתנו כי יוסיפו שנים רבות, וגם בחבנת כתבי הקדש הנוכר אינם מסכימים בכלם לדברי חז"ל כמו שזכרתי כל זה גם בס"ח ול"ה מן הספר, ובפרט א"ב ס"ב י"א והנציר חכם קדסין בעשירי מהכתנו פרק ג' בקש חשבונות רבים על פי הארליים פ"א ד', אשר כל אחת היא משך ד' שנים, ולדבריו פנא כי משנת ששים לדריש הפרסי בונה הבית אשר היחה רביעית לאילוספי"ה. עד מ"ז לטיביריאו קיסר שהיחה רביעית לאילוספיאורי"א. אשר מאו עד החרבן ארבעים שנה, נמשכו תקס"ח שנים, והחכם הנודל סרסיליאו פיקיטו איש פירינצו אשר כמתו לא נחיה בקי בעיני אפלטון כתב בראשון מאנרתיו פ"ב חלק ד' ו"ל. אפלטון טלד אחרי חרבן טרוייה השנ"ז שנים אחרי חוסר רוסה ש"ג קודם הלידה הרשומה לנצרים חכ"ג.

לפי תומה כמבואר היטב במהדורתנו השנית על פמ"ב סימן מ"ט דף קל"ו, שהם לא כוננו בעצם וראשונה לזכור ימות עולם אבל בחנו את הזמן הנמשך ממחרת כוכבים ולקוינות זו לעומת זו, אשר הוצרכו לדקדק בו למען דעת צדקות הליכותם ברקיע השמיים, כמו שתמצא לפנינו פ"ג על השמינית בענין אברכא"ס, והנה עיין ראתה את דבריהם תעידני כי בכל אלה לא היה איש מומעט סך השנים בשום חלק, אבל פה אחד לכלם מוסיפים זה יותר מזה איש ואיש כפי הנראה לו מן היושר, ואמנה מה שתשיב על הזולת לא אהדל מהודיע כי כבר הקשה לי אהד מחכמי הנצרים לאמר הנה בשני מן הרביעי למבשרים נמצא איד רבני הכהנים אמרו להווא נברא ההיכל הנה אשר בנינו נמשך מ"ז שנים אך תתפאר שאם נסתר אותו

תחדשהו בג' ימים? ופרש הגא'מאנו חכם גדול אצלם ור"ל מזרובבל שנה ראשונה לכושר שאז הוחל, עד הששית לדריוש שאז נשלם אם נאמין לחשבון חכמו היהודים נמשכו מ"ו שנים, וא"כ ירבו הימים בין שבעים שנות הגלות לה"כ של משך הבית, עניתו אנכי לא ידעתי מאין זה למפרש הנ"כ כי לדברי הראב"ד בקבלתו דור ראשון * השבועים שבעה של בשול

דהדבר ידוע שהוא היה רבי של ארסטי. והסופר היינו דיאוגני לארציאו בספרו מחי הפילוסופ' כתב על ארסטוטילו אך בשנה השנית לאוליספי' ק"ט הלך לעמד עם המלך פיליפ'ו ללמד בני אלכסנדר. אשר מעט אחר כך מלך תחת אביו. והרי פן השנית לדריוש הזכור עד זה אלכסנדר הסכה את דריוש אחרון נמצאו סביב לק"ע שנים תחת הל"ד אשר הניחו הם ו'ל לחשבון פרס בפני הבית, מ"ם נטינו סכלם באמור, חשבנו כי כל אחד מאלה לנרטיה הוא דעבר בחשבוניתו לאיזה סבה אשר אלצתהו.

הבנין האמורים בדניאל התחילו לא מזרובבל אבל מגלות צדקיהו * ע"ש.

בנות הפרק * השובה על השאלה המציעת, בהכרעת זה הצד השני הזכור בפרק הקודם, ובטל סותרו אשר לכאורה הוא לצורך בפ"ם.

פרק ג. ובגלל הראיות הנזכרות הן המובאות מן הכתובים בספרי הכהנים הגדולים, ומלכי פרס וצאצאי ימניהו, הן המובאות מדברי האחרונים שזכרנו, ובפרט מן הס"ע עצמו בשנות הושע, נשוב על השאלה הנזכרת כי האמנה סך השנים ליצירה באומנתו לא התקבל מתורה שבכתב ולא ממסורת סיני גם לא כמוסרה מהתדעו בעצמו לאמתי ובלתי מסופק עד שלא יתכן להרהר אחריו. אבל מאשר בעל ס"ע שדיח קדמון מעת התנאים כתב בהחלט לפי מה שנדמה לו כי גאולת מצרים היתה בתמ"ח, ומנה שנות בית ראשון לא יותר מת"י אם מבחינת שנות המלכות לבד כאמור, או מן הטעם האחר שכתבנו בפ"ב משמו של ראב"ד, וכן לפרס בפני הבית אם מסברת איזה מחכמי העתים שבימינו אם מסברת עצמו לא מנה כי אם ל"ד שנים אשר לפי סגנון דבריו אלו הסך כלו ליצירה עם הנמנה לשטרות הוא עצמו הנהוג מאז הדנה, הנה חז"ל כלם הבאים אחריו עם מה שלא נעלם מהם בלי ספק וראיה ותודאה שיצויר אל כל חלק מן הסך לפי הראוי לו כזכור, כאמרנו ג"כ בקצת פרקים אלה שר' יוסי עצמו אף הוא הרגיש בכלם, הואיל ובהגו וראו כי אין בזה כפירה והריסה ח"ו בדבר מתחילת לדת כמו שיבוא בעו"ה, לא חשו לעקור נספוע ומשנה ראשונה לא וזה ממקומה, וכפי מה שכתבתי על החכם קמחי בפל"ה דף קי"ג כי עם היותו סובר ומכריז על בית ראשון המשכו ת"ל שנים לא נמנע בהמצאו על באור איזה כתוב מהמשך אחריו סך הת"י, כן יהיה דברי על כל יתר האחרונים. כי סוף סוף עם היות רבי השנים אמונה קיימת אצל מי ומי שיהיה לא יפתח לבבו לשנות את המסודר שזכה לשם על פני חרץ, ובלי עשות מחיצה לעצמו, משך בלי ספק אחריו בכל מה שידמין לו שיש ושיח, הן ס"ע עצמו בשגם הוא ולא אחר גלה לנו את השנים היתרות בהושע, הואיל ולפי משך המלכות הנמנות ממנו באמור או מן הטעם שכתב ראב"ד החלו שנות הבית להמנות ת"י גם הוא גם כל רבותינו הנמשכים אחריו נקישו ואתו סרכיהו,

הלא תראה שכן עשו גם בתקופת שמואל, כי הנה מודעת זאת שהיתה נחשבת בפני התנאים הראשונים כנראה מפרקי ר' אליעזר ששי ושיביעי, וערובין פ' כיצד מצידין ופ' הרוואה על ההיא דחמה בתקופתה ותעניות פ"א, ועם היותה לדעת כל הכמי לב המונית ובלתי מדוייקת ואי לו האחד שיקבע מועדי אלקינו אחריה כמו שיתבאר בעזרת אל די מאמר ב' פ"א כיון שנשמעה טומעה הן בימיהם ז"ל הן בימינו, ושאלת המטר אשר עכ"פ אי אפשר לראשיתה שיהיה בזמן שזה לכל, יען כי כל גליל צריך לו כפי הנאות לשבע הארץ לא נמנעו קהלות הגולה מלשמור בה מדה אחת תשעים יום אחר התקופה הנוכרת, כמו שנכתוב עוד מאמר ב' פ"ח אם הפץ בנו השולח טובו מקדש. אמת כי בדברים העקריים לפי התורה בשמירת המועדות לא התנהגו רק לפי תקופת רב אדא שהיא המאושרת וכמו שיוזכר עוד בפרקים לפנינו, והן כל זה לא מהעדר ידיעה זו"ו ולא לשגגה אשר בשום אופן יצאה מאת חכמתם כי רבה, אלא לשמירת הנהוג בדבר שלא יורגש הויקו אותנו, וכן אמנה תדין על סי' בהר"ד הנתון מאת האחרונים כותבי סדר העבור, כי הנה יש לנו להתבונן שר' הלל וב"ד אשר בחרו וסדרו להעתק בדבר הקביעות מחשבון האמתי אל השוה כמו שיוזכר עוד מאמר ב' פ"ד לא הוצרכו בהם למצוא ולהמציא לנו שורש מעת היצירה לא בעד המולדות ולא בעד התקופות שהן כלל צרכי העבור. כי גם מבחינת מערכת המאורות בזמנם כמו שנזכר עוד בפ"ג סי' ג' היה אפשר אצלם לדעת אמתתו ולהודיעה אלינו.

אשר על כן חשפטו כי זה סי' בהר"ד המוצב כיום אל המחשבים למצוא את המולדות לא יצא מאתם, אבל מאת האחרונים אשר לא סרו מלבקש דרכים שישמו החשבונות קלים ופשוטים לכל, וייטב בעיניהם לתלותו בראשון היצירה לפי סך השנים הנהוג לנו, כי על כן תראה דעותם שונות זה מתחיל מבהר"ד שנת תהו, וזה מן וי"ד יום ברא אלקים אדם, וזה מן ג"י תתע"ו (*). שהוא מולד תשרי הבא אחריו כדבר המפרש פ"ו מהק"ה, מה שלא היה קורה אם סי' בהר"ד סדר מר' הלל עצמו כי או ודאי כל רוחות האחרונים לא הניחו מן היוצא מפיו.

ואפס לא נתעצם בזה ונתרצה ג"כ אל בעל הריב לומר שהיה ר' הלל וב"ד הממציאו אלינו, אין מ"מ לומר כי סך השנים שאליו נסמך הסי' הזה היה יוצא מסיני במסורת, אבל אפשר להאמר אחת משתים, אם שר' הלל אשר ודאי ידע את כל הספקות הנפולות במנין שנות עולם תלה השרש הזה בראשית הסך הנהוג. יען ואהו נותן לנו אמתת המולדות והמתחם להם, אשר אם חשב ג"כ ליחס אותו ראשית סך פחות או יותר היה מחזר אליו סדרים ואופנים יביאו כמו כן את החשבון. והוא אל התכלית הוזה עצמו המובא עם סימן בהר"ד, או סוף דבר אפי' תאמר כי על ידי שורש אחר היה איזה קביעות לאיזה שנה משתנה באופן מה אל יום אתמול או מחרת וכיוצא, הלא בהיות הכל מתוקן ומצודה מפי ב"ד של משה הני בלי ספק קיים וישר גם בב"ד של מעלה ככל אשר זכרנו בפ"מ דף קכ"ד מדברי ר' עקיבא לר"י ומלשון הירושלמי והמכילתא פשוטת החדש, וכמו שתראה לפנינו בפ"ח דברי אחרונים רבים לענין קדימת

(* דבר נסלא הוא ולרא חשב בעיני, כי הסימן ג"י תתע"ו המזכיר פה היורה מולד תשרי שאחרי מולד וי"ד, מזכיר כן פעמים רבות בפי המחבר. כמו בספרו סאור עינים דף קכ"ו ע"ב (דפוס מנטובה). גם להלן במאמר ב' פ"ב ובמקומות אחרים ובאמת היה מולד תשרי דשנת ג' של תהו ג' ב"ב תתע"ו. כי בהחסיף ד"ח תתע"ו שיעור שנה פשוטה על וי"ד דשנת היצירה יצא לך נכ"ב תתע"ו ולא ג"י תתע"ו.

או אהור ראשי חדשים מה בגלל הדחיות נגד הנראה לעין כל מחדוש הירח ובעפ"כ
הכל שריר וקיים בצאת סדרו מקדמוניו, ובירושלמי דמס' ר"ה גם במדרש הנחומא
לחזוק העקר הזה המציאו ספור מדומה ומליצה נאה כאותה שנוכח גם כן לפנינו
מאמר שני בהגהה פי"ג, כי בער"ה אומר הקב"ה למלאכים הכינו בימה וספרים ליום
מחר שאדין את בני, נמלכו ב'ד של מטה ודחורו, אמרו לפניו רבונו של עולם לא
כך אמרת אתמול שהיום ר"ה לישאל, אמר להם הקב"ה החשבון הוא בידם
שנאמר החדש הזה לכם, אני ואתם נלך אחריהם ויעל הכל אתה קורא נבין תשכיל
דעתי עד סופו והעלהו בידך כי אני בהתעורר איוה ספק שיהיה על סך השנים אינני
ח"ו אומר אבותינו חטאו בסימני הקביעות בואו ונעשה סלמות כפי הראוי לספירה
אחרת אבל אומר שהם ז"ל עצמם אשר המציאום היו כמו כן מסדרים סימיות
זולתם על אחד משני הפנים הנוכ' לרצון לפני אלקינו, כי לא בהניחנו היצירה קודמת
או מתאחרת, או שיצייר כי החשבון ליצירה, כמו שיוזכר ג"כ לפנינו סוף פי"א
ועל השלישית פי"ג, נשכח זכרו בהחלש, קרוב לענין התרועה לדברי הר"ם בה'
שושר פרק א' העולם יתום אצל חכמתם מהביא אותנו עד תכונת המולדות
והתקופות כפי הצורך.

ובשגם תמצא גאונים מתאמצים אם בצדק אם בלא צדק לקיים כי סדרי העבור
המחוגים לנו היו נשמרים מעת משה רבינו מה שלא הודו להם חבריהם בכל אשר
יזכור עוד בפי"א, הנה בשמוך את מדת המולדות כפי קבלת ר"ג ועבור שבע השנים
בכל מחזור על דרך ר' אדא לשמירת האביב אל הפסח והאסיף לסכות שהם עקרו
כאחת אפשר לכוונתם שתיעשה בידך אם כי סך השנים ליצירה ידומה פחות או יתר.

כונת הפרק יונה שהמפרשים הזכירים לא דברו מאומה על הכתובים אשר הניעו אותם
אל סבי פרטים שונים. הלא יאיר שנתבונן איך נחרצם אחתי, ואם יושר הסך הכולל עקרו
בדחתי יקשה איך נועזו לרפח על שום חלק ספני מה שיקלקלחו. ובשגם הם לא סיימו
להראות כי מהקדמותיהם יולד ערער. בכללו איך יתמצלו והוא נמשך בהכרח.

פרק ד ואמנה למען נוסף לצרף ולטהר את הררוש בבחינת דברי האחרונים
האלה הנני שואל לכל מתקומם יונה שהגאונים הנוכ' בקיימם את סדר העבור מתחיל
ע"ס מסורת סיני מן היצירה נמצאו מאשרים את סך השנים אחריה בלי הפרש כרגע,
ושאין אצלי ע"ז תשובה מספקת רק הוכחת הסתירה בדבריהם שאין מנוס ממנה,
ואך תתרץ אתה את הכתובים אשר הניעו אותם לפרושיהם שזכרנו, וכי למשך
מנין ששת הכהנים גדולים המבוארים בנחמיה אשר רבותינו כמו שהוכחנו בפ' הל"ז
דלנו אותם אם על בלי נודע משך זמנם או לסבה אחרת, וכן הפרד כורש דרוש ואתח'
לשלשה ראשים בהודאת כל המפרשים אשר זכרנו הלא בהכרח סך השנים לפרס
בפני הבית ירבה על הל"ד שמנו רבותינו, וכן כל כתוב זולת אלה הנצב מנגד כאמור
עד שאתה מכריחני להלום אליך דברי הגאונים הזכורים הנמצאים להם במקומות
פרטיים על היותם מונים חלקי הסך בחשבונם ז"ל הלא כי תדוץ עזו אכריחך אני על

הולמות הכתובים ולא בבקי סריקי כי אם בשוב שיעם ודעת, והנה מן הדין יש להודות כי האחרונים הנוכ' כבר עשוהו אם ראו הדבר קרוב אל השכל, עוד אשאלך הודיעני אם כנה מנין השנים הנהוג לנו הוא הכרחי בצמצום ומעקרי דתנו בבחינת הקביעות המשתלשלות הימני, ההכמים האלה אשר נקבו בשמות ובתוכם גאונים ובעל הקבלה ראב"ד והאלקי רמב"ן וכל עדתם קדושים ובתוכם ה', וכי נבערים מדעת היו או שתויי קורש של הליתית נכנסו לדרוש הוה דלא חשו לקמחיהו ושמו תואנה וספקות במספר השנים המסור לנו, ושעל פי מדותיו המצומצמות סודרו הימים אשר לנו בהם חפץ, השיב אמריך לי כאשר שמעתי מההלל במתת שקר שלא היתה כונת האלופים ההם באותם המקומות לדבר שיאות לקבוע בו אצלם מסמרות רק לפרש את הכתוב כפי מרוצתם לשביעות עין, אבל זה בלי ספק איננו מענה רתוי לדובר אמת בלבבו על כמו אלה, כי על כל זה היה להם לחוש גם במקומות הנו' שמא מתוכם ילמדו הקוראים אל שקר כאשר אחרי כן ימצאו על הדרוש בעצם, הלא נודע כי הרבה יקשו הז"ל או יביאו ראיה מתנן התם ומשמועה אשר לאיזה טעם הובאה שלא במקומה ומה זאת שלא יחושו על הנראה מפשט הכתובים הנקל' מחיותך לו עבר משכיל ימשול במכוון ראשונה ובעצם, ולמה זה לא נמשוך כל מחנגד לו אחריו לא בהפך שנועות בגללו כל מה שיהיה את הכתובים עליו. ואם חשבו הנשוא הוה פנה עקירת ושימשך מכל חלוף שבו אפי' בדרך רחוקה צל הקיקיון של הריסה חלילה, הלא היה להם להשמר מאד מהוציא עליו כל ערר, אדרבא הם בשומרי תורה יתגרו בכל, זולת אשר תקח אונם עליו שמץ מנהו, ומה שלא עשו הם זה לזה באמור, היו עושים מרבית חכמי הדורות שבאו אחריהם להם ולכל זולתם להכות אותם על הלחי בשבט זה של חשבון השנים והמולדות אשר על דקדוקי ומנם נקבע את כל ימי חיינו, האף אין זאת אם הנוגע בו כנוגע באישון בת עין, או לפחות ברין היה שיתווקו דרך הראב"ע בצניית וקנמון הבשם ודומיהם לומר היה נראה לנו כפי הששט בזה ובו אבל בשמיענו את דברי הז"ל אמרנו שהקבלה תנצח, אך כמה בחרו בבריהם שנה ושלש ודבר שלא דנהו אבן נגף בשום בחינה החזוקו בדעתם ולא הרפוהו.

הנה אין לך בשום אופן להחבא בסתר קנה וביצה שתאמר אין הכי נמי שכל אחד מן האלופים הנוכ' הרבה במקום הפרטי הנו' אפס לא בכל זאת יחסר מהודות על יושר הכלל הנהוג, כאשר לדעתו נמצא כמו כן לאורך גיסא מיתר חלקי הסך הריצים וביאיות אשר ימלאום ברכסים שאצלם היה העמק שוה וכל עקוב למישור מדי הצטרף הכל יחד. כי אלה דאי דברי תהו ונדרי היתר פורחים באויר אשר בית סקדתם יהיו לרוח. יען השביל ראשונה כי להיות הפרצה כפי האמור קרובה להגלות מכלל הרברים, ברין היה שהחסיד רמב"ן ד' מ' בהגידו את דעתו הנזכרת על רבי השנים לא יחסר מרפא לשעתו את מוחץ מכתו, ויבאר שהעדתך לו כאן ישתהו בחסר כאן כי אין לצאת מדרך הקדש, ואדרבא תראה לו בהשגות סי' קי"ג כמו שנוכר עוד בפי"א כי הוא ירח החצי בלשונו זה שאמר ר' הלל עבר את השנים הראויות לפי מיניו, מכלל שהחשבון ההוא לדעתו היה מכוגל אצל ר' הלל בפרש לאיזה טעם, ואם תאמר הוא רמב"ן וכל כיוצא בו מקום הניח לנו לעשות לו גדר השליך בזה את ידנו עליו, הבה אודי עמוד ונעשה מלאכתו, הלא נחזו אין כי היא לא תצלה בשום חלק. וזה אמנם לך האות, אהה קח לך עשד שנים בין כל סקודי העורסים

בהם ועבור בסך מן הקצה אל הקצה כי לא תמצא להם שום מנוח, להיות הכל מתוקן ומלא אין רקות. נמצא אם מאדם עד נח וכל אחד מן האבות עד הגיענו אל סך ב' אלפים תמ"ח בגאולת מצרים, ומאו עד בנין ראשון על פי הכתוב ת"פ וממנו עד ההרבן ת", ושבעים דגלות בבל, ול"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש למלכות הכללי של אלכס', ואלף-תהפ"ח מנויות וגמורות אליבא דכ"ע לשטרות כמו שזכרנו קרשיא א' פ"א, ולכל החלקים האלה סבה וראיה אצל ס"ע על פרטיהם באופן שאו אפשר להפקיע זה למען תת מקום לזה ולא תוכל לפרסם ולצאת מן המבוכה בערוב פרשיות מאומה, וכ"ש יבצר זה ממך לדעת רמב"ן הנוכח אשר זמן התאחר מראת הבהרים לצאת אברם מחון בן ע"ה שנים, לא התברר באופן שתוכל למצוא הסרן יתמלא בסרח העורף חלק בחלק, וכבר שמעת בפ"ב אמרו שאם ארבע המאות ההלו מהולד יצחק סך הרד"ו על נרחין נמשך למאתים וארבעים ואם סך חת"ל ההל ממראת הבהרים סך הרד"ו נמשך למאתים ועשרים או קרוב, וא"כ אף-הסך הכולל ליצירה גם לו גם לכל יתר המוסיפים בהשבונות החלקים ירבה בהכרח.

גם לרווחא דמלתא תוכל לבחון את המספר על זמן יותר קצר מן הכלל כלו. וזה כי כבר כתבנו למעלה ראש פ"א ובספר פכ"ג את דברי התיור הגדול רש"י ז"ל אשר ברצותו לחשב על דעת רבותינו אלף שנים מיציאת מצרים עד החש' לשטרות כתב וז"ל ת"פ עד בנין ראשון, ת"י עד הרבנו, שבעים דגלות בבל, ל"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש ליונים בעולם שהם בין הכל אלף, ועתה הודיענו אם חת"ל דבינו ביני הם תי"ט אף לדעת ס"ע כאמור, או ת"ל לדעת המפרשים אשר זכרנו וכן מספר השנים לפרס בפני הבית הם יותר מל"ד. אך ימצאו כל אנשי חיל ידחום לבלע את היתרון ההוא ולהסיע על קצתם אחרו או קדם, הלא הן מוגבלות ונרשמות במשך הבית עצמו, ואך לא תמצאנה לפי זה מיציאת מצרים עד המנין לשטרות יתר על אלף, ובגווא הסכים הפרטיים לירי יותר כאמור אך תוכל החלט מהסעת ג"כ הסך הכללי יעבור עליו מה, ואפילו תאמר שהאחרונים האלה לא העלו על דעתם דבר זה והות בשגגה שיוצא, ובפרש ר"ח המחזיק את כל המתיחס אל העבור מקובל מיסני ותצרף ג"כ עם המקובל ההוא סימן בהר"ד, אשר לדעתנו אפשר שמקובל הזכר בלחו כמו שיבוא. וראי הוא שעל הכלל לא ירבה לו שנים ואפילו חדש, מה לי אם בגלל זאת יזי כחיה על הראשונות והדבר יצא מפי המלי' בטוב טעם ודעת כי שבולת הכתובים שפסחחו, הן אלה קצות משפטי ודיני בריש מלין עם שמירת כל יתר הדברים אשר כבר נכתבו ונחתמו בספר, ועד אשר לא אשמע על כל פרט ופרט מן הקושי תשובה נצחת לא משאות שוא כדק לאוהבי לנים האומרים קבלה החומה היא זו אין לנו להרהר אחרת בלי שיחושו לישול מינן עיניהם קורות בית הבה של דברי דורניים הזכרים וכתבי הקדש אשר כלם בראש הומיות יקראו, הנה ארשוב אותי לבער לא ידע אם אתן תודה במקום האמת אל הנראה

כונת הפרק. שאין להשוב ברא המסורת נגד הכתוב בספר, והיות סך השנים לציור
מזה שלא תבוא עליו קבלה מפשה או מיתר נביאינו.

פרק ה. ואמנה זאת חשבתי גם לקחה אזני שמין מהיות זה למונח אצל אשר
לו הריב, כי יגש בעל דברים ויאמר, אמת הדבר שהכתובים מראים פנים לסך שנים
ובפרט לפי הנראה מפרושי האדירים שזכרנו, אבל עכ"פ דין הוא שלא נחוש לזה כי
הן לא יחסרו דברים וזלת אלה שהתאמתו מצד קבלה בחלוף הנמצא עליהם מכתבי
הקדש, כגון מצות תספרו חמשים יום וארבעים יכנו וכדומה אשר זכר אותם הש"ד
מקוצי בהקדמתו אל הלאוין, אכן על דבר אמת וצדק יתושב הגש הזה ויסתכל
שאיך הנידון שלנו דומה לראיתו הנוכרת, כי אלה כלם דברים שהתורה עצמה אם
כסתה עליהם במקום אחד גלתה אותם במקום אחר, כמו באמרה שבעה שבועות,
לפניו כדי רשתתו ואחריו כדי שטים, וכדברי פי הכם הראש ז"ל שלהי מס' פסחים
שכתב ז"ל. יש מקשין כיון דקרא נאמר תספרו חמשים יום למה אין אנו מונין רק
מ"ש, ונדחקים לפרש הכתוב עד מחרת השבת שהוא יום חמשים תספרו, אי נמי
חמשי' יום קאי על דהקרבנם דבתריה וכו', ולי נראה שאין אנו צריכין לדחוקים הללו,
כיון דכתיב בהדיא שבעה שבועות תספר לך אין לספור יותר' וחמשים יום לא קשי
מדי שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשיריות פחות אחת מונה בחשבון
שלם. כמו כל הנפש הבאה שבעים, וארבעים יכנו, עד כאן דבריו הנכונים, אשר
כיוצא בהם תמצא ג"כ לרמב"ן בתהלות השגותיו של הר"ם עקב א' או תרמה יותר
קרובים לאלה כפי משך הזותו של הנושא יוכיח, אבל בענין שאנחנו בו כל המשנה
כנוטר דמה בנפשו להראות אמתת דבריו מכתבי הקדש שאין אצלו בהם דבר מנגד'
הנה בר מן דין כל אשר נשמיה באפו יש לו להרגיש כי בבואנו ללמד מן הדברים
הנוכחים לדרוש הזה הלא נכשם שלא יראה ולא ימצא שום תורני שולח פיו ח"ו נגד
אותם הקבלות ושיעור לקיים אחריהם את הנראה מפשט הכתובים כי בגלל הדבר הזה
ספרי המינים הקראים ישרפו, ככה מן הדין יהי נשמור ונעשה בכל המתיהם לדברי
החשובות האלה, וא"כ תמה על עצמך מדוע ח"ו לא יבשר הסנה בחולקים שזכרנו
למה זה אנחנו עוברים כי בכל יום ויום נושרים לידינו מחזיק כלנו, הלא יענה המשכיל
אם יש דברים אשר שפתים ישיקו, והרי בלאו הכי נאמר לו ממונך ומדברך אלה
עצמם ראייה חוקה לדעתנו, כי במקום שהקבלה מסיני תתנגד או תתחלף באופן מה
אל הנראה מן הכתוב לא תבוא עליה ממת כל תורני מחלוקת, וכן נמצאו עדת
אבירים חולקי' עליה אם כן לא מסיני באה, ומה יפו ונעמו דברי החכם כוזרי מאמר
א' ס' ל"ז חלילה שיכוננו התורה מה שהשכל ידחיקהו, וכן נאמר אנחנו חס למקובל
מסיני אשר גם הוא תורה שימצא בכתבי הקדש מה שינגדוהו, כי האמנה שני
שדינו אלה תאומות נולדו ומשפטיהם אמת יצדקו יחד, וגם את הדבר הזה ישיב
כל איש תבונה אל לבו כי הנה המקומות אשר מהם תצאנה החערות לאמתת
הקורתנו אינם גוסי תורה ודינים אשר תאות על ברורם המסורת, אבל כולם ספורים
של קורות הזמן ותולדת הימים שהם נכתבים וחולכים לתומם כפי השמיעות אונים
ואף אם תמצי לימור שהקבלה מסיני בארה לנו ספקה ישנים אשר בשעבוד מצרים
הנכתב בתורה, ודאי הוא שלא תחכן לך תשובה זו בספקות אשר על שנות מלכי

בית ראשון והכהנים הגדולים ומלכי פרס של בית שני אשר נבניאים וכתובים, כי משה רבינו לא מסר לנו קבלה רק על תורתו לא על דברי הנביאים שבאו אחריה, ואם למדנו המסר על פה דברים לבאור מה שבכתב מאמרו ית' והתורה והמצוה וגו' לא שמענו כואת על הנביאים שגם הם יביעו ידברו הלכות על נבואתם ובפרט לבטול הדברים שהמה מידם 'נגזרו, הנה כי כן המתעמק בפלית תשובה זו של קבלה נגד הנמצא כתוב, ודאי הוא שאין לו להתבדק בלבנו עליה, ורבותינו עצמם כאהבי האמת לא יאמרוה'.

גם הנה סוף דבר נתרצה לאיש ריבנו שיאסור את אשר יחפץ במלתא דלא רמיא עלן, אך שיודה כפי הישר והטוב כי סימן בהר"ד ומספר השנים ליצירה אשר אליו נסמך, לא התקבל במסורת, כי זו בלבד אנו מבקשים באופן שיתכן להרבות סכומם בלי המשך ה"ו שום הריסה בדבר מתיחס לתורה, שכן גם אנחנו נעבוד את ה' כי הוא אלקינו המבודק לנצח'.

נשלם המספר הראשון

המאמר השני

ואמנה היתר כל הקשה לתשובתנו הכתובה בשלישי מן המאמר הקודם בגחינת הראיות אשר הובאו לזכות הצד סותרה' יתבאר כפי מה שאחשוב אחרי הציפי פריקים יכללו הערות יקרות בעצמן אשר מהן תמשכנה קושיות חזקות אל הצד הסותר הנזכר ויתאמתו דברים יאותו למבוקשנו.

כונת הפרק

כל דבר שיש בו לרבותנו מחלוקת אינו הלכה מסיני, והשנה בענין זה על הסמ"ג ואחרת על סהרר"י קארו, ושכל החלכות מסיני התבררו בספרי רבותינו באופן שאם איזה אחרון אמר בשקול דעתו על דבר חדש חיותו מסיני לא יתקבלו דבריו רק כדבריו פי חכם בחיות כס טעם לשבח ובפרט [לפי הנושא אשר אנחנו עליו] לא יתיחס לסיני. הדבר שבו נחלקו ר' אליעזר ור' יחזקאל אם בניסן או בחשרי נברא העולם, וכן מה שמחלקו בו שמואל ור' אדא על מדת השנה והקוספיה, ואיך דעת שמואל בזה הפני ובטל, והשנה על החכם כחורי בדבר התקופה שבצנעא, ואחרת על הר"ס ו"ל בדבריו על תקופת רב אדא ובהתאמת כי תקופת רב אדא בלתי נרונה מסיני ימשך כי גם סדר עבירתי עם חיותו באמת חכמה עד סוף פשוירת איננו מסיני והמפא דברי ר' אליעזר בפרקיו על סגנון שמואל הנו' הני לאות כי הוא ר' אליעזר לא כהלכה מסיני כתבם לנו, וזה תרון נ"ב על דברי ר' יוסי בס"ע אשר בקצתם רבו הנוטים מהם, ואיך היה מחכמת רבותינו לדרוף מנהג שכבר החל בהסן עם הראיות שגם בקצת כל עוד שלא יהיה בו הסדר תורני לבלתי הקים מחלוקת וכל הנמצא להם

בחסכוניות השנים הוא מהמשכסם אחר ר' יוסי בס' ע' וזוהו והם גם ראשי הנאינים וכל אנשי כורה מינים תמיד למולד ר"ד שהוא תשרי ויצירת אדם לא לכהר"ד של תורה אשר מעולם לא זכרוהו, והתנצלות על המצא בפרק זה ואולי גם בולתי כן הבאים איזה דבר מבוואר בעצמו אשר העסק לברר אותו גם כן החוץ נראה ללא צורך *

בחנ"ה הראשונה המצא שבה מה למשך קבלתנו, ותיכחה בגלל זה לקראים שהיך טמא בחיים ובמות, ובהנהגה השנית המצא איזה התנצלות על מר שמואל בפנימית תקופתו, והשנה על הר"א הנשיא שאמר כי הוא שמואל לא על דעתו הפרטי רק ככניד דבר הפרטיים נתן במולדות מדה בלתי מספקת *

פרק א. כל אשר יקרא בשם ה' ימלט מהניח שום ספק בזה כי ההלכה מסיני וזיא סלת נקיה ממחלקת י' יען היותה על פה תורה תמימה כאותה שכתב לנו י' והנה מלבד מה שזכרנו עליה בספר מאור עינים ראש פ"ד מדברי חכמינו, וזולת מה שיסה כתב החכם נוורי סוף מאמר ג' וראב"ע בהקדמתו לפר' התורה על הכרה מציאותה ונאמנות מנידיה אשר עם אלה ודאי אין מקום להתלונן הלא יאות להתבונן כי מדי הגיעם לדיניו זו כזו לא יד ליד מאתו ית' אבל מידי האבירים ראשי סנהדראות ובהירי אבות העולם אשר במשך הזמנים מסורה אלו לאלו י' אם לחשך אדם לומר במה שעל פה הדבר הזה לא כן יצא מפי המלך אלקינו ככה יוכל להאמר גם במה שבכתב וכשזה נופל מערער אחד אפשר לזולתי שיקום בכמוהו ונמצא שאין חלק מזה אשר תאמר עליו לבטח זה דבר י" לנו ולבנינו ולהיות הצעה זו כמו שיתבאר ג"כ בסמך אמונה אומן, נדע לודאי כי כל נושא שתמצא עליו מחלקת ברברי חכמינו אין בשום אופן ליחסו אליה והנה לכאורה ידמה שיאות להוכיח עוד אמתתה מדה דתניא פ' חלק האומר כל התורה מן השמים חוץ מפסוק זה ואפילו חוץ מדקדוק זה ק"ו זה או ג"ש זו, וזהו כי דבר י' בזה, והלא במקום המחלקת כל אחד כופר בדבר הבירי ובאופן מה בוזה, וראינו כי התנא לא שם פדות בין הדבר שבכתב לאשר במסורת, אולם אם יהיה עם לב המשכיל לחשוב דאין הנדון דומה היטב לראיה, כי האמנה זה פרש לרשעו וזה לתומו, הן לנו דבר ר' אבא פ' הערל כל תלמיד חכם האומר דבר הלכה ובא שומעין לו, היינו כנראה שם הלכה מסיני, ואין ספק שאם תמה אונך לשום מחלוקת לא ישמע בחוץ קול החכם הראשון כי בא זה ואבד את זה ובפניו יענה איך דבריו תהו, מלבד כי הנסיון כדברי פי חכם הר"ם ז"ל, בהקדמת באור המשנה יפה הוכיח כי מעולם לא נשמע מחלוקת מימות משה רבנו עד רב אשי בבאור עין תחת עין, וקצותה את כפה, שהוא ממון, פרי עין הדר שהוא אחרוג, ובת איש כהן כי תחל שהיא ארוסה ודכותיהו שזה יאמר ל"י אני יש בפרושם הנו' אם למסורת וזה יאמר אין המקרא אלא כפשוטו לא תגרע ממנו, אדרבא מדור לדור ראינו תמיד הלכה למעשה כפי הבאור הנו' שהתקבל אצל רבותינו, ודברי הר"ם שמה על הפנה העקרת הזאת ארונים מהביאם הנה אבל במקום הנו' יראה הרוואה איך כלם נכחים וישרים למוצא דעת, ופלתי כי מהשענו גם על דבר ר' אבא שזכרנו כתב שם על הראשון מהמשת חלקי המשנה קרוב ללשונו הנו', היינו כשיאמר האחד כך קבלתי אין משיבין עליו ומכללא לדעתי נראה כי מאמר ר' אלישור פ' ההנחיק בדין הוקק ממרא אמילו הוא אמר מפי השמועה והסנהדרין אומרים כך נראה בעינינו נהרג, וכן הלכה שלא ירבו מחלוקת בישראל שמועה זו לוקק ממרא לא מסיני תסתר אלא מרבותיו כמו שבאר הרם ז"ל בה' ממרים סוף פ"ד, וכן משמע בגמרא המביאה שם לענין זה

דברי עקמיא בן מהללאל לבנו במס' עדיית הוזה נד מארבעה דברים וכו' שאנו שמעתי
מפי מרובים ואתה מפי יחיד דהיינו אלופים רבים שהורונו מאימך החמת אשר על כן
יאות אצלי לחפוש את בעל הסמ"ג שהביא בלאוין ר"ז את מאמר ר' אליעזר הנז' כד
שמעתי דנראה אפילו מסיני, עם היות לפניו באור הר"ם הנז' אשר גם פעמים רבות
ידעו לבו למורה צדק כי לשעמיה קשיא הלכתא דר' אבא ס' השל הנז' מהלכתא
זו דנחנקין לר' אליעזר. אך נתנה ראש לרמבם ז"ל ונזכרו בו אחר הדברים
והאמת אשר כתב בפירושו המשנה כאמור קשר לו אבן יקרה זו במשבעתה ההוגנת
רצוני בידו החוקה ה' ממרים פ"א שכתב וז"ל. דברי הקבלה אין בהם מחלוקת לעולם
וכל מה שתמצא בו מחלוקת בידוע שאינו קבלה ממשדה רבנו ובה אין עליו השגחה לא
מראב"ד ולא מרמב"ן ברברו על זה הדרו' לענין העקר הראשון השני אשר הניח רמב"ם
בסמ"ק שלו ולא משום חכם וזולתם שאם כן הייה זכרוננו ראוי להמצא על ה' ממרים
הנז' בנמוקי הגאון קארו והנה אין שם איש, אדרבא הר"ר ישועה הלוי בהליכות עולם לו
פ"א הביא את דברי הר"ם הנז' ליציב ונכון בין יתר דרכי הגמרא המפורסמים לנו,
וכן ראב"ד הלוי בתחלת ספר קבלתו קבע בזה מסמרות ככל הנראה ממנו, גם מבאר
רש"י ודבור תוס' פ' הערל נראה אמתה זה על ההוא דאר' שמעון נקבת מצרי ואדומי
מותרות מיד אמרו לו חכמים אם הלכה נקבל ופרש"י אם הלכה שמעת מרבותך ע"כ
דמשמע אפילו אינה מסיני, והתוספת כתבו וז"ל: הלכה אני אומר לאו הלכה מסיני
קאמר דא"כ אמאי פליג עליה ר' יהודה אלא הכי קאמר כד קבלתי מרבותי ע"כ אלמא
בהל"מ ליכא מאן דפליג, וכן יקויים מדברי רבינו שם על מאמר ר' אבא שזכרנו.
ואתה תחזה כי ארכו ונעמו (גם הר"ר ישועה הלוי בספרו הנז' שער ג' פ"א הביא דברי
תוספת הנז' וקיים אותם) אשר על כן בעיני ופלא איך מהר"ר קארו שאהת מינות
נמוקיו על ספרי הר"ם הוא להודיע ג"כ איזה מקום נונת ההלכות בדברי רבותינו
וללמד עליהן זכות שבקיה עתה בריש ה' ממרים הנז' לשפר ארגו שמתיה כי בפלה
הגדולה הזאת הפסיע פסיעה גסה נוטלת מאור עיני הקורא אשר תערוג נפשו לדעת
זר לבינו מנין והלא יכול היה להביא ג"כ עורתה לו האחרונים יחידו סגלה שזכרנו
ולכל הפנים הכלל שהצענו יציב ומהימן כי האמנה כל מחלוקתם ז"ל, ורבו כמו רבו,
אינן דהו' בעקרים המקובלים רק בענפים ותלדותיהם שחכם זה ידנים מתחסיים
לאיזה מן השרשיים הנזכרים וזה לא יודע לו, או במיני דרושים אחרים אשר נקבו
מאת ראב"ד הלוי הר"ם והר"ר איש על מקומו הנז' בהוכחות ומוספים יחידו
כוזהר הרקיע אבל ההלכות מסיני ודאי שאין על אדותם אצל רבותינו מחלוקת גם
מדי היותנו בעקר זה לא נחול מלזכור דבר מתיחס אליו אשר עכ"פ נצטרך לדיעתו
במשך פרקינו אלה והוא שאין בשום אופן ליחס הלכה לסיני מאימך הדעת כאשר
המצא לקצת האחרונים כפי"א י"ב וי' ג לפנינו כי הנה האמנא אף לפי האומרה
עצמו ח"וק בצד מה עליה כ"ש רבים וזולתו אשר לא ידנו בה כמוהו ודרי זה בלי
ספק מין ממיני המחלוקת אשר בורנו התרחקה ממנה מלבד שכבר כתב הר"ם ז"ל
בהקדמתו לבאר המשנ' וז"ל כל מי שעמד
אחר חבור הגמרא אין תכליתו אלא להבין
את דבריה כי עליהם אין להוסיף ומהם
אין לגרוע, וכן בהקדמת ידו כתב וז"ל
מין היושלים והבבלי והתוספתות וספרא

הגדה. מדי דברי בענין קבלתו הנה
להיפסות יהודה והדרה אשר גם זולת זה ירבה
לפעלת שפתי לא אכלא מהמנף מלוד זאת עליך
איש הקורא ותחי לך הערת בעלפא כל עינת
שבאה כי לפי מה שכתב החכם מצרי ציליאו
רודיניו בספרו מן הלפודים הקדושים סאמר

וספרי יתבאר כל מדה שהעתיקו איש מאיש
 מפי משה רבנו ובסמוך נמצא מחברי
 הגמרא סוף המעתיקי' תורה שבע"פ ובכל
 זאת אין עליו פוצה פה להשיג, אדרבא
 שתיקת כל נתן בקולו הודאה ודורר' הלוי
 בפרט קיים את דבריו בהבורו הנו' סוף
 ס"א באופן שההלכה אשר לא תמצאנה
 הרוחה על לחות רז"ל כאמור כל מיחס
 אותה לסיני נראה היותו כמתנבא מזה שלא
 שמע הלילה וכפי מזה שעל הכתב נאמר
 בפירוש מאת התור' אשר שם וגם כן בלי
 ספק כל אמרת אלוק מסיני היא צרופה
 ודאית בעצמה ולא ניחס אליו דבר משקול
 הדעת, כנרמו גם כן באמרו ית' ישמע
 העם דברי עמך, וכבר דקדקו ז"ל, אף על
 דברי החכמה ובארו האי דר' פלוני לאו
 בפירוש אתמר אלא מכללא, על כן אם
 תמצא לאיזה אחרון יחסו דבר לסיני אשר
 לא התברר בגמרא השתמשו ממנו, אלא
 שגראה כי כן עמד הוא ויפלו אם זה דברו
 תורני אפשר שיתקבל כדברי פי חכם הן
 והבא לחלוק בטיב טעם אין מוניחין אותו
 ימחר להאמינו כי לא מפי שום אחרון או
 חייך כמקובל ממשדה רק מפי רבותינו חלקם
 בחיים כמו שזכרנו. אולם הערתנו זאת תהי
 לסקדון בלב כל חכם לב עד בוא תבואתה.
 ונשוב אל המונח הכללי שהוצע ראשונה ונאמר
 כי בענינים אשר דברינו אלה סובבים
 על קטנם יתאמת לנו איך הפרט שבו נחלקו ר'
 אליעזר ור' סק' דר"ה אם בתשרי או
 בניסן נברא העולם לא היה עליו אצל שום
 אחד מהם הלכה מסיני כ"ש בראותנו
 אותם מתאמצים להוכיח צדק דעתם מן הכתובים
 וזה לעמת זה או סתם תלמודנו בעדו
 סותר ראיותיו של חברו במה שיראה להם
 פנים לכונה אחרת גם תלמוד הדבר
 מענינו כי תראה איש איש מהם נקיט ואויל
 כי רוכלא מזרזא של דברים מתחלבים
 נברא העולם, נולדו אבות, מתו אבות, נפקדו
 אמהות, יצא יוסף מבית אסור' ואחרים
 מלבד אלה, אשר לחיות כלם או רובם ככלם,
 דרושים בלתי מתיחסים למצות או
 דינים שיעשם האדם וחי, לא ידומה בשום
 אופן דסיני (פה קדוש וברך) שדי עליהו
 הלכות בכדי, ותדין איפוא כי כלם סברות
 לבם הנה, וכמו סברות בעלמא לא דברי
 קבלה תראה את הבאים אחריהם מכריעים
 את הדעת האחד על המתחלף לו כסו
 שנוכח על התקופות בפרק זה ועל זמן הבריאה
 בפ"ג שלפנינו, וכזה ג"כ מה שתמצא
 בין שמואל ור' אדא מהלוקת במדת השנה
 ותקופותיה כי כן הר"ם ז"ל ס"ש מה' ק"ה
 אחרי הציצו שנפל כ"ב חלוקי דעת הן
 לחכמי ישראל הן לחכמי האומות כתב דעת
 שמואל שם במהיצה לעצמו דעת ר"א בפי
 שאחריו כמבואר לו באורך, וזה לאות על
 ידך שאין גם אחד מדעותם להם הלכה מקדם,
 והנה עוד יתברר לך כי אמנם דעת

עשירי ס"א גם חכמי האומות המהוקים את
 הרביעי דעורא הנמצא אצלם למאשר באותיותיו
 הנם מודים ומוכיחים מספרי עורא שם בכל ס"ד
 המסר מאו לאדניי משה דברים עתיקים ללמד
 את בני ישראל על פה קצתם בפרסום אל תמימי
 המעשים וקצתם לחכמי לב בסוד שיח והצנע
 והיה בהשתכחם מעמנו אם להתרשלות כי ישבו
 והסירו סלבם כאמרו ותשכח תורת אלקך אם
 מרוחק הצרות והגלויות אשר המטוי, האלקים
 בחסדו חור ופטרם לעורא ברוח הקדש לחדש
 ידיעתם בישראל אך במשפט הראשון אשר זכרנו
 והנה מבחינת התחלק הלמודים ואופניהם כאמור
 כי זה לאלה בפרסום וזה לאלה בסתר יחשב אצל
 המשיילים בהם שהדברים הנו' אשר נספרו הלא
 הטה הקבלה המתיחסת לחלק המעשי שהיא
 רצויה להודע אל הכל והמתיחס לחלק העיוני
 אשר יאית להפתיק עלי' כוד מן חברים מקשיבים
 כלם עכ"ס שים לטובה בלי פילייה אנשית ובלו
 מחלוקת גם קרוב לזה כתב החכם הקדמון וגדול
 אצלם אורינינו בפרשו לאנרות ראש שלוחתם
 מרייך דבריו אל הרופים ס"ג שנמסרו לאמונת
 היהודים דברים מאת האלוק, וזה דבר אורינינו
 תמצאנו בשסו גם שם לצליאו, ועתה יראה כל
 מבין עם תלמוד עד מה הקראים אנשי בוגדות
 ראים לחוכמת פנולה חמט סלך מלאכי פות כי
 גם אשר לא מבני ישראל הטה יקיימה בדיני.

שמואל אי אפשר היותו מסיני
 יען כי בבחינת האמת איננו אלא
 חמוני ובלתי מדויק, אשר ע"כ
 גם רבותינו כדבר הנשיא שער
 ה' מאמר ג' תארו את התקופה
 היוצאת כפי חשבונו תקופה
 שבפרהסיא, לעומת תקופת של
 רב אדא אשר תארוה תקופה
 שבצנעא, ועל אודותם כתב
 הנשיא בשער הנז' תקופת ר"א
 שהיו הכמינו מצניעים אותה
 היא המדוייקת ועל יסודה בנו
 יסוד העבור ופרסמו את תקופת
 מר שמואל כפי מה שהיא מפני
 שרוב האומות חושבים את
 שנותם עליה, והחכם כוזרי
 מאמר ד' סי' כ"ט כתב והל':
 התקופה שהיא נודגת אצל
 ההמון אינה הברורה אבל היא
 על דרך הקרוב, כל רובע שנה
 צ"א יום רביעי, ויש אשר
 יהיה הפסח בחשבונם רביעיית
 החורף, וכבר טענו האומות על
 היהודים וחשבו כי עקר תורתם
 אברושאינאנחנו על עקר העבור
 כאשר יל לנו הפס' קודם הכנס
 פרק האיבי כפי השבון התקופה
 שהיא בפרהסיא, ולא שמו לב
 אל הברורה האמתית שהיא
 בהצנע, ועל חשבונה לא יפול
 הפסח בשום פנים עד הול
 השמש בראש מלה וכו' וראב"ע
 ז"ל נוסף על מה שנכתב נגד זו
 של מ' שמואל בפ' החדש ותשא
 ע"ש אמ' באגרת השבת שער א'
 כי אין בדיעת' תועלת האפודי
 סוף פכ"ה מספרו בעבור כתב
 כי להיות הדעת הזוה לשמואל
 בטל מעקרו לא רצה לזכור
 מתקופתו רק המצטרך לשאלת

הגדה ב' לא נמנעתי מהביא את לשון הר"ם הזכור
 בעמרו לראיה על היות השתנות דברי האמוראים האלה
 מחלוקת יען שמעתי אומרים כי שמואל לא כוון לחלוק רק
 להרחיב השמעות אותם להטין, כעין התנצלות ראב"ע עליו
 פר' החדש, אפס לבי מהסס על זה. כי הנה כדבר הר"ם
 שם פרק ט' תמצא שגם בין יתר האומות מחלוקה זו
 ספורסמט, וכנראה ברור מדברי הנשיא מאמר ג' שער א'
 כאמרו כי חכמי הזור יאמינו אך השנה שס"ה יום ויתר
 מרביעי וחכמי יון פחות מרביעי, ומלמדי חכמת החיוון
 שס"ה רביעי, אשר ע"כ סוף שער ב' מאמר ג' כתב וז"ל
 דבותינו נתנו לנו בימי השנה שתי מסירת, האחת לדעת
 מלמדי החכמה האומרים שס"ה רביעי שלם וזוהי תקופת
 שמואל, והשנית לדעת המדקדקים שאמרו פחות מרביעי
 וזוהי תקופת ר"א ולא זכרו את הדעת השלישי כי לכל הפנים
 היא אפס וחתה, וכן ספ"ג עשין ס"ז והאפודי פכ"ד יחסו
 דעת זה לשמואל עם היותו בטל אצל המאמרים כנראה מה
 בגוף הפרק, הלא עיר תמצא בזה על השמינית פי"ג דבר
 הנשיא ז"ל כי דבר שמואל במולדות כ"ט ז"ב הש"כ הוא
 דעת הפרסיים, וכן מדברי רא"ש פ"ט הנז' שאחד המצא
 מחלוקת בין חכמי יון ופרס במדת השנה, ודענו כי
 הזוני יאמרו פחות מרביעי, ויבין אך הפרסיים הם האומרים
 שס"ה רביעי, ועם היות שתי הדעות האלה להם על
 המולדות ועל התקופות במלות לפי האמת כאמרו, הסברא
 ניתנת כי שמואל אשר ניל ביותרם למדם מהם, כי הנה
 סן חאמרו בפ' הפיעלים דשמואל בזמן ר' ואסייה הוה, עם
 שאו היה מולך אנטונין פיאום קיסר רומי הנדע לידי רבי
 במס' האילול פ"א, הלא במדינות הצפוני' בבבל נהרדעא
 סומבדיתא ודכותהו כסורוהו ומלדותהו של מר שמואל,
 היו תחת שבור מלכא אשר כפרש' פ' יש נחלין וכמה דוכתי
 סלך פרס היה, ומצינו בפ' חלק א"ל שבור מלכא לשמואל
 אמריתו דמשחז אתי על חמרא אשדר ליה סוסא ברקא א"ל
 סויא [צ"ל חמרא] בר חיזור גונו מי אית לך, ופירש'
 חיזור בלשון פרס כאה, ופרק החלילי שמואל הוה כמיל
 קפיה דשבור מלכא בתמיא מוני חמרא, ופ' אלו הן מנלחין
 א"ל שבור מלכא לשמואל תיתי לי דלא קטלית יהודאא סן
 עלם, ואשר תמצא גם כן שבור מלכא בימי ר' יוסף פ"ק
 דבתרא רפי רבא בתענית פ"ג וכתבים פרק דם הטאה,
 האחרונים סאד לשמואל, הלא אחיהו כל לאשר כל בלך פרס
 לבד משבו הפרש, כאוגדור שנוכרו בסמך, היה מתואר כן
 כמו ציסאר אבנטימ קיסר רומי, אי לחיחם משוחפים בשם
 ההוא. וכבר כתב הנשיא שער ט' מאמר ג' החכם וכתב
 בספרו, סן חעבור סו"ה, כי תחלת מלכות הישפעאליים אשר
 חמשיהו מיד אוגדור הפרסי היה בשנת ד' אלפים שפ"ב כנראה
 ג"כ בכתבים פ"ב שוה אוגדור היה בימי הווא בר ניץ עמירו
 של רב אשי מביב לימים החכם, ושמואל תמצא בימי רבי
 הנז' תראה מקבלת הראב"ד ותכורו סאמר ג' ויתלם סן
 הכותבים זמן חבור המסנה היותו לפני תום אלף הרביעי,
 זה הכלל שמואל אשר בלמד החצויות כחכונה והרפואה
 יולד על ברכי חכמי פרס וגם אבלט מודע שלו פ' סי
 שחשך היה מהם לא ירחק אצל בעל פליחה לדון שדרף

את דרכם בשתי הדעות הנזכרות, ולזה לא צדק אצלי הנשיא
הנו' באפרו בפרקי הנו' כי שמואל הסקצו במולדות לא אמר
כן רק לדעת הפרסיים וכמניד את דבריהם, וליה לא סבירא
ליה, כי פרסיים מאן דכר שמייהו ולמה זה יצב נבולות עמים
למספר בני ישראל, או למה לא יאמר בהדיא זה דרכם כסל
זה דרכנו ולכל הפנים אין אשמה למר שמואל על זה כי
בלכדו החצוניות מחכמי הנגים בדורותיו, את אשר ראה
הנגד, באופן שיאות לשפרט האמינו כל מה שאמר בשני
הדרושים הנו' ליציב ומחוסן. ואולם סוף דבר לא אחעצם
בוה, גם שבח אני שנתן את שמואל הנדול בחכמינו לכה
זכות כדבר הראב"ע המ' ב"ש בראיותי לדברי הנשיא בפרקי
הנו' כי גם איבארכאש נעשה סניגור למלמדי החכמה הנזכרים
באמרו שהיו עושים כן להקל הלמוד, דיקא נמי זה תארם
מלמדי החכמה, אך אין פנים מהירות כי הר"ם הנו' ויתר
החכמים אשר נקבו בשמות שמו הפרש הדברים לשני
האמוראים מחלוקת נמורה כאמור, ולכל הפנים במראת הנסיון
התדע כי זה סהליכות העולם שהיו הקדמונים מצויים
ואופרים דבר בטל או פנים באופן מה לסבה מועילה בהפן
וברב הימים המצאנו נשאר קיים אף להרבה כן המשכילים
וגם אם שאמר הכם כן האחרונים לדעת ולהחיות האמת ימצא
בו כי המורגל עשה רושם יקשה להוציאנו החוצה קרוב למה
שזכור עוד על התשיעית פי"ג *

ממר ומנהגנו אחריה, והר"ר
לוי' הניב בתשובת קמ"ו דף
ר"ע אחרי שומו לזה מודיע
תקופת ר"א באר היטב כתב וז"ל
עם המצא ג"כ לזה מיוסד
לתקופת מר שמואל לכ"ה שנה
וחזור חלילה לא ראיתי לכתבו,
כי הוא בנוי על חשבון תקופת
החמה והדשיה לאומות, לא
כאלה חלק יעקב רק בתקופת
ר"א ואמנה לא מביעא כי דעת
שמואל הנו' אינו מסיני, אלא
אפילו דעת ר"א שעל פי מדותי
הפסח שב באמת אל נכון באביב
וזה הסכות באסוף, ושנות
החמ' וחדשי הירח ישתו בסוף
כל מחזור בלי תוספת ומגרעת,
עד שהוא מתואר כאחד מיסודי

קביעותינו כמו שזכרתי עליו מקרוב את דבר הנשיא הנזכר שעל תקופתו נבנה סוד
העבור וזה התקיים ג"כ מן האפודי בפ' הנו' ומן הר"א זכות בפ"ח וכל הדבורים
בענינים אלו, איננו בלי ספק מסיני כיון שהוא דבר הבא במחלוקת כאמור, ומצורף
לזה תדע כמו שיתברר לפנינו פ"ד כי יסודו ואמתו אינו אלא כפי המהלך השהה
האמצעי למאורות, וכבר התבאר כי תקופת ניסן האמתית קודמת לו בשני ימים כפי
המונן מדברי הראב"ע פרשת תשא וכמו שכתב רמב"ם סוף פ"ו מה' ק"ה, ולשון
הזכות על כך בפרקי הנו' הוא זה תקופת ר"א שהיא בצנעא כל מחזורנו מתוקן עליה
אע"פ שהיא כפי המהלך האמצעי, ובראש טלה תקדם האמתית על האמצעית כמו שני
ימים וההפך בראש מאונים, אבל בראש סרטן וגרי הם שוים, ע"כ, ועם שההכם
כוהי מאמר ר' סי' כ"מ כתב עליה איך זה החשבון שבצנעא מסכים לכוון האצטמנין
אל בתאני כבר הודעתך בפ"ח דף קל"ב כפי מה שאזכיר ג"כ תשמענה דבר התוכנים
כלם, והרוצה יראנו ברור לסמויאו הכם נוצרי בספרו האחרון פ"א כי באמת זה
חשבון ר"א מסכים לכוון תלמי כמו שחשבון מר שמואל נמצא שוה לאותו של ציסארו
אך לא אל לוחות אלבתאני. כי אדרבא מהם ומלוחות המולך אלפונסו אשר חוברו
מאות שנים אחריו התבאר שגם תלמי לא עמד על האמתית בעצם וכי היא קדמת
לו כמו שזכרנו. וא"כ אפוא ידו נראה מן הדין לחשוב כי בני יששכר בזמן הנביאים
אשר תמיד כפי מצות התורה היו מחשבין את המולדות אחר הראיה הגבויה על האמתי
לא נפלו גם בתקופת מן התוכנים האלה, ושעל אודותם ג"כ היו מחשבין אחריו.
אולם עת לחפוף זה בסמוך, ולא כסור עזה מהמשך אחר הר"ם שכתב סוף פ"ו כי
לדעתו היו הסנהדרין סומכין על חשבון תקופת ר"א ולא נבדיל בין זמן הסנהדרין שהיו
בימי בית שני לעתות הנביאים אשר זכרנו, והנה לכל הפנים נראה שיש להרחרח אחר
דברי הר"ם הנו' איך היתה כלה זו של תקופת ר"א עלובה הימנו בחזפתה, כי בקצה

שבחה מהיות הסנהדרין סומכין עליה גזר אומר שע"פ הדברים המבוארי' באיצמגנינות (אשר בגזרה שזה אם מנביא אם מגוי נאמרו הגדיל סוף פ"ז לספר בשבחים) אינה נוגעת באמת רק לעד תקופת שמואל' וכי אמנה אמתית ניסן קודמת לה, הלא זה יורה היותו מאמין בהחלט כי השבונה וכן הנלוה אליה בענין העבור לא מסיני המה כפי מה שזכור עוד על אמרותיו בפ"ו לפנינו י' יהי מה מן הדברים האלה יעלה לנו בתחלה כי השיען חשבון התקופה לעת כיום על דעת ר"א היא הסכמת חכמים לא מסורת, שכן תמצא בדרוש העבור כדבעינן למימר קמן פ"ח הסכמת רבנן אשר בלי ספק לא מסיני נאמרו. ובאמת שכלן מתאימות להתהלל וזו בפרט נאותה מאד כי מלבד שיקלו בה מעלינו דיוקי האמתית דלאו כ"ע גמירי להו כמו שמסדרי' החשבון הקלו ג"כ במולדות להעתיק אותם מן האמתית אל השוה ככל אשר נזכר עוד בפ"ד הנה היא כפי הבנתה על המהלך השוה קודמת לעולם (דלא כתקופת שמואל) לחג הפסח באופן שהוא בא תמיד באביב וזה מספיק במצות תורתנו בלי שנחוש אם האמתית הנוכרת קודמת לו גם שני ימים יותר אשר לא יתנו לנו במכוון ולא יוסיפו י' אך זה מקום העיון הנו' אשר אמנה אין עוד המלט ממנו, כי הנה מהנחתנו שתקופת ר"א אינה מסיני נראה שימשך כי כן לכ"ע סדר העבור כלו הנהוג לנו אינו אלא הסכמת חכמה מאשר לא נוכל עתה ללכת בתקופת הראיה כימי קדם, הלא תולדה זו יאות לקיים אותה מסברא כי הפרט למד על הכלל וג"כ מהכרח כי להיות חשבון תקופה זו אחד מסדרי' העבור ובלתו לא יגמר המבוקש בו מאתנו אין ספק שאם תראה אותו לוקח משולי הבנין ימצא גם הכל נופל מהלכה אל הסכמה על כרחינו, והנה יעזור כמו כן לזה מה שנמצא פ"ק דר"ה מחלוקת ההוא תנא בענין החזשים מלאים וחסרים על ר' שמעיה אשר אמר כי חג השבועות יבא פעמים בה' בסיון ופעמים בו' ופעמים בו' בבאור רש"י ו"ל שמה המוכיח גם הוא היות נושא העבור להם ז"ל הסכמה בהחלט לא סדר מקובל ממשנה רבנו, אך נשוב אל מר שמואל ונאמר כי מלשון דבריו בתקופת הנו' יתאמת לנו כמו כן שהנמצא לר' אליעזר בשישי מפרקיו איך ימות החמה ש"ה ורביעי אשר מזה נמשך לו שם היות ראשית כל תקופה באחד מארבעת רבעי היום וכי המחזור גדול לחמה הוא בכ"ח שנה והקטן בארבע, וכן הנמצא לו פ"ג יכ"א ר"ד תרים ימי החמה על ימות הלבנה אשר כל זה לו כי הולך הוא לששתו במדת השנה הנוכרת בלי ספק לא כהלכות מסיני כתבם לנו, שהרי כל אלה הדברים כמבואר פ"ש מה' ק"ה ומן האפורי' פכ"ד ומכל המחברים בזה הדרוש הם על סגנון שמואל הנו' גם באמת תאמר כי הוא שמואל האוזרין לקחם הימנו, וכבר זכרנו היות דעת ר"א לכ"ע עלה על גביהם כשמן הטוב על המים, ועם התנצלות רבנ"ע בפרשת החדש על מר שמואל יקובל שלא היו דבריו ההם רק אל המוני הארץ כ"ש נקבלהו לזכות ר' אליעזר המוחזק להכח ממנו, ושבה אני כי טרם עברך מזה תקרא מה שכתבתי בסוף הראשון' מי"ג תשובותי אשר בקצה חזירי זה על מדת המילדות גם לר' אליעזר הנראה שזה לדבר שמואל והשבחה אל לבבך גם לכל האופנים תכיר מזה ולענין נדרש לנו שימזה כחותם על לבך שחכמינו בפ"ו כיצד מעברין ופ"ק דהעניית וכמה דוכתי אשר זכרנו למעלה מאמר א' פ"ג לכתחלה ובהשכל החיוקו לענין מדת השנה ותקופות על כל המתחים להמין בדרך התנא ר' אליעזר והאמורא שמואל הנוכרים עם הודע אליהם בהלשת זה הודעת מה שלא נעלם כאמור מעין כל חכם הואיל וראו שכבר החל והתפרסם בעמי הארץ, כי כן היה מוחזק אף בא"ה ע"ש ציסאר אבנוסם כמו

שכתבנו בספר ש"מ וגם פה למעלה ולא רצו לנסות ממנו כהולכים לשטת גורתם המשובצת לענין המנהגות בפסחים פ"ד אל ישנה האדם מפני המחלוקת הלא עוד תראה ש"ב לפנינו דבור תוספת וש"ג לשון רש"י מדברי הו"ל בפרקי ר"א ובפ' כיצד מעברין הנו' על היות כל תקופה הלה לעולם באחד מארבעת רבעי היום מה שדאי לא יכון לדעת ר"א המאושר רק לדעת שמואל הזכור לעילא, כי עם היות זה בלתי נכון בעצמו כיון שקנה לו שם ואין בו הפסד תורני העלימו עיניהם מן הפגם שבו ולא סרו מידו את דרכו כמו שזכרנו, ועל פי הדבר אשר כתב הרב המורה ה"ב פמ"ז כי מן האיש האחד תלקח ראייה על כל אישי המין הלא תשפוט כי גם דברים אחרים במתיחס לעבור נמצאו בפרקי דר"א הנזכר אשר עם היותם אמתיים לא כהלכות מסיני אבל כפי דעתו כתבם לנו ובפרט יש לך להאמין זה במאי רפסיק ותני ראש פ"ח שהמאורות נבראו בכ"ח באלול המכוון אל האמור בשמו בברייתא של מ"ט מדות שהעולם נברא כ"ה בו דאודא בהו לטעמיה על אודות מחלקתו שזכרנו בזה הפרק. והנה עוד מעט תמצא לפנינו פ"ג את כל החיים המהלכים ביום למעלה מהשמש עם בר פלוגתיה ר' יהושע, ואתה קורא משכיל גם מזה אל תנח ירך מהקיש אל דברים אלקיים נמצאו לו שמה ובפרט עוד בפ"ח וש' לפנינו תראה נפשיים ז"ל מדבריו במה שאמרו כ"ד שעי מכסי סיהרי וכולי דלא כפר"א שמונה שמונה. והשבות כמו כן אל לבך כי אף השני מר"ב בס"ע הוא גם הוא לא כנמסר מסיני כתב אותו אבל כמחודש מחכמתו ופילתו אשר אמנה אם כי רבה היא ראה ראינו שלא נמנעו רבים ונכבדים מן האחרונים ואף מן הקטנים לחלוק עליה כמו שכתבנו בפ"ד מן הספר, גם לענין זה תדע ותשכיל כי כל החשבונות הזכורים בגמרא ומדרשים בכל המתיחס לשלשלת הזמנים ומקריהן המדוקדקת אבל כנמשיכו אחר ר' יוסי בס"ע אשר יצא ראשונה להעלותם על ספר וכאוספים את שפתו כל עומת שהוא בהיותו מוחזק אצלם למשכיל על דבר ומעלה מכל חלקיו את הכלל הנאות לפי העין האפשר לנו, הלא תראה בפ"ק דמס' האיליים אמרם ז"ל הרי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע לשייליה להנא דס"ע וניספי חרא וכולי ובסמוך אי טעי תנא לשייליה לספרא ואי טעי ספרא לשייליה להנא דס"ע וכולי הרי שיחסו לו המחקר הוזה כלו ותוצאתו כאשר עוד נדבר על אלה בפ"ד לפנינו והנאני שכן לדידי הוי לי אל הר"ר לוי ז' חביב תשובות קמ"ז דף ר"ד וז"ל ההקדמה החמישית היא מבוארת מן השכל שכל החשבונות הנו' פ"ק דמס' האיליים כגון שיצ"מ היתה שנת בתמ"ח וכן כל יתר הסכים האמורים שם אינם קבלה אבל ראוי לנו לבאר את כלם או רובם מהכרח הכתובים כמו שנמנה שנות אדם עד הולד בנו ושנות בנו עד הולד בן בנו ונחבר הכל עד שתצא לנו השנה הנדרשה. ועל זה הדרך פרש"י בסוגיא ההיא את כל החשבונות הכתובים שמה ע"כ, וכן עוד בסמוך אחר הוכיחו כי מנין ס"ע הוא למולד וי"ד יום ברוא אלקים אדם לא למולד בהר"ד של תהו אשר יקיים כי גם בזה נמשכו רבותינו אחריו וכמו כן בכל זולת זה המתיחס לחשבונות אלו, ועוד נדבר על הבחינה הזאת השנית פ"ב ועל השנית פ"ג, גם שם יתברר כי כן הגאונים רבינו סעדיה ורבינו האי וכל אנשי המורה מונים לסימן וי"ד הנזכר לא לבהר"ד אשר לא הוחזק אצלם מאומה, והנה לבי ראה לבלתי אמנע מהגיד לך קורא נכון כי כבר הרגשתי היות ראוי לי לחוש פן שחוק למשכילים אהיה מדי הרבתי בפרק הוזה ראיות בלתי צריכות, היות המחלוקת שזכרנו תלויות בסברא כאמור לא בהלכה מקדם, וכן יקרדו אלי גם בקצת פרקים

לפנינו, ומי הנם הבל ייגע להוכיח אור השמש והוא כחתך יוצא מחופתו על הארץ, אבל עוד תראה כי בגלל ההשגות שזכרנו על קצת דברי אשה הערותי אליהם בזה פרק ראשון מאמר א' כמקרה החכם רמב"ם ז"ל גם אני קראני, שעל כיוצא בזה כתב בעקר הראשון מן הסמ"ק שלו וכן בפרושו לתוספות' דגנו ספר רפואות שהביא בבאור המשנה סוף פ' מקום שנהגו אך שגיאות הוולת הבריחהו להאריך במה שהדבר ג"כ נראה תוספות על דרך אמרם ז"ל בהחולץ וכמה דוכתי כאן שנה רבי משנה שאינה צריכה להוציא מלב המתנגדים וכולי, אולם הערתנו זאת תספיק עד אשר בעזרת שדי נגיע אל המקומות אשר גם מעצמך אישי הקורא תבין את פרטיה.

כונת הפרק: סימני המולדות והתקופות הנמצאים לדעת ר' אליעזר ור' יהושע לא מאתם חזמו וכן רבים מן המחשבים לדעת שמואל רב אדא, אבל מן האחרונים נאמר, והתעכב מולד הירח מפני נויפתה כדבר הנשיא והסמ"ק ר"ן שועף הוא מעם מדומה ובלתי הנין, דבריו תוספות ע"ז השנה גם על טעמם שהוא בלי מלח והתברר אף מאלה כי חשבון המולדות יוסר מן המאחר אל הקודם לפי סך השנים המונה לוי.

פרק ב. ואמנה עודנו מדברים במחלוקת הנזכרות ראינו כי טוב ג"כ להתעורר על דבר יאות להודיע בסימנים והטעמים אשר נתנו מאת האחרונים לדעת בעליהם שזכרנו, וזה כי אתה לא תמצא בשום מקום לא לר' אליעזר ולא לר' יהושע שיאמרו הם עצמם מולד ניסן ותקופתו או מולד תשרי ותקופתו היה ביום ושעה חלקים כך. גם שמואל ור"א לא באו אלא פרטי פרטות הנמצאים על אודותם האחרונים בענינות אלה. כי התנאים הנוכחים לא דברו אלא על זמן הבריאה בכלל והאמוראים על מדת שנת החמה אבל הבאים אחריהם ברצותם לתת כפי סך השנים הנהוג לנו החלות לחשבונו בסמ"ג כ"ט י"ב השצ"ג. עמרו וראו כי לפי דרכם זה תקופת ניסן היתה בתחלה ליל ד' ותקופת תשרי יום ד' ג' שעות. ומולד ניסן ליל ד' פ' שעות תרמ"ב חלקים ומולד תשרי יום ו' סוף שעה י"ד ועל כן תראם נהגים את הלשון הזה בכל הנמצא לרמב"ם בהלכותיו היינו לפי חשבון זה יהיה כך ולפי חשבון זה כך כדבר בלתי אמור מאת ראשי המחלוקת אבל כי לפי דרך המחשבים יהיו בזה ובזה. ובהתאמת לנו שלא החכמים הנו' עצמם מסרו את הסימנים ההם אבל הטבע מן האחרונים כפי הנדרש לסכום השנים הנהוג אצלנו יתברר ג"כ שהטעם הנמצא בעינינו אל רבנים שונים כמו הנשיא בספרו מן העבור מאמר ג' שער ד' סמ"ג בעשאן מ"ז וולתם על התעכב המולד אחר תקופת ניסן לר' יהושע או אחר תקופת תשרי לר' אליעזר יען חסרה הלבנה ושהתה בנייפתה על הטא הקטרוני שזכרו ז"ל בשבועות פ"א אין ספק שלא תמצאו בשום מקום מן הגמרא. אבל היא סברא מדומה לאיזה מקדומי האחרונים אשר נשאה חן גם בעיני קצת בני גילו עם כי רבותנו באדתם הנוכרת מעולם לא בוו אליה והאמת יש לתמוה על אדירים האלה אך דבר שכתבו לתהלתנו כי היא חכמתכם וגומר חשבו הרמזים אשר הם ז"ל המציאים

לענינים זולתיים כמו שזכרנו בש"ז מפרקי הספר דף ע"ח כמעשיים אמיתיים ובעלי כח לגרום עכוב הלבנה בפועל, עד שהחכם נ' שועיף האוחז את דרכם כתב בפרשת ויקהל וז"ל. לפי הפשט בעון הלבנה שקטרגה נענשה ונתמעטה עד זמן המשיח שידיה אורה כאור החמה שם הדבר פשט גמור עם כי כתוב הדר הוא נגדו ונגד חבריו הנו' עושה שלום במרומיו שאין תחרות בצבא השמים מלבד כי בב"ר נמצא מדרש מתהלך למאמר הגמרא הנוכרת והוא אמרם כי סבת חסרונה היתה שנכנסה לתחום השמש, ובשתי מפרקי ר' אליעזר וכן בזהר בראשית פסוק הוי מאורות יחסו החמא לשניהם כאחד באמרו נכנס תחרות ביניהם זה אמר לזה וזה אמר לזה אני גדול ממך מה עשה הקב"ה הגדיל את האחד ומעט את האחד כעין מה שאמרו ג"כ בב"ר ג' על האור והחושך שהיו מד"ינים זה עם זה עד שקבע הקב"ה לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה אשר כל דבר כזה לרבותינו אינו על דעת שיאמן כפשוטו אבל הוא מליצה נאה שציינו בה כאלו היה כך וכך למען הגיע הקורא לזיה כונה הוגנת והנה עוד אין ספק כי לדברי שלשת האחרונים הנו' והגלויים אליהם צריך שיחאמת על צבא השמים בקיטרוגם שהם חיים משכילים ואתה עם כל מה שכתב המורה ח"ב פ"ה תמצא הן בין הפילוסופים הן בין נקובי ראשית חכמי הנוצרים לפי מה שזכר החכם הגדול אצלם אקווינו בראשון מדרושי פרק ע' עקר ד' מחלוקת אשר עדין במקומה עומדת כי רבים אמרו שאין הכוכבים רק אבנים אשיים או שהדבר בספק. והנה מאמרי ז"ל בירושלמי דר"ה ומדבר רבה י"ג ושיר רבה פסוק צאינה וראינה שהרקיע מים והכוכבים אש נוטים לדעת אלו י גם הראית לדעת איך מהיות הוא שועיף הנזכר איש שותה כמים פשטי מדרשים כאלה לא נמנע אנב ארזיה מספות לו שוגג על משגה. כי אה המקרא הנו' של תוספות אור הלבנה אשר בהכרח אצל המשכיל אינו אומר אלא דרשני כדבר הרב המורה ח"ב פכ"ט שהוא משל על תשועת ישראל בימי הזקיהו הבינו ככתבו שיתעתד השתנות בטבעי צבאות השמים נגד אמרם ז"ל פ' חלק וכמה דוכתי אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד אשר מכה דבריהם אלה כתב הר"ם בראש הפרק האחרון מידו החזקה י אל יעלה על הלב כי בימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם, אך נשוב אל מאמר הקטרוג הנזכר ותוסף עוד התפלא על האחרונים האלה כי החשוב אם ראשיתו האמור יובן כפי פשוטו הלא גם אחריתו הביאו עלי כפרה בהכרח יהיה כמוהו ואך איפוא יתנצל באמת אצל החופשים עלינו בטוב טעם מעופניתא דלא מעליא כלפי דשמיא גם באמרנו כי בעל המאמר ממשל משלים הוא י אם אנחנו המסוארים לגוי שומר אמונים י יפתח לבבנו תועות כאלה לדברי חכמינו, אך באמת ובתמים נשחוק להמון המשוררים כגוי אובד עצות לימים קדמונים על היותיהם שאינן תותים התאדם מדם חללי וזג השוגבים הבבליים, הג"ה ח. דבר הענינים פיראמו ומימי הוא לאירדיאו ברביעי פספר ההשתנות דבר אמוללו, ועין דפני יתשרה תמיד כאורה רענן לנחת ודפני בראשן ספני.

ורח השמש וכיוצא באלה מן המעמים של תהו אשר דמו על פעולות הטבע עם כי האמנה לא חסרו אצלם מיהסים לכמו אלו פתרונים יתכנו, שא נא עיניך וראה כי החכם האמתי רמב"ם ז"ל עם כי התשובה הובאה מאת המפרש פ"ה מדהק"ח (אשר בלי ספק אם היא לו היתה בלבד לפי דעת השואל) וזכר את דבר הנויפה הנוכרת ובפרט למען יבאר בו ענין ומעשי את עצמך רומז בלבד למועש ותוספת אורה, הלא בחבורו המסואר אשר שם לפני בני ישראל כלם בחכמה החריש ממנו והנה להוכיחך

הפרט הזה של פנימת המעם הנו' עם ברור דברים אחרים אשר זכרנו לא יכבד עלינו להעתיק פה דבור של תוספת במס' ר"ה פ"א * וגם אתה קורא משכיל אל תקוץ באריכתו כי לפום צערא יא' לך אגר טב אם תשים אליו לבך * כתבו שם וזה לשונם לתקופת כר' אליעזר * ומונין מולד הלבנה והתקופה מאחד בתשרי * ור' יהושע מונה מניסין * ויש נפקותא רבא בדבר שמונין זה קודם למנין זה חצי שנה. והא דק"ל פ' כיצד מעברין דאין תקופת ניסן נוספת אלא באחד מארבעת רביעי היום אם התחלת היום וכולי היינו משום דהתם כולהי כר' יהושע דתניא בברייתא כותיה * ושמואל נמי סבר כר' יהושע. דלר' אליעזר בכ"ה באלול נברא העולם ולר' יהושע בכ"ה באדר היינו דכשנברא אדם בששי קדש את החדש * וזה טעם למחשבי העבור לאחר שצורפו כל השעות והתפ"ה של כל המחוור מסימן ז"ש תרמ"ב פ' ז' ימים פ' שעות תרמ"ב חלקים. שרגילין לומר המעם לפי שהיתה הלבנה נווספה על ידי שקטרגה ונהגה נווספה בעצמה ז"ש תרמ"ב * ולא מצינו טעם זה בשום מקום אלא זהו המעם לפי שהמונה מבריאית עולם אינו מונה ר"ה עד יום ו' שבו נברא אדם ובשעה תשיעית נצטווה כדאמרינן פ' אחד דיני ממונות ומסתמא או קדש את החדש, ומשקדשו על כרחך היה המולד ו' שעות קודם, דשית שעי מכסי סיהרא ונמצא המולד בתחלת שעה פ"ז דהיא השעה ג' של יום ו' * סימן ו"ד פ' המולד היה יום ו' סוף שעה י"ד * ומאחר שלא היה ר"ה עד יום ו' שאו קדש אדם את החדש נמצא שהעולם נברא כ"ה באלול, ואותה שנה של תהו שמונין היינו משום דיום אחד בשנה חשוב שנה וכשתדקק על מולד ניסן של תהו [היינו תהו לר' אליעזר. דלר' יהושע הוא דישוב] שלפני תשרי דישוב שבו נברא אדם. תמצא מולד ניסן ד"ש תרמ"ב שאתה צריך להשליך ב"ד תל"ח אחריו, ומולד תשרי דתהו שלפניו נמצא בהר"ד ולתקופה מניסן של תהו מנינן (היינו תהו לר' אליעזר, דלר' יהושע הוא דישוב כאמור) שהיתה התקופה בתחלת ליל ד' ונמצאת תקופת תשרי דישוב אחריו יום ד' פ"ז שעות כדאמרינן פ' כיצד מעברין אין בין תקופה לתקופה אלא צ' יום ושבע שעות ומחצה. נמצאו לשתי התקופות פ"ז שעות, ונמצא שקדמה תקופת תשרי אל המולד יום אחד וכ"ג שעות ותקופת ניסן נמצאת קודמת את המולד ז"ש תרמ"ב דלחצי שנה התקופה עורפת על המולד ה"י תרמ"ב פירוש ה' ימים י' שעות תרמ"ב חלקים. וכשתצרך ה"י תרמ"ב יום וכ"ג שעות הנו' עולה ז"ש תרמ"ב והרי עכשיו נהגים למנות מחשרי של תהו כדפרישית דיום אחד בשנה חשוב שנה. ולתקופת ניסן מונין מולד תשרי בהר"ד ודוקקין להסיר ז"ש תרמ"ב, ודבר הימיה הוא במה נחלקו ר' אליעזר ור"י דתניא לקמן מונין לתקופה מניסן ולמולדות מחשרי, והלא היו יכולין לברר את הדבר דכ"ד שעי מכסי סיהרא בין עתיקא לחדתא כדאיתא פ"ק דערכין והם מרחיקים את המולד זה מזה ב"ד תל"ח כולי האי אין ראוי לשעות דאין ימעו בשני ימים ענ"ל * הרי מדבורם זה שגם בפ' כיצד מברכין התבאר כי הברייתא וסוגית ההכמים ודשמואל היא כר' יהושע דבניסן נברא העולם, וזה יועיל בפ' שלפניו שלא מצינו טעם נווספת הלבנה לשהייתה בשום מקום, כי בלי ספק כאמור בעלי התוספות לא ראינו היא ראייה. ושהסימנים הנו' ד"ש תרמ"ב, ו"ד, ובהר"ד, ודכותיהו לא מר' אליעזר ור' יהושע ולא משמואל נתנו רק ממחשבי העבור ככל אשר הצענו. ואולם אחרי שקבלנו עדותם על היות טעם השזיהה הנו' תשל מבלי מלה נאמור כי במחילה מהדר גאונים אף טעמם פגום ביותר, וזה כי לבד ממה שמאמר חז"ל בהשיעית נצטווה היא אנדה

בעלמא אשר אמנה המאמין פשטה לא יחשב לכופר, ואם אמרו נצטוה בכלל לא אמרו, כי או בפרט פתאם לפתע ראה נגה הירח ויגרש אותה, הלא יונח שכך תארו? השמע אחי לאונך את היוצא מפך, כי למעמך אי אפשר היות זה בתוך השעה התשיעית או בסופה, דא"כ תצטרך כמו כן לומר על המולד המסויים בתחלת שש השעות היותר בתוך השעה השלישית ביום שהוא שעת ט"ז או בסופה ונמצא מולד בהר"ד בלתי צודק, שהרי בהכרח מולד אשתקד לפי זה היה מאוחר לרגע בהר"ד כשעור התרחק הראיה והקדוש בתשיעית מראשיתה? וא"ת כי הציזוי על כלל המצות ופעולת הקדש היה ממש ברגע הראשון לתשיעית למען ישוב צמצום שש השעות בסוף השעה השנית ביום שהיא שעת הי"ד, הנה בתחלה יש לך להתבונן כי בחשבון מדוקדק כזה אשר רגע כמימריה ימיש בהר"ד ממקומו אין לקפח את ההלכה ולהזכיר תחלת השעה התשיעית במקום סוף השמינית הראוי? כי הנה סכינא חריפא כורת בנתים וזה בלבד יספיק להחזיר בהר"ד לתהו ובהו, אף אם לא יציזיר בהר"ג או בהר"ד בהכרח, אחר זה תשיב אל לבך כי לאדם שפעולותיו כלם בזמן נמשך לא ברגע קטן הוצרך במעשים האלה עת לכל חפץ, ואפילו תאמר שהכל נגמר בחלק של תר"ף הלא נפגם בהר"ד כמו שזכרנו והקשה על הכל כי המאמר שזכרו משית שעי דמיכסי סידרא איננו הולם את המבוקש כהוגן, כי מולד תשרי דישוב הנופל מכל צדיו אל ו"ד הוא כפי חשבון המולד השוה, ומאמר התכסות הירח קודם הראות חדושו כנ"י יש לו להחשב כפי האמתי כנראה ברור מה' ק"ה ראש פי"ז, וכמבואר ג"כ מבעלי חשב האסוד פס"ו אשר בהשיגו על הכוזרי והר"ז הלוי בפרושם למאמר נולד קודם חצות כתב וז"ל: יש להפלא עליהם וז"ל אך לא השגיחו למולד האמתי בזה הענין כי האמנם הוא עיקר ויסוד לראיה וממנו יוגבל הזמן אשר תהיה הראיה אפשרית בכמוהו, ע"כ: והנה בחדש תשרי פוק חזי כי האמתי קודם תמיד אל השוה בכמו עשר שעות כפי אשר בניסן השמיה מתחלפת, כי לסבות ידועות בתכונה אשר זכרם האפודי פ"ח וט"ו מספרו השוה יקדמו. כמקרה התקופות ג"כ אשר בין השוות והאמתות יסול ההשתנות שזכרנו מדברי הר"א זכות בשר"הקדם לנו, וא"כ הנה שית שעי דמכסי סידרא לאדם החלו עשר שעות קודם הי"ד ויונה ג"כ שיקדם בתשרי המולד השוה אל האמתי הלא תראה רמב"ם וז"ל כפי מה שהובאו דבריו מאת המפרש פ"ו מהלכות קדוש החדש שכתב בבאורו למס' ראש השנה פ"ק וז"ל: הא דאמר ר' זירא אמר רב נחמן כ"ד שעי מכסי סידרא לדין שית מעתיקא ותמני סרי מחדתא ולדידהו שית מחדתא ותמני סרי מעתיקא. גם זה שאמר אברה דר' שמלאי נולד קודם חצות וכולי לא נתברר אצלנו יסוד, וכן אחרי התוכחו עליו כתב בסמוך כללו של דבר הך מימרא קשיא לן טובא כי לפי הנראה אודא למעמיה אשר כתב בה' ק"ה פ"א הלבנה נסתרת כמו יום אחד גם אחרי שחדבק השמש ותראה במערב (שהיא וכולי) בערב באופן כי לפי האמת אם הראיה היחה בתשיעית אין לצמצם המולד לסוף י"ד וכי תימא אין לבעלי התוספת לבקש רק החישוב דברי חז"ל, גם פתגם זה איננו נעשה, כי על כרחין המולד שזכרו נופל בתחלת שית שעי הוא לפי האמתי המשתנה פעמים בארוכה וכולי, אך זה של וי"ד הוא כפי השוה שכן אתה מונה ממנו לבהר"ד ולג"י תתע"ז עד סוף העולם על הסדר כמו שזכרנו למעלה: אבל עם טוב ההתבוננות אלה הדברים הורים יביאו אותנו להכיר בדרוש הזה מה שיקרה ג"כ בכל פועל, ועיין ממש כי תקונו וקלקולו יעלה בידנו כפי הצד הנאות או

הבלתי נאות אשר נאחו בו מדי נתחילוהו כי הנה בהיות ההתחלה מן הראש האמת כל אשר תרוף בו ושתרגו כמנו יכון ויצליח באמרו ראש דברך אמת או לעולם כל משפט צדק הפך הכתוב על הפכו אולם כסילים אולם שהאחת גרמא לאזרת י כן באמרו מה שלא יאות. היינו כי אנו מתחילים חשבון המולדות מן הזמן הנחשב אצלנו ראשית היצירה יען היותה קבלה מסיני. כי סך השנים לה הוא כך ושדמולד ראשון אם בניסן היה ס' כך ואם בתשרי סימנו כך ושדמולד התעכב אחר התקופה לדעת זה משך זמן כך ולדעת זה זמן כך והגלוה אליה כפי הירוע הן קדם נמצא כחולמים ומתנבאים מה שלא שמיענו ביחסנו למסורת סוני מה שהכמינו אבות: עולם לא ספרו לנו, אחר כן דין הוא דתקשי לך יונח מה שלא יכון במתואר למקובל מסיני שנפל חלוק דעות בין ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן אם בתשרי נברא העולם, מה טעם מחליית המאורות לתקופה ומן התקופה למולד נפל הזמן שהוא אשר דחינו. ולמה זה נשתנו הפרשיות אליה בין הבראו בניסן להבראו בתשרי, ולשמואל על שיעור אחד ולר"א על מדה אחרת, הלא מן הראוי היה שמהלכי המאורות אשר לא יעצום הגשם, וכן ערכי מקריהם איש באחיו ישתו בהחלים מעת אחת להחלים מעת וזלחה, ולמה זה בניסן לר' יהושע לא שהה המולד אחר תליית המאורות רק ט' שעות תרמ"ב חלקים, ובתשרי לר' אליעזר שהה מתחלת ליל ד' עד יום ו' שעה י"ד, ולמה אם נברא בתשרי כי שהתה התקופה אחר התליה ט"ז שעות שכן לשמואל היתה יום ד' ט"ז שעות, והמולד שהה אחר התקופה יום אחד וכ"ג שעות כמואר ברבור תוספת דלעילא. ואם נברא בניסן היו הדברים האלה משונים לשמה אחרת, ואם יודמן בניסן לפי דעת שמואל הכלם הלבנה שבעת ימים, הני חשיע שעות תרמ"ב חלקים כמו שכתבתי. בפ"א מאי עבדתיהו, והי בדבר מרים שנתרצה הקב"ה למשה בחירו על האמור דין לבא מן הדין להיות כנדון וכו' מי לחשך היות זה משפט כל נויסה של מעלה עד יספיק לירח כי שבעת ימים תהיה בגדתה יואך אדרבא על כל חמאיה לא קרה אותה כשה ועואל הזכורים בזה בראשית פר' הנפילים ומדרש רות הנעלים. או האמר שמחזא ועואל כפי גרסת יומא ופר"א שנפנו מן השמי' והלא דין הוא שילמד גבדה מנבדה ולא מן השפל על הגבה, והעולה על רוחם של נותני הטעמים הנז' בשהיות המולד ללבנה כבר הראית לדעת כי היו לא תהיה, וחכמינו המחוכמים באמת לא כך אמרו לנו, גם ר' אליעזר ור' יהושע לא פרטו שום דבר כי אם מהלקתם גרידא הנזכרת: והם רצוני, הטעמים הנז' בבחינת עצמם התודיעו במראה כי האף האחרון החביב של בעלי החוס' אין להם שחר וזן כל זה גם יתר מימנו יאונה מהחילוני הדרוש בצד אשר לא יאות כמו שזכרנו האמנה בהחליך מקצהו אשר מנגד טראוי באמת לכל איש דעת המצא הכל מתוקן ומקובל ועולה יפה אין בו שום הויח וקושי, וזה כי החשוב למשפט שכל החשבון הזה הוא נמצא מיוסד לא מן הקודם אל המאוחר אשר לא לו כי אם במסורת רוח הקדש, אבל מן המאוחר אל הקודם בחכמה אנושית אשר כך מנהגה. עם כי בארך הימים שב אצל המון המתלמדים כאלו תחלתו מקדמי ארץ, ועם זה יתברר לך כי לא באה שום קבלה מסיני לנו על סך השני' ליצירה ולא על סימני המולד' והתקופות כנו' אבל באמת ובאמונה סבת התיחס המולדות והתקופות של ימי קדם לסימנים המתחלים הנז' אינה אלא המצא החשבון נוסף אליהם כמדובר מומינינו למפרע כאשר מיסדי העבור חשבו, כמו שיוכל גם לחשוב כל מיבין עם תלמוד אין מאיזה

מולד שוה אשר תצויר מימך עד קץ החשבון המסוגל אצלנו לשנות היצירה הכרח הוא דלתשרי הנחשב דישוב יפול המולד אל וי"ד ובניסן הקודם לו שהוא תהו לר' אליעזר וישוב לר"י אל ד"ש תרמ"ב ובשל תהו לבהר"ד, וכן התקופות על זה הדרך ובהיות הדבר כן איך צריך עוד בשום פרש לשאול עליו מה פיעם, כי מעמו בר, ומפורש מיניה וביה שכך החשבון בהנחה, וכזה כל ישרי לב יכירו וידעו שכל ההגבלות והסימנים הנו' לא הונחו כי אם מדעת החכמים שבאו בעקבות התנאים והאמוראים הנו' בבחינת מספר השנים הנודף מהם על האופן שהחילוהו אשר עוד בע"ה ידובר עליו בפרקינו אלה *

כונת הפרק * קיימא לן כר' יהושע דבניסן נברא העולם, ובארר מאמר זה היום תחלת מעשך, ובמקום שהנמרא חולקת על הנהר דבריה לבדם יקיבלו אצלנו, והיות המסיקתא ומס' שמחות ומס' סופרים מן הספרים החצונים, ומס' הלשון הוה מצלין האידינא והראב"ע אחרי אמרו דבתשרי כ"ה הראה דרפיא ביריה ונטה שנברא בניסן ובארר מסוק של יחזקאל ותשובה על קצת דברים נמצאו נגד ר' יהושע.

פרק ג' יתבאר לך קורא משכיל שעם היותנו אומרים בחמלת ר"ה זה היום תחלת מעשך היום הרת עולם כר' אליעזר, הדעת הנרצה לחכמים תנאים ואמוראים גם לאחרונים הידועים בטוב דבריהם ודאי הוא דבניסן נברא כר' יהושע וזה כי עם כל מה שהלצנו בפ"מ דף קכ"ו בער ר' אליעזר אשר עוד בסוף זה הפ' תשמע דברינו על נכה תראה לאורך גיטא דברים שיש להם הכרע גמור כר' יהושע, כי הנזה במקום מחלוקתם שהוא בפ"ק דר"ה איתמר ת"ד חכמי ישראל מונין שנת נח ובריאית העולם ושנות הדורות כר' אליעזר דמתשרי תחלת השנים וילאו משום דסבירא להו בתשרי נברא העולם אלא דתשרי ר"ה לשנים ובניסן נברא מדקתני ולתקופה כר"י כשמונים תקופת חמה ולבנה מונין מניסן לומר דמניסן נבראו, ובתחלת ליל ד' שמשדה חמה בניסן, לפיכך אין תקופת ניסן נופלת אלא בד' רביעי היום לפי שלעולם יום ורביעי בין תקופת שנה זו לתקופה שכנגדה לשנה הבאה, וכן מולדות הלבנה מונין מולד ניסן ראשון בליל ד' ט' שעות תרמ"ב חלקים אף למבול כלומר למנין שנות הדורות מתחילין מניסן ומבול באייר יד על כן משתאמר באחת ושש מאות שנה לחיי נח בראשון חרבו המים ניסן הוא, שהרי משפט דור המבול י"ב חדש ע"כ. הרי פרש לנו כי הכרעת החכמים כר"י, וכן בעלי התוספת כתבו שם וז"ל למבול כר"א ואע"ג דסבירא להו כר"י דבניסן נברא העולם מדמונין לתקופה כר"י מ"מ מונים שנות היצירה ושנות החמה מתשרי משום ההוא ראשון לשמיטין ויובלות ע"כ וכבר ראיית להם גם בדבור אשר העתקנו בפ' הקודם שכתבו וז"ל בפ' כיצד מעברין ק"ל שאין תקופת ניסן וכולי דכולהו התם כר' יהושע דתניא בבריתא כותיה ושמואל נמי סבר כר"י ע"כ. והוא דשמואל הוא לו באמת סיוע רשום, דלענין מדת השנה ותקופותיה סבר כר' אליעזר, ועכ"ז לענין ראשיתה נטה ממנו לר"י, ובפ"ג דר"ה דבור המתחיל כמאן מצלין האידינא אמרו וז"ל תימא הא ק"ל כר"י כראמרינן בפ"ק

לתקופה כר"י ואמר ר"ת דזה תהלת מעשיך לא משום ברייתו של עולם הוא אלא משום תהלת מעשה דין שהעולם נדון בו אם להתקיים אם לאו ומזה שיסד הקליר בגשם דעצרת כר"י אליעזר ובמל של פסח כר"י כתב ר"ת דו"ל בתשרי עלה במחשבה ולא נברא עד ניסן ודכותיה פ' עושין פסין גבי אדם עלה במחשבה להברא שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד ובהכי אלו ואלו דברי הקליר יתכנו ע"כ. גם הר"ן ו"ל בפ"ק דר"ה סוף דברו על ההיא דעוברין לפני הכריע כר"י, וכן סמ"ג עשאין מ"ו כתב ו"ל ק"ל דבניסן נברא העולם כר"י והר"א הנשיא שהיה בשנת ד' אלפים תתס"ה קדמון לכל אלו שזכרנו בספרו מן העבור מאמר ג' שער ג' כתב ו"ל דעתי נוסדה כי בריאת עולם הייתה בניסן ומדומה לו שדעת רבותינו הסכימה לזה דמשם היו מונים לתקופה ומנו למבול ולבריאה מתשרי מיום אחד בשנה השנה כ"ש ששה חדשים ע"כ י אשר מסוף דבריו אלה אנב אורחין אתה למד לדאי כי ניסן דר"י הוא דישוב לא של תהו ובשער ז' הוא נשיא כתב בהחלש ו"ל י כבר התאמת שדעת החכמים הסכימה היות העולם נברא בתקופת ניסן ע"כ. והר"ד לוי ן' הביב עם אשר בתשובת קמ"ג דף רנ"ג הקדמה א' היה כניסנה לדעת ר' אליעזר שכך טוב לו שמה הגה בחשיבות קמ"ג דף ר"ע כתב ו"ל סדרתי דברי הנוצר שהעולם נברא בניסן כי כן נפסקה הלכה בר"ה פ"א, הרי אלה אפוא שבעה קני מנורה האירו אל עבר פנינו על הכרעת חכמי הגמרא עם הכרעתם שהוא בהחלש כר"י. והנה מלבד הברייתא וחכמים ושמואל שזכרו התוס' בדבור שרוכין הנו' לזכות ר"י מאסמא לפרחא יחוק את דעתו ג"כ מה שנמצא פ' הוראה על ההיא דחמה בתקופתה אמר אביי (דהוי בהרא) אימת כל כ"ח שנין דהורא תקופת ניסן וזו באמת הלכתא רבא למעשה שמברכין על מעשה גראשית בניסן כפי הנראה בקצרה לרמבם ז"ל בה' ברכות פ"א הרי כי בסוד ישרים נארה תהלה לר"י ובהכרח מן הדברים הנזכרים אתה למד כי דעת ר' זירא פ"ק דר"ה דפריש מתניתן באחד בתשרי ר"ה לשנים לתקופה ור' אליעזר היא לומר (כפרוש רש"י ז"ל שם) דמוינן לבריאה ותקופת החמה ומולדות הירח מתשרי הוא במל לגמרי, כ"ש דסתם תלמודנו כבר פרש לשנים למאי נפקא מינה לשמרות, גם אחרי הביאו דבר ר' זירא הנו' כתב ור' נחמן בר יצחק אמר לדין דכתיב מראשית השנה וגו' מר"ה אדם נדון מזה יהא בסופה ופרש"י ו"ל רב נחמן סבר דר"ה לשנים דמתניתין הוא לדין שהקב"ה דן את בני אדם על הקורות אותם עד תשרי הבא עכ"ל, וזה ממש כדבר ר"ת שזכרנו מלבד כי אם יעמדו דברי ר' זירא דמתניתין ר' אליעזר היא וכבר התאמת דלא ק"ל כותיה, גם מתניתין נמצאת דלא כהלכתא, והלא טוב לפרשה על אופן שדבריה יכנו והמשכילי' יבינו עוד כי לשון הגמרא כמאן מצלינן האידינא בר"ה זה היום תהלת מעשיך כמאן כר"א הוא עצמו יורה איך הסכמת החכמים באמת כר"י, כי בגלל זה יתעורר ההוא מרבנן לבעיא ההיא דכיון שהתפרסם אצלו כי לא כן הוא הדעת המחזוק לכל חמה, ואמר אם כן האידינא [המורה ולא לשעבר] אליבא דמאן מצלינן וכולי, והביך בדרכי הגמרא הלא יכיר כי כל לשון כזה יחידאה הוא כאמרם ג"כ פ"ק דר"ה כמאן מצלינן האידינא אקצירא ומריעי (פירש"י אמרינן בנדרים קוצרי הוליס מריעי ת"ח שהם תשישי כח) כמאן כר' יוסי דאמר אדם נדון בכל יום ויחלל שידונו אותו לזכות ולא יקנסוהו מיתה, דאי טרבנן דאמרי אין אדם נדון אלא בר"ה הרי כבר נקנסה, וכאמרם ג"כ פ' כל כתבי כמאן אולא הא דאמר שמואל הצבא עמודיה שבעה אלו ד' ספרי תורה, כמאן כר' יוסי דאמר ויהי בנסוע ספר תורה לצמיו, וכבר

נודע דסוגין ועלמא היא למנוחם חמשה הן במספר כ"ה בכתבי הקדש הן בהרבה
 ממזרשי רבותינו י וכן בסנהדרין פ"ק כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא אפילו לרשיעא
 בר צדיקא כמאן כי האי תנא דאמר את אביה היא מהללת וגו' שנהוגים חול ובויון
 ואומרים ארוה שזו ילד וכולי דורי מקראות מלאים הם לא ימתו אבות על בנים אב
 לא ישא בעון הבן , ואם תמצא בזה בראשית פסוק ושם ה' לקין אות בראש
 השנה התילד אדם וכולי , וכן בזה בראשית פסוק בחדש השביעי א"ר אבא אדם
 בר"ה נברא וקם בדינא וכולי , וכן בויקרא רבה פתחה כ"ט המובא ג"כ בפסיקתא
 כדלקמן לעולם י"י דברך על אתיא דרב כהתיא דתני ר' אליעזר דתנינא בתקיעתא דרב
 [פרוש ג"ל בשיבה מקום קביעות כמו חוקע עצמו] , זה היום תדלת מעשיך וגו'
 בר"ה שעה ראשונה עלה אדם במחשבה שניה נתייעץ וכולי אמר הקב"ה לאדם כשם
 שעמדת לפני בדין היום הוה כך עתידין בניך וכולי , לבך אל ימהר להביא את
 המאמרים האלה דמיד נצחת נגד ההכרעה דלעילא כי תזכור מה שכתבו אנשי השם
 אלפסי ודרא"ש ז"ל בשלהי ערבין בדין מוקש על תרעא בשבתא , כי חכמי הנמרא
 ידעו את דברי הירושלמי יותר מדעתנו , ואם בפרטים אשר נפל בהם הפרש השבוס
 נאותים אין ספק שהחזיקו גם ולא נפשו לדעת אחרת , וכן ודאי תאמר על מדרש
 הרבות אשר כדברי רש"י פסוק ומקצה אחיו לקח הם אגדת א"י ומדרגתם אצל הבבלי
 למטה בלי ספק מן הירושלמי , וכן תאמר אף בזה בזה מהיות הסבה הנו' אורגת בד
 בבר גם עליו י ולזה מנהג העולם לאכול בשר אחר גבינה דלא כזהר משפטים הואיל
 ובפ"ל כל הבשר התיורה , ומברכין על התפילין שתיים דלא כזהר פתח ומניחים אותן
 בזה"מ דלא כמדרש הנעלם דשיר השירים בפסוק לריח שמנך אשר הובא מאת
 קארו טור א"ח סי' ל"א וכ"ש יחשב זה על הפסיקתא אשר נביא לפנינו שהחוס'
 סוף פ' כל שעה תארוה מן הספרים החצונים כמו מס' סופרים אצל הרא"ש בה' ס"ח
 כפי מה שזכרתי הרבה מדברי אלה בתבוי פ' כ"ש י דורי בשני הדינים הנ"ל גם כל
 יתר הפוסקים ז"ל מקיימום את דברי הבבלי בשני האדורים שזכרנו , וכבר ידעת
 תשובת רב האי אשר הבאתי בפכ"ח כי האגדה שלא נקבעו בגמרא אינן מקויימין ,
 כ"ש איפוא זאת של בריאת עולם אשר בהדיא ככל האמור היא חולקת עליה ובפרט
 תראה הר"ן שעם הביא בתחלת דבורו דר"ה פ"ק הנו' את לשון הפסיקתא אשר הוא
 עצמו מאמר ויקרא רבה דלעילא כמראה פנים לזכותו י הנה באחרונה נטה היינו
 ופסק בהחלט בר"י , ובאמת לפי דיוק מלת האידנא שזכרנו יפתח שעה עיון מהו זה
 שידומה התחלק המנהג בהשתנות הזמנים התמה י ונראה דו"ל אחת משתיים , אם
 שהרצון עתה אשר תפלותינו כדורין בתקן שוה לכל , מה שלא היה לפנינו כי האמנה
 מומן משה עד הימים ההם מצות ולעברו בכל לבבכם זו תפלה היתה משחמרת
 כמה שכל אחד אם לתהנה אם להודאה כפי נגע לבבו או שמהתו היה צד הלשון
 ואיש שפחית לשאת רנה לפני אלקונו י או ואמר האידנא שהמוך העם להיות תאר
 מקרא קדש הוה ר"ה מדמה שכן זה הומון בעינו היה נ"כ ראש לשנת היצירה
 בעצמה או יתור לו המשכיל באור נכון מאלה , כי הלא זה איננו עקרי למבוקשנו י
 ואמנה על אודות ראב"ע שזכרתי בס"מ סוף עמוד קכ"ה כי ממה שכתב בפירוש
 הוא ובהר סיני נראה היותו סובר דבתשרי נ"ה , אמרתי אגלה אונך ושיי הקורא
 כי אחר כן באגרת השבת שער א' בלבל דבריו שכתב וז"ל מצאנו כתוב בחג הסכות
 תקופת השנה ובצאת השנה והנה יום צאת השנה שעברו תכנס הבאה אחריה

ובסמוך כתוב ב"ה תעבירו שופר וקדשתם את שנת החמישים שהיא יובל ותחלת השמיטה ג"כ הוא או כמו תחלת היובל ואל תשתומם על מה שלא החלה השנה ביום הזכרון כי אם השבנו שהיה ר"ה ניסן יום תקופת האמת (היינו דבניסן נברא העולם כדמונין לתקופה בר"ה) צריכה התקופה השלישית באמת (היינו תקופת תשרי השלישית ניסן) להוסיף בעשרה ימים בעבור תוספת מהלך שנת החמה על שנת הירח גם בעבור היות מהלך השמש מתמהמה, על כן היתה תחלת השנה ביום כפור או סכות. ע"כ כפי מה שכתב בפרשת תשא תקופת השנה וכולו זה לאות כי השמש תכנס במזל מאונים סמוך ליום העשור ע"ש היו מדברי החכם הזה שלא יצא לקף דעתו הראשון מנחו. דנהי שנחשוב תשרי ראש לשנים מהיותו כלשון התוספות דלעילא ראש ג"כ לשמיטין ויובלות, ולרדייה איננו מתחיל מיום הזכרון עצמו, וראי הוא דבניסן נ"ה וכו"ש יתברר לך היות זה דעתו ממה שכתב פר' אמור כי העבור הראשון היה אחר שנה וחצי ובאר הר"ר שמואל ביב"א בפרשו עליו ת"ל דעתו הן דבניסן נ"ה בר"ה, עם כי בפ' בהר סיני לא כתב כן, ואנו מונין השבון העבור מתשרי הבא אחריו שהיא שנה וחצי אחר הבריאה, ע"כ כי מניסן של ישוב דר"ה עד תשרי של ו' י"ד יש חצי שנה ומאו עד תשרי הבא אחריו שהוא ראש לשנת עבור ג' י"ח יש שנה אחרת גם מפרשו האחר צפנת פענח הביא בפרשת אמור עריות מדבריו בענין השרשים הנהוגים לאצטגנינים אשר כל בחינה גלגליהם ומשפטי העולם יחלו אצלם ממזל מלה, כי הראש האמתי לשנה הוא ניסן, ועתה יודע דבר יחזקאל מ' בכ"ה שנה לגלותנו בר"ה בעשור לחדש שהתבאר פ"א דס"ע ומשם הובא פ"ג דערכין ושלחי ונחים איהו שנה דר"ה שלה בעשור לחדש זו שנת היובל ואחרי שהחכם הוין יצחק בבאורו שם רמו דהיית פרושם זה מטעם אמרו דר"ה אינו נקרא בתורה כי אם יום תרועה ובאר שהכונה בר"ה החדש אשר היה ראש לגלותם כסגיו ד"מ או וולתו על הדרך שבאר ג"כ ראש פרשה זו ומקומות אחרים שם באמרו כי החדש ההוא כלו יקרא ראש לשנה ההיא יתכן אולי יותר שנאמר היות הרמו לחדש ניסן המתואר ראש לחדשי השנה, ויהיה אמרו בר"ה בעשור לחדש באמרו במקומות רבים בראשון בכך לחדש, ובאמת כן ראיתי בהתקפה היונית המיוחסת לשבעים הזקנים שפתרו את שתי המלות ההנה בראש השנה אין זו פרישו ביני שר"ל בחדש הראשון כי בדבר רש"י על תרגום אונקלוס פסוק כי ערות הארץ וזולתו שמרו המציע כפי דעתם לא המלה עצמה, ועוד הראה על זה דברים עקריים בתשובת הקושיא העשירית לפנינו פ"ג גם דבר יונתן ב"ע שזכרנו בפ"מ על תשרי דעתיקא קרו ליה קדמאה וכען הוא שביעא/ יפוש הישב וכען אשר בהתודע האמת על זמן הבריאה מצד התורה נחשוב ניסן ראש חדשים הוא תשרי שביעאה. מלבד כי לא יבצר ממנו לומר על דברי יב"ע אלה כעין מה שכתבנו זה מעט בדבר הזוהר ועל מדרשי האגדה אשר הבאנו בפ"א הנו' נאמר כי כבר זכר הראב"ע ד'ל בסכתו השנית על פירוש שמות לענין כנויו על ארוננו משה י כפי מה שכתב בעל צפנת פענח הנו' על נוסח שמות ראשון המצוי לנו, כי דבר הגאונים הוא שאין מקשין באגדה לא עליה ולא ממנה ובפרש הביא את דברי הגאון רב האי שכתב בפירוש חגיגה שלו ת"ל דעו כי דברי האגדה לאו כשמייעה ניחו, אלא כל אחד דרש מה שעלה על לבו כגון אשר, ויש לומר לא דבר חתוך לסיק אין סומכין עליה ע"כ וכמו שזכרתי ג"כ בפ"ו מפרקי הספר את דבר הגאון רב שרירא אביו שכתב במגלת סתרוו ח"ל הני מילי דנפקי

מפסוקי ומקרוי מדרש ואגדא אמדנא מינהו . וכן שם זמרון רבנים וזלתם המקיימים את דבריהם אלה . ומה אוסיף דבר לזכות ר' יוהי כמו שזכר הר"ן בדבורו הנו' אף בדינים שהם גופי תורה כלל זה תמיד בידינו ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' א"ש אפוא שנצדחיל פנים לדבריו בעיון אנושי גרידא בזה אשר לא יגע בכל קדש גם בעקבות כל אלה כי יהודה ועוד לקרא , יכול אתה לזכר מה שהתאמת בראש זה הפרק מעדות רבותינו שכל חכמי א"ה סוברים כר' יהושע כי כן אמנה לקיום דברם אשר לעולם נצב מצאתי סאמוס"או חכם נוצרי פ"ב ספר א' והמיססיאה בספרו מן הלמודים השונים פכ"ו ח"ג שאחרי הקצות דעת המאמינים קדמות העולם אשה עם זה ודאי לא יראו כל ראשית לו , זכרו קבוצות תוכנים וחכמי קדם מן האומות . ועוד בה עשירה . פרטית מנקובי ראשית חכמי הנוצרים אשר נחה שקטה הסכמת כלם על הדעת הזו . באופן כי קרוב הוא להאמר עליו דיות רוח כל הבריות נוחה הימנה .

כונת הפרק * הוכחה סכמה בריות שהתנאים לא היו מחשבים כפי העבור אשר אצלו ובלתי מחזיקים סימן בהר"ד ור' הלל וב"ד הם בבהירתם על צד חיות טוב העניוקו אותנו מחשבון האמתיו אל השוה הן בטלדות הן בתקופות וראיות עוד לראב"ע כי בעת הראיה לא היו חוששים אל סדרי העבור אשר לנו , וכן ראה על בלתי החשב לקדמונים סימן בהר"ד מכוונת היום שבו יצאו ספצרים וחמיהה על בעל המורים והחכם קארו בענין זה והפנע נ"כ החשב לקדמונים כפי העבור מכה שלפעמים בין חשבון הראיה והעבור יפול הפרש על יום ראש החדש .

פרק ד . עתה יצאתי להשיכ"ך דבר אשר גם ממנו יתחייב בלי ספק קושי עצום לאומרים כי השנונות העבור עם ס' בהר"ד נמסרו מסיני , והוא כי מצאנו ראינו ס' בהר"ד או תאמר ס' וי"ד המתיחס עליו בלתי ידוע ובלתי מוחזק לתנאים ותיקים של בריות אשר לחיותן שרירות ונכונות , הובא בגמרא להקשות או לתרץ מהנה , ולא עוד אלא שסדר העבור והחשבון הנהוג לנו היה בלתי נשמר ממתן תורה עד זמן אב"י ורבא ואולי גם ימים רבים אחר שנפטר כי הנה במס' שבת פ' ר' עקיבא לענין המחלוקת אם התורה נששה בסיון נתנה כרבנן או בשבעה כר' יוסי ולברר הדבר הקשו מחשבון יום יציאת מצרים * הובאה תחלה ברייתא אומרת דחמישי בשבת היה אשר ממנו דייו נגד רבנן כדחמיסר בניסן חמישא בשבא ריש ידחא דאייר שבתא ודסיון חד בשבא * ויהי בתרצם אמרו לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עבריה הויספו קושיא מברייתא שנית ת"ש ולא עבריה , דתניא ראש חדש ניסן ויום ט"ו שבו יצאו חמישי בשבת היה השלים ניסן וארע אייר להיות בשבת חסר אייר וארע סיון בע"ש ואחרי שחרצו הא מני ר' יוסי היא הקשו עוד משלישית ת"ש באחד לחדש הראשון בשנה השנית הוקם המשכן * ותניא אותו היום נמל עשרה עשרות ראשון למעשה בראשית ראשון לחדשים * ודייקו מדרש ידחא דניסן דהא שתא חד בשבא דאשתקד ר' בשבא ותניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת

ואין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים בלבד. ואם מעוברת חמשה, הוה ליה ריש ירחא דאייר מעלי שבתא ודסיון שבתא קשיא לר' יוסי ולרבנן, ויהי בתרצם לר' יוסי שבעה חסרין עביד ולרבנן שמונה כמו שבאר שם רש"י, הוסיפו להקשות מרביעית ת"ש התניא בס"ע ר"ה ניסן ויום ט"ו שבו יצאו ע"ש היה ומדריש ירחא דניסן ע"ש ריש ירחא דאייר חד בשבא וסיון בתרי בשבא קשיא לר' יוסי, והשיבו אמר לך ר' יוסי הא מני רבנן היא, ועתה התישב נא והסתכל כמה הוכחות יש לנו להוציא מדבריהם אלה חזא כי מן הדין תקשי לך מה לאבות עילם בעלי הבריתות הנוכרות שיחלקו על יום יציאת מצרים כי זאת אומרת יום ד' היה וזאת יום ה' וזאת יום ו' לייתי ספרא דעלמא ונחוי, כי בהיות מן הידוע דר"ה ניסן ומ"ז בו שווין ביומם יהשבו מבהר"ד למולד ניסן דבתמ"ח על הדרך שזכרתי מדברי הלשיף במהדורא השנית ועל נכון ימצאוהו ועוד יקשה אך הרוחק אצלם נסלו בשום אחד משלשת הימים דה"ו והרי כמו שהראנו שם מהדורא שנית מטיעם ההכנס למיץ הגנ' ולפי החשבון אשר באצבע הראה נמוקו עמו מולד ניסן של בתמ"ח מבהר"ד על כרחין היה ביום ג' ואף אם תשלים שנת בתמ"ח כלה לפני צאתם יסול של בתמ"ש ליום א' וכמו כן יקשה אם ס' בהר"ד היה מקובל אצלם לישר למדו זה בבקשת ר"ה ניסן של גאולה השפילו לראותו מבחינת ראש החדש דשנה אחריה ישאו עינם אל בהר"ד שהוא הסימן המובהק לידיעת כל אלה, כי כמו שכתב הלשיף הגנ' נמצא על ידו קביעת ר"ה ההיא וממנו יודע יום ר"ה ניסן שבה, ומדי ראותם סתירה בין שתי הבחינות יתקשו עליה, הלא כל אלה ראיות מוכיחות כי בעלי הבריתות ההנה לא הוה קים להו בסמני בהר"ד או וי"ד מאומה, והנה עוד יתאמת לך מהן מה שהונח שנית בהצעתנו כי סדר העבור הנהוג לא היה בלתי נשמר מקדם, וזה שיש להקשות מדוע בפסולם שם על יום מתן תורה ונמצאו שתי הבריתות שאמרו ביום ה' וגם האחרת השנויה על יום נסעם מאלים קשות לרבנן, חרץ בעל הסוגיא בכל אחת משלשתן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עבריה מהיכא תיסק אדעתין כי בצאת ישראל ממצרים שנו את תפקידם לעבר החדשים שלא כמנהג או לעבר את אייר החסר תמיד כפי הידוע. יונה דכי אתא עולא פ"ק רר"ה אמר דעבריה לאלול שוה היה מעשה מפני הצורך כמו שנוסף לר"ב ע"ז בפ"ב ס' י"ג למדו ישפוט כזאת על אייר הגנ' ועל מנין החדשים הגנ' בלתי שנודע בהם סבה מחייבת רק נתנית מקום לדעת אחד בדבר שהוא נכרי לנדרש אצלנו. הלא יותר ייטב להם בסולו ולא נסור מלומר שהחוקו בהשבון העבור אשר גם בימים ההם היה דרך המלך. אלא חזאי יאות להאמין כי חשבון זה לא היה ולא נברא עד ימי האחרונים מן האמוראים כדבר הרמב"ן בהשגות קי"ג וכפי מה שזכרנו בארוכה פ"מ דף קל"ד. שאו ר' הלל וב"ד אשר מיד אליקים היה להם כח כסנהדרין גדולה ראו כי נוסח על הכרח התבטל הקדוש ע"ס הראיה מחמת בטול הב"ד מן הארץ. הנה חשבון האמתי אשר היה נהוג עם סדר הקדום הגנ' מהיותו תמיד עולה ויורד בארוכה וקצרה הוא צריך מאוד לחכמי לב דנהירין להו שבילי דשמאי. ושיהיו רציהם בכל קביעות החופים להודיעו את נדחי עמנו. מה שלא תוכל לשקר עליו שה או בד הפזורה בהגלות גלוהה אף במקומות קבוציה. ובכן בחכמה גדולה ועל צד היותר טוב הסיע את עצמנו גם ממנו עד בוא לציון גואל, וכעין קפיצת הדרך, היינו בלי המריח עלינו לבוא עוד מן השוה אל האמתי כמשפט חשבון הראיה יסד לנו החשבון כלו הן מולדות הן תקופות

על המהלך האמצעי לבדו השומר אמת לעולם על אופן שוה עד כי נדבר הר"ם פי"א
 גם לנערי בני ישראל נקל בו המרוץ, ובנצאת סדורו ראשנה מאדמת הקדש אשר זה
 אחר מתנאיו כמו שהתקבל פרק הרואה מן הכתוב כי מציון תצא תורה. יתכן
 העשותו לעולם בה תוצה לה הלא גם עם החשבון הוה נבא אל כל תלית נדרש
 בקביעות כמו שהיה בעת הראיה ע"פ המסורת כאשר לא נחסר מהשיגיה שיבא הפסח
 באביב וזה הסכות באסיף וכל זולת אלה מן ההכרחי בעבור ומבלי שום הפסד בו
 הנה סדרו זה בבחינת מה שאמרנו יהיה כמו שינצטווה ד"מ ללכת ירושלימה מדרך
 הצופים ובהמנע אצלו הדרך ההוא בשעת חרום יכנס לה מדרך המדבר אשר לכל הפני'
 ויכל לומר עומדות הנם רגליו בשערך וכבר שמענו פ"ק דר"ה שמואל דאמר יכילנא
 לתקוני למולה גולה. בשגם תקונו זה יחשב בלתי שלם כמו שיתבאר בסמוך. ובכן
 מה שלא עשו בימיו להסמכם ארץ על הראיה ועל פיה היו מודיעים להדשים את
 הצריך לגולה הסמימו לעשותו אחר כן כאשר יראו על התבטל הב' ד' מן הארץ
 וכל אשר עשו י' הצליח. ואולם היות כזה שזכרנו אמת רציב כי הן במולדות הן
 בתקופה החשב' הוה כלו מיוסד על המהלך השוה בלתי דרוף ממנו כמשפס הראשון
 אל תקון האמתי יתברר גם אל הבלתי מומחה בעבור מדברי הר"ם ז"ל במולדות
 פ"ק מיה' ק"ה ובתקופות סוף פרק י' ע"ש. וכן המצאהו לנשיא סוף שער ב' מאמר
 ג' שכתב וז"ל רבותינו מסרו לנו חשבון שתי התקופות על המהלך השוה לחקל
 מעלינו דרך החשבון וכולו והרי לך מכנו מעם הקולא שזכרתי וכמו כן במולדות
 הראנו לו מאמר ב' שער ו' באורך וראב"ע באגרת השבת שער ב' כאשר דבר על
 המולד כתב וז"ל חכמינו חשבהו במהלך האמצעי. ובפר' תשא כתב על תקופת רב
 אדא שהיא צריכה לתקון היינו מן השוה אל האמתי ובפרשת אמור כתב העבור בנו
 על המהלך התכון על כן אמרו פעמים בא באריכה וקצרה גם לפנינו פ"ה תהויה עיניך
 מה שכתב הרמב"ם אפרו זה קצת לשונן סימני השנים נסדרו באופן מסכים עם
 המהלך השוה ללבנה אשר עליו נבנה סדר העבור. וכבר נודע ג"כ כי זה הח' השוה
 היה נחוג מני קדם ועודנו היום נחוג אף לערבים שוכני א"י כמו שזכרתי בס' מ'
 ד' קכ"ה. ואפס המסררים ז"ל הבדילו בן בין קדש לחול כי הוסיפו השגחה ותקון כמו
 ההכרחי בו מן התורה בשמירת האביב לפסח ויתר הדברים שזכרנו. והנה לבד ממה
 שכתבתי בפס"ה דף צ"ו בשם הגאון רב דאי והנשיא שר' הלל היה בשנת תר"ע
 לשמרות ר"ץ לחרבן הבית תראה ג"כ היותו סניב לזמן אב"י ורבא שזכר הר"ם פ"ה
 ממה שכתב הזכות בהקדמת ספרו מן העבור בשם הר"ה שמעון דוראן בפרושו על
 האזהרות מקום אמרם וקצת ותכונה להדשי השנה שוה ר' הלל היה דור רביעי לרבינו
 הקדוש היינו בן יהודה נשיאה אשר מצאנהו בן ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא וזה
 כולם לנעימות נצה. ואולם אם כאשר יורו דברי הרמב"ן בהשגות קכ"ג לא התברר
 מיהם ר' הלל הנו רק היותו בן ר' יהודה נשיאה תדע כי התוספת פ"ק דר"ה כתב וז"ל
 שלח ליה ר' יהודה נשיאה לה' אמי אין זה ר' יהודה נשיאה שהתיר השמן פ' אין
 מעמידין שהיה בימי רב ושמואל דהווא בנו של ר"ג בר' יהודה הנשיא וזה תלמידו
 של ר' יוחנן דהוה כף לרב ושמואל באופן שיתכן כי זה ר' יהודה נשיאה אביו של
 ר' הלל היה המאוחר לבנו של ר"ג בנו. וא"כ גם ר' הלל בנו מאוחר יותר. ואתה
 חביבי הקורא לאמתת כל מה שכתבנו על היות סדר העבור מקורב תרצת נא לראות
 מחדש כל אשר כתבתי בקלף קכ"ה. הנו' עד מלות יבחישהו אשר בדלת השנית עם

תוספת המהדורא המתחלת ובבאור תמצא וכולי . הלא שם תראה על זה ראיו'
 נכוחות בטוב טעם . ואולם עוד להזק המונח הזה אוסף לך פה מזכרת דברים אלו
 אשר לא יהיו עליך לטורח . כי תראה מה שכתב ראב"ע פ' אלה מועדי וז"ל כלל זה אתן
 לך בדבר המועדים שהיה מסורים לב"ד הלא תראה אמרו על פסח הזקידו ויועץ המלך
 חכמינו אמרו שהב"ד היו מסתכלים בדברים רבים בקביעת השנה ואמרו על ר' עקיבא
 שעבר שתי שנים רצופות . ואין בכל המקרא ראייה איך היו ישראל קובעים את
 החדשים והמועדות . ומה שאמר הגאון כי על השבון העבור היו סומכין אינו אמת
 כי במשנה גם בגמרא ראיות שהיה פסח בבד"ו . גם שני מעשים שם . ועבור השנים
 הוא קרוב תוספת שנת החמה על הלבנה ואינו על דרך הקדמונים , כל אלו דבריו
 אשר לעת עתה ראיתי להוסיף בהם הזקק נגד הגאון מטעם זה שאזכיר . והוא כי
 תקשי לך היא גופה בשלמא חשבון האמתי אשר הוא מישיר אל הראייה נוחא שהיו
 מחשבין בו אלא הש' העבור כפי השוה ופעמים רבות ישתנה מיום הראייה כרבעין
 למימרו קמץ פ"ה למאי יסמכו עליו ולמה זה יחשבוהו גם תתבונן בזה שאומר .
 ידענו דבר שמואל הנו' יכלנא לתקוני לכולי גולה ופי' רש"י יכלנא לתקוני בלא ראיית
 העדים שבקי אני בתולדות הלבנה לתקן את המועדות מסדר העבור . וכן באר הר"מ
 בפרושו למס' ר"ה אשר ראיתיו במנשובה אצל הר"ר עזרא מפאנו והמפרש הביא דבריו
 פ"ז מה' ק"ה וז"ל יש בידי כח לחשב השנים ולתקן איזה שנה צריכה עבור וכן
 בפ' רש"י איזה חודש צריך להתעבר עד ביאת הגואל וישנו בסנהדרין ע"כ . כי נראה
 מזה היות שבהו הנו' מהשענו על חכמתו בתכונה . ואם איתא שהיו גם בומנו
 מחשבים כפי סדר העבור למה זה ישתבח ביריעה והיא קבלה . ומאי אולמיה
 ורבתייה בה מיתר החכמים שלא ידעו כמותו , ועוד יקשה כי עם כל חכמתו הנוכרת
 לא היה בקי בחשבון האמתי , הן ממה שאבדה דר' שמלאי השיק שפתיו באשר
 לא ידע והיא מלתא דתניא בסדר העבור נולד קודם חצות וכולי ואמר ליה מדהא לא
 ידע מר איכא מלי אחריני נמי דלא ידע הן ממה שהנסיון הוכח ממנו בהגבילו המולדות
 לכ"ש י"ב תש"ב והתקופות לצ"א יום ורביעי אשר לא בלבד אינם נחשבים כי אם לפי
 המהלך השוה אלא אף בחשבון זה אינם אלא על צד הקרוב . ואם הוא המשתבח
 בעבור היה רחוק הימנו כי השוה במולדות הוא כמי"ב תשצ"ג ובתקופו' הוא כר"א ,
 איך יאמר הגאון שהיה נוהג בימים ההמה , ועוד בע"ה תמצא ראיות על זה בפ"ה
 וז"ב לפנינו , והנה יאות שתתבונן כי האמנה לדעת ס"ע יציאת מצרים היתה ביום
 ששי כנראה שם פ"ה ואל תחוש לאיזה לשון מסוכסך שתמצא בו כי בהדיא אמרו
 פ' ר' עקיבא כמו שזכרתי בתחלת פרק זה , ת"ש דתניא בס"ע פסח שבו יצאו יום
 ששי היה אשר ע"כ יש לתמוה על מור או"ח סי' ת"ל שאמר ביום ה' ומסיק למלתיה
 ודכי תניא בס"ע , וכן תתפלא על הגאון קארו אשר עם התבאר מנמוקיו שם כי
 ראה את סוגית פ' ר' עקיבא הנו' לא הגייה בעדות הגמ' הנוכרת נוסח המור שזכרנו,
 דהי' מה סתם תלמודנו בפ' הנו' קודם לבריתא זו של יום ששי הביא את שתי הבריתות
 שכתבנו למעלה האומרת ביום ה' והוא אמנם המוחזק אצל תופשי התורה כמו
 שראית לבעל המור הנו' ולדבור תוספות נמצא ג"כ עם סכך מדרש אשר הובא שמה
 ולרבנו סעריה מדברי הו"ל לפי מה שזכר הראב"ע פרשת בשלח ופקדי עם כי הוא
 אמר שם על אמרת חכמינו אם קבלה נקבל ואם סברא לפני יום ה' יצאו וכולי ומצד
 אחר ראית מה שכתבתי בפל"ה דף ק"ש וכן במהדורא השנית על דף ק"ש הנו' את

דברי החכם למיץ והשבנו אשר בו הראה כי לפי סדר עבורנו אי אפשר ליציאת מצרים בשנת ב' אלפים תמ"ח שהיתה ביום ה' וא"כ הכרח הוא שנאמר אחת משתים או לא יצאו ביום ה' או לא היו או הושבין לפי העבור, והלא טוב שנחפוש לשון זה האחרון למען יתכן שיצאו ביום ה' כפי המוחזק בעמנו. ועל הכל יתאמת לך המנע חשבם כפי סדר העבור ממה שתראה דרכי הראיה באים על האמתו וכל הקביעות על השוה כאמור והנה לפעמים יפול בינותם הפרש על ימי החדש כמו שזכרתי בקלף קכ"ה פ"מ מן הספר ויזכר עוד פ"ה לפנינו, הרי אפוא מכל אלה אמתת מה שהונה כי סדרי ר' הלל הנקראים חשבון העבור יען אשר כל עקרו כמו שכתב הנשיא מאמר ב' סוף שער ג' הוא עבור השנה החדשים בימיו מקרוב באר

כונת הפרק. שלא היו סדרי העבור נחשבים לקדמונים ממה שנראה חמשה מן האחרונים מעידים כי סימן בהר"ד יוסד כפי אוסן בבל עם המצא ב"כ אומרים שהוא כפי אוסן א"י והר"ם לא פירש דבריו רק בחשבון הראיה וכן ראב"ע וא"ך המולד אצלינו איננו כפי האוסן שלנו רק באוסן א"י או בבל והיכחה על היית ס"ו בהר"ד מחשב בסתם למפרע.

פרק ה. וממה שידוק עוד היות סדרי העבור נתונים מקרוב כאמור ויתחייב ממנו קושי לאומרים העתקם ממשנה רבינו הוא שתמצא אגודת בני עלייה חמשת חכמים מן האחרונים ז"ל מודיעי תקון הלוחות אומרים בהדיא ובמסות מכירה לפי דעתם שס"ו בהר"ד סודר כפי אוסן נציבין הסמוכה לבבל והנה אם כן לא נוכל לשפוט שנוססה במסרתיו כי אם רוח חכמה ובינה והסכמה כהרבה הסכמות אשר בפ"ח לפנינו יתאמתו לך בקביעות לא ברוח יי' ראשונה ובעצם עם כי בבחינת המצוה של לא תסור נוכל ליחסם לסיני כמו שזכ' למעלה ואמנם טרם נבאר זה יאות שנאמר כי מן הידוע גם לכל מתחיל בעיון מסלות הכוכ' כי להיות הארץ כדורית ומהלך המאור' עליה בהיקף הנה שעת הזורחה והשקיעה איננה שוה בכל מקום אבל משונה במספרה השתנות לאין חקר כי רדך משל מולד הירח השוה שהוא פגיעתה בשמש רדך מהלכם האמצעי וככה כל מקרה זולת זה כמו שתאמר יולד בן לנעמי עם כי פה פיררה היה בתחלת י"ח שעות על יום א' אין ספק כי התחלף שעתו חלוף רב כפי רוב מקומות הכדור עד בואך ג"כ להשתנות היום באיזה מקום מן הארץ. כי רגע הזרמן פה המעשה ההוא יהיה במקום זה קודם הי"ח שעות ובמקום זולתו אחרתו ובחפזו חלקי שעה רבים כל מקום כפי שעתו הנמשכו לאוסן שלו אשר ממנו רבו למעלה הלא זה גם שמש לא ראה ולא ידע ואמינהו לראב"ע ממה שכתב על יזורה לו השמש ועל פרשת החדש כי בין ירושלים לעיר לוקה נמצא הפרש בשתי שעות ושלוש [אולי ושליש] ולהכנס כוזרי ממה שכתב בתחלת מאמרו השני כי יום השבת יחל בצין שהוא קצה המזרח כמו י"ח שעות אחרי החלו בירושלים ולהר"ז הלוי ממה שכתב ס"ק דר"ה על הכתוב ויהי ערב ובקר יום זה וזה שיסבול הפרוש כי לסבת היקף הזורחה והשקיעה אשר תחל כאן בשעה משונה מהחילה כאן היה הערב והבקר יחד כיום תמים, והנה אחרי התישב זה בלב הסבת ושמע כי

החכם האיציטגנין ר' יצחק אלהדאב בעל ספר אורח סלולה בשער השני ממנו אחרי העירו אוזן הקורא כי ראשית לוחותיו הנו לא למוֹלד בהר"ד של תהו אבל מחצות יום א' הקודם אליו (אשר מזה תוכל להבין כי גם בהר"ד אשר בהסכמה נזאת לפי דעת ולפי מקום מסדריו) כתב וז"ל. המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד לפי מה שהחשבון נותן רחוק מאמצע העולם לצד מערב נ"ז דקי שעה וח' שעות שהם י"ד מעלות י"ז דקים פ"ז שניים. וארכו לפי זה מקצה המערב ע"ה מעלות מ"ג דקים מ"ה שניים ונמצא בלוחות תלמי המדוייקים שאורך בבל שמונים מעלות מן המערב ונציבין ע"ז מעלות נמצא המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד הוא בארץ בבל קרוב לנציבין, ואולי מקומו של מר שמואל היה אשר לבקאותו בהכמת הכוכבים אמר נהירין לי שבילי דשמיא עכ"ד. וכן הר"ר מרדכי פנצי בלוחותיו אחרי הביאו דברים מה של הר"ר עמנואל בעל הכנפיים כתב וז"ל. על פי דרכו זה יצא לנו שהמקום אשר בו סודר חשבון מולד ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ד' שעות נ"ד דקים ג"ג שניים. וזה כי מקום ר' עמנואל לפי מה שכתב הוא רחוק מסוף המערב ב' שעות י"ד דקים. וכשיקבץ אותם עם ב' מ' נ"ג שהוא מרחק מקום ר' עמנואל כמקום מולד ר"ג כאמור, יהיה קבוצם ד' נ"ד נ"ג שהוא מרחק ע"ג מעלות מ"ג דקים פ"ז שניים בגלגל המלות, וכפי מה שכתב הר"ר יצחק אלהדאב בס' אורח סלולה המקום אשר בו יוסד מולד ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ד' ב' נ"ב, וברוך יודע רזי עולם ע"כ. ואני ביני חסי מרס אצא מדברי החכם פנצי הלו אפרש כי כונתו במקום הוסד מולד ר"ג בלי ספק איננה שר"ג הקן שם את הכ"ש י"ב השצ"ג אשר בין מולד למוֹלד, ושלא יזדה השיעור ההוא ביתר המקומות, כי הנח המדוק אשר בין מולד למוֹלד שזה חמדי תחלתו מאיזה מקום שתמצא כפי מה שיוזכר עוד, ור"ג שהיה נשיא בא"י בעי נציבין ובבל אבל כונתו הוא שזה השיעור המקובל לר"ג ולא ממנו מסדרי הלוחות ציינו תחלתו מבהר"ד שהוא הנאות בבדוינת מקום נציבין כפי דבריו שזכרנו. ועוד בפרק שלפנינו יודע לך כי כזה אירע גם בשאלה המטר שתקונה בגליל בבל כראוי לו נשאר גם אצלנו הרחוקים ממנו בהשאר ג"כ מנהג קצת החפלות ונוסח דבר אבי ס"ק דברייתו וברא דהריות הא לחמא של פסח בלשון ארמי ומחזי לפרוש בעל השור ס' תפ"ד. כתי ורוביא בריש שתא יען כי סודרם החל בגלילות החמה, אך טוב לזכרון נשמות האגודה שיסדנו, הנה כמו כן האיציטגנין ר' אברהם זכות בהקדמת ספרו מן העבור כתב על ר' יהודה בר' אשר ז"ל שתראנו בפ"ה מרבה לספר בשבחיו, כי בספרו חקת שמים הסכים שהקביעה היא לאורך ע"ה מעלו' היינו בבל וזכר שכן כתב בעל אורח סלולה בתהו סבה לזה כי שם היחה דירת האמור' בעלי העבור שמואל ור"א בר אהבה, ובסמוך כתב שכן הר"ר יהודה ן' וירגא ז"ל אשר היה בדורו הסכים לדעת החכמים האלה, הרי לך בהדיא כי חמשה אלה משיבי פיעם אלהדאב פנצי ריב"א ן' וירגא ובעל הכנפים יגידו דבר זה כי סימן בהר"ד וכן בלי ספק סימן ור"ד ואבוריהו לא מראש מפי משה או בית דוד והנביאים אשר מעולם, דבר לא היה להם עם בבל ארץ לא מסורה נתיסד, אבל מחכמי הדורות שוכני הגליל ההוא אשר פנו אל הישרה החשובות והקלתם ע"פ המהלך השהו כמו שזכרנו וממנו תוכל להקיש גם לזולתו בקצת דברים מתיחסים לחשובות אלו מלבד שזה ברור בקצתם כמו שאמור עוד בפ"ה לפנינו י ועינד קורא משכיל הלא לא כוננה ראו כי זה הדבר התקיים אצלם לא מורך סלילה וסברא אבל בהכמת איציטגנין ומופתא/

נראים אל עין היודע בטיב מצבי האקלמים, עד כי אליבא דידהו אי אפשר לעמוד
 מנגד. וכבר דעת המצא ג"כ יחידים אומרים כי חשבון בהר"ד נוסד בא"י כמו
 האפורי אשר בס' כ"ב כתב וז"ל. המולד הראשון אשר עליו סדרו הרחיות וידיעות
 המולדות לקביעות ראשי השנים והמועדות וסוד העבור הוא בהר"ד בירושלים עיר
 הקדש או בקצה א"י המזרח ע"כ, גם הזכות הנו' סגרת עצמו כנראה לו שם הוא
 כי מקום קביעת העבור הוא ירושלים או יבנה. כי שם ישבו כסאות בתי הדינים
 למשפט ראיית הירח, אך דבריו אלה נראין לו סותרים קצתם לקצת, כי מה לחשבון
 הראיה עם חשבון העבור שזה כפי האמתי וזה כפי השוה, ועוד שהם אמדנא
 בלבד כאשר גם דברי האפורי הנו' הנם מסופקים אצלו ובלי נתינת מעם, והוא זכות
 אשר דבר מאומד הרעת הנה תמורת יבנה לבדו היה לו לומר באחד מעשרת
 המקומות שאליהם גלתה סנהדרין כדברים ז"ל בר"ה פ"ד, ולכל הפנים אם ראת
 הר"ם ז"ל סוף פ"א שכתב וז"ל לפי שהראיה היא בא"י עשינו כל דרכי החשבונות
 הנה בנינו על ירושלים אל תמעה לחשוב היותו רוכז לחשבון השוה הנהוג לנו,
 אבל תכיר מדבריו ובפרט מראשיתם שאמר לפי שהראיה היא בא"י שאינו מדבר אלא
 על חשבון האמתי כפי מהלך המאורות בגלגל הכוכבים אשר היו הסנהדרין צריכים
 לחשב כמו אצטנגנינים לדעת את דבר העדים בראית הירח אפשרי אם אין, וזה
 החשבון בעינו הוא שדבר עליו בס' ח"מס' ח' עד סוף הפרק וכן בכל מקום מהלכותיו
 ההנהיג אבל החשבון האמצעי השוה לא דבר על מקום הקבעו מאומה, ומעולם
 לא תאר אותו רק החשבון הפשוט בכל ישראל בלי שיפרש התקבלו ממשה כמו
 שתשמע עוד בס' שלפנינו וכן אם מצאת לראב"ע באגרי השבת שער ב' לענין ארבעת
 המעיות שיהם לגאון רב סעדיה על אמרו כי ראה את קדרת השמש בבגדאד (היא
 העיר הגדולה בתחום בבל אחרי חרבן בבל כדברי רש"י פ' הרואה על ר' הנה בגדתאה)
 בלא עת המולד שכתב וז"ל. המעיות השני הוא כי חשבון המולד על ירושלים, והנה
 בינה ובין בגדאד שתי שלישיות שעה יתברר לך מדבריו שם היותו מדבר על המולד
 האמתי כמו שחבין ג"כ מלשינו באגרת השבת אשר אכתוב בסמוך, ובס' אמור כתב
 אין הקביעות רודף אחר ראיית הלבנה בירושלים. והנה ההפרש הנה אשר בין חשבון
 לחשבון אל יליו מעיניך ובראותך אותו בהקדמת פירושו ומקומות אחרים שכתב כי
 הב"ד היו מחשבין תדע שכונתו אמנם היא לחשבון הראיה אשר נאמין התלמדו
 אליהם מדוקדק במסורת. מלבד כי אף אם תבין קצת דבריו כאלה על חשבון העבור
 לא בכל זאת תגור אומר שדעתו הוא כי בעצם וראשונה התקבל מסיני, אבל על זה
 הדרך היינו כי הואיל ודרכיו המסורים לנו בקרוב עם היותם מתחלפים לדרכי הראיה
 אנחנו על יום ג"כ באים אל התכליות הנדרשים ע"פ המסורת בעת הראיה בשמירת
 האביב והאסף ודכותיהו יש לנו מזה כמו שכתב בהקדמה לברך את אלקינו אשר
 הדריכנו אל הושר וכי לא נוכל כדבריו בס' אמור לעשות טוב ממנו, ועוד נדבר על
 ברור דעתו זה בס' א ועל השביעית פ"ג, יהי מזה שמינה אונך ותבן אמתת מה
 שהונח בראש זה הפרק על אגודת החכמים שזכרנו. וכל מתנגד אם בעל נפש ישרה
 הוא ישיב ידו אל חיקו ויתבונן אליבא דידהו דלכ"ע גברי רבבי הוו ומסדרי הלוחות
 שנה שנה יקחו מסיד' תורה מאי איכא למימר ונקוש מיהא דבר יאות לידע ולהודיע כי
 בין שס' בהר"ד יוסד באושק א"י בין באיפק בבל הנה בהיות כל מולד שוה הרשום
 בלוחותינו בנוי עליו יתאמת לך כי כאשר תבוא לראות מולד פלוני ופלוני מהי הוא

ותמצא יום ושעה וחלק פלוני שעתו זאת אמנם היא בא"י או בבל לבר אבל בארצך
 המערבית לשתיהן איננה אלא אחר שעות חלקים במספר' כמשפט קו הנטייה בהכרח
 הלא זה הדבר כתב אותו החכם פלוני אלמוני בספרו דף ק"ג בפרק שבו יודיע שורש
 המולד השנה אצל הנוצרים המתחיל מיום המילה הרשימה להם, ושהמעם על איה:
 הפרש אשר בינם לבינינו בגלילות שונות אינו אלא היות שרשנו קבוע על אופק בבל
 והוא בהכרח משתנה ממקום למקום בהלוקף קו הנטייה שמה י וכן תבין זה מדברי
 הראב"ע באגרת השבת שער ב' שכתב ו"ל י יש יהודים אשר להיותם יודעים אי"ב
 תשצ"ג יחשבו שעמדו על סוד העבור ואומרים לנוצרים מתי תראה הלבנה ויחשבו
 כי המולד עשוי על מקום כל מחשב וכו' והנוצרים ידמו כי השבון העבור מעת חלילה
 אבל העברים הנו' הם הטועים בזה כי לא יוכל המשיכל לדעת מתי תראה הלבנה, עד
 ידע רגע המולד וידע מקום המזבחות בהלק מעלת המול ויראה אם מהלך המאורות
 בארוכה או קצרה ויוסף או יגרע עד שידע רגע המולד האמתי על יושלים וכולי
 ע"ש כי הרבים ארוכים, ובכלל הוא הולך לשפחה זו שאין עתי כל המקומות שוים
 בראית הירח והמולד אבל צריך להתבונן הפרש הוויחה והשקיעה כמו שזכרנו, גם
 לא אכחד כי בפרוש סדר אמור לקראי אהרן בן אליה [אש תמיד בנפש זה וזה
 תוקף] נמצא כי אחת מראיותם לקבוע החדשים גם היום ע"פ הראיה ובפרש
 השוכנים בא"י היא זאת שאמר כשם שאין לנו לשמור את השבת חוצה לארץ כפי
 שעתה בא"י או בבל רק לפי קו הנטייה אשר כסגולה לכל מקום כן מולדות וראשי
 החדשים יהיו נזכרים ונעשים בכל מדינה ומדינה לפי הבחינה הנוכרת, אכן משפעם
 נגע זה למו כי מאסו את תורת ה' צבאות המסורה ע"י רבותינו ובכללה אמרו ית'
 החדש הזה לכם, ואשר תקראו אתם אין לי מועדות אלא המקודשים בב"ד של מטה
 וכפי מדרש תנחומא שהבאתי בשלישי מפרקני אלו [ועל הכל כדבר הראב"ע בפ' החדש
 ססח חוקיהו יוכיח] והנה באמת זה ההפרש האמור לא מעט הוא בגלילותינו,
 שהרי זריחת השמש פה פיררה תחאחר מזריחתו בירושלים כשתי שעות ומהצה,
 ומזריחתו בבבל כשלוש ורביע. ויאות שנתבונן כי כיון שמיסרי בהו"ד סימו לא בלבד
 היום והשעה אבל החלקים ג"כ הכרח הוא שכונו בו למקום פרטי לא בלבד מדינה
 או עיר בכלל אבל מקום צר ומיוחד אשר קבעו בשכלם עליו יחד נאמן, באופן כי
 רחוק מן הנקודה ההיא מיל או מילין ישתנה סך ההלוקף של ר"ד חלק או חלקים
 כמספר המילין ההמה, וזה כי הן לחכמי ישראל פ' מי שהיה הן לחכמי א"ה ובראשם
 תלמי היקפו של כדור הארץ הוא כ"ד אלפי מיל כמו שזכרנו סוף פכ"ח מן הספר
 ובהתחלק הכ"ד אלפי מיל הנו' על כ"ד שעות היום ימצא הפרש בין תהלת הוויחה או
 השקיעה שעה אחת מאלף אלף כי עם הנתן לפי מוסכם רבותינו הרה"ף חלקים
 לשעה אחת עתה להקל החלוקה כאמור תצירים בלבד אלף ויגיע כמו כן בין מיל למיל
 הפרש חלק י ובהיות זה כן מבואר הוא מאד כי רחוק מן המקום המיוחד לבהר"ד
 מיל לבד, בין לימין בין לשמאל לא יאמר עוד בהו"ד אבל בהו"ג או בהו"ה יאף על
 הפחות ממיל תצמצם פחות מחלק וממנו ולמעלה הפרשים לאין חקר, ועכ"ז רגעי
 המולדות נשארו אצלנו מוגבלים כפי הנאות לאופן הגלילות ההמה כהשמר ג"כ זמן
 שאלת מטר ויתר המנהגים שזכרנו לפי מה שהיה ראוי למדינת בבל מקום שהותקנו
 הלא באמת שער כ"ש י"ב תשצ"ג מן מולד למולד לא ישתנה לשולם יחל מאיזה
 מקום שחפצת. אשם במרת החולך בו אחר וקדם כן הסיימה. ולהיות משורסם

שאפילו אחד מחלקי תהר"ף בין קודם חצות לחצות ישנה קביעות ר"ה מטעם מולד זקן ואפשר כי במקום בהר"ד הגו' לא ברבים מיתר המקומות יודמן עכוב או קדימות החלק אשר המור ימיונו נראה שיתכן לאמר כי הסדר הזה היה לנו מהסכמת החכמים ז"ל בסתם בלתי בחינת שום מקום בפועל רק כפי מה שיצא להם אחורנית מן המולד שבזמנם ליחשב בסגנון ס"ע ראשית המולדות לירח בלי שיקפידו על הזדמן נפלו באיזה שיהיה מימי בראשית זולת הששי כי אמנם היותו בששי במולד וי"ד אינו עקרי בשום אופק ולא בשביל מולד הירח אנו אומרים זה היום תחלת מעשך רק בשביל המתחכם לאדם כמו שהוכחנו למעלה פ"ג הלא ראת שם דק"ל בניסן נברא העולם כר' יהושע, והנה המולד או לפי השבנו היה ליל ד' ס' שעות לא ביום ו' ולר' אליעזר ג"כ היה ראוי שידומה בעת תליית המאורות בתחלת ליל ד' או בדומה אפס בדמות המחשבו' נפלו למפרע יום ו' י"ד שעות המציאו לעכוב ההוא סבת הנויפה או זולתה כדבר התוספת שזכרנו למעלה פ"ב לדמיון הטבעיים כלשון החבר מאמר א' שאחרי רואם משיכת אבן המגנישום מן הברזל השתדלו לתת לה סבות לא היו מקדם משוערות אצלם לגרום אותה : ור' אליעזר עצמו לא שמענהו מעולם מגביל מולד ליום יום ושעה כ'ש תתו סבה על התעכבו ליום מיומים, זה באופן מה היה נראה ואפס הכרח הוא עכ"פ לצייר על בהר"ד ועל כל סימן מתיחס אליו מקום קיים כאמור באופן שימשך ג"כ השתנתו בהתחלק שעתו הגה והנה .

כונת הפרק . תשובה בעד הר"ם ז"ל על , שלש השנות רמב"ן שחבן מדבריו הצטרך הסתדרון לקדש ע"ם הראייה , וב"ד קביע בא"י גם בזמננו זה היות חשבון עברות הל"ם , ובאמת הוא רמב"ם לא כן ידמה בדבר ספחה , ובתשובה על השנה א' נכללה השנה על החכם ו' הביב .

פ"ר ו' . ראיתי להרמב"ן בהשגותיו עשאין קי"ג שתפש את הר"ם ז"ל על שלשה דברים , ותשאני רוח לאמר על כל אחד מהם אני אדון ואטהרנו אולי ישמע חכם ויוסף לקח , וכן על מה שראב"ד השיגו בטעם הדהיות סוף פ"ז מהקה"ה והמפרש גם הוא תחת התאורו חיל להגן בעדו הוסיף התפלא בו כנראה הכל שמח , אשמינך קורא משכיל מה שכתב החכם אפודי לזכותו ומה שכתבתי אני , אפס כי לתת רוח למתבונן זה הענין יסוד וזיהו זכרונו בפרק שלמינו , ועוד תראה הדברים האלה עם דומיהם הנכללים בחבור זה מתיחסים לפרשי הדרוש אשר על קטבו אנחנו טובים וזה יהיה בסיעתא דשמיא בפי"א אך נתנה ראש לדבר הרמב"ן שזכרנו , ראשונה אחר כי הוא רמב"ם ז"ל כתב אך בוכן שאין סנהדרין בא"י אין קובעין ואין מעברין ע"ג הראייה והנה יקשה דהא קי"ל פ"ד דר"ה שאף קודם ההרבן מעת גלותם לטבריא לא קמד ב"ד עד עתה , אשר ע"כ ימצא גם מן העת ההיא בטל הקדוש מעיקרו , וא"ד יצדק שאף אחר ההרבן כל ימי התנאים ועד סוף האמוראים כמו שכתב הוא עצ"ס מהקה"ה הלכו בחוקת הראייה לקדש על פיה , שנית כי הוא ז"ל כתב סוף פ"ה שגם הקביעות ע"ס הדשבין הנהוג לנו אין בו ממש אלא א"כ נעשה בב"ד של א' אשר יודיעוהו לגליות , או שהכמי הגליות יחשבוהו מעצמם אך שימצא

או ב"ד בארץ ישראל באופן שידומה צאת הקביעות מאתם, וחשבון הוצה לארץ
 ידו נלוי מלתא בעלמא וחלא גם בזה יקשה לו מעין הקושי של מעלה, שהרי יונת ג"כ
 כי בענין הקביעות לא תצטרך סנהדרין גדולה רק ב"ד סמוך כמשפט הסנהדרין איש
 מאיש עד משה רבינו, הנה גם מין הב"ד הוה כבר במל לגמרי מא"י כמו שכתב
 הוא עצמו פ"ה סי' ג' כי בסוף זמן האמוראים הרבה א"י ולא נשאר בה ב"ד קבוע
 שלישית כי הוא ז"ל שם פ"ה סימן ב' כתב שההלכה היא מסיני שבזמן שאין סנהדרין
 קובעין ע"פ החשבון שאנו מחשבין בו היום, והנה בשום מקום לא מצאנו לרבותינו
 שישמו חשבון זה מסיני זהו תורף דבריו, ואלה עליהם תשובותינו. על הראשונה
 נאמר כי בשום אופן לא ידומה התעלם ממנו דבמלה סנהדרין מלפני החרבן כ"ש
 בהמצא זה כתב ידו בהלכות סנהדרין פי"ד (ומבואר אמרו בירושלמי פ' החליל לענין
 בטוילי הסנהדרין שהיו באלכסנדריא של מצרים כמו שזכרתי ב"ב מפרקי הספר
 באותה שעה נגרעה קרן ישראל ואינה עתידה לחזור למקומה עד שיבא בן דוד עכ"ל)
 אבל התנצלותו שכבר הודיע ראש פרק ה' הנזכר כי לבר מן הסנהדרין עצמם גם
 הבית דין הסמוכין מהם בארץ ישראל אפילו ב"ד של שלשה כפי משנת
 סנהדרין ראש פרק א' שהביאה גם הוא שם, ובהלכות סנהדרין פרק ה' נחם
 בזה יפה כסנהדרין גדולה עצמה ובכוונה כתב שם פ"ד כי כל סמוך מפי סמוך אפילו
 לא היה הסמוך ההוא בסנהדרין מעולם הרי זה סמוך כחוגן, ובגן נהי דסנהדרין
 בשלה מני קדם שלשלת ב"ד זו לא בשלה עד סוף האמוראים כנזכר אשר ע"כ יכלו
 לקדש ע"פ הראיה גם בימים ההמה, הלא מכוון שהשויה בענין זה ראש פ"ה הנו'
 סנהדרין וב"ד סמוך אין ספק כי גם אמרו בסוף הפסקא ההיא וראש הבאה אחריה
 כי בזמן שאין סנהדרין בא"י אין מקדשין ע"פ הראיה ממילא שמעינן מה שנראה
 לנו חסר בדבריו היינו שכונתו היא סנהדרין או ב"ד שהוא ג"כ סנהדרין בכה או
 בפועל וכמו שהתבאר ג"כ מדבריו בהלכות שופר פ"ג ע"ש, ואין ספק כי כמו שזכרנו
 המורם מהם ניוצא בהם לסמוך מדור לדור כסנהדרין עצמם או הבאים אחריהם
 וזוהי נמשכה הראיה עד סוף האמוראים יען נמצא תמיד בא"י ב"ד שהיה סמוך
 מב"ד סמוך ובדיליהו קרינן החדש הוה לכם וכי מציון תצא תורה כאלו היו סנהדרין
 של ע"א הלא מדבריו אלה תמצא גם לריא'ו פ"ק דר"ה אשר עוד נביאם בארוכה
 פ"ט לפנינו שאמר משבמל ב"ד הגדול אין מקדשין ע"פ ראיה, והרי הוא מוחק
 ליוזע כי גם בימי האמוראים נהנו כה' וכל פי שראיתי להר"ר לוי ג' הביב
 בנוסח כתבו השני לענין הסמיכה דף רצ"ד היותו מתאמץ לקיים כי אף בזמן אבוי
 ורבא נמצאו סנהדרין בא"י אימר כי במחילה ממנו זו ברוחא מפורסמת, ובנואו
 שם לכלל כעס נגד החכם בר פלוגתיה בא לכלל טעות הלא כמו שזכרתי בכ"ה מפרקי
 הספר משנה סנהדרין פ"ג אומרת סנהדרין היתה של שבעים לא היא של שבעים,
 והו אמ איתא דאפילו בימי התנאים נמצאת לא היתה שם מקום למחלוקת ר'
 יהודה ורבנן אם היתה של ע' או ע"א, יכנסו בלשכתם וישאו את ראש, א"כ
 סנהדרין גדולה נסתלקה מאו בעונותינו זה"ה אותה של כ"ג אשר חלקם בחיים שוה,
 גם אשר דמה להוכיח מציאת הסנהדרין בימי אבוי ורבא מחזית תאר ר' הלל נשיא
 וכמאמר המצטרף אין נשיא בלא סנהדרין וסנהדרין בלא נשיא הבל הוא, כי
 אף בתשובת רב שרירא לק"ק קורואן ובספר הקבלה להראב"ד תמצא בימי הגאון רב
 שרירא גברא רבא מתקומט עמו מתואר לנשיא אע"פ שהיו בגלילות בבל, מן

הידוע כי יהירות הדורות הולך וגדול למתאווים להשלים נשמות התואר הסרוך העצם
 המתואר נוהג כדבר הר"ם בפירוש משנת בכורות פ"ד לכוונת ראש ישיבת גאון יעקב
 וכדומה לאשר בבחינת האמת אף חכים ורבי לא יתקרי אין ספק כי ר' הלל גדול בדורו
 היה וראש ב"ד אשר ע"כ תארוהו נשיא אך לא למידק מיניה כי סנהדרין היתה או
 נוהגת, הלא גם מדברי הר"ם בה' סנהדרין סוף פ"ו ומן הסמ"ג עשאין צ"ו יתבאר
 לך הקרא נשיא הגדול בכל ב"ד עם כי למעוט סכומם האר סנהדרין לא יאות בהמה
 ואשר כתב בסוף העמוד וז"ל כי היכי דודאי היו סנהדרין בזמן חכמי המשנה הכי
 נמי בזמן חכמי הגמרא נמצאו אלא שלכלם לא היה להם דין ב"ד הגדול ולא דין
 סנהדרין ראשונה אנכי לא ידעתי מאין לו הודאות שזכר, כי אדרבא ודאי לא היו
 כדאמון, ושניה לה כי אחרי שלא היה להם לא דין סנהדרין ולא דין ב"ד הגדול איכה
 יאמרו סנהדרין אנחנו כבר כתב הר"ם בפירוש בכורות הנו', והוא דבר כל חכם,
 כי לא יחוש על השמות אבל על הענינים שיסכימו על התאר, ואולם לכל הפנים
 הותרה הקשיא הראשונה שזכרנו. ועל השנית נאמר כי יש לזה להשכיל בדבריו סוף
 פ"ה הנו' אשר תמורת אמרו ב"ד של א"י כתב ג"פ בני א"י ע"ש י וכן בסמ"ק שלו
 עשאין קי"ג תחת אמרו בהעדר ב"ד מא"י אמר ובהעדר החכמים מא"י יותר לב"ד
 הסמוך בא"י לעבר וכולי, וכבר ידענוהו לנכון להש אשר לא ילבט בדבריו באופן
 שזה נראה מוזיק למה שכתב בבאור משנת סנהדרין פ"ג ובידו החוקה ה' סנהדרין
 פ"ד מלא לאמר יראה לי שאם הסכימו כל החכמים שבא"י למנות דיינים ולסמוך
 אותם הרי אלו סמוכים ויש להם לסמוך אחרים ושתוקת ראב"ד שם בלי השיג עליו
 הלא היא הודאה ברורה ממנו, וסמ"ג עשאין צ"ו אם הוריש לא התנגד, והגאון
 קארו אם מצא בר סמכא חולק עליו וראי העלהו שם בערכאין וארא ואין איש.
 אדרבא החכם רשב"א בחדושו על ב"ק פ"א הסכים לדעתו כנראה שם, וכן הביב
 עצמו הביא את דבריו בתשובת הסמיכה הנו' דף ר"ה ע"ש, גם יסייע ליה הא
 דכתב האלפסי פ' הגזול אף על חוצה לארץ בההיא דקנסיה רב נחמן לגולן עתיקא
 ש"מ דקנסין וכולי, ודוקא גדול הדור רב נחמן וכולי או מוכי העיר שהמחום רבים
 עליהם, ובפ"ה דה' סנהדרין הוא רמב"ם ז"ל כתב מה שזכר ג"כ האלפסי פ' החובל
 וז"ל מנהג הישיבות בחז"ל אע"פ שאין גובין שם קנס מנדן אותו עד שיפיים
 לבעל דינו או יעלה עמו לא"י דמכיליהו הכך ילפינן רבותא לחכמי א"י בשגם נפסק
 החוט של חסד הסמיכה ממששה רבינו, ועם שהר"ם הנו' בענות צדק הוסיף בפ"ד
 מה' סנהדרין הנו' והדר צריך הכרע דין באמת הניין ליה, ומאחר שהכרעו גם לא
 נרזיק שיסתייע במאמר ר"ה פ"ב מנלן דכל העם עונין אחר ראש ב"ד מקודש מקודש
 דכתיב אשר תקראו אותם קרי ביה אתם והרי מלת עם יש לפרשה גם ערת החכמים
 שלפני הסנהדרין, ידי מה מכל האמור נראה כי הפרש אצלו ז"ל בין זמן הראיה
 לזמן הקביעות הוא דבזמן הראיה היו צריכים סנהדרין או ב"ד סמוך מהם הסמיכה
 המשתלשלת מקדם אבל בזמן הקביעות כל ב"ד אע"פ שאינו סמוך רק מבית ועד
 החכמים יספיק כל עוד שיהיה בארץ ובפרש כי שני התנאים אשר זכר הרב בסמ"ק
 הנו' וראש פ"ה שיהיו המקדשים סנהדרין ובא"י לכל הפנים אינם תלויים זה בזה
 ונדי דתימא דסנהדרין נושא ליכא א"י מיהא אצמריכא לה כ"ש אם נאמר שהעם
 בזה הוא כי מצוות המלך היא שיהיה כל השבון הן בראיה הן בקביעות נעשה כדבר
 החכם כזרי מאמר ב' כפי מערכת המאוות לא במורח העולם או במערבו או בכל

מדינה ומדינה כפי האופן שלה רק בעיר אלהינו אשר שם צוה עקר שבתותיו ומועדיו לנצח, וכמו שזכר ג"כ הוא ז"ל סוף פ"א וסוף פ"ה ע"ש. וכן בשעת הדחק יספיק לקביעה הנזכרת ב"ד של הוצה לארץ אשר נסמך בארץ הסמיכה של בית הועד שזכרנו כי כן בימי הראיה ר' עקיבא הסמוך בא"י קדש ועבר כדאימא פ' הרואה הדשים ושנים הוצה לארץ, ומפני זאת הקולא היינו שהוא ז"ל מאמין כי כל ועד חכמים וכל ב"ד הסמוך מאתם אע"פ שלא ע"י ב"ד סמוך מסנהדרין יספיק בהשבון הקביעות אך שיהיה בא"י כנו' כתב בסמ"ק שלו וז"ל, אלו הנחנו ד"מ שבני א"י ח"ו יעדרון ולא יהיה שם ב"ד ולא אמר סתם אלו הנחנו שלא יהיה ב"ד בא"י שתפרשדו ב"ד סמוך מן הסנהדרין כמנהג אפילו המצאנה שם קהילות, כאשר אמנה הוא מן האפשר הקרוב המצא שם עם רב בלתי ב"ד סמוך מסמוך עד משה רבינו, כי כיון שתלה הדבר במציאות או ח"ו הצדד הקהילות שמה יש לך להבין כונתו כי גם שלשה מן החכמים קריאי העדה שמה יתוארו לב"ד הגון כאמור גם לפעמים בסמ"ק הנזכר אם אינו מעות המעתיקים או הסופר כנה את אלה ב"ד הגדול, וזה להמצאם בא"י אשר המקום גורם להם כח יפה לא יזכו אליו הוצה לה, כמו שהשר מקוצי עשאין צ"ו כתב ג"כ גדולה מזו וז"ל עתה נקרא ב"ד הגדול הת"ח היותר גדול בחכמה ומנין כדאמרינן פ' אחד דיני הלך אחד ב"ד יפה אחר מתאי לרומי אלמא ב"ד הגדול מקרי נמי חכם אחד ברומי, ואפס לא אחד כי בלשון ההוא דסמ"ק הנו' ק"ג וכאן עיקר גדול והוא שהיותנו היום בחוצה לארץ הושבים במלאכת העבור אשר בידנו ואומרים שזה היום ר"ח זה מועד לא מפני השבוננו נשימחו כן אלא מפני שב"ד הגדול אשר בא"י קבעהו. בהעתקת ר' משה ח' תיבון וכן בהצתקת ר' שלמה ח' איוב מצאתי ב"ד הגדול, אבל באותה של ר' אברהם הלוי ח' הסדאי [כי חנני אלקים וכי יש לי שלשתם] אין רק ב"ד שבא"י. והנה אם שוב בעיני המשכיל יוכל עשות בזה כההיא דירושלמי ומסכת סופרים שזכרתי גם בחבורי פ"ז על ג' הספרים ואזומי היא ומעין לבמל האחד ולקיים השנים ובכלל אומר כי לדעתו ז"ל אף בהעדר הסנהדרין בפועל הגה כל עוד שנשארו בכה היינו שהשתלשלו מהם בתי דנים של ג' אפילו זה מזה לאחר כמה דורות כאמור מקרשין ע"פ הראיה, וכל ב"ד אפילו בלתי סמוך מכה סנהדרין רק מיתר חכמי הועד מספיק לחשבון הקביעות אך שיתקיים בזה וכזה התנאי השני שיהיו בארץ אם לא בשעת הדחק כי אז יספיק הסמכם כבר בה כל אחד לפי זמנו כמו שזכרנו.

ובהיות זה כן הגה בחסד עליון לא ימוץ לעולם מאומתנו כי בשגם לא תתלה אותו בדבר הרמב"ן בהשגות קנ"ג בר' הלל וב"ד שכבר נסמנו מהשתלשלות סנהדרין כהוגן, הגה הוא רמב"ם אשר יצא להקל ולהתיר כל ב"ד כאמור הניח להקדמה צודקת כמו שכתב בסמ"ק הנו' כי בשוחים אנו מאדון כל תולדות שלא יכרת ולא ישמד קהל ישראל מאדמת הקדש אם בירושלים אם חוצה לה, ובכן כל ב"ד המיוחד מעדת חכמיהם לזה בכל דור ודור וגם מדור לדור יספיקו, ואולם אפילו אם תמצי לומר שלא יהיה מנוס מהדורות כי גם לדעת רמב"ם אף הקביעות צריך ב"ד סמוך זה מזה עד משה רבנו, הלא בנקלה יותר קושי רמב"ן עליו בזה שתאמר כי אם מה שכתב הצטורך הקביעה לצאת ראשונה מב"ד של א"י לא היתה כונתו להכריח שיהיה הב"ד החוץ די וקים בכל עת שאנחנו לגלוי מלחא נשקד על לחשבון החוצה אבל יספיק בלי ספק התיחס עליו עקר החשבון וראשיתו כההיא דר'

הלל וב"ד שזכר הרב החמני, הלא זה הדבר אינו תוספת על מה שכתב אבל הוא נלמד מעצמו בהבנת דבריו על תומם בלי המצא בהם מה שינגדו, אדרבא יאות להוכיחו מהקיש אמרו על זמן הראיה שכל ב"ד סמוך מאת סנהדרין היה מספיק בה אף הור לזור אחר שנעדרו, וע"כ הוא רמב"ן ד"ל יחשב בזה לא למשיג אבל למפרש את דברי הרב בהין צדק.

והנה על השלישית אשר הקשה אליו איפה חכמים יגידו היות חשבון הקביעות מסיני כי זו לא מצינו נראה שנוכל להשיב כי דבריו ההם אשר כתב פ"ה וז"ל, הל"מ היא שבומן דאיכא סנהדרין קובעין ע"פ הראיה ובומן שאין סנהדרין קובעין ע"פ הראיה ובומן שאין סנהדרין קובעין ע"פ החשבון שאנו מהשבים בו היום לאו כולו כי הדרי ניהו אבל לצדדן אמרם והפרשה מעסקת וחצובה מקמטת סופא מרשא, שההלכה אמנם היא על דבר הראיה כראיתא במכילתא ור"ה פ"א וב"ה ואם ענין הקביעות שזכר אח"כ הוא מלתא באנפי נפשא ולא מדברי חז"ל לקח אותה, ואם ראית לבעל מגדול עזו שכתב ודבר זה הל"מ וכולי ע"כ למערב א"י פ"ק דר"ה דמשמע האמר שם ג"כ הבנא השנית אל תרוץ להשגב בו כי אולם חי אני תבקשנו ולא תמצאנו, והלא ראיה זו בלבד תספיק לכאורה בהוכחת זה, כי האמר חשבון העבור מיוסד על תקופת ה"א ותקופת ר"א, אינה מסיני כמו שהוכחנו שתי אלה בזה פ"א, א"כ חשבון הזבור אינו מסיני אבל הרב ד"ל השמיענו כנאת מאשר נודע בעמנו היות דרך זה מוסכם בסוף האמוראים כאמרו שם פ"ה סי' ג' מאימתי התחילו כל ישראל לחשב חשבון זה וכולי, ובפ"ה סי' י"ב כתב החשבון האמצעי הפשוט בכל ישראל וכן תמיד יקראנו החשבון שאנו מחשבין בו היום וכשגם יונה ולא שמיע ליה או לא סבירא ליה הא דר' הלל שזכר הרמב"ן בחדוש ודאי הוא דכ"ע מודי שהכל נעשה או מטעם תופשי התורה וסדר יודני בינה ליתים אשר נחי ולא משום הלכת סיני נגעו בו הנה לחכמה וסיג נאות בשעת הדחק נעתקו ממנו אל השנה כמו שזכרנו למעלה פ"ד, הלא תראה מדבריו בסמ"ק עשאין קנ"ג על הב"ד של א"י המסדורים חשבוננו זה אם מדי שנה בשנה אם כר' הלל פעם אחת לעולם שכתב וז"ל, הם הם שיקבעו חכמים ויעברו שו"ש בפנים המקובלים אצלים ובהסכמתם ג"כ שכן ראיתי לשינוי זה בהעתקתן איוב הנו', והנה אין לך קורא נכון להקל בתשיבתנו זאת כי עוד לקיום דרכה חשמו את דברי אחרונים רבים בתשיעי מפרקנו אלה שכן יאשרו וידמו להוכיח כי סדר הקביעות הנהוג לנו חדש הוא לא שערותו אבותינו מקדם, ורמב"ן עצמו מכתלי השגתו ודבריו אשר עוד יזכרו עם יתר דברי האחרונים זה נמו מאוד שהוא גם הוא היה על זה הדעת וכ"ש עוד בהמצא לך עד מוכיח שהר"ם עצמו קים ליה בשטתם על אלו, וזה כי אם תשאל לכל נחותי ימא של סדר הקביעות ובפרט את החכם נחרי מאמר ב"ג' וד' יורין ויאמרו לך כי אחר מעמדיו ואדניו העקריים הוא חשבון תקופת ר"א אשר בסוף כל מהזור קולע אל השערה, ובי שמר האביב אל הפסח.

והנה נעזב עתה מה שזכרנוהו זה מעט המתחכם לכלל הדרוש ונתבונן על דעת הר"ם לברו, בדין הוא דתקשי לך אם האמין קביעתנו בכללו הלכה מסיני לפה זו פירו המסוים הלו של תקופה לא פסיק ותני ליה סתם דבר שכל החולקים עליו יאשמו, ואדרבא ראיהו דניחא ליה לפרוג ולחני בהקופה שתי הדעות אשר נמצא שכן פ"ט כתב דעת שמואל בכל תקונו דעת ר"א בפ"י ככל משפטיו כמו שזכרנו

ג"כ כזה פ"א, ולמה תצא כזאת מאתו בדבר אשר מסיני בא שהוא עצמו למד
אותנו כאמור בפ' הגזר המנע על אודותיו המחלוקת, ויותר יקשה ג"כ אמרו סוף
פ"י נראין לי הדברים שעל השבון תקופה זו היו סומכין לענין עבור השנה, וכי
בשקול הדעת תליא מלתא, וזה כי שם מתוך שבחו רמו על הרחור שיש אחריו,
באמרו כי הוא אמת יותר מן הראשון כפי מה שנתעוררתי בזה ג"כ פ"א, הלא כל
יתר כי האי כנטול דמי אלא לאו ש"מ מינה כי פרש זה לא הוהוק לו כהלכה מסיני,
וכמו שכתבתי גם שם על נרדך אוליין לכללא כדרכה של תורה דבר שהיה בכלל וכולי
לא ללמד על עצמו בלבד יצא וכולי ומעתה אתה תבחר לכפל את הש"מ להוהוק כמנהג
אם תדין הראיה נצחת. ואולם אם לכל הפנים דרך זה לא יתכן בענין נלך לדרך זו
שתאמר כי הר"מ בספא הנו' לא כוון לומר דהשבון זה עצמו מסיני נתן לנו,
בשלמא השבון התכונה על המהלך האמיתי המתיחס אל הראיה אשר היה מחויב
אל הסנהדרין למען יבחנו דברי העדים כמו שזכר הוא ז"ל פ"א סי' ר' ופ"ר וי"א וי"ח
מיד' קה"ח אפשר ומיב לומר שעקריו מסיני נתנו, והר"ם עצמו זכר כמה כתבי
קדש אשר מהם למדו רבותינו הערות על אודותיו בשמירת האביב אל הפסח, ראש
פ"א ומנות ימים לחדש לא שעות, ראש פ"ה וחדשים ללבנה לא ימים, ראש פ"א
אשר זכרם ג"כ בסמ"ק סוף מצות קי"ג, אבל דבר הקביעות עם היותנו צריכי לשמור
בו הערות התוריות שזכרנו הנו דרכו המחדש היינו השבון השנה לא פורש בהלכה
מסיני פרטית עליו, על כן לא זכרנו קדמונינו, ואמנה עכ"ז באמת יאמר כמו
שזכרנו פעמים שגם הוא מסיני הגיענו וען נמצא בכלל לא תסור מאשר יורד,
ומבחינת זה הצד הכללי בלבד יפה העלה הר"ם ז"ל שתי הבבות בהוא מוחתא זו
וזה מן האופן הפרטי שהתאמת עליה, וסוף דבר אפילו תאמץ את לבך לקיים כי
אמרו ודבר זה הל"מ מוסב בג"ש לשתי הבבות כאשר כונתו היא שגם סדר הקביעות
מסיני בא לנו הנה בהתאמת דבר הרמב"ן כי השבוננו היום על השנה איננו מצוי
לרבותינו, והוא רמב"ם בשומו את תקופת ר"א העקרת בו בלתי נמסרת מסיני כאמור
ימצא סוהר מיה שאמר בפ"ה הנו' כי גם הקביעות מסיני במסורת יאות לנו לאמר דנהי
שהדעתק בימי האמוראים מן הראיה וחסבונה אל הקביעות וחסבוננו היה בהסכמה
לא מסיני כאמור הלא בהצטרך גם בסדר החדש הנה לשמור את הכוונה שהן עקריות
ע"פ התורה וההלכה נראיה עצמה בשמירת האביב לפסח ועבור שבע השנים בכל
מחזור ומנות לשנה חדשים ימים לחדש היות מרתו כ"ש י"ב השצ"ג ודכותיהו
שפיר בבחינה זו האר גם אותו בהלכה מסיני שכן תכליתו אשר להן מגמת
זה הסדר מסיני נאמרו, ואמנם התהלך השבון האמתי בשנה כנו' היה בלי ספק
הסכמה לא הלכה מקדם אשר כמו שעוררנו עליו בפ"ד הקלו מעלינו המשא באמרום
לנו עמדו פה בשנה עמדו באין מפנה עוד ממנו לאמתו כראשונה, ובכן ימצא
כי משפטי הר"ם ורמב"ן הנו' יצרך יחד ודנה אין על איש תבונה להרחיק שימנו
חשבון השנה הסכמה בדרוש העבור, כי האמנה גם זולת זה נמצאו בו הסכמות
רבות אשר מחכמה לא מהלכה, הנה כמו שישחר על זה פ"ח לפינו, גם את הדבר
הזה לקנצי מלין אלה לא אחריש מדבר אליך כי עוד תראה לפנינו ובפרט על השביעית
פ"ג היות קרוב שקצת האחרונים עם האמינם השבון זה בלתי מקובל מסיני בחרו
ליחסו אליו למען רבות מעלתו בעמנו, וא"כ הכול לומר שגם הר"ם ז"ל נמשך
בזה אחרי הגאונים אשר קדמוהו וי"א יצאם ירבה שפיר שיהי נחלתו דתם

כונת הפרק . חשובה החכם אפודי על השנת ראב"ד בטעם הר"ם על הדחיות סוף פ"ז מה' קה"ח אשר גם המפרש הוסיף התפלא בו, ודבר הישראלי על זה, ודבר הזכות על הישראלי . ואשר נאות לזכורו נגד כל אלה .

פרק ז' . ואפס על השגות ראב"ד והמפרש השוליה גם הוא ידיו בשלומיו בטעם הדחיות ככל הנראה להם פ"ז מה' ק"ה אשר להיות דבריהם ארוכים ומפורסמים בספרי רמב"ם ז"ל הנדפסים מחדש עם נמוקי הגאון קארו נשענתי על זריות הקורא שהוא ישאב לו מימיהם באשר המה הנה נא הואלתי להעתיק בזה מה שכתב לזכותו החכם אפודי בספרו השב האפור פי"ד ולא הספיק לי לרמוז עליו כמו שעשיתי בדבר בעלי החצים הנו' להיות ספרו בלתי נדפס ולא כל מבקשיו ימצאוהו . ואמנה ביתר שאת יחס לבבי על זה אחרי אשר נראה כיום אלי כי גם בדפוס החדש הנו' אין מן הנצבים חולה עליו ואין גולה און אנשים כי לב חכם השכיל פיהו אמר אפוא ז"ל , הר"ם ז"ל כתב מפני מה אין קובעין בדחיות זה בימי אד"ו לפי שחש' זה הוא לקבוץ השמש והירה בהלוכן האמצעי לא במקום האמתי כמו שהודענו , לשיכך עשו יום קביעה ויום דחיה כדי לפגוע ביום האמתי כיצד בג' קובעין בד' דוחין בה' קובעין בו' דוחין בו' קובעין בא' דוחין ובשני קובעין ע"כ . ובאר זה כי אחר שהביא ההכרח בסדר העבור לסבה שזכר לעשות יום קביעה ויום דחיה הנה בהיות הקביעות הראשון יום ג' תמשך מזה דחיות אד"ו בהכרח וכן היה שהקביעות הראשון לאחר מתן תורה היה יום ג' כי הנה יציאת מצרים היתה שנת בתמ"ח י"ז למחזור קכ"ט ותשרי שאחריה היה ראש לשנת י"ז והן לא נצטוו בפרשת המועדות עד אחר הקמת המשכן שהיה ר"ח ניסן שנת י"ז למחזור הנו' ואם כן שנת י"ח למחזור היא היתה ראשונה לשמירת המועדים וקביעות ר"ה בשנה ההיא היה בהכרח יום ג' כי מולד תשרי היה אז ב' כ"א תקע"ד שהרי מותר ק' מחזורים הוא ב' כ"ג ק' ומותר כ' מחזורים ד"ט כ' ומותר ח' מחזורים ז"ב ת"ס ומותר י"ז שנים בין ששומות ומעוברות נראוי הוא ו"י ר"י וכשנחבר אלה המותרות עם בהר"ד יצא מולד תשרי י"ח למחזור קכ"ט ב' כ"א תקע"ד ואו קביעות ר"ה נדחה אל יום ג' מטעם מולד וקן , ובכן נמשכו הדחיות אחריו על הדרך שזכר הר"ם מימי אד"ו כי סוד העבור נמסר כאילו היתה תחילתו יום מתן תורה גם דעת קצת החכמים הוא שנמסר אז למשה ויורה ע"ז עמקו אשר בו נתקשה , והנה תראה עוד אופן החכמה בסדרו ואך נסדרו סימני השנים באופן מסכים עם המהלך השווה ללבנה אשר עליו נתקן סוד העבור אפילו תמשכנה השנים לאין תכלית ואת היא הסבה הנאותה לדחיית הימים ולמה היה אד"ו כפי מה שכתב הרם ז"ל אשר בעדו הלצנו לא שתאמר דמשום יקייא ומתייא ירדה יום הכפור שהוא בכרת או שאר מועדי אלקינו גם לא בעבור יום הערבה שהוא מדרבנן ידח מכמו נדח הלא במה שיחלוק על התורה אין לומר שעשו הווק לדבריהם , ובכן לא זכר הר"ם סבה זו לא שנעלמה הימנו עם פסוקמה וראה כי גם הרב אלפסי וכן הראש ז"ל אשר היה אחרי האפודי השמיים אותה , ועולא אף הוא פ"ק דר"ה לא זכרה לדחיית ד"ו אבל אמר כי מעבור אלול נמשך במקרה תקן מה לבני בבל והוא כי להיות הארץ ההיא רבת הלחות לעמקה ימור בה העפוש לדברים המוכנים אליו כירקות והמהים ובכן יקבלו תועלת מדחיית ד"ו והוא אמרו בדבור נבדל מהנדרתו הנו' ידענו חברין בבלאי מאי טיבותא עבדי להו בני א"י וכולי

לזה אמרו שם לדין חבול עלמא (פירש"י הם לנו העולם כי בבל בעמק ואין האוויר שולש בה) ולדידהו לא חבול, והנה ראב"ד השיג במקום הזה כמהחל בכבוד הרב יען לא העמיק להבין דרכו עד כאן דבריו אשר לא יכבד על הקורא להתבונן לעמקם את ההשגות הנזכרות ויראה כי תהיינה לאין גם לדברי הר"א הנשיא בספרו מן העבור מאמר ב' ש"ה יש הוכחה מן הכתובי' על החש' שנת י"ז הנו' עם כי הוא אסורי גמגם עליה בספרו הנו' פ"א, ובאמת ראיתי חכם נוצרי שהעתיק אל בני עמו דרכי העבור אשר אצלנו ובהגיעו אל טעם ירקייא ומתיא ויום ערבה הפטיר בשפה מה שלא יעשה על דבר הר"ם שזכרנו ומ"מ לא אחשך פי מהזוכיך שתראה ע"ז גם דברי החכ' ישראלי נגד הר"ם וז'ל בספרו יסוד עולם פ"ט מאמר ד' אשר רמותיו ג"כ דף קכ"ט מן הספר בתנאי כי לעומתם התבונן ג"כ מה שכתב בקצה ספרו הנו' על מקום הקביעה כי לדברי החכם זכות בהקדמתו הוא ישראלי עצמו סתר שם את דבריו הראשונים של פ"ט הנו' ואמר שכן עשה גם בוולת אלה כאשר בפ' כ"ה דף צ"ו מן הספר זכרתי גם אני המצא לר סתירה על זמן ר' הלל מיסד השבון העבורים, והנה אין עוד חבורו הנו' בידי שאוכל לרקוק בסתירה שיהיה לו הזכות להשתדל בהצעת באורה או התירה כאשר חשקתי י ואולם אחרי הודיע אותך את כל זה שמצאתי לוולתי על קושי הראב"ד והמפרש הנו' לא אמנע מחוות דעי אף אני אולי בצד מה יהיו לרצון אמרי פי ואם המשכילים יראו בהם מעוות יתקנתו וזה שהיתרו הנכון אצלי הוא בכח שתי המלות אשר כתב הרב וז'ל פעם אחת בראש פ"א הנו' ושתי פעמים בסופו היינו בהשבון זה כי הגה לבד מן הפרש אשר זכר כי חשבון זה הוא לקבוץ האמצעי מדבריו אלה עצמם אנו למדים איך לרעתו העליל והעלה רצוני הרחיות וסבותם לא היו נחשבים אצל הקדמונים ומעולם לא שמו לב עליהם אבל נתחדשו יחדו בהתחדש מן האחרונים סדר עבורנו וזה כי רחית ר"ה הזכורה פ"ק דר"ה ופ' החליל כבר התבאר מדברי הראב"ע שזכרנו בפ"ד ויתברר עוד בפ"ח לפנינו איך מעולם לא היתה נהונה בומן התנאים. אבל אירע העשותה לשעה בימי האמוראים אשר נקבו בשמות בשני פרקי הגמרא דר"ה וסוכה שזכרנו י ועם היות שעולא ספר עליה במאמר נפרד המשך ממנה לבני בבל תועלת ירקייא ומתייא הנה מדברו הראשון אשר הגיד כי אתא איך בני א"י עברו לאלול דההיא שיתא בלי הזכיר לזה שום סבה יש להאמין דבר האסורי הנו' שהיתה או להם בזה סבה או סבות זולתיות שייכות אף אצלם בשגם לבני בבל קרה ממילא הרגישם בתועלת הנו' יותר מהמה ולכל הפנים בגמרא לא הזכר שסודר זה מאתם לדורות עולם באופן שתוכל לומר כי הם שמוהו לחק בחשבון עבורנו ואפילו תאמר שהסבה העצמית לדחייתם ההיא היתה הקפדתם על ירקייא ומתייא דבני בבל הלא בהתבאר שם פ"ק דר"ה כי לדידהו בני א"י דלא חבול עלמא היתה הסבה ההיא בטלה מעקרה נמצא שאיננה ספונה לכלל הסדר, גם זולת זה יש להתבונן כי מצות יום ערבה אשר עליה אמרו פ' לולב וערבה שהיא מתורה על פה באמנם עשר נפישות וערבה ונסוך המים הו"מ לא היה זה כי אם במקדש, אבל בגלותנו זה אינו אלא יסוד נביאים י או תאמר מנהג נביאים כפי מחלקתם וז'ל בפ' הנו' ועם המצא קצת אחרונים שפסקו היותו יסוד נביאים כמו שזכר הרא"ש בפסקיו הנה הוא רמב"ם וז'ל פ"ז דה' לולב פסקו ותני כאלפסי וראש זולתם מן אדירי האחרונים שאינו אלא מנהג ולפיכך הביט הביט ולא בריך וכמו שזכר ג"כ בה' ברכות סוף פ"א ובהיות זה כן שיום ערבה לעת הזאת אינו אלא

מנהג הלא נראה מן הדין דר"ה שהוא מדאורייתא לא ידחה מפניו כרגע ואם שמענו פ' לולב הגזול על יום הקף הריב"ז אחר החורבן התקין שיחא כולו אסור הלא מזולת התדע שאין להקפך ולרמות דחיית י"ש חמור לשהיות דויתר מאכל שאינו פקוח נפש כבר העלו שם כי זה לריב"ז הוא דאורייתא מן הכתוב ער עצם היום הזה שנראה מיותר אצל הסמוך לו עד יום הביאכם את קרבן, ובארו שם מאי התקין דרש התקין כי בגלל הרברי' האלה חשש לבי שהר"ם ז"ל ראה כמה ראיות הן הגה שהב"ד ההוא אשר דחה ר"ה בימי עולא לא היה סבה שהיתה לא אמרו להיות זו תקנה לנצח ויונה שהאות הדחיה על ימי ד' ו' מחמת יום כפור שיבוא בע"ש או מ'ש עם כי גם עתה אין מונע מלשמור שתי השבתו' כמות' הגה לא כן תאות על יום א' לסבת יום ערבה שאינו אלא מנהג, ולכל האופנים אם שופר ולולב נדחין כ'ש ערבה היתה ראויה להדחות או למרבה יגורו להביאה אל בתי הכנסיות מע"ש כמו שהיו עושין בזמן הבית גם יתר הדחיות זולת אד"ו היינו מולד זקן וגמט' ד' ובט"ז תקפ"ט אשר מן הדין מסדרי הדחיות גזרו על כלן בחדא מוחתא, הגה מלבד שלא הוזכרו בגמרא מעם י"ה וערבה הנו' לא יכון בהם מאומה, ואף השעם האחר של נולד קודם חצות שזכר הנשיא מאמר ב' שער ג' במולד הזקן, והחכם אבדורום בשער הדחיות לקחו הימנו אינו מן הגמרא, כי לא יסדה המאמר ההוא לשעם דחיות, ולא כל האחרונים שוים בפרושו להפד דעותם בהגבל' מקום הקביעה כמבואר באפודי פ"ו וכמו שאזכור בזה פ"א, וסוף דבר הוא רמב"ם ידע כי השבון העבור אשר בידינו לא נזכר בגמרא ולא עלה על לב החכמים שהתחילו בדיחיות באמור, ובכן בהכמה רבה זכר השעם האחר ההוא הנחלה בטובע החשבון הזה עצמו, וכן התקבצנה סבות הדחיות כלן כנראה מדבריו שמה. ודחיית ניסן בבר"ז לא זכרה לדחיותה עכ"פ כדבר הסמ"ג מ"ו תלויה בדחיית אד"ו הנו', הלא ידעת מנהגו בספר משנה תורה שאינו אלא קובץ על יד דברי חכמינו, לא יסור מאדריהם מאומה, וא"כ יקשה למה זה בשעם הדחיות ירש הדרך לכתוב מה שלא הורנו, אבל הרגש כי הן גופי הלכות אלו הן מעמיים חדשים אצלו מקורב באו. ואשר בהדיא יוכיח כי סבת יקרא ומתיא ריום ערבה לא גרמא הדחיות אצל חכמי הגמרא, כי הגה כמזכר למעלה האלפסי והרא"ש אשר כתבו כל יקר ראתה עינם בגמרא השמיטה. ותראה הראב"ד בהשגתו הנו' שכתב ואנחנו קבלנו דחיית אד"ו משום ערבה שלא יבא בשבת, ויר"ה שלא יבא בע"ש ובמ"ש ועם התברר זה מן הגמ' הוא כהחכ' לא היה תולה אותו כקבלה מרבתינו, אבל זכר דברי הגמרא עצמה. ולפי מה שכתב באפודי פ"ד הגאון רב סעדיה יחס לכל דחיה מעם מדעתו שאמר וז"ל. לא רצו (היינו מסדרי העבור) שיהיה ססח יום ב' לבל יבא יה"כ ע"ש, ותהיה החפאת נאכלת לכהנים יותר ביום א' ופגול, וכן לא היה ביום ד' לבל יהי יה"כ. יום א' ולא יוכלו להוסיף מחול על על הקדש אלא אם תגרע מן השבת, גם לא ביום ו' לבל יבוא ט"ז ניסן בשבת ותמנע קצירת העומר, ושלא יבא ג'כ עצרת בשבת שאין הקרבת השלמים דוחה שבת, הרי התחייבנו עליהם בעצרת ע"כ. אשר עם היות מאורעות אלה בלתי שייכים לעת כיום אין ספק שהוא ז"ל חש עליהם ממעם אמרם ס"ק דיו"ט לענין כזה מהרה יבנה בית המקדש. ובאמת שהאחרונים הקשו על סברותינו אלה מכמה פנים, מ"מ נשייתו מן הסבות האחרות להגיד כל יקר ראתה עינו הלא הספיק להוכיח מבוקשנו דאי תניא לא תלי בדלא תניא. וכזה בעצמו השפיש על דברי רבינו חננאל אשר

נזכור על ה"ב פ"ב באמרו כי עולא ורב אהא שיעו בהאמינים שהרחיות היו מטעם ירקיאו ומתייא, רק ממסורת שהיה ביד הב"ד (לפי דעתו) מקדם. ובכלל נאמר כי רשיון האחרונים הנו' לכתוב בטעם הרחיות איש כמתנת ידו הנו עד מוכיח שהקדמונים לא קבעו בהן מסמרת, והרי הדבר הפרטי אשר זכרנו על היות יום ערבה ביום הזה מנהג לבד. ובכל דת יהודית לא תמצא דבר תורה נדחה מפני כמותו. נראה כראי להשיק שפתי ראב"ד ז"ל. אשר אחרי אמרו בהשגה קבלנו דחיית אד"ו משום יום ערבה ויודה' כ סיים על הר"ם ז"ל שהוא בעיניו כמתעתע. וכן הר"ן ז"ל אולי אם חשב על כל האמור לנו כתב בפ' בני העיר לדיוך לא מיקלע ר"ה אדר באג"ה משום יוד"כ וערבה, ועל מה שהר"ם ז"ל התחיל את חשיבנו ביום ג' היה מלבד כי כל שאלה. כזאת היא בשלה בעצמה כמו שזכרתי מדבר רבי לאנטונינוס סוף פמ"א לא מצאתי לבי שלם לקבל תשובת האפודי הנו' כי כבר מאנתי דרכה בדברי הלטיף פל"ה דף ק"ט ב' לסבה אשר זכרתי שם, ואפשר שיאמר הרב כי תקנת הרחיות עכ"פ היתה בעצם וראשונה לסבות הקבוץ שזכר, ואפס ברית יום מיומים יונה היתה מהצטרף לזה תקן המועדות אשר ימשך בהחילם הקיום מיום ג', והנה עם כל מה שכתבתי בפרק הזה לא אכחד, הלגבי דידי עדיין צריכין אני למודעי בברור קושי נמצא בדברו, ואשאל את החכמים האיציטגנינים ואין מגיד לי ההכרעה התפש בשכל, וזה כי כבר זכרנו נגד דבור תוספת אך במולד תשרי האמתי לעולם יקדים לשורה, ולמה איפוא יאמר הוא ז"ל שדוחין מן השנה למען הגיע אל האמתי, ואולי י"ל כי המבוקש אצלו בפגיעת האמתי אינו על חדש תשרי עצמו אבל על כל חדשי השנה אשר יושג ברחיה שהוזהלה מראשיתה. אפס גם בזה לבי מהסס ומי חכם יבין כל אלה הוא ירב לו, ואמר לכל חכם גם הוא כי האמנה עמל הוא בעיני לחשוב, כי זה משה האיש אשר הפליא בהלכותיו אלה גדולים חקקי לב וחקרי לב נפל אל אחת הפחתים אשר בעליל לארץ.

כונת הפרק. הסגא דברים רבים בענין העבור אשר ודאי היו מסכמת חכמים אם קדמונים או אחרונים לא הלכה במסורת, והערה על פיוט כך נורו, וראה מן הכתוב כי בימי הנביאים לא נהגו הרחיות ובטול דברים נמצאים לקראי (תאכלהו אש לא נוסח) בענין עבורו והשנה על החכם בעל העקדה נהו ערך ובהנהגה על בעל הערך.

פרק ה. הנה לקיים מה שאמרנו למעלה סוף פ"ו כי בדרוש העבור הוסכמו בלי ספק דברים רבים שלא מסיני אשר ע"כ לא תרחיק כי גם העתקנו מחשבון האמתי אל השנה היה בהסכמה כמו שכתבנו ראיתי לקבץ בפרק הזה מה שזכרתי מהם והמשכיל אולי יביע אומר על אלה גם למצוא חשבון מספרם אחד לאחר כפי הודמנו לידנו. א', השנה המולדת מתשרי כר' אליעזר והתקופות מניסן כר' יהושע בודאי אי אפשר היותו מסיני כי הנבואה לא תניח ליצירה ולדברי המתיחסים לזמנם התחלה מתחלפת ומסופקת, אבל בהכרח היתה הסכמה כמו שזכור עוד בפ"ב לפנינו, ב' קבלת העדות על הדרוש בומן הקדוש ע"פ הראיה אשר ע"פ דר"ה אמרו התקיני

שלא יקבלו אותו מן המנחה ולמעלה, ומשחרב הבית התקין ריב"ז שיקבלוהו כל היום הלא זה סנת השקות בגוף הקביעות ועכ"ז הסכימו ובהו כאשר הפצו ג', דחיות המועדים כלם לא אד"ו ר"ה ולא בד"ו פסח וכו'. הנה לבד מראיות הראב"ע אשר זכרנו למעלה נגד רב סעדיה קרוב לסוף פ"ד שגם בימי ר' עקיבא היו המועדים נשמרים בכל ימי השבוע לרווחא דמילתא י' אוכ"ך עוד ראיות אלה. והן מה ששינו פ"ק דמגילה הל' יום י"ד להיות בד"ו וקרוב לסוף פ' ההליל בפלוגתא באם מעברם את החדש לצורך הווי' לזכות אחרים דאמרי אין מעברין שתי משניות מתאימות האחת לענין הלבי שבת אם קרבים ביום הכפורים של מחרתו אם לאו כמו שתמצא ג"כ להר"ם בהלכות המידין פ"א ולסמ"ג בעשאין ק"ץ, והאחרת יום הכפורים שחל להיות בע"ש לא היו חוקעין, הל' במ"ש לא היו מבדילין כמו שהביאה ג"כ הר"ם לפסק הלכה סוף פ"ה דהלכות שבת אלמא חרי שבי הוו מקלעו להו אהרדי י' ופ"ק דר"ה אמרו כי אתא עולא מא"י הגיד לחדוש לחכמי בבל דעברוה לאלול וזוהי הרהייה הראשונה שנודעה בגמרא, כי עד העת ההיא לא ידע מהם חג אבל מקום שיפול יומו שם יהוא, ואם כי לא פורש היות זה מהם לתקנה עולמית כאמור, ראו מסדרי העבור אחרי כן לנוזר על הדחיות כלן אם לטעם הר"ם אם לטעם זולתו שזכרנו למעלה פ"ו, או יזכר בפרק זה לפנינו, ולכל האופנים אם סדר הדחיות היה מסורת מסיני לא אירעו אצל התנאים ימי החג בכל ימות השבוע, ולא נשנו כל המשניות אשר זכרנו, וחכמי בבל עצמם היו יודעים הכרח עבור אלול דהייא שתא בלי הגדת עולא הנוכרת, ועם היות דברים אלו גלויים וידועים עד שתתמה על הפץ האריכנו גם לא סרנו מלכתב' למען הגדיל הפלא על הגאון רבינו הנטאל המתאמץ לשמר כי לא השבון העבור לבד אבל סדר הדחיות נ"כ הלכה למשה מסיני כמו שיתבאר עוד בפ"ב לפנינו, ואגב גורא מן הדברים שאמרונו השיב אל לבך כי נוסח פיוט כך גזרו וכו' בבית מקדש שני וכו' ונתן ביד ר"א וכו' והתקין לנו בד"ו וכו' אינו בשום אופן תקון רבותינו כי הדחיות סודרו זמן רב אחר ר' אליעזר כמו שהזכחנו, והרי בא האות מיניה וביה על בשול דבריו באמרו כי זה היה בבית שני מה שלא יתכן כי הוא ר"א היה מתלמידי ריב"ז אשר נהג נשיאותו גם אחר החרבן זמן רב באמרם משחרב בית המקדש התקין ריב"ז שיקבלו עדות החדש וכו' שיהיה יום הכף וכו' ובכן אין ספק כי ר' אליעזר לא התקין בזמן הבית מאומה י' וגם אחר החרבן עד שנים רבות הלא ברור זמנו הנזכר תראנו לרש"י פ"ק דר"ה ולהר"ם בהקדמת באור המשנה ולרבנו שמשון בכריתות חלק ימות עולם שער א' ולבי אומר לי כי הגאון מוהר"ר יוחנן טריטש בעל קמחא דאבושיאא לכתחלה ובהשכל נשמש מלפרש הפיוט הנזכר בראותו ילדיו בקרבו אשר זכרנו. ולכל הפנים נקוט מיהא כי הדחיות נתחדשו מהסכמת חכמינו, וכן תמצא ברור להר"ר יצחק ט"ר ברוך לשי מה שהביא הנשיא מאמר ב' שער ה' כי אחרי זכרו כמה סיגות שעשו רבותינו זה אחר זה על דבר אחר בעינו בראותם מעוט והיות מההיא דאמרינן שבת פ"ב בראשונה היו רוחצין בהמין שהזכמו מע"ש וכו' ומה שהבדילו בין זרזין לבלתי זרזין כההיא דכל המנחות נלושות בפושרין דכהנים זרזים הם לשמרים שלא יחמיצו אבל לא עשיית הפתח דלא כן זהמון וכן בענין העבור עצמו בראותם חרוש סבות אמרו בראשונה היו משיאין משואות וכו' בראשונה היו מקביים עדות החדש וכו' כתב וז' כשם שראינו להם ז' ל' בדברים הנו' ובפרט בענין העבור תקנה אחר

תקנה וסיג אחר סיג כן עשו בתקון המועדות, כי בראשונה היו עושים אותם כל ימי השבוע אבל משגדלל העולם ונתמעטה התורה והחסידות שאין העם נזהרים כהוגן התקינו שלא יהא יום הכפורים סמוך לשבת ולא יום ערבה בשבת, ומאלה נחקנו יתר הסימנים לשאר ימי חגיגנו ע"כ. והנה עוד לקצת חדוש אוסיף לך קורא נכון כי מזולת הראיות הלקוחות מדברי הו"ל דלעילא גם מן הכתוב ידומה סעד למונח הנו' היינו ששותם בימי קדם החגים בלי דהיות וזה מדברי עזרא על נסעו מירושלים. בשכבר ידעת איך לפי סדר עברנו יום ר"ח אב הוא לעולם ביום שלפני ר"ח ניסן כי ד"מ אם ר"ח ניסן ומ"ו בו יום א' ר"ח אב יהיה ביום ד', והנה בעזרא ד' כתוב כי באחד לחדש הראשון הוא יסוד המעלה מבבל. היינו שאו היה עקר נסיעתם. ובאחד לחדש החמישי באו ירושלים. צא אפוא וחשוב אם ר"ח ניסן ומ"ו בו היה ביום א' ר"ח אב היה ביום ד'. ואיך לא השיבו משבת רגלם. ואם היה ביום ג' הלא תמצא שם ח' ונסעה מנהר אהוא בשנים עשר לחדש הראשון. וזה בלתי אפשר כי או היה יום שבת, ואם ביום ה' ר"ח אב היה ביום ד', וכתבי ונבא אל ירושלים ונשב שם ימים שלשה [היינו דה"ו] וביום הרביעי נשקל הכסף והזהב, וחלילה לו מזה כי או היה יום שבת. גם אין ספק שלא נפל להם מ"ו ניסן ביום ד' שכן היה גם ראש החדש ולא נתנו או למוט רגלם. ימצא איפוא כי ר"ח ניסן וכן מ"ו בו היה להם אחד מימי אד"ו כי לא נהגו בהם הדחיות ודי בהן לע"ע ד' סדר השני' פשוטות שלמות או חסרות הלא הוסיכם לסבת הקביעות והדחיות כנראה לנשיא מאמר ב' שער ט' ולהר"ם פ"ט ופ"ו. והמפרש כתב פ"ה וז"ל. מפני צורך הדחיה סודרו השנים שלמות או חסרות או פשוטות. ה' התקבל אצלנו בסדר הקביעות לר"ח יום בלתי ראוי ע"פ הראיה כמו שזכר הר"ם פ"ה סימן ב'. והמפרש בתהלת פ"ה ופ"ח וראב"ע פ' אמור כתב וז"ל. פעמים ראינו הלבנה בחדש ניסן בליל שני. וכן היתה נראית בכל העולם. וקביעות החדש היה ליל שלישי וכן אירע לשלשה חדשים קודם ניסן וזה נתקן בשנת גמור"ד בעבור הדחיה, גם פעמים היה הקביעות בתשרי יום ה' ולא נראית הלבנה בליל שבת עד היות האויר נך וכו', אשר דבריו אלה הזכרנו מה שנקרתי לראות בפירוש התורה לקראי אשר זכרתי במהדורה השנית על פ"ה הוא אהרן בן יוסף [כנפש האב וכנפש הבן בדי שאול תרדנה]. כי אחרי התברר מדבריו פ' החדש איך הקראים קובעים חדשיהם גם היום ע"פ ראיה, ובפרט בא"י יען לא קבלו בענין העבור את סדרי חכמינו הוא שחוק פמיא הפטיר עליהם בשפה. ובין יתר דברי בלע כתב וז"ל, זה לי י"ד שנים קודם לפרוש הזה בשנת ל"ט לאלף הששי היה לרבנים מולד תשרי. ואנחנו ראינו הירח הישן קרוב לזריחת השמש והראינו אותו לרבנים הנמצאים במקום ההוא הנקראת סולכאמ ע"כ. ואולם זאת להם מחשאת קסם מרי להכזיש נקבלה הנותנת לב"ד כח יפה. ומתקנתם הדחיות שהם סיבה לכל כיוצא בזה. ועכ"פ השמים מספרים כבודם בקיום כל העשוי מהמה. ועוד בפרקים לפנינו תמצא דברים יהיו לשכים בעיני הסכלים האלה, והנשיא ז"ל שער ט' מאמר ב'. וזכר הודמן ר"ח שבט פעם לפני המולד ל"ז שעות ופעם אחריו ל"ב שעות. והחכם בעל העקדה שער ל"ו בהשתדלו להוכיח עד מה כח הב"ד גדול אשר יקדשו חדשים עם כי מהלך הירח לא יסכים לדבריהם כתב וז"ל. באמת לא תתכן ואותה עד שיעברו לפחות י"ח שעות לחדושה כמו ששינוי תלתין ושתא שעי ככסי סיהרא וכו' וכל שיקרה החדש פחות מ"ח שעות קודם השקיעה צריכין להמתין

עוד כ"ד שעות עם השקיעה השנית שהם מ"ג שעות אחר החדוש . ומוזה ושתגעו
 האנשים בהרגישם קדימת המולד אל הקדוש כל כך זמן ע"כ . בשגם אמנה דבריו
 אלה נפלאים אצלי לכמה סבות . ראשונה כי עם מה שהנשיא מאמר ב'
 שער ז' כתב שבדויות הלבנה בתכלית מרוצתה והחמה בתכלית מתינותה אינה יכולה
 להתכנסות פחות מ"ח שעות לפני החמה ו"ח אחר החמה שהם ל"ו . הלא הוא
 בעל העקדה הקורא לזכותו דברי הז"ל באמרו באותה ששנינו ודברם ז"ל אפילו לשבת
 הנשיא הנז' נראה היותו על האופן הבינוני למהלך המאורות לא על אופן התכלית
 שזכר היה לו להביאו בצורתו שהוא כ"ד שעי מכסי סידרא כאשר באמת הוו דעתם
 הן יצדק הן לא יצדק כנראה מבאר רש"י ורמב"ם המובא מן המפרש פ'
 דהקה"ח אשר הוא רמב"ם מהדרה אחר דבריהם כנראה שם , ואני על כן כתבתי
 הדבור הנז' יצדק או לא יצדק ; מלבד כי בשביעי דפר"א איתא שמונה שעות התכסה
 הלבנה בין בראש המולד בין בסופו לא תלתין ושתא שהוא מספר צדיקים ולא בציר
 עלמא פ' חלק . שנית , מה זה שאמר לא תתכן ראייתה עד שיעברו י"ח שעות
 והרי בפרוש אמרו כמו שיובאו דבריהם בפ' הסמוך כי בני א"י מקום עקר הקדוש
 יראה אחר שית שעי דחדתא וכפי מה שהתבאר מבעלי החוספת בדבורם אשר
 הבאתי פ"ב דלעילא , שלישית , כי שהיית מ"ג השעות שזכר וסבתה אפילו
 בהודמן מולד זקן לא תמצאנה לשום כותב בהלכות לו . רביעית כי סכך השבון
 העבור שזכר רבינו סעדיה אשר הוא כפי השוה כדבר הגאון רבינו חננאל שהראה
 לפנינו פ"א וכנראה מהשגת רא"ב עליו עם ביאת הירח בארוכה וקצרה שזה לבד
 בהשבון האמתי לא בשוה השומר המונתו לנצח , חמישית כי לפי דרכו המבואר שם
 מצות כזה ראה וקדש תמורת עקר נעשית מפלה וכמעט תהי לאין , ובכלל אומר כי
 פרמי דבריו הנז' וגם התכלית שכוון להוכיח כנראה לו שם האמנתי כי המשכילים
 יאמרו לתורה ולתעודה אשר אין להם שדר מ"מ נשוב אל מקומנו ונאמר . כי כבר
 מצאנו בס' בדברי ה"ל זכרון מאורעות על הדרכים הנזכרים מהא דאיתא בר"ה פ"ב
 ר' חייא חוויא לסיורא דהוה קאים בצפרא דכ"ט שקל קלא , פרק גה אמר לאורתא
 בעיני לקדושי בך ואת קיימת הכא זול אכסי וזה בלי ספק לאו למימרא דברים ככתבן
 שנאמין כי ר' חייא יעשה בנפשו שקר לצוות על הירח שיהיה אין לבוא כיום תמים
 כי זה יוסיף להפליא כדבר יהושע ביום הלחמו אשר אמנה ר' הק מעידה לא היה
 כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע י' בקול איש מה שסיים ב"העק בהביאו שער ל"ז את
 המאמר הזה אול אכסי אני והאמת ערבים בדבר כי תבקשנו בגמרא ולא תמצאנו ואם
 אולי ימצא באמתחת איהו מדרש חצוני כאשר דמיתו הלא רבינא ורב אשי יכחשוהו
 אבל ספור זה מ"מ חביב ונחמד להשכיל איך ר"ח לא היה מקפיד רק על רנון ההמון
 כנראה ג"כ מבאר רש"י , ולזה היה רב לו כפי מה שהורה בצוויי הבטל ההוא המוכיח
 לכל הפנים תשוקתו שהעבים חייו סתר לה , ובבחינת האמת הכלל המועיל וקיים הוא
 כי כל אשר יעשה ב"ר של משה בכל המתיחס למקרא קדש הוא לבדו נרצה בב"ד
 של מעלה . והאות מסה הזקיהו אשר עוד נדבר עליו . ואין בורקין מדבריהם חללה
 ששיר התחלת סימן המעוברות מן השלישית לבהר"ד כפי סימן גר"ח כמו שזכור
 עוד פי'ב קושיא ג' . שביעית , התפשט המנהג על שאלת מסר בגזרה שוה . ששים
 יום אחר תקופת תשרי לשמואל שהוא העת הנאות לה בגלילות בבל משכן או לרבותינו
 עם היותו בלתי נאות אל יתר המדינות אשר כל אחת צריכה לו כפי מבעה . הנו בלי

ספק הסכמות הקהלות היינו כי עם התפורם ממחוזו בבל ישארו על האופן שנהגו בה כמו שזכרנו ג"כ מאמד א' פ"ג, ועם כל מה שכתב הרמ"בם בשני מדי' תפלה ע"ש תראה הרא"ש ז"ל בפסקיו דתענית פ"א שהתפלה על זה ור"י בנו חוק את דבריו בשור א"ח סי' קי"ז וכדבר הרשב"א בתשובותיו סי' קי"ח שאמר מקדשין ומבדילין בבית הכנסת גם עתה אף שאין אורחים אוכלין שם ואומרים ברכה מעין בליל שבת אע"ג דחו ליכא עם שבשדות וש"ץ יורד לפני התיבה אע"פ שכל הצבור בקיאים ועשוי יו"ש שני ימים, עם דידיעין בקביעא דירחא, מדשלחו מתם פ"ק דיו"ט והן כל אלה ומנהגות ליל פסח ור"ה וליל שזכרנו למעלה פ"ה אינם אלא רדיפת המנהגים שהחלו קדמונינו אע"פ שכתבתם לא תדרשם מאתנו, שמינית חלוף השערה לתת"רף חלקים והחלקי' של ר"א לעז' רגעים, המחברים כתבו כי רק להקל על המחשבים הוסכמה כמו שהראיתי בתשובות י"ג השאלות סי' א' כי לדברי הגאון רב האי בתשובה אשר עוד תראינה פ"א סי' בהר"ד הנהוג לאנשי מערב ותמורתו וי"ד למורחיים וג"ח תתעז' לזולתם כמו שכתב המפרש פ"ז מהק"הה הני הסכמה מאת כל אחת הכתוב בהכרח קביעות ההגים בכל מקומות גלותינו על פי המולדות השוים המוגבלים, לא לפי מערכת המאורות בכל גליל לעצמו או בא"י רק בכל הקורה ממנו בעיר נציבין או בגל לדעת חמשת החכמים אשר זכרנו למעלה פ"ה, הלא הוא וכל יתר הדברים הנו' הסכמות של חכמה משוארה אשר לא מסיני הנה, ולכל הפנים לא כל הנמצא בענין הקביעות לאהרונים מלמדי סרריו תארהו במסורת כבר שמעת ג"כ מה שכתבנו בפ"ב על סימנין רבים נתנו בו מעצמם, ויחסום לדעות הקדמונים שנהלקו, ולדעתנו גם סימן בהר"ד למולד תהו וסך השנים ליצירה אשר זה בהר"ד וחבריו תלוים בו הנו מהמה, ואולם עוד חוזן למועד על הפרש הזה בעורת אלקינו.

כונת הפרק. קושי נמשך למחזיקים סררי העבור חלכה מסיני מדברי הר"ם הרלב"ג שהביארה כולה היתה בחללת יום א והיא השנה קדומה על הר"ם ובעל עקידה, והתחדש על בעל עקידה שניה לה ובהנחה השנה על הר"א הנשיא.

פרק ט. הנה אחרי שובי מהושיע את הר"ם ז"ל כיד ה' הטובה עלי מאשר לו צדה, כמבואר בפרקים שלמעלה, לבי הלך לזכור פה דברים נמצאו לו מתחסיים לדושונו נפלאים באמת הן מיעצמם הן בבחינת אומרים, ולכל האופנים הם קושי משורסם אל המתאמצים לומר כי סדר העבור הנשמר אצלנו מסיני נתן לנו. וזה שכבר נודע כי הוא רמב"ם ז"ל בספרו התלמודי משנה תורה הורנו מכל שהיה לשניו ואחריו בגילו את דרכי המולדות והתקופות וכל המתחכם לקדוש החדש וקביעות החגים ככל היוצא מפי קדמונינו הן במצטרבים לזמן הקדוש ע"פ הראיה אשר יסודם כפי מה שבאר לנו בפרקים רבים מהק"ה הוא על מהלך המאורות בגלגל המולות הבא פעם בארוכה ופעם בקצרה, הן בצריכים לנו כיום הזה שהם נוסדים כפי מה שכתב לענין המולדות סוף פ"ז, ולענין התקופות סוף פ"י. על מהלכם האמצעי השוה תמיד באופן אחד כמו : התבאר שם פ"א, אשר אמנה תחלת זה החשבון השוה כדברו בפ"ז הוא סי' בהר"ד לחשרי של תהו היוצא גברען ד"ה תתעז' מסימן וי"ד לחשרי דיצירה כפי הידוע, והנה יראה כל משכיל כי בכל זמן לא נמנע אח"כ בספרו הנכבד מורה הנבוכים, אשר בו אמנם דבר כאיש יהודי מחכם אך לא כרבן תלמודי מלכותו דברים אשר בהדיא ולעיני כל בעל דעה ידרכו את כל

איסורות העבור השוה. בלי שיחוש לדבר המלמד זכות על צד הסותר ככל אשר זכרנו ונמו כן החכם רלב"ג הנודע לגדול מאוד בלמודיות התחבר גם הוא לרמב"ם הנז' בדבריו הנמצאים לו במורה הסותרים במאד את פנת חשבוננו, ומן הידוע כי אין להאשימם לא על היות ידיהם רפות בקבלת המסורת ולא על העלם מעין חכמתם הסתירה העולה מדבריהם בהערכם אלו לאלו, אבל בהכרח תבקש התנצלותם ותודה שכבר ידעו ובחנו בפלס ומאזני המשפס כי הפץ זה וזה אפשרי ההצלחה בידם אם על הדרך שנדמה אנחנו כמו שיבא לפנינו פ"ב סי' י"א או בזולתו הטוב ממנו י וזה כי הלא נודע אך כל עצמו של מולד ו"ד ושל בהר"ד הנמשך ממנו למסרע לא ימצאו כל אנשי חיל רגלו רגל ישרה בלתי אם יונה ליציב ונכון שהבריאה היתה בששת ימים נבדלים בפשט דברי תורתנו כי אז יהיה מקום לומר שהמאורות ביחוד לא נבראו, או לא נתלו ברקיעוהם להחל את תפקידם עד יום הרביעי, אם כר"א דאמר בניסן נ"ה ומיסרי העבור על בהר"ד עמדו וראו כי לדבריו צריכים הם לומר שהמולד הראשון היה ד"ס תרמ"ב אשר בהוסיף עליו ב"ד תל"ח שהוא יתרון חצי שנה ימצא מולד תשרי דישוב ו"ד, ובהסירך אותו ממנו דהיינו כמו כן הסרת ד"ח תתע"ו בעד שנה מסימן ו"ד נמצא בהר"ד לשנת תהו. אם כר"א דאמר בתשרי נברא היינו כ"ה באלול ובכ"ח נתלו המאורות, ומיסדי העבור כנזכר עמדו כמו כן וראו כי לדבריו צריכים הם לומר בר"ה שהיה יום ו' בתחלת שעה תשיעי' קדש אדם את הירח כפי דבור התוספות אשר הבאנו בשני מפרקינו אלה י ובכן המולד דישוב היה אז סוף שעה י"ד. כי הנה עם מה שהר"ם פ"א דהקה"ח כתב וז"ל. הלבנה נסתרת בסוף כל חרש כמו יום אחד קודם שתדבק השמש וכמו יום אחד אחד שתדבק כמו שזכרתי ג"כ פ"ב דלעילא ובשביעי מפרקי ר"א כאמור בפרק הקודם כתוב וז"ל. אין כח בעין לראות הלבנה עד ח' שעות בין בראש המולד בין בסופו. כבר נודע שהמונח בעין זה לרבותינו הוא כראמר ר' יורא אמר רב נהמן פ"ק דר"ה דכ"ד שעי מיכסי סיהרא לדין (היינו כפיר"שי לבני בבל) שית מעתיקא ו"ה מחדתא י ולדידהו (היינו לבני א"י) י"ה מעתיקא ושית מחדתא, אשר אמנה מאמרם זה הר"ר הנשיא בשם החכם אלחסאן ז"ל השתדל (אף כי ברוחק) לקיים אותו מאמר ב' שער ז'. וכן הר"ו הלוי פ"ק דר"ה והאפודי בחבורו פ"י ע"ש

הגהה י דוחק הנשיא אשר אמנה אינו עוסק לו בשעת דחקו. הוא שבאר לדידהו לבני בבל ולדין לבני א"י, והח ירחק מאד שהרי ר' נחמן בעל המאמר היה מבבל. ואפי' תימא ר' יורא המניד דבריו היה מא"י הלא חסצא סוגית הנמרא בכל מקום בפרט רש"י המוכר באותה שוכרנו לפעלה פ"ו לדין בני בבל חבול עלמא ולדידהו ב"א א"י לא חבול, ופ"ק דר"ה א"י בני א"י דירעי בקביעא דירחי וכולי, אן בני בבל דלא ידעו וכולי, ופ"ק דקדושין הא לן וחד להו לענין אם ילפור אדם חירה ואח"כ ישא אשה או בחוסך, כי הבבליים דאית להו נפשים ושדות יספק בידם לעשות תרויהו נישא ואח"כ לומר, ולהכי עד מה שאמרו בובחים סרין פרת חטאת שניע שפסערת את עשייה, כי רק עד תלמא דר"י היה עשרם פתקיים אפרו בסנחית פ' חרי עלי

באופן שהמולד היינו פגיעת המאורות זה בזה היה אז שש שעות קודם התשיעית אשר בה נראתה הירח לאדם כאמור, והו מולד ו"ד הנז' היינו יום ו' סוף שעה י"ד והיה כי תגרע ממנו ד"ח תתע"ו כמשפס יצא לך סי' בהר"ד למולד של תהו, ואין ספק כי צריך אתה לשמור מאד קביעות המסמרות בזמנים האלו שהגבלנו להתחל' התנועה למאורות ורגעי המולדות כמדובר ולא תמוש מנקודת שערם מאומה, כי הנה אם תקדים או תאחר במ כרגע נמצא הורם כל היסודות שדמית, ויבצר ממך כל היושר אשר זממת בהגבלת החגים

דבני בבל אין להם על מלכות כשאר גלויות אכל בני א"י דלית להו סוגנות מרווחים אין ספק דאשה היא ליה רחיים בצארו ככל הנרא' סבאיר רש"י התם . ובעל הערוך ערך רחיים וכן כל לדין ולדיהו בנמרא כילה ודאי על אופן זה יורשי .

והקביעות שעברו מעת יוסד העבור ואשר עוד יעברו . אך הנה פוק חזי שני צנתרות הוהב הנו' הרב המורה הלק ב' ורלב"ג בתחלת פרושו לתורה ובהלק השני מן הששי לספר מלחמותיו פ"ה כפי מה שזכר ג"כ החכם בעל העקידה את דבריהם בשלישי משעריו סוף מאמר א' כי תמצא האלקי רבינו משה במקומו הנו' מדי האשימו אם כרין אם שלא כרין את שני החכמים ר' יהודה בר' סימון ור' אבהו על דמותם ללמוד מן הכתובים ויהי ערב ויהי בקר יום א' ב' ג' שהיה סדר זמנים קודם לכן או בונה עולמות ומחריבן כמה שנראה לו . היות קשה בעיניהם אחרי שהמאורות לא נבראו עד יום הד' במה זה שיער אורך היום מסבוב הגלגל אשר עדן לא היה , והבדיל ערב ובקר ממאורות שעדיין לא נבראו כתב וז' , אשר הביא אותם וז' זה המאמר הוא שמצאו יום אחד ויום שני והבינו הענין על פשוטו , וחשבו מאחר שלא היה שם גלגל מקיף ולא שמש באיזה דבר שיער יום ראשון וכו' עד אמרו שהכל נברא יחד ושלפי זה הדעת האמתי בודאי [היינו הברא הכל יחד] יותר הספק אשר הייב לחכמים הנזכרים לומר את דבריהם שכתבנו , הרי שהוא ז"ל סובר ואומר כי תנועת המאורות לא ברביעי החלה , אבל מראשית היום האחד עם הגלגל יותר מעשי בראשית אשר כלם כדרש ילקוט פ"ק דר"ה בצביונם ושלמותם נבראו וכה שיער גם אורך יום א' ב' ג' ונבדל בהם האור מן החשך והנה אם ככה היה כפי דעתו הנה הכרח הוא שיתבטל כל המונח הקדום אשר יסודו הוא שלא התלו המאורות בפעלתם עד יום הד' ושהמולד היה ד"ש תרמ"ב לר"י ובס"י וי"ד לר' אליעזר , וכן רלב"ג במקומותיו הנו' תראהו מנרוז דיתו זה באר היטב שכל מעשה בראשית נבראו יחד בתחלת היצירה ושאיין זכרון ששת הימים בתורה כי אם להורות על הקדימה שיש לקצת הנבראות על קצתם במדרגה ובמסבוב כפי מה שהארץ בזה את דבריו שמה ופן יעלה ע"י לב המעיין היותנו טועים בהבנת דעתם זה שזכרנו אל נא יחדל מעמיד גם על דברי החכם בעל העקדה הנזכר כי בבאור רחב כתב וז' דעת הרבנים האלה הוא שהעולם בכללו כלו בכלליו ופרטיו בשעה ראשונה נברא ע"כ ובסמוך דעתם זה אשר יאמרוהו מהיות העולם בצביונו וקומתו נברא רגע ראשון של יצירה הנה סתרוהו הז"ל בשתי ידים כי עליו ולא על זולתו אמרו והלא במאמר אדור וכו' ועל הדבר הזה הכה על קדקדם בקצף עד אשר ידה זקים לומר איני יודע מה יאמינו מצודים אחרים וקרוב לסוף המאמר כתב וי"י יראה ללב , ועם כי האמנה לא יחידים היו באמונתם זה שהרי גם ידידיה האלכסנדרני מבני עמנו החזיק בה וכן בנצרים תמצאנה לראשון בארבעת רבניה' שלא כדעת תלמידו הגדול אצלים באחרונים אקונינו . ובב"ד נראה שזה היה ג"כ דעת ר' נחמיה כמו שזכרתי את כלם בששי מסרקי הספר דף מ"ג . וכן יאות למשוך אל שמה זו דבר ריש לקיש אשר זה מעט זכרנוהו הנה אני במחילה מכבוד כלם לא אאמינהו . כי יוספר אפילו מחכמי' כמספרם וכמעלתם שבעתים , כי רק מראה הערב והבקר הכתוב שש פעמים באצבע אלקים הוא לבדו כפי כשומו , ובחלוקת ימי היצירה ככתבם יציב ומהימן אצלי כדעת בעל העקידה שהבאנו . מכל מקום אין מנוס מהודות כי אליבא דידהו ענין התחלק ששת הימים איננו כפי ששומו רק להערה בעלמא על הקדימה אשר לנבראות זה על זה

כאמור. והנה זו בלי ספק סתירת כל המונח בצד הקודם כמו שזכרנו, ואיש כי יגמגם בלישניה על ר"ב"ג הנו' שכבר בדברי אחרו' ג"כ היה נפורץ את פצומוי ובגדים זולת אלה לו במסלת שדה כובס, הנה אני לא אכנס עתה על אודתיו לתגר כי אלקים שופט צדיק, אכן ברור לי הדבר כשמש כי נגד האיש משה הגדול ביקרו דורותינו לא ישמע על פי חכם אמתי כאלה. ואלמלי ידע כי גם המונח הראשון צודק באופן מה אצל הדעת הזה המצויין אצלו לאמתי, אין ספק כי לא נתן חכו לאומרו וכעת לא העלהו בידו על ספר, גם בעל העקדה אשר תפש את שניהם בזולת זה ואת זה לא זכר, הלא נראה שהיה ראוי לתופרות והנה אין לך שתפרש דברי הר"ם הנו' לאמר הואיל וכתב שאחרי הבריאה בוחד נבדלו הדברים ראשון ראשון כמשל הזורע שהביא מדברי חז"ל, וכ"ש בזכרו ג"כ מאמרם האומר הן הם המאורות שנבראו בראשון ונתלו ברביעי נמצאו דבריו ודעתו מסכימי' להבדל הימים, ולכל דברי חז"ל שזכרנו, כי האמנה תבחן הקושי אשר העיד שם ואשר חתר להשיב את דברי התורה אל התרתו, יתבא' לך כי כל מנקתו היא שנכון ספור הלוקת הנבראו' שלא כפשומו ושהכל נברא על תכלית שלמותו מן היום הראשון, גם יותר נאות לדעתו תאמר ברגע הראשון כמו שהוא עצמו באר שמה, וענין אמרו ראשון ראשון בהכרח איננו עליו רק בבחינת מדרגות הנמצאים ושבעם אשר אמנה לדעתו יחדיו באותו הרגע נבראו, כי הלא באופן זה לבד יותר אצלו הקושי אשר יחס להכמים ההמה, וזאת תחשוב למשפט כי אם החכם בעל עקדה ראה דרך לדונו לזכות היה חייב והפץ ביקרו כי זה כל האדם ובפרט מאיש אל איש אשר נמדהו לא להכריעו לחובה למען תפוש. ואם בדברים מה זולת אלה תמצא הר"ם הנו' סותר ביתר ספריו על איזה אופן שיהיה את הנמצא לו בחבוריים התלמודיים כמו שזכרנו סוף פל"ז האמן כי בדרוש הזה אשר לפי הנראה הררים גדולים תלים בו היה מאד נזהר בדבריו האחרונים אם כה נאמר בבחינת הדרוש הזה שלא יתכנו, והנה לקרב אצל שכלך אישי הקורא שזה אמנם היה דעת שני הרבנים הנוכ' רצוני שההזיקו לדאי כי כל מעשי בראשית על תכלית שלמות ופעלם נבראו יחד מתחלת היום הראשון בלתי המתין להחליק זה מזה בפועל לימים נבדלים כנו' טוב בעיני להעיר אותך כי לפי הנראה וכמו שנגע בו החכם כעל העקדה קרוב לסוף שער ב', גם ראב"ע ז"ל נלה עמם בזה לחוש משולש. ואולי גם הגאון רבינו סעדיה ארח עמדם לחברה ואדרבא הקדמון לכולם נראה להם מורה דרך, וזה כי אם שתמצא לראב"ע הנו' בפרושו לתורה ססוק ראשון שלא נברא יום יום רק דבר אחד אשר מאמרו זה יסתר בבחינת פשט הכתובים הלא אחרי זכרו בשם הגאון הנו' כי הארץ ננקדה והשמים כחוש הסובב וש אחרי היות אלה שניהם נבראים גם אשר בתוכם יהיה נברא כתב חז"ל, לא יתכן להיות הקו הסובב קודם הנקודה או היא קודם הקו, ובאגרת השבת שחבר בשנת תתק"ט בשש שנים אחר באור התורה נכראה לו סוף חומש שמות אחרי אמרו בשער הג' חז"ל, האמת כי השמים הם כמו הקו הסובב והארץ כמורצע באמצע, כתב בסמוך חז"ל אחר שהקו המורצע נבראים הנה כל אשר בתוכם נבראו בהם. גם מה שכתב רלב"ג בפרקי הנו' על מאמרם ז"ל פ"ב דהגיגה הן הן המאורות שנבראו ביום ראשון ולא תלאם עד הרביעי, כונת תלאם בכאן היא ההתייחסות שכן התלייה תאמר עליו הרבה בלשונו והרצון שעם הנראים בראשון באופן שעמם שוער יום א' ב' ג' לא תלה התייחסותם עד הרביעי, אשר מזה מרלב"ג הוא למשך בחכמת לשינו את דבריהם ז"ל מסכימים לדעתו שזכרנו הלא תראנו גריש

מלין לראב"ע שם באגרת השבת, ומי יורע אם הוא רלב"ג לקחו הימנו כי אחר
 דבריו הנו' שהביא את הכתוב אור החמה יהיה שבעתים יאמר כי פירוש שבעתים
 הוא הרבוב הסמוך לו כאור שבעת הימים על דרך אהיה ובאורו אשר אהיה, כי על
 כן ימצא שהחמה האירה כל שבעת הימים כתב וז' וקרמונינו רמוהו שאמרו ברביעי
 נתלו המאורות, ומה נכבדת מלת נתלו לאשר יבוננהו ע"כ, כלומר על האמת
 מתחלת היום הראשון נבראו בשלמות מדרגתם וחקם, וכזה יתכן אמרו כאור שבעת
 הימים על החמה הנזכרת, ואפס לסבת שרמו תלה הכתוב ויחס תקונו ליום הד'
 הרי כי גם אלה הצינו להם יד בדת הר"ם ורלב"ג שזכרנו, והנה יאות קורא משכיל
 שתתבונן כי האמנה וזה המאמר על התלות המאורות ברביעי נראה בנוי על המינה
 המיוחד לרבותינו גלגל קבוע ומול חזור כי בהיות עצם הכוכב גוף נבדל מן הגלגל
 אפשר להאמר התלותו בו משך זמן אחר מציאת הגלגל הנו' ואתיאי כדהיא
 שתמצא בבראשית רבה ו', כיצד חמה ולבנה שוקעין ברקיע רבנן אמרי מאחרי
 כפה ולמטה ור' יהוא בר' אלעאי אומר מאחורי כפה ולמעלה. א"ר יוחנן נראין
 דברי ר' יהוא בימות החמה שכל העולם רותח ומעינות צוננים ודברי רבנן
 בימות הנשמים שהעולם כלו צונן ומעינות פושרין. אמר רשב"א אין אנו
 יודעים אם פורחים באויר ואם שפין ברקיע ואם מהלכין כדרך וכו' ושאחרי
 עלות בדינו פ' מי שהיה לפי מה שיגור הרב המורה ח"ב פ"ה ובעל העקדה שער
 ל"ז שהורו חכמי ישראל והורו לחכמי א"ה על היות גלגל החור ומול קבוע אשר בזה
 ישוער המצא הכוכב מעקר הבריאה מונח בעצם הגלגל כמו הקשר בלוח הלא בהכרח
 דבר התליה הנו' יתבטל בכזה ההודאה הנו' כי האמנה ביום ברא אלקי' את הגלגלי' נכלל
 בהם גרמי המולות ושיניהם כאחד בלכתם ילכו. ואולם עם החסתכלות המשוב יתבאר
 כי לבד מאשר בפ"א מן הספר דף י"ד הפשטנו את שני הרבנים הנו' על כי רץ אחר
 רץ נשלו איש באחיו לאמור שהכמי ישראל הורו בזה לחכמי א"ה דאדרבא ע"י אמרו
 נראין דברינו מדבריהם לסבה המבוארת שם הודאתם היתה בלבד על הקיף השמש
 ולידה למטה מן הכפה כנראה הכל ברור הגהה. גם בעל ספר מראות אליקים תפס
 פ"מי שהיה. הלא בשגם יאמר כדעתנו הר"ם בזה כנראה לי בפרק העשירי.

התורני הנו' שהמאורות לא נבראו או תאמר לא נתלו עד יום הד' אפשר עכ"ז
 שנקבעו בעצם הגלגל. אף לא תימא בקשר בלוח אשר תאומות נולדו אבל כמסמר
 שיתכן הקבעו בו גם מקץ יום מיומים. ויש עוד לחמוה על בעל העקדה אשר באמרו
 שער ג' על הכתוב יהי אור שהמאורות נבראו ביום ראשון ועל הכתוב יהי מאורות
 כי ברביעי נתלה כל אחד במקומו המיוחד לו בגלגלים. הנה בשער ל"ז אשר משך
 הליצת הכתוב נשאו ינשאו כי לא יציעו אל מה שהאמין בחכמי האומות גלגל חזור
 ומול קבוע החריש מהתעורר על הסתירה הנראית בין שתי ההנחות ולתרוץ אותה אם
 על הדרך שכתבנו פה או בולתו המשוב ממנו, כ"ש באמרו שם כי הדעת האמתית של
 מנחת המאורות בגלגל נגלה לחכמי האומות מרם הגלותו לחכמינו ידע כי החכם
 הנוצרי אקינו אשר זכרתי בפ"א הנו' לא סר הוא מהעיר עליה ותרץ אותה בשני
 פעמים, האחד כי גופי המאורות דאי נבראו עם הרקיע בשני, ואפס התנועה
 הנראית לעין אשר איננה תנועת הגלגל רק סבוב המאורות המזהירים על הארץ הוא
 שהתיחסה ליום הד', והשני כי המאורות ברקיעהם השפלים המסוגלי' אחד לכל אחד
 מהם נבראו בשני. ואולם הושמם בתנועת הגלגל העליון להגדיל היום והלילה התיחס

ליום הרביעי י' יהי מזה נניח כל זה ונשוב אל ענין הפרק, כי סוף דבר כאשר הצענו
 כן ראינו שהרבנים הנו' צדקו או לא צדקו דבריהם החזיקו בדעתם הנו' ולא סרו ממנו
 והנה לכל מראה עיני הישרים בלבותם הנו' סותר את יסודי המולדות והקביעות כמו
 שזכרנו, ובלי ספק כל איש אשר רחח בו יעשה פלייה שאם לא נמצא מקום מה
 אל הדעת המונח בצד הקודם באופן שיצדקו יחדו לא יצא כזאת מלפני השרידים
 האלה אשר עם אל ועם קדושים נאמנו, וכבר יעדנו לדבר בע'ה על זה בפ"ב
 פסקא י"א לפנינו.

כונת הפרק י' מדברי הרלב"ג ישוער היותר מחוק כלל רבן גמליאל בכפ"ב חשצ"ג

חכמה לא נבואת וססורת בראותנו כי המעט הוא אם רב נמה ספני.

פרק י' והנה עודנו מדברים בדעות רלב"ג על הדרוש לא נחזל מזהכיר ג"כ
 כי עם היות קבלת ר"ג מביית אבותיו מכפ"ב חשצ"ג בין חדש לחדש אמיתית בלי
 ספק וצודקת י' ונראין דברי החכם כזווי מאמר ב' ס' ל"ב ומאמר ג' ס' ט"ו שנתלות
 בנבואה משתלשלת מבית דוד ושתמצא ג"כ להור"א הנשיא בספרו העבור מאמר
 ב' שער ב' כי בטלמיוס אשר היה בימי רבנו הקדוש שבח מאוד את האיציטגנין
 הגדול אברכש הנמצא כשמונים שנה אחרי מות אלכסנדר אשר אחרי עמדו על
 דעת קדמוניו במדת החדש חקר ונסה ומצא בחכמתו שאמנם הוא שיעור כל כך
 ימים ושעות ודקים ושניים כפי השמות המורגלים אצל התוכנים אשר הוא נשיא ז"ל
 מראה שם היותם ממש כפ"ב חשצ"ג כחשבון הקבלה הנו' הנה הוא רלב"ג נמה
 הימנה כמו שזכרתי ג"כ סוף המהדורא השנית בשולי הספר, כי בחבורו על חשבון
 המולדות והנגודים אחרי התהללו שם, וכמו שבאר גם מן החמישי בראשון
 לספר מלחמותיו כי מצא תכונה סותרת כמה הנחות האיציטגנינים שקדמוהו י' ובפרט
 מה ששמו גלגל היקף והיוצא מרכז, כתב בהדיא וז"ל ראוי שתדע כי זמן החדש
 הירחי כשהקרונו בו מחקר שלם מצאנהו קצר מעט ממה שהניחהו הקדומי' והוא
 בקרוב כ"ט יום ותצי ומ"ד דקי שעה [שהם חשצ"ב] חלקים וחלק אחד מאלף
 וקל"ח חלק לשעה י' וכן מצאנו תנועת ההלוקף [הוא שחר"ם ז"ל סל"ז כנה אותה
 שינוי המראה] יותר מתנוית מעט ממה שהניחהו הקדומים, וראיתי לזכור לך זה
 שלא תחמה על מה שתראה מן ההלוקף בזה בין חש' הקדומים וחשבונינו ע"כ, הרי
 שהחלק האחרון של חשצ"ג לא הניחו שלם אבל חסר כשיעור שיהסר אחד מאלף
 קל"ח מאחד של תחר"ף, אמת כי נשייתו זאת מעטמה מאוד גם פחותה ממה
 שבנסות העינין כתבנו עליה בסוף השניה ממחודרתנו שהרי בקירוב איננה כי אם
 אחד מעשרים בחלק, יהי מה תבין מזה כי לדעתו קבלת ר"ג הנו' לא היתה נתלית
 בנבואה כדבר הכזרי הנו' אבל מהכמה אנושית לבדה, כי הגה הנקודה שהעמידה
 עליה בצמצום היא מוכרחת אין ספק כי כל אשר יעברנה המרבה והממעיט שקולים
 הם לאשמה בה כעין מה שהשרישונו ז"ל י' והכרנהו בזה ס' א' האומר כל התורה

55

B
542.

